

నరస్వత్వముంధము.

శ్రీమత్.

సాన్నితీ స రిణయము.

ఇది

ప్రే కోటి రాయరఘునాథతొండవూక ను పాఠశాల
రచియింపఁబడినది.

(ఆత్మాత్మానుభవ ప్రబంధము)

ముద్రాపాతము 500.

కాకినాడ.

కొత్త పల్లి గూర్మరావుచే నరస్వత్వపత్రికానిషతులకొలది

శ్రీనరస్వత్వముద్రాక్షరశాలయందా

ముద్రించి పంపింపఁబడియె.

1903.

All rights reserved.

వెల 0-8-0.

పార్వతీ పరిణయము.

ఈ గ్రంథమును రచించిన కవి రాయరఘునాథ తొండమాకొ మహీపాలుడు. ఇంటిపేరు కోటివారు. విగ్రహరఘునాథ తొండమాకొ మహీపాలుని పుత్రుడు. ఈ వెంకటాద్రి పులకుఁ “తొండమాకొ” అనునది బిరుదు. పురుకోక్తుర్రాజ్యాధిపతులు. ఈ కవియుద్దండ కవియను బిరుదును ఇహించిన నుదురుపాటి నీతా రామార్యుని శిష్యుడు. “ఉద్దండకవివిధేయ” యనిగాతఁడు చెప్పకొనుట వలనను వెంకన్న యుద్దండకవికుమారుఁ డగుటను వెంకన్నయు నీరాజును సవయస్కులు సహాధ్యాయులు నసితోఁచుచున్నది. అల్లసాని పెద్దననుచరిత్రములోని తనవంశవర్ణన పద్యములను గృహారాయలు తనయమక్త మా ల్యనలో వేసికొనిన ట్లిరాజకవియు వెంకన్న చెప్పియాంధ్రభాషావర్ణనములోని ఇంకావ లి పద్యముల నిందువేసికొనినాఁడు. ఈకవి తనయాశీరుఁ డగు వెంకన్నను గుఱించి గీ. ముందు వెలవాఁగు దివ్యమా నందులోన, నుదురుపాటి కులంబున కెదురుగాన నచట నుద్దండ కవిసుతండ్లనవెనుక, శంకరుని మించుఁ గన్వచ్చుర్య వేంక నార్యు.

అని నుడువుటవలన వేంక నార్యుఁడు వెలనాటివాఁడనియు నతనివంశస్థు ఓయాంధ్రదేశమునుండి యచ్చటికివెల్లరనియుఁ దోఁచుచున్నది. ఇక్కడి వెలనాటివాఁడలో నుదురు మాటివారు కలరు. మఱుకు భేదము పాటించుటలేదు కాన నుదురుపాటి ను దురుమాటి యొకటియైయుండును. ఈ రాజకవి వ్రాసికొనిన గద్యముబట్టిచూడ గొప్ప పండితుఁ డనియుఁ గవియనియుఁ గన్పట్టుచున్నది. రావులహదరు పీఠేశలింగముపంతు లుగారి కవులచరిత్రమున కీతనిపేరు తెలియదు, వెంకన్నను గుఱించి వ్రాయుచు నాంధ్రభాషావర్ణనగ్రంథకర్తయనియు నింటిపేరు కోటివారనియువ్రాయఁబడియున్నది.

పార్వతీ పరిణయములో వెంక నార్యుఁడు రాజుంగూర్చి యనినట్లొక పద్యములో—
క. తెలిపెఁ గద మీకుఁ దావక, కులవీరులు వాతఁ గవీంద్రీకోటినిజాభ్యా
కలితజపాఫలితతపా, లలితకృపా కోటి రాయరఘునాథనృపా.

అనియున్నందున నీరాజుగారి యింటిపేరు కోటివారని స్పష్టమే. వేంకనయింటి పేరు నుదురుమాటివారనియు స్పష్టమే. అంధ్రభాషావర్ణనగద్యములో నాకవి రాయరఘు నాథ మహీపాలునకు వేసిన విశేషణములు కవివిశేషణములనుగాఁ దప్పటద్దముచేసికొని శ్రీరావులహదరు కందుకూరిపీఠేశలింగముపంతులుగారట్లు వ్రాసిరి. వేంక నార్యుఁడు రా జునకు గద్యములో వేసిన విశేషణములే రాజు పార్వతీపరిణయములో దానునయోగిం చుకొన్నాడు. ఈవిబంధములో సంస్కృతపదములం చెచ్చటనుస్థానికము కనఁబ

డదు. తెలుగుపదములలో “ప్రథమకబలే మక్షీ కాపాతః” అనినట్లు “శ్రీమత్పర్వత రాజకన్యను పరించేవే” యని యున్నది. ఇట్టిదుప్పియోగము లిందుఁ జాలకలవు. దీనివలన నేకవేకి సంస్కృతభాషయేగాని యాజవల్క్యేష్ఠఁ డగుటచేఁ దెనుఁగు బాగుగా రావట్లును తోచుచున్నది. ఈపార్వతీపరిణయమునకు నామక్తమాల్యదను పరిచే యొక యశ్శాస్త్రకలదు. అదీనిజమేయై యాంధ్రభాషార్థమును నిఘంటువును వ్రాసి న వేంకనార్యుడే దీనిని రచించినచోఁ దెనుఁగున నిట్టిదోషములుండఁగూడదు. వేంక న్నుచేసిన ప్రబంధమేదేనిమఱియొకటిదొరకి యందుఁగూడ నిట్టిదోషములు కనఁబడిన నీపార్వతీపరిణయమును వేంకనార్యుడే రచించె నని చెప్పవచ్చునగాని యాంధ్రభా షార్థములోని కొన్ని పద్యములచే నద్దానినిర్ణయింపవలెను.

ఈపార్వతీపరిణయమును మాకు పురుకోట సంస్థానములో మాన్యుయల్ క్లర్కు గానున్న ము|| రా|| నేతురామయ్య గారుపండిచినారు. పీఠ వేంకనార్యుని బంధువులఁ ట మీమాకుఁ దెలిసిన కొన్ని యంశములనిందు క్రిందవ్రాయుచున్నారము. “నేనె టిగి యున్నంతవఱకు నీపుస్తకము, ఇప్పటికపులముక్తమాల్యదను గృష్ణ దేవరాయలు రచించినను జెద్దనార్యునిపై వారోపించువట్లు, వేంకనార్యుఁడు రచించినట్లే యారో పింపఁబడి కనఁబడుచున్నది. ఈవెంకన్న మిక్కిలిపిరిగిఁద్దుఁ డగు కవి. పురుకోట సంస్థానములోనుండువాఁడు. ఈతనికి “సర్వమాన్య” మనుపేరుతో విశేషభూషణతీ యింపఁబడినది. వేంకనార్యుని యింటిపేరు నుదురుపాటి వారుకారు నుదురుకోటివారు. పురుకోటపరిభ్రమకును గోటియనునింటిపేరుకలదు. ఆపేరెట్లువచ్చెనో తెలియదు. ఈవెంకన్న మాబంధువుఁడు. రాయరఘునాథతొండమాన్ మహిపాలుఁడు 1767 సం॥ మొదలు 1789 వఱకును బాలించెను. వేంకనార్యుని యాజవల్క్యేష్ఠఁ డగుసాం బకవి బిల్లజీయమును పద్యకావ్యమును 1828 సం॥ (?) రాయరఘునాథ తొండమానుని తమ్మిరపుకుండగు రాయరఘునాథునకుఁ గృతియిచ్చెను. ఈవెంకనార్యుఁడు, మల్లపురాణము, తొండమాన్ వింకావలి, పార్వతీపరిణయము, ఆంధ్రభాషార్థము మొ దలగు పెక్కు గ్రంథములను రచించెను. నాయొద్ద, తొండమాన్ వింకావలి, మల్ల పురాణము, కవిజనోద్దీపిని (ననుష్టాపూరణము) గలవు. వానినిరాయరఘునాథుఁడు ర చించినట్లే వ్రాయఁబడినది.”

ఏది యెట్లయినను గ్రంథముమాత్రము లోకోత్తరము లగువర్ణనలతో నిండి యున్నది. ఆలంకారికులు చెప్పిన ద్రాక్షేక్షు కదలీనారికేలాదిపాకము లీరుచికి సమా

నమని చెప్పవలనులేదు. శయ్యయిద్దుల మైనది. ఆ నేకాంధ్రుని గ్రంథములు పుష్పకీర్తి
ట, గూడ నిట్టి కొత్త కల్పవలంబేర్చినవారే దీక్ష పోక్షించే. కొన్ని తావులను మహా
కవికాళిదాసుని కుమారసంభవములోని శ్లోకములననుసరించెను. ఇట్లెక్కి యెక్కినత
యాచిత్యమితరులకుఁ దెలియ దనుట సాహసముకాదు. ప్రత్యక్షతరము లేనందునకీ యొ
క్క ప్రతిననుసరించియే ముద్రించివారము. కొన్ని చోటులఁ దప్పులు నవ్వించుటకు
పిల్లనను గవికైలి తెలియవలెనను నభిప్రాయముతో నట్లే యుంచినారము మఱ్యాప
కులు సంస్కరించినచో నేకవికైలి యెట్టిదో తెలియుటకుఁ గూడ ననువు లేదు.

ఇట్టి యుత్తమగ్రంథమును మాకుఁబంపించి మాసరస్వతికి మిగులవన్నెఁ దెచ్చి
యాంధ్రభాషకంతకు మహోపకారముగావించిన శ్రీ సేతురామయ్యగారికి మేము క్షిత
క్ష తానందములు తప్ప నేమి ప్రత్యుపకారము కావలసినది !

ఇట్లు,

(శ్రీ కొ. రా. వేంకటకృష్ణారావు.

సరస్వతీపత్రికాధిపతి.

శ్రీమదుపాధ్యాయమహాశయనమః.

పార్వతీపరిణయము.

ప్రథమాశ్వాసము.

మత్స్యర్వతరాజకన్యను వరించేవేళఁ దహ్మత సా

మేమైనన్నిడుమున్న నెట్లమచు మన్నేయోజనకజేసెనా

హేమాద్రిన్నబలక జెలంగుటను జాపేచ్చన్వలెకబట్టితా

గీమెల్లనజతంబు జేయునసితగీవుఁడు నన్నోవుతక.

చ. పనరుహబాణుకయ్యమునఁ బొరుష మించుక చూపుమన్నచో

స్తనయుగళంబునం గలరథాంగవిభాసిత కేలనుంచెదే

మనుపతిఁ జూచి నాతెలిసినట్టిది యింత మఁజెట్లు తెల్పుడం

చనుగిరికన్యమాధ్యము నిరంతరము న్నయుఁబోయఁగావుతక.

2

ఉ. మంచముఁజేరి శంభుఁడు కుమారునిఁ దొట్లనుపెట్టి నీవుచే

లాంచల మేల పట్టుకొనె దవ్వకడం జనుమన్న భక్త్యమి

మంచనిపోరఁ జంద్రీకళ నక్కఱఁ గైగడఁ గేలఁ దోయుచున్

దుర్మించినవోనె యంచనెడు తోరపుబొజ్జగలానిఁగొల్పెదక.

3

ఉ. అయ్యకుఁ బోమ పెద్దకొడు కన్న బయోధరకాంత నచ్చెదీ

వియ్యడకుం దదీయకచ మెల్లను దద్దతిఁ గేరునంచు దా

నయ్యభవత్తు నీశుకడకంచి గిరిందుఁగిరికన్య చంటిపా

ల్లాయనఁ దాపు బాటు మది నుంచెద వాంఛితముల్ ఘటిల్లఁగక.

4

సీ. శివుఁడు నాచే నిట్లు చెలఁగనీ యనుదారి శృంగవత్సంబును జెలఁగు వాని

హరుఁడు విన్నను వింత యాఁగాక యనురీతి గంగఁదోలున మించఁగాంచువాని

నభవుఁ డెట్టులగు నేనట్లునుపోలికిఁ బశుపతివత్సంబునఁ బరఁగువాని

ననలాక్షునకుఁ బ్రియుం డగుదు నన్న వితన పుషరూపము పహించి వెలయువాని

నభివుఁ డెనఁ డన్న నీశ్వరుం డనెడులీల, నర్జునప్రీతిఁ దెల్పుచు నలరువాని

మఱియునొకవేళ నుగ్రితమనెడువాని, నాత్మను దలంతుఁ బుణ్యులైవాగ్గిగణ్య.

5

- ఉ. కట్టియలైన ౭ బట్టనటులగా నొసరించుటఁ దెల్పు కచ్చపిం
బట్టియమానవాళి గొలువంగఁ దడుక్తుల నెల్లవేళఁ దీ
పుట్టిపడంగనో యన మహాత్మలమందరి తేనె నానుచు
న్నట్టిపడంతి నాదురసన నిరతయు పరించుఁ గావుతఁ.
- గీ. నృప్తి మొదలైనకార్యము జ్ఞేసి రసిక, మోహకతఁ జెందు వల్లీకభూపౌభృతులు
కవులటన్న యధార్థంబుగాఁ జెలంగు, దుష్టు లట్లన్న నదియ పంథోక్తిగాడె. 1
- చ. రసములు భుక్తిలో ధ్వని ప్రిరంగి రవుల్కానుచో నలంకీయ
ల్పసిఁడిని గొన్నవేళ యని భావము గల్గిన దుష్కువుల్కాటా
వినువక నత్నబంధములు విన్నను చప్పనుకొందు కామదా
లన గజగామిగతి విలాసము సొట్టని క్షేద్రు లాడకె.
- ఐ. ఆని యిట్టజేవతానుస్కారంబును మకవితుకవి పరిష్కార తీరిస్కారంబులుం గా
వించి యొక్కమహాప్రబంధంబు నిర్మింపఁ దలంచి యున్నయెడ నాఁటిరాత్రి స్వ
ప్నంబున. 9
- సీ. జలభక్తురభూవనంపాదకములైన జడలు వాగవలెముచ్చటగఁగట్టి
తులయిన్నిమహాపతుకదాయక మైన యపతంస మొక్కటి యందుఁజెక్కి
పదసౌధవా నేక ఫణితివాదకమైన పెండార మంఘ్రినివెలయఁజేసి
వైవతాననికాన్త్రైకవిరావియా కేరటొమ్మున వ్రాలుతీరువైచి
వామబాహుస్థితాంగనాబాహువల్లి, దృఢపరీరంభపులకితహృదయం దగుచు
నీశ్వరుఁడఁబచ్చి పెండ్లి సేయింపవలయు, మాకునిర్వర కన్న యామాటవిన్న. 10
- ప. మేలుకాంచి జగజ్జనకుం డగువారు డిట్లు పలుకు లే మని కేరోలంగం బుండు సమ
యంబున విదృష్టనంబుల నూహించి. 14
- క. సరసీరుమాభవవితా, కరయుగ ఘణఘణితరత్నకంకణనినద
స్ఫురితరసభరితమృదుపద, విరచితకావ్యతత్కార్యవెంకన్నార్యుఁ. 12
- ప. కాంచి స్వప్నం బొకటి కంటి విను మన నతఁడు పెద్దలకుఁ దెలుపు మన నీకన్న
నెవరని యతినింజాచి. 13
- చ. జడలను జెంచుచుం గడవనంబులు గట్టుచు నావమెక్కుచుక
గడు వెతఁ జెంది సౌఖ్యమును గాంచంగ భూమి జనించినట్టి యా
మృదుండను కాను కేనొక కశీశ్వరుఁ డంచనె దట్టులైనను
నిదువుమదు గా తదాఖ్యనిను వెంకన బొంతుట నాదు మున్ననా. 14

- గీ. ముందు వెలనాడు దివ్యహా నందులోన, నుదురుపాటి కులంబున నెదురు గాన
నచట స్తుతండకవిసుతుం డెనెనుక, శంకరుని మించుచు ద్వచ్చర్య జెంకవార్య. 1
- చ. అననతండునీవాడినపల్కు నిజంబై యుండుపృథ్వివృతి నారాయణాంశజుడుగాండె.
నీవు తెలుపకమున్న తెలిసె, శంకరుండుగౌరినిజాశికల్యాణంబునేయించుమనటయే
మని యడుగవచ్చితివి. అదిప్రబంధరూపముగానొనరింపుముస్వీయుండుగాననిన్నడిగె
నిందుండుకవార్యనానిస్తండుండుతక్కులప్రసూతుండ వివు నది యెట్లంటివేని. 1
- నీ. రంభాదినైలింప కుంభస్తనీమణు ల్లావీచె లగుచును బనులు సేయఁ
గకుంబతముల నేలంగలవేలుపు దునేలు సమముము లేక మోసలను గాయఁ
గులధరాధరములు చలనంబులను మాని యెచటఁ దానిల్పెనో యచట నుండ
గర్వభూర్వహులైన శర్యచరవిభు బ్బిలువఁగూడకరసాతలము చూరఁగఁ
గల్పకమునీడ వినువాకగట్టఁదలఁపు, మానికపుఁ దిన్నెఁ గిన్నరీగానభజితి
నాలకించుచు నానంద మనుభవించు, నల్లజేవేందుఁడలవియె యతనిఁ బొగడ. 1
- క. అతఁ డొకనాఁ డొకమానవ, సతిని వరించెను దదీయ సౌందర్యం బ
ద్భుత మగుగద యాయితీకి, సుతు లంతటఁ గలిగి రభిలషుగుజాన్వితులై. 19
- క. ఆయన్వభాయమంధలి, రాయశీతిపాలమాళి రాజ్యలై యత
శ్రీయుక్తీని బ్రహ్మాండం, బాయెడఁగా పాలకడవయట్లు చెలంగె. 19
- క. ఆరాయన్వపతి కాంచె గు, మారుల రఘునాథరాయమహిపతినమన
తొరమణుండు పచ్చనసాం, పీరుండు పేరమవిభుఁ డనఁగ వీరలలోన. 20
- క. ఆరఘునాథన్వపాలుండు, ధారుణి నేలంగఁదొడంగె డైవతయువతీ
హరపటీరతుషారక, తారసుధారసవిధాముధాకృత్కిరీ. 21
- ఉ. ఆరఘునాథభూవతి మహాద్భుతచర్యఁ డలంచు నిచ్చలక
ధీరజనంబులెల్ల వినుతింపఁగ ధారుణి నేలఁ గానియా
పేరుకుఁ దగ్గ నామములు పెక్కువితములు తెల్వశక్యమే
వారికి కైవధర్మపరిపాలన మొక్కటి యెక్కుడై తగు. 21
- నీ. అరులు కన్గొని మించ నళికి విచ్చుటవల్లఁ దనరాజభావంబు దనరుచుండ
నహిభయం బినుమంత యైనఁ గన్నడ కున్నిఁ గననశేంద్రత యథార్థమజెందఁ
బరుషభీకరతమోపహతిఁజెలంగుటఁ దనయినత్వము లోకవినుతిఁగాంచ
నచలితాత్మీయతైర్యానాప్తి గలుగుటఁ దనమహీభుత్వంబు మనతకక్క
నెనఁగు నేవిభుఁ డతని ధాతృశమాత్రుఁ, డనివచించుట తగదుగా యమచ నకల
సుకవిజనములచేతి విశ్రుతినిగాంచు, రణజయవిహారి రఘునాథరాయశౌరి.

- గీ. అతఁడు కాంచెను దైవరాయక్షీతీంద్రు, భుజబలవిహారు శ్రీమద్భువిజయధీరు
ధర్మగుణశీలు తిరుమలధరణిపాలు, రవితులితదేహాభుని చిన్నరాయవిభుని.
- క. వారలలోపలఁ దిరుమల, భూరమణుఁడు ఖ్యాతిఁ గాంచె భుజబలదృష్ట
ద్భురాహితవారాహిత, సారాహితత్రిప్రదీప్తశరజాలుండై.
- చ. తిరుమలరాజశేఖరు వితీర్ణయుఁ డెక్కువితమ్ము లోటఁ ద
త్స్ఫురిణముచేతఁ జమ్ము హరిహాక్కిలిఁ జేరె హిరణ్యగర్భుఁ డా
హరియు నభోమణిం గదిసె నల్లనభోమణి యుండసానె నం
బరమున నంబరంబు కనుపట్టని దయ్యో విచిత్రతీర్తిగఁ.
- సీ. ఖడ్గమండలసమాకాంతతఁ దనరారు గకటకంబున నివాసగరిమఁ గాంచ
నవిభంబితమహాపదాక్షిక్యత్పన్నాగకాలియా సాలాంతరాళ మొందఁ
దతపాదితోద్యన్నరతత్రిప్రభాసియా కూటములఁ బరుండు కోర్కెఁ జెంద
భోగినీకులపరిస్ఫురితమా మంజులతాంచిత గృహముల నధినశంప
నకట కొడవేమి నిలయ పెట్టయిన సరియె, విగ్రహముల జనియించు వెతల పీడు
మనుచు నేనపు రిపుఁడెల్లు రతని మిత్రు, లట్టి తిర్మలవిభు నెన్న నలవి యగు నె.
- గీ. అతఁడు కాంచెను శ్రీవిజయరఘునాథ, నరపతితిభామణిని ముద్దుననునవిభుని
రాజగోపాలధీరుదిర్మలనృపాలు, నవలరణభాషి కాఖ్యు మహాద్భుతముగ.
- ప. అక్కుమారులయందు.
- గీ. హరినిఁ దలఁపనియట్టిదిక్కులరోసి, గండములు గల్లు గిరులను గడకుఁ ద్రోసి
ధారుణీకాంత పరియించెఁ దానె యంత, విజయరఘునాథు జయభార్గవసనాథు.
- సీ. త్రిక్షరఃపురిపరీబృధమనోనళికిని బాలవిభాకరులీలఁ దోచి
యోశ రాజాసానకేళీగృహంబున మణిదీపికావళి మాడ్కిందనరి
క్షుషిమానిరపాలమానసాంబోధిని చాడంగబో యనుపగిది వెలసి
తత్రయాన్యక్షమాధప శుష్కపనులకు దాపపావక మనుదారి వెలసి
త్రిపురహరణవిహరణ సంకుపితనిటల ,నయననయననటద్ధనంజయజయప
హంబు శ్రీవిజయరఘునాథావనీంద్రు, శత్రుతాపంబు కనుపట్టు సంతతంబు.
- సీ. ప్రథమంబునను ముఖభంగ మందినమాకు భీషణులు నైత మప్పగిదిఁజెందె
ననికిఁ బిల్వంగ మూకాకృతిఁ గొను మాకు మూర్తులనైత మాపోల్కిఁ జూపె
నామగృహంబున విముఖులముగు మాకు భూతిపైతంబు నారీతిగాంచెఁ
గలన మేను ముఖంగుగాఁ జేయు మాకు మేధావితనైతమాదారి యయ్యో

- ననుచుఁ గాంతారనీమలయందు నిలిచి, బలవదహితులు తలఁతు లేపరమహిరు
ఖడ్గమున కల్గి యతని నేగతినుతింతు, విజయరఘునాథ వహికాంతువిజయవంతు.
- గీ. దక్షిణామూర్తి నేవా నిదక్షిణుండు, సంతతాద్యైత సిద్ధాంత సక్తచిత్తుఁ
డతఁడుతద్ద ర్భజలధిహిమాంతుఁ డీవు, రాయరఘునాథనృపచంద్ర రణహృగేంద్ర
- ఉ. శ్రీరఘునాథరాయనృపశేఖర సిదుకరాసి భీమకా
ళోరగ తుల్య మాటను రణోర్విని దుర్బుదమత్త చిత్తు తా
పీరుల పాణివాయువులు పీల్చుట యుక్త మి యెంత వింత య
య్యారె ననుద్ర) మయ్యును రవంతయు భంగము గాంచ దెప్పుడుకొ.
- చ. కడెములు బాహుపుద్గు పతకంబులు పోగులుజోడు నుంగరా
లడుగఁగవచ్చుభూషణము తొటఁ దదంగము లిమ్ముటంచుఁ గో
రెడు భవదీయసాయక మర్చితతిం గని మార్గజాళికి
నడతలు యుక్త! మానె రఘునాథమహీప దిలీపవిక్రమా!
- ఉ. కారణమాదితేయగణికాభిరహర్నిశమప్యనంగశే
త్యారణకైతవాత్సమసి యంచు రిపు ల్పలుమాటుఁ బల్కఁగాఁ
వే రసి యంచుఁ జెందె నొకొ భీకరఖడ్గము తావకీన మా
రా రఘునాథభూప రణరంగదిలీప యపారసత్కృపా.
- క. తెలిసెఁగద నీకుఁ దావక, కులరీతులు మతకవీంద్రకోటినిజాఖ్యా
కలితజపాఫలితతపా, లలితకృపాకోటిరాయ రఘునాథనృపా.
- ఉ. శ్రీరమణీమణీచరణసింజినమంజసరత్నపుంజి మం
జీరనినాదవద్ధహవిశేషుడ వౌచు సపుత్రపౌత్రతత్
ధారుణీనేలు సౌభరివితానము సర్వమహీపతుల్నిను
న్నారెకుఁ గొల్చులీల రఘునాథనృపాల విశాలవైభవా.
- మ. హృదయావాలముచక్కి భక్తిరసవారిక జ్ఞానబీజంబులో
నుదయం బంది ప్రరూఢపాద మగుచుకొ గోకర్ణనాథాభిధ
త్రిదశానోకహసంగతిం దనరుచు స్త్రీమద్భుహన్నాయికా
ఖ్యుఁ దగుంగల్పకవల్లి రాయరఘునాథాధీశ నిన్బోయెతె.
- వ. అనిన కులరీతిఁ దెలిసియుండియు మహాకవి ప్రశంసించిన నతిశ్లాఘ్యతమర బనియెం
చి విని కృతిభతక యెవ్వం డని యూహింపనిష్టదేవతారమణుల డగుగోకర్ణేశ్వరుం
డు స్ఫురించిన.

- క. శ్రీకరగుణచారునకు శ్రీ, పాశరతోటిమనకుఁ గృపా కారునకుఁ
గోకర్ణవిహారునకు ధ, రాకర్ణాలయ పరంపరాచారునకుఁ.
- క. శ్రుతిమారజననవదలం, కృతి పానాపున్యకుతుక కృత్యాంతునకుఁ
శృతభరణాయతకరుణా, యుతతరుణాజ్ఞను నేత్రీయుగళాంతునకున్
- క. బృహదంబికాభియుఖ్యున, కిహాకాభిఖ్యునకు మహామ్నయ కిహా
గహనపరాసహనధురా, ఐహనవిరాజత్వపంచ వక్త్రాభ్యునకున్
- క. ఆలేఖకీటుల పరి, పాలనవీక్షునకు స్వీయపదపూజాకా
ర్పాలాయిత లీలాకృత, శైలాయిత ధేనుమానసపవీక్షునకున్
- క. గుణికి గుణిభవదహికుల, మణికి మణికృష్ణధాభిమన్యకీరణికిన్
రణిత త్రిహులమణికిన్, గిణికి నిణితాత్త శీర్షఘ్రిణికిన్ ఘ్రిణికిన్
- క. భవజలధితరణితరణికి, గవిహృదయాంబుజవికాశకారితరణికిన్
నమమఖపల వితరణికిన్, వివిధారివదార్థ భృత్యవిన్నూత రణికిన్
- చ. ఆర్పితంబుగా వాయునర్పం బూనిన పార్వతీపరిణయంబును మహావీర్యంబున
కుఁ గథాకృమంబెట్టిదనిన.
- చ. కలఁడు స్వకీయపాద కటకాంచితరత్ననికాయబింబితా
భిలమరసిద్ధకింపురుషకిన్నరయాధనిరంతరస్తుతో
జ్వలతర ధైర్యముఖ్యగుణకాలిమహాన్నతుఁ డాహిమాంబు శీ
తల సరసాంతరంగుఁడు సుచారవిభావుఁడు శైలరాజులన్
- నీ, వనచరణాయుధీవర్గ కులాయాండమతిగుప్త వైణవహాక్తికంబు
సమదళిఖావళస్తనితశంకాభవన్నటన గంధర్వ మృదంగరవము
శాస్త్రులపలమనీషాయోజితమునీంద్రీ సలిలార్ద్రాపిండిత కాటికంబు
మధుకరీకమలభృమిచ్చాదితాఘ్నితో వదనతటిలనద్వజ్రీబింబ
ముటజనిస్క్రాంత జటిలరాఘటవిశేష, సంశయ స్పృష్ట శబరీకుచాంచలంబు
శైలమూర్ధన్య దివ్యదేశంబుఁ దలఁప, వర్షర్ధమున నేల యందుకు సాటి యగునె.
- ఉ. మంచెను బోయ రెక్కి గవిహాక్తికముల్గొని విండ్ల సంజ ర్థా
యంచలవైవ వండ్లు బిరియలంచు సుధాంకుఁడు పట్టు తీవమే
తెంచిన చేతనాంగతమ చీమియు చాతని వెంట నట్లుగా
దంచ న్ననెట్లు చుక్కలకుఁ దారనమాఖ్యయగుం దలంపఁగన్.

ప్రథమాశ్వాసము.

చ. వెలమొనలైనవానిఁ గొని పక్షులఁ బట్టితి మందుఁ దెల్పు చెం
చుల నగి వారి గుబ్బెతలు జూటుననంబున బైట బ్రిల్లి చే
తులఁగొని పల్కి మోవి జిగితోఁపఁగఁ జేయుచుఁ బట్టుకొందురొ
చిలుకల మీరటన్న నవి చేరునె యేమిగ నంచు సగ్గిరిక.

చ. జరుగుదుబండల న్నిలిచి జఱున జాతెడు వేల్పుబోగవుం
దరుణులఁ జూచి యజ్వలు వృథాకృతవీనమఖఃపురాయటం
చరసి యపూర్వమా మనుపుమం చని చింత వహించుచుందు కా
తరత నదట్ల యా స్వసురతాద్యఫలంబుల హేలుఁ గోరకే.

కా. పూితర్చేళల యాయజాకతతి రేలం గొజ్జగుద్దింప ను
త్థాతోశీరపటిరసప్తదళసంఘాతంబుగా మంచు నీ
రేతరక దెలివాకఁ గ్రుంకి సరదశ్శ్రీణీవరం బార్దుష
వ్రాతంబు ల్బుఱుగఁగఁ బైరు తెర గోరంగా బజ్జోటాళిగ.

ఉ. వేనవియందు రే యునికి వేటల దూఁప గన న్నెక్కంబులుం
దాసినఁబోక చంద్రుని పెతాలునఁ బెన్నిగివింటి యుంటచే
నేసి సుధన్వొన న్నడుపు నిండిన బెజ్జము పచ్చి యుండచే
మూసెడుచోఁ గిరాతు లతి మూఢులు కంచనుకొంద్రు తద్రుచిక.

ఉ. ఇప్పుడు నైత మల్లగిరిశృంగ సమీపముఁ జేర సూర్యుఁ డె
ల్ల పుటికాంతి మాని వికృతాకృతి యా నపరాహ్లాశంభుతక
గొప్పపులు ల్తనుం గనిన గుప్పనఁ దూఱునటంచుఁ దూఱు వా
యప్పరమేళుమైన నతఁడాగిరిగేలన జింక యుండఁగక.

కా. జ్యోతిష్టోమము స్వర్గకాముఁడు యజించుంగాత యట్లే శృతి
వ్రాతంబు ల్పలికేని స్వర్గమన మార్ధ్వస్థాన మా సౌఖ్యదం
బో తీర్చందగు రెండుతీరులగుణంబు ల్లాన మేమచ్చర
లాత్తోఁగూడ సుర ల్లనంబడరు సుమ్మంద్రాద్యులే యగ్గిరిక.

మ. ఆలరం బ్రాయపుఁజెంచెత ల్పాదల వేటాడంగ మోటాసిడక
దళము ల్లానివిచ్చ నుద్దవిడి నిద్దాసిబ్బెపుంగబ్బిగు
బ్బులు కుంభంబులు రోమరాజి కరమై భద్రోభతం దెల్పుఁ జెం
చులు విండెత్తినఁ గొనుచాయలన నచ్చోఁగండనాభేటక.

- మ. తలీరుం బ్రాయపువారుగంట్లు తమచెంతన్నిల్వ నక్కొండకో
యలు మిన్నాకను మీనువేటలకుడాయ వ్యాలునేత్రము లా
నలిలంబందునఁ దోఁప వాలుగలుగా శంకించి గల్లంచుఁ బూ
నబుమ్రెయ న్వలవైచి యీడ్చియుఁ దదాశనోదు రంతర్గతికొ.
- వ. నుతీయు నసమనమదోర్దండ వేదండశుండపండతండనముక్షిప్తశీకరాసారంబు
భూమృంతపుఁదిత్తులం బడుపన్నీటి చినుకులదనునునం జెలంగ నఖర్వబలగర్వ సర్వ
స్వభూర్వహ విసార్వ విమతవిషణ్ణకోటికోటి విఘ్నణ జనితతీటిభవ పటిర విటపి
విటప రజఃపటలంబులు ముందుముందుగ నందందుఁ జల్లు గందవొళ్ల యందంబు
నొందఁ గడికరనికిర ప్రికంపిత కాభిశాఖాంచలగళితమధుచ్ఛత్రానిస్సరత్సర్వతో
వ్యాపి మక్షికాపుంజవంశనపలాయమాన చమరీసముద్ధాత వాలజాలంబులు చామ
రంబులై మీఱఁ దనయధీశ్వరత్వంబుం బ్రకటించుచు భిల్లచయభల్ల భయనము
ద్వేల్లదృట్లాక మల్లకులతనూమచ్ఛటాచ్ఛవిచ్ఛదృద్ధయ జరతాంధకార ప
రంపరలకలికి తనుకరణంబు సొచ్చినరవికరణంబుల తెఱంగున నిష్కహవినిష్క్రమ
త్పదాను స్ఫటారత్నంబులు వెలుంగఁ బవనుండు తొలుత నొక్కపుత్రునిచేత మా
త్సమనామధేయుల నలియించియు నిష్పడు మాపైఁదాఁకి యొక పుత్రునిచేత న
డంపందలంచె నని కీచకమ్ములు మధుకరవితతికృత వివరముఖజనితస్త్రింకారకైతవ
ముచ మొరలిమచుఁ దజ్జనుపనికిఁ దెలుపంబోవు వితమ్మున నభంగింపఁగింబులై
వెలయఁ గాంచినశైలంబు కన్యకనొసంగ భీతిపుట్టింపం దలంచి పారదభనంబుం
గూర్చెడి తెఱంగున దవదహనశిఖాలీఢగవయకానర కరీష రాసులు చూపట్ట నిత్యు
రగోత్సరాదులు తనలోనఁ గలుగు కతంబునఁ గలుగు ధాతువృద్ధి యిదియే యన్న
ట్లునానావిధవర్ణంబు లగుగైరికాదులుచెలంగఁ బరస్పరకలహోయత్ర మత్తగజచరణ
విన్యాసదళితపరిపాకగళితభల్లతకీపరిచ్యుత రసధునీకల్లోల శీకరధురీణంబులగు
వాతపోతంబులు వినయకతంబున మేనులుబైసో యన దూదిపేలికల వితంబున నీ
రుతిత్తుల పోలికి నెముకలు మఱుంగఁ గండలువెట్టి యీఁగ వాలిన జాతిపడఁదగిన
విగనిగయసెడి జింకలేడిదుప్పి మనువిశ్వందండు నంచరింపఁ జంద్రునిమేనికార్యంబుం
గని కుందు రోహిణీప్రిభృతులు మూలికలకై వచ్చిపోవుతెఱంగునఁ గనక కమలా
కర మృతాల ఖండకాండ సమంచిత చంచూపుటంబులైమింటి కెగయు రాయం
చకొదములు గమసింపఁ భౌవిక న్యాదానంబున పరభూషణంబులకై నియోగించెనన
ముస్తలకై రసాతలం బంట ధరణి వ్రీయులుగఁ జేయు నతిభయదదంప్రాక

రాజ ఘోషాభీషణంబు లగు గామిడిగాండు దిరుగ రాగాలాకుసమాయాతజలదవా
తననవహోమధూమస్తోమ యోగానభిజ్ఞ నిజమతస్థాపకయాయజూకగంధర్వకామిసివా
రవాదానుమాన దూషకతాబీజాయిత సరఘాపలాయ వకేకినటన సదనత్రాభవత్కచాక
చిప్పిధన శకలీకృతపదాహతి బుతధారా పితరవల్ల కీతుంబులం గనుపట్ట శబరశబరీచి
కాండ చండాలవల్ల కీజనిత గుండక్రియాచక్రికృత కురువిందబ్బంద నీలజాలపీఠవార
ములం దొరంగు జలపూరంబులనవీనవేణీత్రీయంబుగా నెంచి తన కొనంగ స్వేడి
మొక్కివలగొన్న సముద్రములరీతి నశూర్యం శక్త్యాపాణింధనూతః పథంబు లగు న
భ్రంలిపోనోకహ గహనంబులు చెలంగ నిశ్చలాంగుండై నిరంతరశివధ్యానంబు నేయు
కతనబాడము నానంద బాష్పములకైవడి నిర్దురములు పృథివీంప నవ్యుత్పన్నతా
దోషపరిహారంబు నేయుటకు శకలశుభిసత్పుతి పురాణేతిహాస కాస్త్రములసంతలు
చెప్పకొను రీతిని మునిజనకథితత్వత్పత్తిధ్వనులు విలసిల్ల సౌభరివలె వంశాభివృద్ధిని జెంది
శరత్కాలంబు పోలికె సితాభ్రంసంఘన్న హరిదంతరత్వంబునుగాంచి విటునిపోలిక
గాంతారాగమగ్నత శోభిల్లి ధరాధరకోటిగణేయ రాజమార్తాండత్వమున నాజిల్లి
యు సధరాధర కోటిగణేయ రాజమార్తాండత్వంబున నాజిల్లుచు వనీభరణకార్యధు
ర్యబహులతాంచన్నులంబులఁ జేజరిల్లుచు నతండు విలసిల్లు నంత.

చ. అతనికులాచలత్వము మహర్షిగణోక్త నవద్యయీకతా

పృథిరవతచ్ఛృణత్వము స్థిరత్వము ద్వీపివృకోల్ల నన్నిశం

బతంగని మేనకాఖ్యను విభాసిలు కన్యక స్వర్ణ భూమిభు

త్వత వరియింప నాతఁ డల శోభనగాత్రీని గూడ నిచ్చుట.

చ. మెఱుంగిడునట్లు తానె జిగి మించి తక్కుకను నట్టి కెంపుటా

చఱులఁ దొరంగి చల్పవెదచల్లెడు గొజ్జగిసిటియేటి గ

ట్టరవిరి మొగ్గజాజి పొదలందలి కెందతిరాకు పాన్పులకొ

సర్పరపరతంత్రీభావకృతసౌఖ్య మహాంబుధి నోలరాడుచుకొ.

నీ. మొల్లపూవులు శివపూజ కైతెదమను మునుల కెంచుక బిల్వవనముఁ జూపుఁ

గస్తూరిపిఠెలఁ గానుకగాఁ డెచ్చు కోయకు జీతంబు గొప్పచేయు

బకదారి గూతీలఁబట్టి తీర్చినఱుట్టి యరితికానికెఁ గంటనరు లూనంగ

హెచ్చుచీరలఁ గన్న నింటికెఁదంపించి వెనుక వర్తకుఁ డాడు వెల యొనంగ

రాయసముల్లు సరికమ్మరాయ తగదు, విశ్వకర్మకటం చన వినక మీరుఁ

బడుకయులు కట్టుఁ డంచని బతువుచాటు, బాధమిక కామిభోగపరత నతఁడు.

- ఉ. కోడెదురంపుఁ బ్రాయమునఁ గొంకకొనళ్లును లేక మేనక
 స్వీడని కాఁగిరింతలుగ వేమలు నామరుకేరిఁ గూడుచు
 స్వేడుక లేన్నియో యనుభవించెను గాంచెను జిత్ర సౌఖ్యమా
 బాడను గొన్ని నాళ్లు చిన శాంతమనస్కులఁ జెందె మెల్లఁగఁ.
- గీ. ఆశ్రమంబున మునివరు లాడుకొనఁగ, సందెలని జపము లంచని సవనములని
 నియమనిష్ఠల నందుపై నేర్చుకొనియె, సరియె హురుమత్తు వేళలఁ జక్కఁబడునె.
- గీ. కర్కశులు చిత్తశుద్ధికిఁ గారణంబు, కాన మదిలోనఁదాన విజ్ఞాన మొదవఁ
 బంచనర్థిని బలనతిబలను బపము, నడుపుదినముల నొకటతానంబు గోరి.
- చ. ఆతఁడు సజానియై కనియె నామరులోకపురీమతల్లి కా
 ప్రతిభలితాంతరాళ బహిరంచితశుద్ధజలాపిలోకశం
 కితపరిమావృతకపురహేతుభవస్థయవిద్యుత్క్రియా
 మతికృపతప్రబుధ్యయతిమానసమై తగుమానసంబునుఁ.
- క. కనుఁగొన నక్కాసారము, మనమున కానంద మొనఁగె మహిధరమణికిఁ
 దనదుట్టయునకు నొనఁగెం, బనదా మానసత నొక్కజాతె తలంపఁ.
- గీ. తత్సర్వోపరవైచిత్రీ తరమె పొగడ, ద్విజవరతఁ గాంచి పరశుద్ధదేహత యును
 బరమహంసాధి చెలఁగు నస్పారమునను, నీరముననైత మరీతి నే చెలంగు.
- ఉ. అంచలుజూచి నెమ్మదిని నల్గొకయింతయులేక తేంటు జా
 మ్మొనినీతూఁజ దేంట్లఁగని యానక యంచలుఁ బాఁజ జూచి యో
 బించితి హేతువు న్నితమ కేశయమేఘమిథోభ్రమంబె కా
 చంచని నేతఁ చెప్పఁగలయాతని కేచెలబంట నయ్యదఁ.
- వీ. కాంసనీ పేషణాగతమహాగః ప్రాప్తు నిష్ఠకవన్యతుని ప్రజంబు
 యుతితి సత్రద్రాహసంభృతికార్యార్థ మాశీకరకృష్ట శూరగణము
 కంచుక చందాతకాదిమార్దవమిథున్మర్దాదురంధరాధ్వరీచయంబు
 హస్తావలంబనాయాతికిన్నర జనిస్తేపవచో మధురగంధర్వబృంద
 మతిముదుళ్ళవాతీభూతచేలాగ్రిపతన, దుశకమహర్షి మార్ధ్వమిథోవిచార
 సచ్చిత్తక రాభిమాతేభేనరసమావా, మన్వరలగుంపు విహరించు నక్కొలనున.
- చ. శబ్దనికరవృష్ణోముఖపరాక్షికరావలి నీటఁ దోఁపఁగా
 జటిలులు నిశ్చకర్కములు చచ్చి నెన్నాళ్లనై ననోరువా

- చ్చటయనియెత్త వారు నగి జూడను మేనులఁ దిష్ఠవేణు ల
చ్చటఁ గనుపట్ట భోగులనుశంకను బాటుదు రక్కొలంకునన్.
- ఉ. జక్కవలంచు నొక్కచెలిచన్నుల నొక్కతెపట్ట నాచు తీఁ
గెక్కడఁ బడ్డదంచు నలయంతియు నచ్చెలి యారుఁద్రోయ మే
ల్పొక్క మటంచు నిర్వరకి సొట్టనలాడుచు నోర్తు వారి బ
ల్పిక్కలఁ జూచి హా మొసలి పిల్ల లటంచని పాటు నచ్చటన్.
- చ. ఆమరపురీ తుమరకిరణాస్యలు గట్టుల స్తూతసంహితా
ర్థము వివరించు పెద్దలకుఁ దామరనమ్ములఁ బుస్త కార్చకై
యమరవటం చమర్చిరి నిజాతుల చేతనె యక్కొలంకున
న్నెమక ముఖపరీభక్ గలుగునే యవియన్నియు మొగ్గలెచనున్
- చ. ఇరువదియేడు నాళ్ల కొక యింతయె కల్లు విరాధరామ్యుతం
బరుదుగ నాడు కొన్నచవి యంతట మానునె యంచుచోపవి
స్ఫురణసమా త్తతద్గుణముఁ జూడక డిగ్గినతారలో యన
స్ఫరసిజపత్రిలో యకణసంతతి యచ్చట నిచ్చటం దగున్.
- చ. కలువల తేనితాతివనిగట్టులు వేలుపుబోంట్లమోము ని
గ్గులఁ గరఁగంగ నక్కొలను గుచ్చన నిండినఁ క్రింది మెట్టలో
నిలచి తపంబు చేసెడు మునీందుల పూరకరీతిఁ జూప నీ
ర్తలలకు నెక్కుఁ దద్దశ శతారమహాంబుజవృద్ధికో యనన్.
- మ. నరసీజమ్మును జంద్రబింబముఁ బయస్సంభూతిచే వచ్చు సో
దరతత్త్వ స్త్రీజనతాముఖోపమితి విత్రార్థంబుగాఁ బోర న
తైరగ లాన్నగఁ దండి వచ్చి చమరీతిం దాఁకు ననోన్యన ము
త్తరుణు ల్లాండెలఁ జల్లు త జ్జలము వక్త్రాబ్జాంతరాళంబునన్.
- వ. మఱియును దివ్యసూరారామ్యుతసంయోగమాత్రీజాత చైతన్యరాకానిశాకర పరిబిం
బంబులఁ దదవయవ విశేషంబులుగా నెంచి యనేకరూపంబులు బాల్చి వైకృతినమ
మ్ముఁ దారలు గేలిసేయుచున్న వని దృష్టిచుమ్ముఁ జల్లు నిశాధిదేవతాసహస్రిమ్ము
ల రీతిని వెండితట్టలవలెం గండ యుబ్బి మీఱియుండు పుండరీక వండంబుల పలిగా
లిచేతఁ బొదలనుండి మెండుగాఁబడు బొండు మల్లియల కదరి యుంకారములు నే
యుచు నుద్ధాతపరాగమలుగా నెగయు మధుకరీపుంజములు దవర గమలకల్పారప్ర
ముఖ నిఖిలకుసుమ విసర సరీసరన్నరందబృందములఁ బొట్టలునిండఁ గొని యట్టిట్టుఁ

గరుల సేరక యెట్టుకేలకు గట్టుతోఁపులం జేరినపొద్దాంగనల నంగీతభంగీతరంగిత
 సుధాబిందునందోహాదిక్షణ్ వాలిమేత సజతు లగుయ్యల కొప్పులపయిం గక్కిం
 చిన పీఠ సేమనఁజాలక తత్సేతులఁ గేలం బట్టుకొని నెరదొరయి మునిచిరంటిసీనివ
 గాయుల నుండు లడుగఁ గనుగోటి విష్ణుపత్రింబు లనిచెప్పి యిచ్చిన లక్ష్మీతలక్షణం
 వెలియఁజాలక గ్రంథములఁ జూచు కిన్నరులు కనుపట్ట విహివిరహిణీనివచాంబు
 పున్నహారవంయనం దలంప మహాశనిస్వరూపంబులన రాజీవంబు లద్ధాంతరస్పృతిఁ
 నీలాంగతం గాంచి స్వబంధు పుత్రులని యాదరింప నారాయణుండు తదాకి
 పీయసీజన్మస్థానం బగుటఁ దన్ని రాకరణంబు చేయఁ బ్రథమావతారంబున విస్త
 రించెనన గండుగండె లొండెంటిపైఁ దాకి తళుకుతళుక్కున సుప్పరం బంటి వెడల
 గొలంబనివరంబయి జంబూభలంబని చేరు తటివనకీరమ్ముల పృతిచ్చాయ లనఁ
 గేరు నెర్రమ్మిచ్చిగురుటాకుల సకలసరసిజాకరమ్ముల జయింప మరకతకవచంబు దొ
 కిసిన ట్లోప్ప వడలి తదభిమానదేవతలు కైవలజలజకువలయాదులు కచవపన నయనా
 మబగా వచ్చి నమస్కరించి డోకారంబు సొచ్చువితంబున సురవనీతానహావ్రంబు
 ప్రిజామపూర్వకంబుగా మజ్జనమునాచింప సరోరుహమ్ములు తమ్ముజేరు మధుప
 మ్ముల మాలిన్యంబుఁ దొరంగించి దివ్యతేజంబు లొసంగె నన మకరందచిక్కణప
 రాగంబు లంటించి విభవఁ గరులనామావిశేషంబును దజ్జనకమ్ము నగుజలమ్ము త
 ఁకుఁ జేజన్మంపాదక మని మజ్జనమ్మునేయు నస్పరలహరిదాచూర్ణద్విగుణీకృతధగ
 స్థగత్తనునుచినిచయమ్మును దన్ననప్రీతిధమాన శిరస్ససూరూఢ కామాంధకార
 పారంపరీ బహిర్నిస్సరణం బనఁ దడినార్ప ముడిపిడ్డ నడుగులంబడు గొప్పకొప్పు
 లకప్పను దవ్యయవిలోకన జనితానురాగులగు మాసుల ననామ్రూతపీటిగంధములై సు
 రతయాష్టాబహిర్నిగతంబు లగుచు జలానయనయోగ్యంబు లని తుంబికలవైరునిడఁ
 దద్వీజంబుల నుంచుకొన్న తెఱంగున మీటుదంతముల చకచకద్యుతులును గలసి మె
 లసి తిమిరాతపకాముదీభ్రాంతినింజేయ స్థితివలాఁకున విచిత్రాస్సంకురిత చిత్రమ్ములగు
 జక్కవమొత్తమ్ములు పెంటులకుఁ దెలియనీయక మయిచుటుంగు లిడి కమించినదిగా
 క దిగులునంగొనక ముక్కుల నెచిక్కఁబట్టి చిలుమిల మెనవించి చెంగలువమొగ్గచాఁ
 టుగామవచనంబుఁ జెందఁగోర వెఱపువారింప విత్త్రుండ నేకరూపంబుల వచ్చినతెఱ
 గునఁ విశంగజటాభారమండిత శిరస్సులును దివ్యతేజఃపుంజమ్ములు నగుబ్రహ్మ
 షిఁవానరులు జటమ్మునకై తీరమ్ముల నధిపణింప మజ్జనకృతసారసవనామోదిదేవతా
 పం బయు నమజ్జనకృతసారసవనామోదిదేవతాపంబై యనాశానిస్మృతినిలకంత

శ్రేణాలియయ్య నమనాశానిష్కరితనీలకంఠ శైవాలియైశ్చాంతతః సోడక రాగ
నమృద్ధిమత్తానుగతకూలవనజాతవనతిసముద్దీప్తితాతను మహాదారవిశ్రితధురాశ్రమి తీ
ర్థారణ్యపరమహంసభాసమానందై భ్రామ్యమాణసతీలసత్తిర్థారణ్యశ్రీమిపరమహంస
విరాజమానందై భాలలునంత.

మ. హవకృద్దక్షవచస్సుటికృతదృగంతాపణ్య తాపణ్యమా
త్రివయస్కాదివరస్త్రిపత్యకృత చిత్రారోప తాహోషనా
ధవిభూషా మమకారకృత్సుత వివాదామోద దామోదర
స్తవసంతోషసమార్థదాపన విధాసాహ్యంగ సాహ్యంగదా.

నూలిని. ఘటిభవమునీంద్రహృత్కమల మధ్యసంయోజితా
కటితటవిధాన వత్కరటిచర విభ్రాజితా
స్ఫటికృతకృపాదికాద్భుతగుణైక దానానిశా
విటికృతకరీతా విభృతలోకజీవదశా.

గద్యము. ఇదిశ్రీమద్భూహన్నాయకా కృపాకటాక్ష సంపాప్త నిత్యవహాసామృన్ద్య
ధుర్య సర్వమహీపాలస్తాయమాన శౌర్యదార్య గాంభీర్య శోణాయమాన దృక్కోణ
విలోకనమాత్రహస్త గతసామంతదుర్గ నిరంతరపూజాసంతోషితభర్త కోటిసమాఖ్యానమా
ఖ్యాత సత్కులకలకపయోనిధిరాకానిశాశకాంక ఘంటికా తురగకరచాలదామశామల
కృత్తి పల్యయనహయసింహాస్య కటకనీలాసపత్ర హనుమద్వజ మకరకేతన దివాదీపికా
నిజోంపాంగనవవిధశ్లేరికాది నిఖిలబిరుదాంక వాత్స్యయనాది వేదాంతపర్యంత నిఖిల
తంత్రీ నిర్మితగ్రంథ సకృచ్ఛినణవిదిత మహాకవిప్రబంధ సూతనతంత్రీకరణసామర్థ్య
నిరంకుశ ప్రతిభావిభాసుర బహుధాగ్రహార ప్రతిష్ఠాసంతోషితభూసుర కుతక్రిమా
యాతసాహితీవిద్యానవద్య సకలసమృత్త నిజబిరుదపద్య దక్షిణాస్య సంసేవనాజీవసుక్తి
క్తాయమాన శ్రీవిజయరఘునాథ గర్భశక్తిముక్తాయమాన మహోద్దండకవివిధేయ శ్రీ
రాయరఘునాథ తొండమామహీపాల నామధేయ ప్రజీతం బైన పార్వతీపరిణ
యం బనుమహాప్రబంధమునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

సార్వత్రికవినియోగము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. శ్రీమన్నామమహాద్వైతామరసమిలిపిత హాసితామర బృందా
క్షీరసాగరపురాధికర, త్రిమూర్త్యర్థమును దాత గోకర్ణేశా !

గ. అనంతపును గిరివరుం డతివల జూచి, యంతికనుఁగొంటె యిచ్చటి వింత లనిన
నానుగనుఁగొంటిఁబ్రొద్దయ్యెనాహ్ని కంబుజలుపుఁడనితానుజెలులుమజ్జనముగోర.

నీ. అవిక విష్ణుమనునూ బాగజూచు లగుళ్లు గర్భిగుబ్బలను జక్కవలటంచుఁ
బొడపుఁజూడకుమునూమాఁగుఁ డేటులగుంపు తథుకైనమోమునెత్త మిచ్చియనుచుఁ
గేల్చుఁబుంగిడుమునూ కెరలు రాచిల్కలు బమ్మంచు మోవి బింబం బటంచుఁ

* * * * *

తీరవనముల నవియెల్లఁ దిరుగు నుద్ది, తెలియక పరామనేతురే కలికి యనిన
నన్ను చెల్లయటంచు నాయతివ డాయ, గిరివరేబ్యండు పత్నికెంగలు వట్టి.

గీ. కొంగు ముళ్లును వైవంగఁ గొంకి కొంకి, చిటునగవు మోమునందునఁ జెంగలింప
నిదియు నొకశాస్త్రమా యనునంతిలోడ, స్నానమును జేసి ధాతవస్త్రములు దాల్చి.

చ. కపురపుఁ దక్కు దువ్వల నగంబున కెక్కువగానె గూర్చి గం
దపాడి వితానఁదావులు కనంబడఁ జేర్చిన నర్యభన్తి మ
చ్చపుటిగిదోఁచు బుండ్రములు శాస్త్రము తప్పఁగనీక మేనయక
ద్విపవరయాన చెక్కులను నీడలు జూచుచుఁ దీర్చి వెంబడిక.

గీ. అహ్నికము దీర్చి కస్తూరికాదివస్తు, పరిమళిత పంచకాభ్యాస్య పద్మండుగుచు
శైవపంచాక్షరిని ముందు జపము చేసి, వెన్న శ్రీవిద్యజపియించువేళయందు.

ఉ. శైవలవల్లి కావికచసారసనీలసరోజచక్రిహ
రావయవాఢ్యనిష్కలుమమానసపద్మిని నీరుమోచిన
ట్లాచిలసిల్ల గర్భకమలంబును బోలినకల్పలా మధు
స్సాపము మమ్మనీరనెడు బాడను బామక చూచుచున్నెడక.

క. తళుకుఁ దళుక్కున నొకచక్రి, విలసిల్లం జూచి యేమి వింత యటంచుం
దలఁపఁగ నది యొక స్థానగతి, నళికాంబకభాగ ధేన్వమై తనరారెన్.

చ. కలువల కేనివంకకళ్ళగట్టు కిరీటుము కెంపుచాయల

న్నిలు మని ముందుకెక్కు మెయి నిమ్మను వెన్నెలగాయు చిన్నిన
వుల మొగముంగృహరసము వొంగు త్రినేత్రము లుడ్డకేలులుం
గలుగుట బాలరూప మని కాంచి మహాద్భుతచీతితోడుతన్.

చ. మేనకాహిమవంతులు నమోవాకముఖరిత దిగంతరాళంబుగాఁ బ్రణమిల్లి నతియింప
బాలాంబ వారలంజూచి యజయగునేను గుహవాజనకుఁ గామించిన దత్తుండు యా
గంబు చేయునెడఁ బరమేశ్వరునియందుఁ గేవలజామాతృబుద్ధిని గౌరవంబుఁ దప్పిం
ప రుద్రావతారంబగు వీరభద్రుండు సాధ్వరంబుగా నతని మడియింపఁ దత్సుత
యను నపవాదంబుఁబాపికిన్ దేహంబు విడిచి నిజరూపంబున భర్తకు సమస్కరిం
చి నన్నుఁ జేకొను మన మీకుఁ బుత్రీకఁగానుండు మన నేను మీహృదయవతలాని
గావున వచ్చితినిని నిజమాయ వారిఁగప్పిన మేనయాఁ దాఁగన్న శిశువనితలంచె, హి
మవంతుండును సహజంబని యుండె నయ్యవసరంబున.

శీ. కరనరూపహయగీఘట్టనపరసిద్ధ కాన్ద్రనటనవదమరబృంద
కంతలోతానిహిసవ్యానయోగివతంసకధికప్రమాదరసాధ్యసాంఖ్య
కద్యహిధన్యావయమితివదతాన్ద్య కాహతజయభేరికాశ్వనదన
కన్యోన్యలంఘనసౌఖ్యప్రీత్యగంధర్వ కాస్ఫాలితస్వభావగీయక్ష
మతిభయచలాలచలీకృత దితిజహృదయ, మప్రీమేయక నాద్యంద కభవ కతుల
కఖిలలోకైక జననికి నప్యహోక్త, జనన మని కల్గ లోక మాశ్చర్యమొందె.

క. ప్రణవ స్వరూప్తియై తగ, నణకువగఁ దదత్తురమ్ము లన్నియు నుండం
గణుతించి యంబకలముని, గణ ముము యని యపుడు నానుకరణము చేసెన్.

ఉ. దత్తుఁ డటన్న నామ మయధార్థముగా నొకప్రాణి యుండఁ ద
ల్లక్షణ మించుకేనియుఁ గలంపక తత్సుతనైతి వాఁడనున్
శిక్షీతుఁ డయ్యె నీభటునిచేతను నామెయికోర్త కావు ఘా
లాక్ష యటంచు వేడుకొననట్లనె యాచిడ కావు కావనెన్.

క. తానాదీన పల్కులలో, నేనాడును లోపమనుచు నెఱుంగమినోనాఁ
దా నుంగాయ నెనుగయన, నానది శివకాంక్ష యెప్పు డాత్మను గలిపెన్.

శా. రాజీవాక్షవిరించికోటిఁద్రుటికాలంబందుఁ గన్నట్టియ
త్తేజోగాని గన్నుఁ దొట్టనిడి రక్తి నేర్చిన పూవంటిరా
తేజీచందము దోఁప మెచ్చుస్వరముల్ త్రిష్టాయినంటందగన్

బోబోయం సనిపాడి యూప నిదురించుం బాలలీలార్థమై.

సీ. భాస్కరకోటిప్రభాశాలినికి దాను బసువుఁ బూయఁగఁ గల్గె మిసి మియనుచు

నన్ముతాంకుళత సహస్రాతికితకుఁ నన చందనాదినిగల్గెఁ జల్వయనుచు

నఫలచరాచరాహారదాత్రీకిఁ దనపాలచేతను గల్గె బలుపటంచు

ప్రప్రదీనురసంఘభయహరిణికిఁ దనదృష్టిభూతినిగల్గెఁ దేజమనుచు

మణిమణియుఁ దద్విధాన మేమణక నశుప, హరునివామాంగమిదిలాభమనుచు నెంచి

భక్తిమాత్రైక పరతంత్రీభావయగుట, మేన వోటించి బ్రతుకుచు మెల్ల మెల్ల.

క. బోరగిని పట్టజీరల, నేరిచి దోఁగాడి లేచి నిలుచుచుఁ బడుచున్

నేరమి వలెనేమేనక, కోరిక చిచ్చుక్తి కొంత కొనసాగించెన్.

గీ. ఆఖిలవాగ్రూపయత్తత్త యనుచుఁ బలుక, ప్రియుని విడువంచుఁ దాముద్దువెట్టివెట్టి

దృష్టివోషయు కేళ్ళను దిగిచితనదు, కణతలను బాపువోల్పెటికలను మేన.

కా. అంగజ్ఞాన పరీక్షకై చరణనాసాస్యాదు లేదేదియం

చుం గంధోయి క్రమంబుగా నడుగుచో మాత్యేందులం జూప యు

త్సంగాలంకృతమైన యాశిశువు యాభాగ్యోక్తి కా చంచుఁదాఁ

గెం గేబట్టుక నవ్వు మేనక తదర్థత్వాజ్ఞయై పౌశేమన్

ఉ. దాఁగిలిమూఁతలాడుతజీఁ దానొక కంజిగురాకుజీయితేఁ

దీఁగపాచ న్నిల న్నైమకి తెచ్చెన నం చొకతోడిచేడెరా

నాఁగతిఁ జూచిదేవి జలదాకృతిఁ దామగరూపుఁ గాంచహా

బాగోసియున్ను యందు మగవాఁడని పాఱఁగఁ జేయునచ్చెలిక.

సీ. చేతుల కణగపి చెలువ చెక్కు లటంచు వెన్నెలకూనకు నన్నుఁ బిలరు

నీవారధాన్యమీ నెలఁతకున్ను చటంచు గుజ్జనగూళ్ళన న్నూర్పు కొనరు

ముంగిరయత్య మీముదిత కున్నదటంచుఁ బొన్న మొగ్గులు నన్ను మట్టినీరు

ఆత్యుదాత్తు లీయతివపాదములంచుఁ గోరంట నన్నింత కోయనీరు

వర్ణశాలల నుండెడి పడుచులనుచుఁ గన్నులనునీరునించినఁ గానివారిఁ

గొట్టెన నటంచు మేనక కోపగంప, వలదువలదనియక్కపావాధికవేడు.

21

చ. ననకనందనాది సురనందయు లొక్కడ స్వేచ్ఛ మింటితో

వను జనభార్యతోడ హిమశంతుఁడు పూజలు నేయఁ గాంచి త

త్తనయ వదాంబుజముల్లకుఁ దాము నమస్కృతిఁ జేయువారితో

దేను గలహించు కోనను దలంచరు పిదని మేన మాగ్ధత

- సీ. నెంచుబోజుకొన్ స్వర్ణచేలంబుల నొనంగి పాచటాకులఁ దీసి మూరఁజేయఁ
గొయచేజెనుఁ కెంపుకోడిగల నొనంగి గురిసింజలను నీకొన్ నగముగూర్చు
గొయకల్పికి భక్త్యభిజ్ఞులుల నొనంగి జెడుచునంగుళ్ళఁ బోకొనఁజేయు
వాకిరబోంట్లకుఁ జేకఁజేయు లొనంగి చుట్టసక చుట్టులఁ బట్టితొల్యు
నివియస్తూర్వపదార్థంబు లెందు దొరకె, మాకునిచ్చెదె యని నభీక్షలులుజేడ
నేలయిత్తుకొ యని వెన్న నడుమగేళ్ళ, భావికబరీత్వజేషలోభమునఁ బోతె.
- సీ. అంక చురదినామిత్రతో యానపాఖ్య, రాజనామ్యఁ డురోజము బ్రబలునట్టి
కార్యములు వల్కు బాల్యంబు కమ్మి తీసె, దుర్గములు లేక యెట్లాప్స వాతతనంబు.
- క. తననభిములు ముక్తాకృతిఁ గొన మెచ్చి పునర్భవాఖ్య కుక్ గోసింజ
గనఁబడు రుచిర్లము లన, మనె నరుణచ్చాయ లోకమాతపదమ్మలో.
- చ. కరనఖము ల్వకారదశకమ్మును శ్రీహరి కిచ్చురీతి యే
మాపు బలార! యే మొనఁగనా యని తజ్జనకృద్గుణంబున
నెట్లెయఁగఁ జేయునట్లు తల నేరనిసిగ్గున మెంచు వంప నం
తరమునఁ పోరి కాద్యుతులఁ దాలుచుఁ పాదనఖంబు లంబకున్.
- సీ. నునోతులాకోటి నంపేవృమానముగను, గూడవృత్తి నివిలసిల్లి గుల్ఫయుగలి
తులలనుచు నామవిభ్రాంతిఁ గొలుపుతులల, కలుగుగుణంబుల మెలమెల్లఁదెలియలేదె.
- చ. తొలిసొకపొగిడ్డు జేవి పతితోఁ బోలయల్కు పహింప మొక్కెగ
నలనారుఁ డుత్తమాంగగత యై చనునేలుపుఁటేఱుజాలునం
డలికదుతార్థకంబులు పదమ్ములలో నమృతప్రదమ్ములం
దలఁపున నిల్వి వారిఁ బ్రీతదంబులటందు రవే యెటాడినన్.
- సీ. శివునిఁ జెనకొనయట్లైన జీవ మొదవుఁ, దిరుగ్గ నీచేత, విరుధంబు లరిగ నేని
సిగ్గువోయని మరుఁ డొప్పఁజెప్పి దాఁచు, స్వర్ణకామాకు లన జేవి జంఘు లమరు.
- సీ. చిత్స్వరూపిణి సాంగతాసిద్ధిఁగోరి, త్వరిత మగుటను దదుపమాపస్తువులనె
నంఘటించుచు వచ్చుచో జానువులకుఁ, గరికిరములుంచె లేక స్నేగ్ధతను గనునె.
- సీ. కదలింఱలే దటన్నను గదివిదాఁటుర్, గరము చుట్టుక పొమ్మన్నఁ దిరుగలేదు
ఏటియుపమానములు వీనికేటిమాన, వనినచో నంబరులు పోట్లాడఁగోరు.
- ఉ. పున్నమచందమామ సరిపోలిన మోమును దొండపండ్లికి
స్వన్నియవెట్టు నేర్పు జిగివాకెఱ కెంజిగురొకు గట్టియం
చన్నపదంబు లున్నయవి యక్కఱకేమి కడక నితంబనం

సమస్త మొక్కటే విశేషః శార్వత్రియం ననువేరు దేవికా.

సీ. ఆవిశేష మైవ సర్వప్రకీందనుండగా నది అతీయకయుండె ననియె నొకఁడు
 షార్దూకాయః బలతీయుండగా నొకరిలి సతిసూక్ష్మమై యుండె ననియె నొకఁడు
 పుట్టనందంబునఁ బోక్కిలేపాడసూప సన్న్యోలు నెడఁబా నె ననియె నొకఁడు
 తేదులే దని కవు లెల్లఁ బలుచునుండ నామాట నిజమయె ననియె నొకఁడు
 అన్నియు నసత్యమింటె సంధ్యతమాజ, శక్తిః సాక్షాత్తుష్టాదిత్యైకతతి
 లోన నిది యొక్కటి యనంగఁ గొనుదవలె, దుర్యనయనమ యావనోదయపువేళ.

క. స్మరయాయకకృతమై, పురహరసత్వేత్రపద్మమనఁ గుండంబొ

జగదంబ నాభియనువా, రగుధా రద్ధామకేళి నా రని పల్కెన్.

సీ. జన్మనము నీరితపశ్యంబుఁ జేయఁ, గోరె మరుఁ గూర్చి పోక్కిలిగుండమునను
 భూమిమును జేయజెడలిప ఘమ మనంగఁ, శార్వత్రివేదినాగాదు కరంగ నపుడు.

సీ. చనుజక్కవలు విడిచనకుండ వైయ నల్లని పట్టుబొడ్డువారిం బనంగ
 వనగోకులఁ గాంచి వాఁగిలఁబడి విరాత్వేఁడు కెందెరురానుజ్ఞుఁ డనంగఁ
 గునులులఁబ నానుకొని యన్నట నెయిండ మాటునీలపుఁ డమ్ము మ్రోనినంగ
 వక్షోజగున్ము ల్పరికించి యుటకెడు వానినోమిలింపాళి యనంగ
 మిళదుతోజనితోజకుట్టకయుగైక, వాళమనంగఁ బయోధర నామయోగ్య
 సారశృంగారరసవర్షధార యనంగ, నభిలజనవికి నాని యథార్థటయ్యె.

క. వేదవ్యూహ మంతయు, వేదవింతు నని వడుమ నిలిచియు నుభయం
 గావాప్తి స్రవలయాని, యేవళియా త్రసయిత నెపుడుంజను నే.

చ. పలుకులు భండస్పష్టి యగుభావము దోఁపంగ మధ్యసీమయం
 దలికటవాట స్వావియవైవతకోటులు తీక్తుక న్నుధా
 కలశము లెత్త వారినటు గ్రీముక్తియుండెడితీరి నంబకు
 స్మైలుఁగులనీనుచమ్మ యవిరాద మణిమాయమాలిక ల్గురన్.

చ. కరియుఖసంస్కరించునెడఁ గ్రక్కునఁ జమ్ములు చేపి క్షీరమల్
 దొరఁగినఁ బ్రేట నొక్తుకొనుఁ దోడిచెల్లనఁ లజ్జ నంబయే
 వరు దని వారికి నిరితతాధికయాపముఁ గన్న వానికి
 స్మిరమున గంగ యుండు నని చెప్పఁగ యుక్తిని గాంచి యుండియున్.

సీ. జన్మనము దేవి మధ్యవైశ్వర్య మెల్ల, వైసనితంబమ్మల కొనంగఁ జొకనేయ
 స్పష్టముగ వానికొని విష్ణుపదయుజాడఁ, బట్టినది లేక యిట్లు కన్నడకయున్నె.

- గీ. అంబకరములు పచ్చము లంచుఁ దోఁచె, కైవ నక్తందివముల నారఁ గలవె
యందులకుఁ గారణం జేమి యమణిదీప్తి, యదినిరంతరమైయుండ నటులఁగావె.
- క. కరకమలముల జేవికి, నరుదా రాగాభివృద్ధి యలనఖహీరాం
కురము బిడిగఁబగ విఱుట, న్నదివాదిన వాఁ జీన్పవను ద్భ్రష్టతులకొ.
- క. తంకరమహిషిగళం జక, శంక గుణాధ్యంబుఁగాఁ జెలంగెడు నదియే
నంశుమదకలిత మయ్యును, నంకు మదం బడఁచునట్టి బాడులు గనునే.
- గీ. సతులకు సుమంగలీత్యంబై చక్కఁదనము, తద్భజము వాఙ్మధునాత్రంబు తలఁచ
తాళికింజను తద్ధేతులను దలఁచియొ, తత్సమత గద్దనకు జగ వ్యాతకొనఁగె
- చ. తిలకుసుమంబు స్నేహపుగతిం గనుపింప వాలాగ్రిమేను న
త్ఫలముల కైవదాన ననుభావము నుంచకయే ప్రియాభులకొ
గలఁచి తొలంగఁజేయఁగల కాంచనకొకమునుం గ్రహించునే
కులగిరికన్యచాన తనకు న్నమ మంచని స్త్రీలు లక్ష్యమే.
- గీ. అంబ కెమ్మావి వదనసుధాంశుబింబ, మాఖ్య గురువని తత్సమాభైకదేశ
మర్చకుని కిది బింబాఖ్య యదియెటన్న, వర్ణములు చూడఁ దెలియఁగవచ్చు పుట్టు.
- గీ. అందిక కపాంగలబ్ధ శ్రీలక్ష్మరాత్మ, కతనువెలయంగ భక్తభాగ్యానుమతిని
దెలిసియు జగత్తు తద్రాసములకు నెట్లు, కర్ణనామంబు లిడియెఁ దద్గతిని మఱచి.
- చ. జలదహమప్రసిద్ధము యువంబు విపారమటంచు దూటువా
ర్తలు వినియుం జకోరి సరి తానని స్వీయ విరూప మింతయుకొ
దెలియుఁగవచ్చి పోరినను దేవి కనుంగన యొప్ప దూరకే
తులయనఁ బక్షిపాత మటువోఁచునిదేల శ్రుతిజ్ఞకొటికొ.
- క. కామాక్షి గాన వారల, హేమాంభోజాతపీత మిదియో యనఁగా
మోము చిలసిల్లు నంబకు, వామిందను భ్రమకరంబు లటులైచెలఁగెకొ.
- గీ. అంబరచనాబి హీరాదు లనమములగు, దాడిమిబీజరాజితా నీడుకాదు
గాని సౌప్తవసీతినిగాక యున్న, ద్విజతసాధర్మ్య మననెట్లు తీర గపుడు.
- క. కచచామకధారాధర, శుచిరసవర్ష ప్రదత్సనూచక మా నా
యచలనుతాభ్రాచాపము, రుచిరంబై యింద్రనుత్యరూపము నొనఁకెకొ.
- ఉ. గంగహోత్రమాంగగత కావున విన్నమ పుయ్యె వన్నఁ బ్రా
వంగ దెయన్న నయ్యనితవర్ణకరంగిణి నిత్యనో కరః
ప్రాంగణమం దనకొ గచము బర్హరతం జెల్లఁగంగఁ బ్రొద్దుచే
రంగను వచ్చెనో యనఁ జెలంగు మణిమడుటంబు దేవికొ.

- క. ఎక్కడనందునఁ గాంతిని, నెక్కడవారి కడివి సాజీ యాయంబికను
 వైకుంఠ కర్పం బనియెనో, యక్కట యది వగను జిక్కియందెఁ దదాఖ్యం.
- గీ. తన్నుఁ గాంచినజనుల మిథ్యాభిశస్తి, తొలఁగఁజేయఁజరంబుర కలుగ నెంచి
 చంద్రనామంబు తిలకపుజాడఁగాంచి, దేవినుదు రయ్యెఁ పలుచతుర్థివిధుండు.
- గీ. అటుల నారూఢయావన యనేడుమాట, యంగసౌఖ్యనకలనచే నతిశయిల్లఁ
 విత్పజనాధీనయై నభీవితతి కల్ల, నాత్మవిద్యలఁ జాపు నయ్యాత్మవిద్య.
- నీ. వేనకేదాంగము ద్వినిపించు నొకవేళ నొకవేళ కాస్తము లుగ్ధుడించు
 మంత్రతంత్రములమర్మముఁ దెల్పు నొకవేళ నొకవేళ యోగముద్రిక దరించు
 శృంగారకావ్యము లేయు నొక్కొకవేళ నొకవేళ న్నృతీతి నొప్పుఁజెప్ప
 సంగీతవిద్యల సాధించు నొకవేళ నొకవేళ లాస్యసూచకతఁ బూను
 నింద్రాజాలాదివిద్యల నెట్లంచు, నక్కజముగాఁగ గదసించు నొక్కవేళ
 నభిలవిద్యల కాదియైనట్టివిద్య, విద్యజాడను మనువాఁవిద్య విద్య.
- ప. ఆనమయంబున.
- నీ. మాత్సర్యవిరహితమానసుం డేలాగ రాగయు ల్పించుమార్గంబుఁ దెలిపె
 ననుకేంద్రానింహానసానీనుఁ డేలీల స్వరనివేకస్ఫూర్తి సాగఁజేసెఁ
 బరిహృతతాకికవ్యాపారుఁ డేరితి గాగ్రుకార్యప్రసర కతఁబూనె
 నన్యుతరసాస్వాది యగుమాని యేగితి వికృతముచూర్మకానికముఁ జూపె
 ననఁగ నేలుపుజడదారి హాయి గోరి
 పీఠఁ బట్టిన తానాల వివెడిరీలఁ
 గన్ను లరమోద్యుకొనఁగ మార్గమునఁ జనఁగఁ
 గాంచె మెయి పోకఁగా నాని గట్టుఁజేసి.
- గీ. అంత నామానిమర్మన కచలమర్మ, డాకికభక్తిని గుశలంబు లడిగ్గి మెక్కి
 యర్హ్యపాద్యాదుల నొనంగి యతులదివ్య, మణిమయొన్న తపీత మనుర్చి నిలి.
- క. సామీ వచ్చినకార్యం, జేమీ రమ్మన్న రానె న్నృతిమాత్రములొ
 శ్రేష్ఠాచార్యుడు నామెయి, సామికుతం బయ్యె మీకు శ్రీమహాకతవక.
- ప. అత విని నవ్వియమ్మునికులాగ్రాణి యేటిది పల్కు మార్మమ
 త్మను మనిపాటవేర రవధిధరతాకటామణిధవ
 త్మనకు మార్గార్థకము గదా యిటు నీకది తెల్పు వన్నితిక
 మునీశ పుండరీకము కుళమన్నని సాగ నగేంద్రుఁ డంతటక.

- క. నానసార్వభౌమ యంభిక యట, మునుకే తెలిసియును మఱచిపోయిన డెట్లొ
వినికయ్యె నిపుడు నారద, మునిచేతనువింటి మరలఁ బూర్ణేందుముఖే.
- గీ. అనుచు మేనకతోఁ బల్క నమ్మ చెల్ల, శేషముచు నెంచుకొనుచుంటి నేగివచ్చె
నప్పుడేతోఁచె నిది వింత యనుచు మదికి, మామచే గమ్మ నాచలకు మమత దోచె.
- గీ. సగరిసామ్మును నిందుంచఁ దగదు మనకు, నతనిఁ జేర్చమటంచు నతివజ్రాచి
యిదిగదాకాదు ముదితలకెట్లు తెలియుఁ, గార్వభౌమమ్ము లంపి గదిమియలేడు.
- సీ. అంతకాంతకుఁ డన్న నభినుతిచేసెన సచలత్వమేగు కార్వభౌమ విసను
ధనదమితుని డన్న దండంబువెలెన భరణిభృత్యుల జేగుదాఁ టెనను
చంద్రకేళియఁడన్న నమ్ము ను క్షేపెన గౌరవం జేగునంతలు విసను
అహిభూషణం డన్న నర్చ గావించెడి నున్నతనణ మేగుయుక్తి-విసను
అంబ మత్సుత యైయుండ నతఁ డిమింక, పల్కిన వేదాచ్చి యిట్లు నే పలుకులేల
ప్రాణధననన్యనర్పణశ్రయనుచు, బలుకులోకము తక్కితఁడె వలంపవలె.
- క. అన విని యవ్వనితామణి, ననబోలెలకెల్లఁ దెలియునా యాకార్య
లని నిక్కము దెలిసి వని, కొనియాడుచు మాటలాడుకొను నశ్వేక.
- సీ. ననకాదియోగింద్రజయజయశబ్దఘుంఘుమదాట్టిక నిక్కొనవటలి
ద్రాక్షురోనిస్సరత్రమధాధినాథనిహృతభిక్షపభాంపరితనభము
తండుమాస్తాగభృతస్వర్ణవేత్తనిర్దళితదైవతసంఖ దత్తనరణి
యసుయాయి సందీప్తరాదిదానచ్చటాశ్వానమారుతిఘాతజలధరంబు
గాను కాంతరసంబు సాకారమైన, తీరుకారుణ్యరసము మూర్తిభవంబు
నటులఁ బరమేశ్వరుండు హిమాద్రితిటము, జేరఁగావచ్చెలోకన్ముల్ శ్రీలహచ్చె.
- గీ. వచ్చికల్యాణమయభూమిఁ బద్మినియును, దేవజీవాదాయిగాఁ దేజవిల్లు
నట్టిసంతానరీతీయు నందుఁ జూచి, తపమునకుఁ జూచ్చె నేమిచిత్తమునగోరె!
- చ. తపమును జేయనేల ఫలదాత యెవం డలవానికెందుకో
నెపమిది యంచుఁ గన్గొనఁగనేరదు లోక నుడుండనిమ్ము నే
రుపుగలవానికార్యము లెఱుంగఁ దరంబై నిజాత్మ వేదజేవ
లుపు మునుచుండఁగాఁ జిదుకులున్నయివైచుచునుండె మానియ్యె.
- సీ. బొమిసికల్లేరాడఁబోవీడ్చి చెమటాఱఁ జలిగాని కెదురుగా నిలుచువారు
నెలయేళ్లఁ దెలిసిటి చలువచేత శ్రమింబు లడఁగంగఁ బడి యాఁడులాడువాడు
గొండనులైలు చెంతనుండ కెమ్ములు గోనెసిగలఁ దురా లంటఁజెక్కువారు.

- జక్కట్లఁ బట్టిన చివ్వులవైఁగుట్టుపారుటాకులు వైచిత్రాలువారు,
 గుఱులులమదపుమండల నొరయఁబడిన, చందనరజంబు వైలయనహితముగను
 బూసి నెత్తెని గొని కనుల్పొప్పువారు, గాఁబ్రదుకువాఁడులానఁచిక్కటిలెఁగోన
 నీ. ప్రియధాధివాఁడులు ఘటపరంపరవాచి వాయించి పోఁబోలువానరము 70
 సిద్ధులు వెదురుబల్పివైలఁ గొలుచుకై చీకాకునడఁజేయు నేకలములు
 భూతాదిజాతులు పుట్టఁజేసెయలకై భయముకల్పించిన భల్లకములు
 మునిచంద్రములు కందమాలమ్ము లనుకొనఁ జేరనీయక తిట్టు చెంచుగుంపు
 పాఠ నే మని గిరి జూడఁ బరకియూన, వారు మడికాసునుల తేలిసారె మినిగొ
 మనచటికి వచ్చి దిగె నని మందలించు, బ్రదుకుభయభక్తివశత సంభ్రమముబూని.
 గీ. కేవలక కన్యయాసాకమేహితీపురి, మనుచు నకుటంబముగ వాతఁ డభవుఁ జేరి.
 తాదపదమ్ములకుఁబొక్కిప్రస్తుతించి, యర్చ్యపాద్యాదుల నొసంగి యధికభక్తి.
 కా. వేదాంతమ్ములు తెల్పరే వనుచు నిర్వేదంబునుంజెందు నీ
 పాదాంభోజమహత్త్వమన్యులకేక న్నల్కంఠ కక్యంబై నా
 మీఁద నీక్షకుఁ కృపారణంబు మదిఁ గల్పిం గాఁగ దర్శించితి
 న్నోరాంభోనిధి నోలలాడితిని మమ్ముం బోగివనే యాశ్వరా.
 గీ. పోగిచుచుండఁ దిరుగఁ బ్రోవు మం చనుపల్కు, వింతయనఁగవలదు వినుఁడు గర్వ
 భూతమయుఁడు గాసిపొందిన భూతము, ట్లాసిపడకయుండఁ గలవె యాశ.
 క. కావున వేఱిగోఁజాలు, గావు ననుం జూడ నేను గన్నది యింతే
 యావనిత దీనిఁబూజల, కేవలప్రతాదులెత్తి యమ్మనవలయున్.
 క. చిన్నదియే యమరలఁపో, చిన్నదియే మనుపుమికు నేవలు చేసెన్
 మన్నది కావున నమ్మర, మన్నది మేమిటకుఁ బిల్వ మదిఁజూడఁ దగున్.
 గీ. ప్రదుకువాఁడుల నేకులు పనులకుండ, నేల యాకన్య యం చని యెంచవలన
 దేవువేడిన మనవి మీరియకున్న, నవల నేదాత యొనఁగూడు నతడు కెట్లు.
 చ. అనవిది లేతనప్య నగి యాపరమేశ్వరుఁడందుకేమిపో
 మనమెదిమిన్నచో నికృతిమత్తగునయ్యది చేరి వం జలిం
 మిత్తుమధుండఁ ధీరుఁడని మానసవిధిఁదలంచె నాతలం
 పునఁ గనుఁగొంటి వంచు దలపోయుట మొరకగుం జగంబులన్.
 గీ. అతఁడునప్యైతి తలకొని యభిమతి మన్ని జయయనంగను విజయనా సరిజ్జలొందు
 నిజులతోడనే మరణ భాన్యంబు నేయ, నచ్చటను నెల్ల నామెయు నధికభక్తి.

- చ. అలసర మేశ్వరుం దత్తయనుందుఁ న్నామచేయ నంజీనం
జలునశిరంబుమీఁది కౌగిలెఁడువాకల నీళ్లలోపలం
బలముజుం గ్రుంకి యాద్వైతుగు వస్త్వముతోడఁ గదానివింజెలం
జలములు దెచ్చిపెట్టు నుటజలము నరంగునుజుగ్ధి నేయుచుకొ.
- సీ. పురుగుపుట్టు లటంచు వెజవక కొంజాటి పొడలలోపలఁ దూతీ నూలనెత్తు
వాఁడినుం డ్లజచేతఁ గాఁడిన వినువక పటలంబులేని పిల్వంబుకెత్తుఁ
గెంజాయరంజిల్లు కేళ్లు మిక్కిలికంఠఁ బలాపితంబుల నమిత్తులను విజుచు
నరుజాలు బురుజలు పిరికిపలాదంగ భూమిసంతతి ఫలములను గోయు
నానమిశిరిన్ శ్రుమాగుచ్చు, మృదుకోతర గాత్ర యాయామరీకిరీట
భుచితమణిగఁగనచుచిరచరణాంబు, వాత నిచ్చలు శివకదాచక్రిచేత.
- క. ఏవేక వేమి లలంచునొ, యావేనె యది యమర్చి యధికక్రీతికొ
భావమున పెలఁగుంచుండఁగ, నీవితమునఁ గొన్నిదికము లేగుచుగాఁగొ.
- గీ. ఇందుగ్రుమ్మడి దేవత లెల్లఁగూడీ, బహుసదశంబుఁజేర నప్పరమపురుషుఁ
డల్లివారికిఁ బ్రత్యక్షుడైన వారు, ప్రిణతిచేయుచుఁ గడఁగిరి ప్రస్తుతింప.
- క. చిన్నయొండవీపు నీకిడ, జన్మించెను నామలెల్ల కామ్రుణు నిసమే
జన్మాద్యన్యాయతోయని, త్వన్మహిమలఁ బ్రస్తుతింపఁ దరమా మోక్షకొ.
- సీ. వననంభ్యున కాదు వాహవిభూతిచేఁ జతురాన్యభావంబు సంఘటిల్లు
యానంబుననె కాదు ధ్యానమార్గంబుచేఁ జరమహంసక్రీతిఁ బరిభవిల్లు
నధివాసమున కాదు హాసోక్తియందును సత్యాశ్రయంబును సంఘటించుఁ
బ్రభవరితిని కాదు వాఙ్మధ్యము చేతఁ గమలయోనిత్యంబు జ్ఞాతిఁగాంచు
నేమహామూర్తి కిలఁడు నీవేదరాజ, రాశ్చక్రసమస్తలోకజన్మాదికార్య
సంఘటక లెఖనమితిసర్వలేఖ, శ్రీవిధాత పదానత్యక్తివిధాత.
- క. అనియొకపద్యముఁ జదివిన, వినిప్రముదము మచిని వెల్లివిరియఁగ గురునిం
గనుఁగొని యెవ్వఁడు రఁగియిం, చెను దీని బలాద మగుడఁ జెప్పు మటన్నకొ.
- గీ. శిరము మును జూచి వంచుచుఁ జేతివేళ్ళు, హృదయకమలస్థంబున కెదురునేసి
నేనె యనిపల్క నాఁగాక నీకుఁదొల్లి, కననమున శక్తిలేదె యేగతిని గల్గె?
- క. అనాదైవిని గొలిచితి, దేవ సరే మాకుఁ దెలియదే యారీతులే
జీవ యిదియేమి యుండని, వైవినవల్లెనింకఁ గొన్నిపద్యము లనినకొ.

గీ. చాలు నిద్రవేరకులచేరి ఛాందసాళి, నన్ను తిందుటయే యిది సాహిత్యగద
బహుమతులనేయఁగావలె వచ్చివచ్చి, కావ్యమును నుంచుఁగాఁదెల్పు కానివెనుక.

90

న. అని వెండియు.

నీ. శంభుపూజను వచ్చుచున్నావ్యయ వితానఁ దెలుపేమి యింద్రునిదేహమందు
ధువ్యజ్ఞులంధితితోపక్కలెన్నాను. దగ్గరీతి నలుకేమి యగ్ని మేనఁ
బ్రాణిహింసకు మించు బలిమియేనువితానఁ బండ్లమీయమనికీ బయలుపెఱసె
గురువుల మించఁగ గుడియించిన పితావఁ గనులపల్లములేమి దనుజపతికి
వరుణునకు స్వీయశైత్ర్యంపునడఁగొ కానొ, గాలిచాంచల్య మెప్పుడుగలదో లేదో
పేరు చెల్లించువారు కుజేరరుద్రు, లకట యోజీన తెలియ నిట్లనఁగలేవె.

క. అని ప్రహ్లాదముకొన్నవృత్తి, వినఘముతోఁ దిరుగఁ ప్రైక్కి విసవలె ననుచు
నన్నుజని జేయుచుఁ దారకుఁ, దనియెడు రక్కసునిబాధ లనుచు న్నవ్వియుకొ.

చ. వసుదను నేయువా రెవరు సద్గుణ జన్మదు లేక యూరకే
యమర పురంబు కట్టకొని యందులకాణెము వైచిపోయె నీ
యమరుల కెట్లు నేవరనూ లందరివారల చాశ్రయించి ని
త్యముగను గూనిపాటుఁ బడి తాలు నరించెద రేమి చెప్పదుకొ,

నీ. చాగంపుమాకులచాయ విత్తికవారిఁ గండ్లు ద్రుచ్చిలి రంచుఁ బట్టికట్టి
వేలుపువెలచుండు కిధాలో ననువారి మానుమించెనటంచె నాజ్ఞ చేసి
నెచ్చలికాండ్రతో ముచ్చటాడెడువారి నేకాంత మనుచు సామెల్ల నాచి
తెల్లబట్టలఁ గట్టి తిరుగులాడెడువారి విగియించి కలిమిదండుగలు పెట్టి
యమరపురమునఁ దిరిగెడి యమరవరుల, వానికాణెంపుపైలగోలుబంటువాండ్రు
పజుచుపాటుల నేమని పలుకవచ్చుఁ, దప్పిపోయినవారికిఁ దక్కు సిగ్గు.

నీ. తుంబురువారదాదులకుఁ బుట్టియుండు సానిమేళముతోన నంబళంబు
దలిమంబు వైసుండు తడవి బదాలిచ్చి ములుగ హహహహాహువులకుఁ గొలుపు
విశ్వావసుండు చేతిబృహతి నానలవైచి బోయెకిన్నెర విన్నిసేయ నంక

*

*

*

తక్కుగంధర్వయుక్షవిద్యాధరారి, లక్ష్మనూనానికంటి కేలాగు దెలియు
గొడ్డువెంటిలిదండా లోకులకువాఁడు గంజణముకంగ నన్నియుఁ గప్పఁబడవె.

ఉ. వెచ్చముచేమి వెమయిన వేఁడెదమర చనిపోయి పద్యము
బుచ్చుట మాఱఁ దప్పి చినుమెయి యటన్నను దప్పులేన్నఁగా

నచ్చెడు గెంచుఁగాని విషయమును జేయుచు పాల్గొనకలం
బచ్చడమెత్తి నాపయిన వైవఁడు లోభ మదేమి చెప్పదున్.

- నీ. భైరవి వినుపింప బాగాయె శంకరాభరణం బటంచును బ్రస్తుతించి
శార్దూలవృత్తంబు చదివిన నిదికందపద్యంబు గణయలఁబంచుచునుచు
నటతాళమునఁ బాత్ర మొడుచు వచ్చి న్న హతుకరూపకాంగముల వైయఁ
బాణినీయాననుపన్యసించినవానిఁ బద్మినీలైంగికప్రేమ మడుగు
నెదిరికాదన్న వారల కేమియిడఁడు, అనునరించిన నన్ని పామృతములఁబంజర
మెచ్చినను మెచ్చకున్న నేమియునులేదు, కఠినచిత్తున కేరితిఁ గలిగె భూతి.
- క. భృశకాధ్యయంబును దన, మతులకుఁ జెప్పఁగను నన్ను మరపుఁబోనన్
బ్రతిగృహము వెదకినాఁడఁట, బ్రతుకులు లెస్సాయె లోకపతివాఁ డగుటన్.

చ. గుడుగుడి దాగి భంగుజడఁ గూర్చిన చిల్చి గుడాకుమద్దమై
బడి రవిలించి కోరి పొగవచ్చెడు రీతిని మించఁ గీలము
ల్పాడవునుగాక యాటియును బోవక నేర్పున పీఠిహోత్రుఁ డ
చ్చెడుగులఁ గొల్పు గొర్తపయిఁ జెక్కినరీతి సభాంకణంబునన్.

చ. బడిబడిఁ గూర లేచునుచు వచ్చునువారపువారిఁ జూచి నా
యెడలికి బాగులేదు మఱియొక్కటి యెల్లను మోనిమేనినం
జుడు కనుపింప వెన్నుడిగ జుట్టునుమట్టునుద్రోచి మాట్టుగాఁ
బడిదము వెట్టుఁ డం చనుపు వారల నచ్చెడు గేమిచెప్పదున్.

ఉ. చిచ్చుమలెత్తి యాపయిన వేగులవా రయి రూకపాతికల్
పెచ్చిన వానిమంత్రు లితఁ డెట్లనె నట్లనె పల్కి యెద్దులన్
బచ్చికవేయకే మనిచి పాలను బిండుక రండటన్న హా
తెచ్చెద మండ్రు వార లది తేనిది పినికి లేదులాహిన్.

నీ. పడినెము వట్టెనా పట్టుకర మ్మని మరుణుని వాయింపుఁ దరటుచేతఁ
గాక యింపుక మేకఁ గలిగెనా యప్పుడె హవ్యవాహనగుండె యావలించుఁ
దిక్రికమున నొక్కింత తిమరు కన్పించెనా పవనుండు తత్తరపాటుఁ జెందు
మూర్ఖుగాలియొకింత యొకవేళ బిగి వెనా యునునికెఁ బ్రాణాలయాన నిలుచు
వెలకుఁ గొనుబానిసెలకైన వెనుచుఁ గాని, మరపతు లటన్న నొక్కింతపరువునేయఁ
జేచుని వరముఁ గాంచెనో యెట్టితనఁ నొ, నొరతన వచ్చున వానిదే నొరతనము.

- క. మొక్కలికాఁ డౌ టొకటే, తక్కినగుణములను గాన దైవతములచే
మొక్కలు గొనఁగా పినికి, నెక్కడవాసితిరొ యోగ మేమందు నికక.
- క. ఆచురు పెరగుఁడుపరికెన, విని బ్రహ్మ సురేంద్రుఁ జూచి వికవిక నగి
యద్దనుజునిగర్వ మడంపఁ, గనులేరా మీర లాటెఁ గడుపున మంటల్.
- క. ఎంపలు దేవత లున్నా, రెండుకు మీబన్న మితని సేమని గదిమే
టందుకు లేదే జన్నపు, విందులుగా వివి యటన్న వేల్పులఁజేడుక.
- క. ఈరితఁ బల్క నేటికి, బోయన నే హానికలికి పోయిత నాలే
సీరధరాగననాంతర, చారులఁ గూర్చిను దేవసంఘము కొదవే.
- ఉ. ముప్పదిమూఁడుకోటు లని మున్నొకబొద్దున నెన్నికిచ్చినా
నిన్నుడు నల్లవేల్పుల నొకింత కొంతయుఁ గాన నుండుఁగా
కప్పాలదిండి తారు నెడనానక పాటుదు రత్న ధైర్యముం
జెప్పి మరల్ప నైవ్యపత్తిఁజిక్కిన మే లని నిన్నుఁ గోరెదక.
- క. చెఱువునకుఁగల్గు నీశ్వన, పరియేగవఁచూపు నల్ల దశపతి సేన
ల్విజుఁగఁ గని పోవసీయఁడు, మఱియేచూ వెన్న త్రుమర్దన మెనఁగక.
- క. దశపతు లనఁగా నంపలు, దశపతులా కారు పోటుదారియును బలా
బలుములను వేళపాళలు, దెలియంగలవాఁడు దొరకితే చాసి యనక.
- క. ఆరులవ యిందుగినిం గని, నేనాకతి యట్లు దొరకు కెనకత్తలకున్
మానుండు గలిగె నేనియు, దాని కుపాయంబుఁ దెలిపెన న్వినుఁ డింకక.
- చ. శివుని నిరాకరించి తనచేటుకు యజ్ఞముసేయ దక్షుఁ డ
య్యవినయు పీఠభద్రుఁడు లయాన్వితుఁగా నొనరింప దేవి త
దృఢ యనునట్టిదుర్వశము చాయఁగ నమ్మెయి వ్రొబ్బివైచి య
య్యవనిధరావతంసమున కాత్మజయై యుమనాఁగ వర్ధిలుక.
- క. పురుకూఁ డంతట నగ్గిరి, పరతటయునఁ దపముసేయ వచ్చె నిజేచ్ఛక
గిరి యతనికి మతనచ్చటఁ, లరిచిర్యకు నలిపె మంచి వైనము దొరకక.
- క. వేమాటును యోచింపకు, వే మారుని బంపు మత్తఁడు వితమఱియాని
స్కాయుని గలంచి మెల్లఁగఁ, గామినితోఁ గూర్పుఁ దానఁ గలుగుం గోర్కుర.
- క. అనవిది యిందుగిరి డప్పుడా, పనజాననపాపకమలవందనమును బా
పమిదియమఁదై తేయును, పనపునము కరిగి మరుని దలంచిన యంశక.

- మ. ఒక చేనైక్షణ మాశరాసము వేమింటన్మనూనాన్మకం
చకముం దాపున బాడువెట్టికటు లెంచ న్నించుగానంగియున్
మకరశ్చీగురుదాపరంజు వెలయ న్నాగుండు ధేయంచన
న్యకభూజిం గుడిచట్టి మీటె వడిగా సుత్రాయమోసాలకున్.
- గీ. ఆందు దిగి పాదచారిగా నతఁడు రాగ, నెదురుగ నయంతు నఁపించి యెప్పుడెప్పు
డనుచు దవ్వునఁ గూర్చుంటి నార వింత, రమ్మ ర మ్మని లేచి కగమ్మ పట్టి.
- గీ. జిలజిలను నన్నవిడిగఁ బట్టెలను దీర్చు, దుడుము మగతాల వెలకువ తొలపునొబ్బ
మొకము నెమ్మాయు దనువునమించుగదై, నదిగఁ గూర్చుండు మనిపోడిసురవరుండు.
- ఉ. ఇప్పుడు నే మదిం దలంప నేగతి నీకెఱుకయ్యోమేలు వా
గప్పుడె వచ్చి చేరితివి యాయువు నీ కధికం బగు న్మరె.
చెప్పెడిదేమి నీజనను శీఘ్రగతు న్నినుఁ జెంచి యుండవో
గుప్పునఁ దోచువో జనకుకోరిక పుత్రునకు న్మనోభవా.
- వ. అని వెండియు.
- సీ. అడుగుమట్టున రేప కమృతంబు తేటగాఁ ఓడిచెంబుతోఁ దెచ్చిపెట్టుమనుచు
మాకేల గాలిశ్రమం బయ్యెనా లేదు మీవన గొని యిందు వినురు మానుచు
జిటికె వై చెడులోనఁ జేయఁగావలె పంట బోనకతైకుఁ దెల్పఁ బొమ్మట్టుంచుఁ
దొలివాకిట నెయుండు ధూమ్రంపుఁదిత్తి వాఁ డట నేమిపని నాని కడుగుమనుచుఁ
గల్పవృక్షాలఁ గలవోరగాయఁగూడఁ, గోసి యిటు తెచ్చి నిల్పిన వాసె యనుచుఁ
బరిజనులఁ జూచి మఱుకునఁ బలుకు నింద్రు, జాగరూకతకు మయండు సంతసిల్లి.
- గీ. ఇంతయుపచారములు పేరు నెవ్వఁ డేను, నీయనుజాపుతఁడేగద యేనువేలు
నీజయంతుఁడు వేతొ కా రేటిపల్క, వింతగాఁ దోచు టుచితంబై వివ్య మట్లు.
- క. ఎంత చుఱు కంచుఁ బలికితి, రింతేటికిఁ బొద్దుమునుపె యేవత్తు విస
న్వంతగ మధ్యేమార్గము, రంతొక్కట్టి గలుగఁ దీర్చిరా జాగయ్యెన్.
- గీ. ఆదివిసెదెయొక్కోత్రియుం డతివృషయిన, నలిగిజండేలుద్రెంపెనన్నానమనుచుఁ
ద్రెంచివైచినవానినేఁ దిరుగ దాని, పూసలకొనంగఁ జేయింపఁ బ్రొద్దువోయె.
- సీ. లేనులు మ్రొక్కిన లేవనెత్తువితాన బటువుగుబ్బలను జేపట్టువాలు
నాచార్యసాము దేహం బంచుఁ దెలియఁది తెరవైచి యిల్లాండఁ జేయవారు
ఘృతశుద్ధి గావించి కేడింపఁ జేయక కులటను సతిగఁ గైకొనెదవారు
దేవతగా మిమ్ము భావింతు మనిపిల్చి చెలులఁ బిమ్మట వింత సీయువారు

దివిని వసియించి ధరణికి దిగివచ్చుట, మాటలాడుచునుం డ్రవ్యమతములైతి
భావ మటులేమి వారల భజనమేమి, నుత్పదముఁగోరి నేనును మనుతు వారి.

సీ. వారిలో నొకయింటఁ దూటి దాహమునకు పెండ్లియ్యరా యంచు వేడుఁటేమి
యన్న దమ్ములమన్న నటులుండు మని పల్కి యింతచే రూకెల్ల నిచ్చుటేమి
యాశ్రమాంతర మన్న నావర్తనంబుగా వినవచ్చి కన్య యెం దనుట యేమి
వేరీలాడు బొమ్మలు వ్రేళ్ళచే నులికించి నుదతులఁ దలయెత్తి చూచుటేమి
మానసంబునఁ దలంపుమీ మామకీన, కరధృతరసాలచాపనిర్దళితకుసుమ
విశిఖవినరకిఖావోవిధహృదయ, వేదనలఁ గాదె చూడ నోవేల్పుఁతేఁడ.

సీ. చిలుకొండపంటిపైఁ బొరవోచిన ట్లాప్ప కమ్మోవిఁ జూడ రాగమ్ము గలుగు
మెఱుగుడు నీలాలమేటినిగ్గును లాగు శొప్పు కన్నడఁ దమోగుణము దోచుఁ
గోగిరిగోనఁగ జక్కపెట్లఁ బోలుచుచన్దనఁ గన్న నవివేకగతి దనర్చు
లేఁజాలిరాయంచలేమి నేనుని దూఱు నడల నీక్షింప మాంద్యంబు దోచు
యాపతము బాగునన్న దే యదియె చాలు, మానినెవ్వాని గెల్లఁ గుంభకనిబద్ధ
పవనఘోషానిస్మిత్కృతిపాత్యమాన, లూతికముగాఁగఁ జిత్తముట్టుఁత లూఁగి.

ఉ. ఎవ్వతె మైసి నీకను లొకించుకపాఁతును దాని దెబ్బమా
జవ్వనిత్రాని నాఖిడుదుసామికి గురైటుకాను గాక నేఁ
జివ్వనఁ దుంటవిల్లుగొని యేదిక పువ్వులకోరిచాకుచే.
దవ్వనఁ దట్టివేయఁగలదా వలదా తలదాకఁగావలెక.

ఉ. రక్కసులం జయింపఁగ బలమ్ములఁ గూర్చఁగ నేల వంపు న
న్నొక్కని యొక్తిగాఁ జెడుగు నొప్పులు రేకయు గల్గు బోండ్లచే
జక్కఁగ జేపి యగ్గికడఁ జేరిన యాసులఁ జేతువారి కె
ట్లక్కఱివప్రియాసమనియాడెదొ నాకదియొక్కవింతయే.

చ. మఱియొకయుక్తి రక్కసులు మన్నిగొనంగను వారిలోన నొం
డొరులకుఁ గచ్చెపుట్టుటకు నొక్కచేడియ నొక్కఁ డొండ న
క్కఱివనియింపఁజేయవలెఁ గార్యమిది ములుయంటఁ బుచ్చు న
తెఱుగునఁ బాడఁగావలదె దేవరకేల సప్రియాస మందులక.

సీ. కరనోయవానుమాత్రాంతకపోతఁగా నేనెలిలంబాని నీశ్వరుండు
నాశ్వభాగవిద్యుచ్చాంకురీత గా నేమత్త కాని నోము నోచె
నామిత్రైకతవ్యయితే చ్చక్కగా నేయంత పెద్దల కెగ్గుచేపె

వైవర్ణ్యగుణపరమనితాయమానగా నేకల్పి ప్రాక్తనవృజిన మొందె
నహాహ! యారాజవదనకై యాన నీవు, చిఱునగవుతోడఁ గనునన్న చేసి కిలువ
రాననుచుఁ బల్కిన దెయింక నానిఁజూడు, మేఁజెఱుకువింటఁబూచూపులేకు గెంటు. 13

ఉ. సారసలోచనామణుల జవ్వనపుంబొగ రుప్పతిల్లు నొ
య్యారపుటంచనెన్నడల యందపుకుక్కునఁ గొంత జాఱియుం
జాఱిని పైఁటలోఁ బొదలు చన్దవకొండల నడ్డఁజేసి నేఁ
బోరఁదొడంగ నన్నెదురు పూయఁజొక్కెడు గల్గినెప్పు నే.

ఉ. కోటలవైచి యచ్చటను గోల్లల నాన బలంబువెట్టి తా
గాటముగం జిరాతోడిగి కత్తిని దూకుక యుండునట్టి య
ప్పొటరినికొ ఖచిక్కురని పూములుకు ల్బుదిసాట నేసి నీ
నాటకసాలబోండ్లచరణంబులఁ జాగిలి మొక్కఁజేసెదన్.

132

గీ. అనుచు నీరీతి బీరాలనాడి మఱచి, తరలఁ జేతు గిరీశులకైర్వ మనిన
గర్జనంబంధవస్తి కేగతినివచ్చె, బహువచనమందు నిండ్రుండు పలకరింప.

గీ. అవగతం బయ్యె భేదత్రయంబు లేని, పురహయఁడు దోఁచుఁ బూజార్థమున నటన్న
వేఱు చెప్పినవీతఁడు గారవింపఁ, డనుచు యోజించి పూజార్థమున నటన్న.

మ. అవురా మేలు సెబాసు నీవలెను యోధాగ్రేనరుం డెప్పడీ
భువనంబందుఁ బురారి యంచు నుడువ న్నుల్లోకము ల్భీతిచే
నవియుంఁగాక యెదుర్పఁగాఁగలవె యోఁగా వేద మారేపు మ
న్యవుకు మ్మనశరాన బాహువులకున్ మొక్కంట వేవింపదే.

గీ. అట్టివానిసైత మతనుప్రభావుఁ డై, కలఁచుతోడు నీవుగాక యెప్పుఁ
డహానా తెలియ కంటి నన్యార్థ పశుభమై, తోఁచె దోష మందుఁ దొలఁగుఁగాక

గీ. వినుతిగాదు వినుము విషమాంబకత్వంబుఁ, జూచుపట్ల నీకు జోడతండు
కలిసిపనికైనఁ గల్యాణమున కైన, సమత లేకయున్నఁ జక్కఁబడదు.

ఉ. భావమునఁ దలఁచునర్థము, నీవే చెప్పితివి తిరుగ నే నని చెప్పం
గావలెనా పనిలే దయి, నావిని మొకలేప యతి ఘనంబా నీకున్.

చ. హయఁడు మహాగ్రవైఖరి హిమాద్రితటం దప మాచరింప నా
తెరు విక నేమి యంచుఁ బరదేవత పార్వతిగాను వచ్చి త
చ్చరణనరోజము ల్లాలువఁ జాయకుఁజూడఁడు మాటలాడఁ
డప్పురుగును జూచినట్లు తలపోయుచు నుండు నిఁకేమిచెప్పదన్.

- క. ఈశ్వరుండ వారునకు, నారీనుజీవించి పేరేను నాటుకొనంగా
గూరివివైచిన జాలును, దారకు దునుమాడ మాకు దళపతి గల్గున్. 140
- గీ. ఇంతమట్టు సేయు మిదియే మటంచని, యనదు సేయవలవ దమరవరుల
చొచ్చిచినట్టి సుకృత మొందెడు దీనిచే, నటుల జేతు వేగ ననుము తనయ.
- గీ. అనుచు వేడుకొనంగ నట్లనె చేసెద, శంతదొడ్డకార్య మింత వేడ
వెడల నెలవె యన్న విజయస్వ యని సాగి, బయ్యడితెట్టుతోడ వీడె మోసంగ
- చ. వెలువడి మోసలం గడచునేళ జయంతుండు కొన్నిసొమ్ములు
న్వలువలు మున్నె యీ మఱచి పంపె మరుత్రభువన్నఁ దీని చెం
తలనిలుచున్న మందపవనాదులచేతుల దాచి వైచి లో
పలచననైతి నమ్మకును బాచనమస్కృతి చెప్పంగలెన్.
- చ. అని వెలిదమ్మితోటకడ నంటిన గేదగి తేకు కాళ్లపై
నునిచినకల్వపూ వణుగు వుచ్చితపు ననదాడికొమ్ము చే
తనుమనుబారి పల్లకిని దా రతితోడ వపించి ముందు గొ
ల్లునబడివాగెబట్టునబులోజానకీబుపరాణులొప్పుంగన్.
- క. అలబలములు దెన లంటంగ, నలబలములు ముందు నడపు మనియామనితోఁ
గలకల మనునగు మొగమున, గలకలమనుదారిబుగ్గి కదలంగ నెడుటన్.
- గీ. మెఱుంగారు పాలిండ్ల నరవాసికిని మించి జాటువయ్యెదనోర్తు చిక్కఁబెట్టఁ
జెమటచేతఁ గరంగి చెదరు కమ్మజవాదిబొట్టు నొక్కతెగోటి మొనను దిద్ద
విడిపూలుగా నుంచిముడిచిన కీల్కొప్ప ప్రిదిలిరా నొక్కతె లిగి నమర్ప
వెండితేకులరీతిఁ బండినతమలంపు టాకు లొక్కతె నోటి కందియొసంగ
గోటతేకులగుండంపుమీటు వరుస, వానికిన్నర మద్దెల పలుకఁజేయ
నొకతె తాళాలు వైవంగ నుద్దవిడివి, దరలిరా చెంతనొక్కగంధర్వకాంత.
- గీ. కాంచి యెవ్వతె నీవంచుంగదిసి యడుగ, మఱచినారేమె నేఁ గళావతిని గానె
శీతనగముననుండి వచ్చెడనటన్న, నందు ముద్దేమి యని యాతఁ డడుగ నదియ.
- క. భక్తమేశ్వరునికి దనపద, పరిచర్యలు చేయునట్టిపార్వతి పైనం
గరుణ జనించెనో లేదో, యెఱుంగంగఁ జెప్పమనుటయేగా వినుమా.
- చ. కడువడి వేగుమున నె గంగకు బోయి మునింగి యంబతా
మహిమన గట్టుకొన్న యలమాటను దివ్యుల బట్టి దాని సా

మ్ముడుగక యేల కొట్టితి వటంచని వాచగలాడె యంట కేద
బడఁ దనపద్దుపోవునని వాచఁడిదే కరుణించునట్లుగఁ.

149

చ. దయయొకటే సతీముఖ సుధారసవీక్షణవృద్ధిమన్ని జా
శయగతతీక్షణకోపరససాగరపూరము పొంగి పొంగి పై
పయికిఁ జనంగ శీర్షమునఁ బట్టి మెయిం బడుచుండు వానికా
క్రియల నెఱుంగలేక నది కంజడ లన్నను నేను విందునే.

150

ఉ. ఆలనాశిరోసుణికి నందము చాల దటంచుఁ బల్కిన
న్నాలుక చీలిపోవుఁ గద నామత మావిత మట్టు బుండ వే
నేలవితాల సాములను బెట్టుటయే మగసాలవారికిఁ
మేటిడ నట్టియామెఁ గని మెచ్చఁడు బిచ్చపువేల్పు దే మనక.

నీ. రతనంపువీణను రాగము ల్వినుపింప వాని యం చునయొకవార్త యనఁడు
సరస్వతబంధము ల్బుడువుచునుండిన మంచితలన యంచు నెంచి కొనఁడు
వాత్సల్యయనం బొకవంకఁ జూచుచునుండ నేటిపుస్తక మని యెత్తి కనఁడు
బోటులతో కాస్త్రీములను వాదించుచో మన కేల యంచు నామాట వినఁడు
మనసు వే జయ్యెనో లేక కినుక గలదో, మగతనము మట్టుపడెనో నెవ్వగల నొంచె
స్థానితయధార్థముగఁజేయఁదలఁచియొయికఁ, జంబ్రమశ్శుడునామెయే జాడవీడు.

ఉ. భోజన మాయెనా నిదురవోవిదియేమి కరుల చార్పవే
మోజవరాల యన్నఁ దనయుగ్రతపమున్న కేమితక్కు వా
రాజనిభాస్యలంగలయరా దను టొక్కటిగాక యట్లు గా
దాజడదారి వేల్పు పలు కాడఁడు కొల్పెడి దేవితోడుతక.

నీ. కాటుక నీటిబుగ్గవితానఁ వెన్నపైఁ గదలెడు పెన్నెటికట్టుతోడఁ
గముగమున్నఁ దావిగ్రమ్మనూడి కరంచు చొక్కపుజవ్వాదిచుక్కతోడఁ
— దళుకు బంగరుకండె తులకింపు మొగడల్ల చెంగావరంగు లేజిల్లుతోడఁ
జనుజక్కుపలుపిడి చననీక కట్టిన హాపణిక కల బిగి జువితోడఁ

బసిడియందెలు గల్లనఁ బాటిపాటి, మెచ్చ నడ్డవి పనిసేయ నొచ్చె ననక
ఘుటికమింగిన సిద్ధని యటులనుండు, నిసజభరిపంధి యతని కదేటి రంధ్ర

ఉ. కూడినవార లందఱును గొడ్డులుగారొకఁడైన నందులో
వాఁడుది వచ్చెనన్న విని యావలఁ బోవఁడు పండుటాకులం

గూడుగఁ జేసికొన్న యునికొటినిఁజెంతకుఁ బిల్వ మంచుప

ల్కాడుచున్నవెన్న మనయాశల శంభుఁడు చెల్లఁ జేయునే.

చ. అడుగు మొన ద్విరంబునఁ కంటిన బూడిదపూఁత జాఱఁగా
ఏడిచినకొండఁ ద్విడను వేలిదెడు బలుగిదురాక పేర్లు పై
కడవనయం గనంబడక కన్నులమూసుక యున్న యవ్వడే
చెడఁ గద శంభుఁ డింక నలచేడెకు నచ్చటఁ గార్యమున్నదే.

చ. నవకుఁ డటన్నవాఁ డొకఁడె చాలును వాఁడును వానితమ్ములే
మన నీకఁ బొట్ట ముంజిడక నచ్చట వచ్చినవేళ వారలం
గనుఁగొని మేఱు సిగ్గుపడి కన్నులు మూసిన యట్టి దిట్టనీ
యనఁకు శ్రీభండు చూచి నగు నట్లగు నే యభిమాన ముండినాఁ.

ఉ. గో డది యేమిచెప్పఁ దెవగున్నుడికాయకుఁ బుట్టినట్లు పై
బూడిద పూయుచు న్నిమికెమాటల ధావళి గప్పినట్లు నా
డాడను మేనులు స్వేరుఁగు నవ్వరిక ల్పరికైన లేవకే
వీడక మాను లుండ నలవేల్పులకేల నొయారి కూటముల్.

ఉ. ఏల జవాదీ కస్తురి యడేటికి వాననగంధ మెందుకా
పూలనరాల నేమిపని పోయని మోమిడు చాచుచుక్కపై
వేలి నొకింత భూతి గొని లేకను దీర్చుక శంభునేన కా
చాల చనంగఁ జూచు హేమసంకుని గుండియ విచ్చకుండునే.

159

చ. కడిగిన కల్పతేజవలెఁ గన్నయ రేలుఁబగళ్ళు నిచ్చలు
న్విడువక కాచుకొన్న నొకవీడెము పావనమాయెరావె యో
వడుచ యటంచుఁ జేనిడఁడు పల్కఁడు ముచ్చటగా నిదేమి నే
నడిగెదఁ గాని యందుఁ జని యాశులు నీల్పంగ మళ్ళు మేనయున్.

160

క. అమానుజంగమయ్యకు, సేమాయె గిరింద్రకన్య సెంచఁ డటంచుక
పామే నయవది పగచే, నీమేన యిదొక్క బాధ యేమనిచెప్పన్.

సీ. కస్తూరి తేఁ బిల్వకుఁ దీర్చవే నేడు జన్మాది యతనికి నైఁచదేమొ
చెంగాని నైఁటంచువీరఁగట్టవ నేడు వన్నెచీరను గట్ట నెన్నఁ డేమొ
జాజనరా లుంచి జడలల్లవే నేడు మొగలిపూవులఁ దాల్చ ముట్టఁ డేమొ
మొలుగు నహలీలచేరిఁబెట్టవే నేడు లోతుకుఁ బెట్టితివంచు దాళఁ డేమొ

- సీ. స్వర్ణముగ నీశ్వరుడు ప్రీతి నేయు దీన, నిందునను జక్కఁబడకున్న నేమి నేత
మనుచుఁగన్వీరు నించుచునంగలార్చు, కూతునకుమేన వ్యసనంబు కుతక నాన.
- సీ. ఇంత కన్నను గొప్ప లెవ్వతె కున్నవే కలికితో నీవైనఁ గనులఁ జూడు
మింతకన్నను వాని యెవ్వతె కున్నదే నెలఁతతో నీవు పెన్నెరులఁ జూడు
మింతకన్నను గళ యెవ్వతె కున్నదే ముదితతో నీవైన మొగముఁ జూడు
మింతకన్నను నిగ్గు లెవ్వతె కున్నవే మెలఁతతో నీవైన మేను జూడు
మేల నొల్లఁడు నాకూతురేమి చేసె, ననుచుఁ గలగూరలకుఁ బోవుపనులు చెఱచి
మునినతుల నిల్పుకొనినంజుప్రీద్దు దాఁక, మేనశివుదూఱునిదియెనూమించుఁబోరు.
- గీ. అంబ హాయిగ నుండఁగ నట్టెవచ్చి, యమ్మ వగవకె యంచును నక్కఁ జేర్చి
గద్దువను బట్టికొని వేడఁగాఁ దొడంగు, మమత చెడ్డదిగా యెట్టిమనుజులకును.
- సీ. బల్లిపిల్ల లొకింత పల్కెనా యిదియేమి మంచిదా యని చెందుమగున నడుగు
గ్రహవేత్త లరుదేరఁ గరములు మోడిచి యనుకూలుఁదా గురుం డనుచుఁ బలుకు
మునులఁ గన్గొని తనతనయును శంకరుఁ డాదరింప జపింపుఁ డనుచు వేడు
యోగీశ్వరులఁ గన్న నుగ్రిఁ దుగ్రితంబు చాలింపఁగాఁ గోరు మూలికలను
శివునఁబార్వతితోడుతఁ జేర్చుఁడనుచు, నింటిదేవతలకును మీఁదెల్లి మొక్కు
మేన మదిలోనఁ గల యాదరానఁ గానఁ, దల్లి కన్యానుభోకసంతాన పల్లి. 145
- క. ఇది యెట్లని వచియింపఁగ, మొదటను నే నెవతె బుద్ధి మోసముచేతక
బరరి వినిపించితిని మీ, మదిలోపల నుంచి నన్ను మనుషఁగ వలయుక.
- గీ. అహహ తెలియక యంటినే నన్యలట్ల, యంతరంగులు మీరొట నాత్మ మఱచి
యట్లు లన్నదియును మేలె యన్యకార్య, తత్సరమనన్క తార్థంబు తానె తెలియు.
- గీ. అన్యకార్యంబు నీకేమి యన్న వినుడు, వశ్యవిద్యావిశారదత్వంబు గలుగు
రాగిణి నెఱుంగుదురె యల్ల రమణినాదు, తండ్రితోఁబుట్టినది మమ్మఁ దలచి వచ్చె.
- క. నాటకశాలను మోరపు, పాటకు మాతండ్రి యచలవరుఁ డుంచుట నె
చ్చోటికి నిజముగఁ జనినం, జీటియ్యఁడు సంబంధంబు చెల్లెడు చోటక.
- గీ. కాని నామొగ మమ్మత్తఁ గనఁగవచ్చె, వచ్చు సుద్ధిని బోటులు హెచ్చరింప
సంతలోపల మేనక యటకు వచ్చి, కూతు నిదె ప్రోవుమంచని కూత లిడిన. 146
- క. నీకొమరితమదికోరిక, చేకూరెడు రీతి నల్ల శివుతోఁ గూర్తు
మాకేల యనుచు రాగిణి, వ్యాకీర్ణమవ్వినీకపిభాంచిత ముఖియై.
- గీ. మేఘరంజని హెజ్జణ్ణి మేచ జాలి, మొదలుగాఁ గలరాగాల ముద్దు గులుకఁ
దాసముల గారికడ దేర్చుదాని నన్ను, వశ్యకల్పంబుఁ దెచ్చుని పలకరింప.
- క. ఏగంధర్వపురంబున, కేగనిక్కిముఁ గంటి కబురు లింతే నెలవా
వేగముగఁ జోయి వచ్చెద, వేగననం బుంపి మరుఁడు వికవిక నగుచుక. 147

ప. పరిజనుల నిష్ఠలోకించి.

ఉ. ఏమి వసంత యీపలుకు లేట్టుల నున్నవి యోయి చందుఁగఁ
నీమది నెట్లు కన్నడియె నీమతమెట్టులు మారుతా యన
న్నామధురాంగి నావిదుషి నాజగదీశ్వరిఁ జాచు నప్పడుం
జీమవితంబునం బరువునేయనివాని జపింప వచ్చునే.

క. బెబ్బులులనంటవచ్చుం, బొబ్బమెకంబులను జేరి ముద్దిడవచ్చున్
గిబ్బుకౌ తన్న నలుకుదు, మబ్బబ్బ యిడేమి శౌర్య మని వా రాడన్.

ఉ. ఆరటి మూర్తి యంచుఁ డెలియంగల నైన సురేంద్రుఁడొత్తన్
బంతము లాడి నేవెడలి వచ్చుట యేపని కట్టికార్య మా
వంతయు లేక నేదిరుగఁ బందయటం చని యాతఁ డెన్నఁడే
యంతకు మేనువీడునది హాయిగ దా బ్రదుకేమి యాశయన్.

గీ. తొక్కినదువుఁ డెట్టివో మాత మంచని, మదనుఁ డాడ మిరలి నుంచి దనుచు
శీతనగముఁజేరి శృంగారవనముల, యందుఁ జేసి పాలియంబు దిగియె.

చ. హతనసుఖోన్ముఖభవ దిభాసుర, భాసుర పాదసేవనా
క్షుతమతిమన్ననోబడకా జనకాననకాయజననిసం
పతదతిమాధురీకరన మానసమాననమేత పార్వతీ
నతిసతికారయత్పరిజనావర నావరమానుమోదనా.

మాలిని. పరమమనివిధేయా భక్తిమద్భాగేయా, శరణుమనమదేహ శైలకన్యానదేహ
కరకలితకురంగా కంధినమ్రాణ్ణివంగా, నిరుపమతరలేఖానిత్యసంగుప్తలేఖా.

గద్య—ఇది శ్రీమద్భూపన్నాయకాయకారుజాకటాక్షసంపాదిత నిత్యమహాధుర్య సర్వ
మహిపాలసంస్తూయమాన శౌర్యదార్యగాంభీర్యశోభాయమానవృక్షాణ విలోకన
మాతౌహస్తగత సామంతదుర్గ నిరంతరపూజాసంతోషితభర్త కోటి సమాఖ్యానమా
ఖ్యాత సత్కులకలశవయోనిధి తారాశకాంక ఘంటికా తురగ కరివాలదామశా
ర్థులకృత్రి పల్లయనమాయసింహాసన కటకనీలాశపత్రే హనుమద్వజ మకరకేతన ది
వాదీపికానిశోపాంగ నవవిధ భేరికాది నిఖిలబిరుదాంక వాత్స్యాయనాది వేదాంతప
ర్యంతనిఖిల తంత్రానిరిత్యగ్రంథ సకృచ్చరిణ విదితమహాశివసృజంధ మాతనతం
త్రో కరణసామర్థ్య నిరంకుశపృతిభావిభాసుర బహులాగ్నిహర ప్రతిష్ఠాసంతోషిత
భూసుర కులకృమాగతసాహితీవిద్యానవద్య సకలసమృత్తనిజబిరుదపద్య దక్షిణాన్య
సంసేవనా జీవన్ముక్తాయమాన శ్రీవిజయరఘునాథభూపాలగర్భ భక్తిముక్తాయ
మాన మహాద్వంద్వవివిధేయ శ్రీమద్రాయరఘునాథ తొండమానముహూపాల
నానుధేయవీరీతంబగు పార్వతీపరిణయమానందు ద్వితియాశ్వాసము.

పార్వతీపరిణయము.

తృతీయాశ్వాసము.

- క. శ్రీరజతగిరిదరీగృహ, సారశభావమా నిటాలచతుర్వీక్షాం
కూరా హతమారాసత, ఘోరాఘతమోహరీశ గోకల్జేశా.
- గీ. అవధరింపుమ యవ్వేశ నల్లసురభి, వనము నం దెల్లఁ దనవృభావంబుఁ దెలుపు
భాసురక్రియఁ జూచి బెభాసుర యని, స్మరుండు మీ రేగుఁ డని కనునన్నఁ జేయ.
- మ. కమలాత్తుండు ప్రియాళి నేయ హిమ మేగం దానుదీచిపదే
శముఁ జేరం జనఁ బోమిఁ దీక్షితర తేజఃప్రాప్తికై పావక
త్వముఁ బూన న్ననిమేషనంఘ్రం డగుచోఁ బైబూది నూఁదెందద
గిమపుతుగిం డని పాంఘు లెన్నఁగను మీతం దెమ్మర లెల్లఁగన్.
- చ. భవుని నిగూఢవృత్తి నతిఁబాపి గృహస్థితి మాన్వి లోయలో
నివయున నిల్వి యింకఁ బువు తేసినఁ ద ధృవయంబునన్ త్మతం
బవునని యెంచి లై లెల్లఁబయ నాకటకస్థ కజాళి యట్ల నై
తోవరు జగి న్ న్సురింపఁ గొనెఁ దోడనెనాఁ జిగిరించె నత్తఁజీక.
- సీ. ఆతపాధిక్యవనాంతరస్వాపిత్తతారాస్తనంధయవార మనఁగ
బుతుపతితృప్తిధనుదిదృక్షార్థవననము ధృతనవమాక్తికతతి యనంగ
దక్షిణానిలశంక్య ధారాధరాభావదుఃఖవసాశుచిందువు లనంగ
సకలద్విజాంగ వాసహవాసగుణవనీపృథవితప్పుఖలాండపక్తియనంగ
మతీయును బరస్పరాలింగ్యమానగాత్రీ, సౌఖ్యవీసిత్వతవివృతకేసాలదళన
వననమధ్యస్ఫురద్దంతవిసర మనఁగ, భూరుహమ్ములు లతికలు మొగడఁగట్టె.
- గీ. ఆళిభవంబగు కోరిక నంటి పుష్ప, ఎల్లికల మందతను గాంచు శవనుఁడవుదు
మవగతుఁ డింతె నప్తమస్థాయి గాఁడు, తెలియదదియుమఁదావి జ్యోతిర్విదాళి.
- చ. తమకు నమంబు లేనయవి తాళిమెఱుంగున బల్లు నల్పులం
గొమరు వహించెఁ దామగయికోన్న నువాసి యటంచుఁ దావ క్షే
తిమకనుపట్టి నాపయి నడింపవు, చేడెబకోప్పు లంత సౌ
ఖ్యయుగ ఫలింతు మంచు మధువానిగఁ జేసెను దేంట్లఁ గొవిచ్చియె.

- ఉ. లోకములోనివారలను లోకగోసురీతిగఁ గోకవిద్విష
తాక శిఖావతంసు పయిఁ బాలెయు డిగ్గినచక్కనయ్యకుం
దాఁకఁ గుహూవిధం బనెడిదారి ద్విజత్వముచే నెఱుంగుటం
గోకిల లెల్లఁగూడుకొని కూసెడునా నెనఁగె స్థవూర్ధ్వనుత్.
- చ. చెలువల కెల్ల జన్మనము చెల్వము దానికి గుర్తు పెన్నెరు
ల్ములుపుగ నుంట యందు విరులం గయినేసిన వీరుకూటమిం
దెలు పగునేని మోన మని తేఱుల తావిని నిల్పి తేనియ
లెల్లలకువఁ ద్రావె లోకములు మెచ్చఁ బ్రియాగులుమట్టు దప్పనే.
- చ. ఒకవిరజాదితీవె నిరు డుంచిన దించుక పూయఁజాట్టమ
ల్లికలు మరున్నలంబునఁ జలింపుచుఁ బల్లవహస్త తాళభా
క్కుకతులకామినీకథిత శోభనవాక్కుత లాస్య లయ్యె నా
నకలదిగున్న తాదితీజాత లెఱుంగరె ద్రావిడీశ్చితుత్.
- ఉ. బంధరకాబకంబు లొకప్రక్క వివీలమునిదుర్నికాభిశో
జ్ఞుంభితశోర కాంతముల చేరువఁ దేనియఁ గోలు టొప్పె నా
శంభు జయింప నూరుఁ డటుపూరిగ రాఁగను ముందు శృంగతు
క్తుంభికలూఁచ నోట నిడు దుమ్ములజాతులరీతిఁ జూడఁగన్.
- ఉ. పూగము నాగవల్లికను బొంది సుఖించుచు నుండ మల్లెతేఱ
దీఁగె యొకింత యేని యటు దృష్టినిఁ బెట్టక దొలనున్నపు
న్నాగముఁ జేరె నాను సరి నవ్యసుఖోన్నతిఁ జెందుదానికి
హ్వాగనుకాసి యానవతివ్రాలుమ వ్రాయఁడుగా యొకవ్వడున్.
- చ. దలితాళోకలతాంతగర్భకుహరోద్భవ్యాద్భుదమాధ్వీర్మురీ
కలితేందిరబృందదంభమున మగ్నం బాటచేతన్వలా
హలభుక్తేశతశ్వేతిమం గనియెనా నవ్వేళలన్ దిక్కుభా
ఖిలభాగంబులఁ బుష్పదుల్ మృదుమయత్కిరంబు లై రాజిలెన్
- కా. అమాతాగ్రిదళప్రమాన మభినంపూర్తిథ కాభాశిఖా
జోమం బాననీసుఖంబు మదికిం దోఁచెన్నయవిర్భవ
ద్వీపూర్వపరివీతపాంథనవహోత్తి కాంతమహాసురే
భామికాంగజమాంత్రికాంభినరణ గ్రస్తానలంపో యనన్.
- చ. గోలగల మంచు మూఁగి చిటిగుడ్డులఁ దేనియలానులేటిలేఁ
కలకలు మించ నానుగివీరినవిప్రమకుల గుంపుగుంపులై

యలరె ఎనంతుఁ డుక్కుపనిహవ్యజిరా బ్రాడిగించి చివ్వకుం
జిలుకపతాని నెక్కు దొర చెంగట నిల్విన రాతులో యనక.

15

ఏ. మఱియుఁ గునుమనిచయూపచయకుతూపాలనమాయాతఃశితనగ జాతానభీవృత కిన్నర
కింపురుషసిద్ధవిద్యాధరకుమారికామణులఁ జూచి వారి పోల్కిఁ దానును జెంగావి
రంగు పలుపలు దాల్చినో యన వారివైనగల యనురాగం బందఱికిం చెలియఁ బ్రకు
లికించె నన వారికిఁ గైకాన్గ నొనఁగఁ బద్మరాగమణీగణశతంబు లెత్తె నన
వారు శంపాలతాంగు లగుటఁ దాను నట్లయ్యె నన వారివలె దాను నలుగుంచుకొ
నె నన వారి నెన్నఁడును బ్రియులఁ బాయుట తగదు, పాసిన విరహో నలంబునం
బొడమిన జ్వాలిక లిట్లుండు నని యాజ్ఞాపించె నన వారి హిందోళరాగాలాపంబు
న ద్విగుణించు కంజగుళ్ళ రంజిల్లుచుఁ గంజగురు జిగిని శభికిభాషటలంబు లని
దాఁట నుంకించు లేటి కొదమల యదరు బెదరునం బొదలు తెలిగనులవెలయుచక
చకిలయు దట్టంపుమానినీడలఁ జీఁకటులుగా నెంచి తునుమఁ జండుగిం డనేక
రూపంబులఁ దారకాగణంబులతోఁ జనుచెంచు తెఱంగునఁ గోరకమధుచ్ఛత్రింబు
లు దనర, గృహతారకాయుతుం డయ్యును జండుగిచేత నశక్యం జేసు జయించె
ద నని వనవిరోధియగు మేవంబు నధరోహించు సూర్యునిం గని నవ్విస తెఱంగున
నికసితకుసుమనముదయంబులు విరాజిల్ల నవ్విభాకరుని బరిహసించుటకుఁ గోపించి
యసితతరంగిణి ఖరసరమణి శకలతులితంబు లగు పయఃకణఃబులం బైనిం జల్లుచు
లైనన వార్చి కమహారానిశిధిసీతిమిరఘుటికాపటంబుల దిటవు చాల దని సిందించి యం
దందఁ గ్రొందుకొను తుందిలమిలిందంబు లానందంబుఁ జెంద మిలిందపరిపీత శేష
మకరందబిందువులు క్రిందికి జాటి కాల్యలై పాఱఁ బాదపంబు లగుట మాధుర్యధు
ర్యత్వంబునకు శిరఃకంపంబు చేయు చందంబున శాభిశాభాశిఖాసంఘాతంబులును
మందమారుతస్పందితంబులునై యొప్పు నప్పు డవిగుప్పుగుప్పున వాసించుచు గుప్పలు
గఁ బడు విరుల శయ్యలుగఁ జేసి కిన్నరీవతంసంబులు కిన్నరులు వీణాగణకృణానప
రాయణత్వంబున నుండఁ దద్గతగమకగామ మూర్ఛపావిశేషమాధురీధురీణత్వంబు
నకు నెచ్చిచ్చిన పనదీపతలు పాదితానమాభ్యుఁ జేల్లఁ గూర్చినఘవర్ణరాశి నభిషేకంబుఁ
గావించునటులఁ శుకపికనిఖిల గయత్సద్గరుచ్ఛటావటపటాత్కారనుమద్భూతరజః
పటలములు దొరగఁ నవ్వనంతం బసాధారణంబుగా భాసిల్లఁ దరులతావితానము
లు శుకశారీకామధురతరవచనరచనాచమత్కారంబున భాషించుచుఁ గలకంఠకల
కంఠకాకలివీలాపంబును గీతకలనం బుడు వికచకుసుమవీలనచ్చలంబున నవ్వయ

నిరవధికపతితపరాగైతనంబున గండవొట్లు గప్పకొనుచు యువతిజని కనువిలోకన
 కూడలేక కేకారమిషంబున వెడకేకలు వైచుచు గాఢతరసంక్లేష సుఖం బనుభ
 వింప వానిం గని తమకంబున రేగి యాచుచు నికుంజాంతరంబులకుం జనుగంధర్వ
 కామినీకామకనివహంబులు చెలంగఁ దద్విలోకన సంజాత దవిధువ్యధాభరంబున
 వామకరాకృష్టసభీకంతంబుగాఁ దత్పూర్వపృసారణజోరుతాడనక్రియాపృవృత్తా
 న్యపాణులై పతకమానదశను దెబ్బుచు మదిని గలుగు మోహాంధకారం బుబికి త
 ల కెక్కి జాతీ మై ముంచుకొనురీతిఁ గప్పకొల్పొప్పులు ముట్లు నడలి యాపృవదీనం
 బులై వ్రాలఁ దాము సరోజమ్ము లగుట నాతిపమ్ములనెట్టు సరోవరంబులఁ బ్రబ
 లఁజేయఁ దలఁచె నన నిరంతరంబుగా నేల్రొంబులం దొరంగు నస్రధారాపరంపర
 లజనంబుఁ గల్పలై పాణి స్త్రీలునాకులకు నర్థాంగము లగుట వారి నెడఁబాయు
 కతనసామేను లైన వితమ్మున నతను కార్యంబులు దోచ నందఱిమందఱ నా
 యున్నోడ ముంపంబుఁ జూపి యిప్పుడు విరహంబునం గుందుటం జూచిన నవ్వరే
 మాటురూపునఁ జరించెద మన్నుట్ల వికృతి కమపించు పాండిమం బుప్పతిల్లఁ దమ్ము
 జంత్రిపుబొమ్మ లని లోకమ్ము లెంచుకతమ్మున నూత్రధారుడు చెంతలేమి నిశ్చే
 వ్యలైనట్లు ప్రళయంబు వొడమ మందమాదుతంబు భూతంబు గావునఁ దదభిమాతం
 బునమాన్వడిన యట్లు స్తంభగుణంబు దోచ మునుపు తమచేత జయింపఁబడినలరి
 లు వసంతసమయసాయంబునం గండుమీఠి యెండొండ నందుచేసికొని మెండుగ
 నల్లిబిల్లిగొని యుండ నేమి చేయునో యని గడగడ వడంకువితంబున గాత్రవేషధు
 వంకురింప హృదయసరసీమహకుహరజ్వలివ్యన్నదనశిఖిశిఖాధూమాంకురంబు లన గ
 గుర్పాటు గాఁగ శంఖరూపంబుగైకొన్న తమకుందచారవంబు యుక్తం బనునట్లు డ
 గ్గుత్రిక యొగర నంగలార్చు ప్రోషితభల్లకలకు సభీజనమ్ములు కిసలయమ్ముల శ
 య్య లమర్చుచు నుకీరతాలపుంతంబుల వినయంఁ గరతలంబులఁ దుహినాంబుధార
 ల నాన్నుచు ఘనసారచందనంబున మేనులు మెత్తుచు నిరంతర ముదనజ్వర జ్వలన
 జ్వాలాతిరేకంబునఁ గరఁగి తొరంగు కనకతాటంకకేయూర ప్రముఖ నిఖిలభూష
 ణంబుల నికుంజాంతరంబులు వెలంగ వేగించుటం గాంచి యదరిబెదరు విరహోత్క్రం
 తితులు నానవాచ్చాదికరాంబుజవిగ్రహభ్రువుల నతిద్రుతగమన లైన యభిసారికలు న
 దూషణపరు లైనఖండితలుఁగాఁ జేసి నాయకనివహంబు వరాహోపాలయందు నకృ
 త్యంబుఁ గృత్యంబుగాఁ దలంచుచు నొచ్చిన నోటఁ బలుకక యీశమయం బరుగ
 వల యుఁ గదా యని మిగుల దిగు లొంది తిలకంబునన్వలెఁ జూచి చాంపేయంబు

నకుం బలె ముఖసందర్శనంబు చేయించి సురపాన్న మందఱన్వలె నవ్వీ కర్ణికారంబుతోడుత న్వలె బలుకాడి సిందువారంబునందుం బలె నిశ్వాసకమలగంధసుఖానుభవంబుఁ గల్పించి చూతంబునం బలెఁ గంగేల నంటి కురువకమ్మనం బలెఁ గొంగిలించి ప్రియాళులం బలెఁ బాటపాడి యశోకంబుం దన్నినట్లు తన్ని నక్షళంబు పయి సురనుమిసినట్లు యుమిసిన మిమ్ము విడంపంబాల మని విచారిత్రబహ్మచర్యంబును విచ్చిన్నవైదికవిధి నిషేధక్రమంబును విస్ఫోటిత వహువరప్రణయకలహంబును గా వాసంతిక వానరక్రియలు నడచు నవసరంబున.

- గీ. అమర కెన్నరగంధర్వయక్షసిద్ధ, సాధ్యభేదరకామిశితముఁ గూడి
జయను విజయను గనుఁగొని నవనయముగ, నంబ విరు లెత్త వచ్చునా యనుచుఁ బలుక.
- క. అందెలు గల్ల నిమ్రోయఁగ, నందెటి తాయెత్తు లాలయ శంకరచిత్తా
నందంబు చెలులతోడను, గుంధనపుకలాక రీతిఁ గులుకుచురాఁగన్.

13

—:రగడ:—

ఎందుఁ బోయితివి నీ విభరాజ సమయాన, యందఱును విరులుగొనునట్టియానమయాన
పాదలలోపలఁ దూటిపోయెదవు నీవిరులు, కదలనియదైటఁగలవు కడునీవిరులు
అలరు నెత్తెద నంచు నళికెదవు తేటికినిఁ, గలకంకణధ్వనికెఁ గలఁగు నింతేటికిని
నేల యిటు గిల్లితివి యింతి యాగోరంట, యాలలన శివపూజ కిడదునాగోరంట
నక్కరో చూచితివె యమరపున్నాగంబు, లొక్కవిరికివచ్చునొక్కపున్నాగంబు
పది దినంబులు కొన్నపైనిడుమి కలుగొట్టు, తుదివృద్ధిఁజెందినను దొలఁగ నీకలిఁగొట్టు
యేల తెచ్చితి వోసి యింతి యానులైలను, గీలుగొప్పన నిడకు కీడెంత మల్లెలను
గలికిరో చెమ్మటను గరఁగెఁ గదలికంబు, నిలువుమఁకఁగోయకుమునీకలతికంబు
దవ్వనమూని వకుళతరువిదే చేరికను, గ్రావ్యురల రాలింఁకు కూర్చవే చేరికను
మొగిలి చెట్టులయందుముదితరోతూతెదవు, తగదంచుఁబల్కవంతగ నేలదూతెదవు
ఫలములకు మదిఁగోరి పాఱకువె మాపులకు, నెలవిడియెఁ బూవిల్లుఁ జేరజేత మాపులకు
ఎలసాఁగపొన్నలను నెత్తెదవు వై స్రమము, తిలకింపఁగారావె దిగువఁబడుఁదై నరము
నీవు పాడితివిగా నెలఁత హిందోళమ్ము, తావిన్నిఁజేసె వింతగను హిందోళమ్ము
అలరు లెత్తుటచేత నలసితివి యాదగను, నిలిపివై చెడవేటిసిటనే యాఁదగను.

అనుచు వనకేళిఁ గావించి యలరు లెత్తి, యలయికలు దీఱఁగొలఁకుం నాటలాడి
జలుగు చెంగావులు ధరించి చెలువు లట్ల నంబనెమ్మను కైసేయు నవసరమున.

- క. ఇంక నూరకుండఁ దగవని, మకరాంకుఁడు గౌరి తనకు మద్దతుకురా
నొకగడె లోపల నైందవి, శకలాభరణుని జయింపఁ జాలనె యనుచున్.
- సీ. మందమాతల్లేర్ల మాధవీపున్నా గవిచికిలపరిమళవీచికంబు
పృథిమహీరుహశిఖాపటలీనముత్పాతిమధుకరో ద్దళితసౌమనరజము
కుల్యాంతరాళనిగూఢతారాహిత్యసర్వలో వ్యాపకసారఘంబు
నవనవకేసలయనివహితీనిబిరీసకుంజగర్భస్థ లీగుప్తతమము
శుకపికమయూరశారికానికరజులిత, కలరుతము కామినీపదకనకకటక
ఘళఘలితమైనవని రీతిఁ గాంచి పొంచి, స్వప్రతాంబు మెఱయింప సాగెనంత. ౭౨
- క. ఆకాముశక్తి నయ్యెడ, లోకంబుల సాక్రమించి లోఁగొని రాఁగా
ఘోశాయితపాకశిర, స్తోకాన్యసమాధి విఘ్నసూచక మనుచున్.
- ఉ. నంది బిరాన లేచి నయనముల్ల శోణిమ హెచ్చి రాఁగఁ దా
నందిట దివ్యరత్న విలసత్తరవేత్రము నుంచి తర్జని
నున్నందుకుఁ జూపి స్వీయగుణము ల్ఫలమొందఁగ వేడి చూపుల
నన్నందమరుచ్చుకీపిక సుమాకరముఖ్యులఁ బారఁజూచినన్.
- క. కలకంఠ శుకపికాదుల, కలకంఠధ్వను లడంగె గంధానిలము
ల్నిలిచి చనె నంతఁ తనమది, నలరుల విలుతుండు విన్నయాన్వితుఁ డగుచున్.
- క. నందిని శివపదసేవా, నందినిఁగని యిట్టు లనియె నాతరమానీ
ముందుగను జూపఁగా బల, ముందుగనతలోకములకు ముఖ్యుఁడుగానే.
- ఉ. నావచనం బొకండును వినం దగు, శంకరపాదపద్మసం
సేవ యొనర్చి తారకుండు చెందెఁ గదాభువనత్రయీమహా
శ్రీవిభవంబునందునను జేకెలు తాళక యీశుఁ జేరి యో
దేవ యి దేమి మనుష్యుఁ గడతేర్చు మటం చని మ్రొక్కి వేడినన్.
- గీ. ఆదయానిధి వారల నాదరించి, భయము వలవదు దైత్యుండు ప్రభువగుటకు
వాఁడు తనయున మెప్పించివాఁడు వాఁడు, పదరి వరమిచ్చితిని నేను భంగపఱప
- క. తాళవలెఁ గొన్ని దినములు, కైలసుల నేను గూడునమయంబుననే
బాలకుండు గల్గు వలెఁడే, చీలిచి నడవైచు శక్తి చేతందైత్యున్.
- గీ. అనుచు బ్రహ్మాదిగురులతో వభవుఁ డాడ, వారు ననుఁ బిల్చి శంకరు గౌరితోడఁ
జేర్చవలె నందు మున్న న చేపివసుమ, నావనిని బూని యున్న వాఁ డనుచు వెండి.

క. హరునికడఁ జేరఁగాను, తరు వొసఁగిన వాని యనుచుఁ దనువేఁడెడి యా
మరునిఁ గనుంగొని మోమునఁ, జీఱున వొలయంగ నంది చెయిఁజేకొనుచున్.

చ. తను మునుఁ జూచి యాన్తురుఁడు దక్క. మఁ జెప్పరి భోసఁ బంపరా
దనుపర మేళుపల్కు లపు డాత్మను వోచఁచక వింతఁజేసి నిం
జనవల దందుఁ బల్కుటకుఁ జాలుదునే జగదీశు నొద్ద మా
మనవిని చెల్లునట్టి గడుమన్నెవోరా ! చనుమంచుఁ బల్కినన్.

క. చెఱకువిలు పూపుఁ దూపులు, గరముల విలసిల్లి మెల్లఁగాఁ బఠితోడన్
గురపొన్న విరులజొంపపు, మఱుగునఁ జనుచెంచి పొంచి మారుండంతన్.

చ. మునుకడ పట్టమైన విరిమొగ్గల నొద్దికఁ గేలఁ దోయుచున్
గనుంగొనె దేవకేసరన గాఢరభాగలనత్తురంగలాం
ఛన మణివేదికారుచిమృషామృతవాద్ధినిశాకరీ భన
త్తనుసువమాభిరాముని నుదారజటాగతబాలసోమునిన్.

నీ. దక్షిణోరూపరి స్థాపితాన్యాంఘ్రిగఁ పీరాననంబున వెలయువాని
నంకపాలికను పుల్లాంభోజములరీతి నుత్తానితకరంబులుంచువానిఁ
గించిన్నిమిలితాక్షిత్రీయాలక్షిత నాసాగ్రియునకును జేసువాని
స్వస్వరూపధ్యారసౌఖ్యవశంబున బడిబడిమై గగుర్పొడుచువాని
దృఢతరనిబద్ధవైర్యాఘ్రకృత్తికచ్ఛ, యష్టినీశ్చలపూర్వకాయంబువాని
భసితరుద్రాక్షిమాలికాధానమాన, చిన్నయానందరూపుఁడై చెలఁగువాని.

క. కరనఖరశిఖరవిదళిత, సరసీరుహభూకరోజినఁఘాతకృతా
భరణుని హరినతచరణుని, చరహాసాంహారభస్మితపురుని హరునిన్.

గీ. కనుంగొని భయాన నెమ్మెనగడగడమని, చెమ్మటలుగ్రిమ్ముంగిం గేలఁజెఱకువిల్లుఁ
బూపుటమ్ములు దునిగిలి భూమిఁ బడిన, మగుడఁ దెంపునఁగైకొనుమారుఁ జూచి.

క. మనకేల దుష్కరంబగు, పనిఁబూనుబజీతు దేవపతివేఁడె నటం

చని తెల్ప వచ్చెదేమో, తనురక్షచోపకారితాధికముగదా.

గీ. ఆకలినిజెంది యడవిఁ బారాడునట్టి, బెబ్బులిని జేరి మడ్డులు పెట్టవచ్చుఁ)
గొదమలేటికి దీర్ఘాయు వొదవుఁ గాని, యుగ్రిఁ జెనకిన నెవఁడైన నుండఁగలఁడె?

గీ. ఇందుగ్రిఁ డీరాజ్య మేలినయెక్కు వేమి ,తారకాసురుఁడేలిన తక్కువేమి ?
యతనిమది సౌఖ్యమును జెంద నితనిఁ గెల్పు, కార్యభాగంబు సులభానఁ గాదునుమ్మి !

క. గౌరీహరులను గూర్చు గు, మారుం దుదయించెనేని మత్తాసురరా
జ్జూరకుఁ డగు నాపారునిన్, గౌరినిఁ జేర్చుటది కొద్దికార్యమె తలఁపన్.

గీ. సంగరహితుఁడు శర్వుఁ డాచారమునను, గలఁచి సతితోడఁ గూర్పఁగఁ దలఁచెదీవు
కాను! యోజించిచూడు! మకారముండు, కార్యసుఖదుఃఖములఁ జెందఁగఁ గలంఁడె?

గీ. కానఁబ్రాకృతసురలను గాంచి చేప్త, సేయుచీతిని హరునిపైఁ జేయఁబోకు
మనుచు రతిదెల్ప యామరుం డందుకేమి, యంబ రక్షించు నెఱవకు మనిన సంత

నీ. చెంగావి జలుగుకుచ్చెలకండీయ బవంతి రాయంచ లడుగుల వ్రాలిమొరయఁ
దకుకుతకుక్కుని దెకుకుదేడిసమీల కరణి వాల్గన్నలు మెఱుంగులీనఁ
గులుకు నెన్నడల నగ్గలమైన నిట్టూర్పు కతన ముత్తెంపు ముంగర చలింప
విరులతో హరువంబు సరిగూర్చి కట్టిన నరములు కప్పుఁగీల్లడ నటింప
నిండుకల్పల రావిగ్గ నెగ్గికొనెడి, మొగము చిటునవ్వు కెమ్మోవి ముడిచి యణఁప!
నిలక కీర్తిగంట నిగిడెడి కుటుకువగల, నీలకంఠుని వాకిట నిలిచి చూచి. 44

గీ. నమయ మగుఁ గా దటంచును శంక వొడమి, యల్లనెచ్చెలులనుగూడి యంబునిలువ
నంది నేఁ జూచి చెప్పెన నించెనిలువుఁ, డంచు భయభక్తి యుక్తుఁడైయందుఁబోయి.

గీ. కుంభకవిలాసజతరసంగుప్త పవన, కేచకబహిష్కరసారసారీకృతాంగ
పతవవనిభారభుగ్నా హిపతిఘోషముగ, సంతలోపల హరునిధ్యానాంత మగుట.

క. హేమవతి వచ్చి యున్నది, స్వామి ! భవత్యేవ కనుచుఁ జాగిలఁబడి తా
వామూసి విన్నవించిన, చో మంచిన గాని యనుచు నూచనఁ జేయక.

గీ. ఆమ్మ! చనవచ్చు హరునేవ కడ్డ మేమి, వింతవారలె మీ రన విభునియొద్ద
కుత్తరపు లేక చను పెట్టు లొప్పుననుచు, న్యాయముగఁ దెల్పుచుసఖీజనంబుతోడ.

చ. కనటు తెగక బుటంబును చొకాటపు నేరెటివారకదీప్తికొం

బసిఁడి జగానుహర్షుగల మట్టెలు గిల్కుగిలుక్కురం చనక
లనపునఁ చూచినట్టు లగుమైజగి తక్కుతక్కుమం చనక
ముసిముసికప్పుతోడ హరుమోకుల వచ్చెను గారి ముద్దుగక.

గీ. వచ్చి సఖులను గనుగొన్న హరు తానె, యక్కఱకు నెత్తి తెమ్మన్నయట్టివిరులఁ
బాదములఁ జల్లఁ దానును బ్రబులిఁ జేసి, తలను ముడిచినపువ్వులు తాకునట్లు. 50

గీ. ప్రణతి గావించి వ్రాలెడిభ్రమరకములఁ, గొప్పనకుఁ జేర జిగిదేరు గోళ్లఁ దీర్చి
గోవజవ్వాటి తావులు గుప్పునునఁగ, జాటుపయ్యెద చెఱుగునుజక్కఁజేర్చి.

ఉ. ఒక్కపదంబునందు బలు వుంచి మఱొక్కటి తేలనూఁడుఁదా
నొక్కకరాంబుజంబు కటి నుంచి మఱొక్కటి తేలఁబాచుఁదా

- నక్కలకంతి యంతః గుటికాకృతితో నిలుచుండి నెమ్మదిగ్
- సొక్కు జనింప నాచారుని జూచుచు నుండఁగ దెక్కుఁజూపులగ్. 61
- క. పోఁకముడి వీడఁ బులకలు, మూఁకలిడఁక జెమట గ్రమ్ముమోచినలింకఁ.
- రైక పెరిల్లని పెట్లగ, రాకేందునిభాస్యఁ గనెఁ బురాంతకుఁ డంతఁ.
- గీ. స్వరుఁడు పరదేవతాంఘ్రులు సంస్కరించి, చెఱుకువంటను గరికల్పవిరినిఁ బూన్చి
కుడిభుజము తగ్గఁ దేటగా వడిగ నీడ్చి, శంభుఁడు చలింప మోహనాస్త్రాంబువైచె
- క. అదివ్యాస్త్రము తగిలిన, నాదేవోత్తముఁడుచిత్త మట్టిటుఁ గదలఁ
- వేదాంతార్థము నిల్పచు, శ్రీదేవనిఁ జూచి నట్టి చింత వహించెఁ.
- ఉ. ఆనునఁగప్పుకీలుజడ యాకలగట్టిన ముద్దునెమ్మగం
- బానిడువాలుఁగన్నఁగవ యాజగిజేతిన మోవి యామెఱుం
- గీనెడి సిద్ధేపుం జను లొకించుక చూచుచు నంతలోననే
- మానన మేల ధైర్యమును మానె నటం చని కిన్న తోఁచినఁ.
- గీ. చట్టుబొమ్మకు గిలిగింత తెట్టినట్టు, లిప్పు డీవింతఁ జేయువాఁడెవ్వఁ డంచుఁ
- జిఱునగవు నవ్వి కానిచూచెనటంచుఁ, గనులఁ గెంపెక్కదిక్కులు గనుగొనంగ.
- గీ. పాహి పాహి యటంచు దేవతలు వల్కఁ, బాహియనుటది భూమి నంబరమునందు
- మరుఁడు వినునట్లు చుట్టి భస్మంబుఁ జేసె, కూలి ఘాలవిలోచనకీలిక.
- క. గుగ్గిలపుఁబొళ్లఁ గొని తా, మగ్గిని రగులుకొను రీతి నతి వేగముగా
- బగ్గుమన మరుఁడు దిగులున, దిగ్గాఢి గిరింద్రకన్య లేకువ దప్పఁ.
- గీ. బైటపడి యొడలో గడగడ వడఁకుచుండఁ, గనులు తెఱవక మూర్ఛిల్లి కళవళపడు
- తనయఁగనుఁగొనియభూమిధరవరుండు, మిగులభయమున నమ్ము! యేమే? యటంచు
- గీ. శ్రోత్రియుఁడు దేవతార్చకై శుద్ధతోయ, పాత్రికను బూని కొనిపోవుపనిదిగేల
- బాలనత్తుక యోషధిప్రథ్థమునకు, నరిగెవెనుప్రక్క భయమునఁదిరిగి కనుచు. 62
- ఉ. అంతిపురఁబులోని కపు గాతఁడు నచ్చెడు నుద్దిపుట్ట న
- త్యంతముఁ జేతులం బిసికి హ! చెడితింగద! యంచునాత్మలోఁ
- జింత జనింప వచ్చి తన చేతులబాలిక కత్తి లేడుగా
- యింతటిమూర్ఖ నియెవ్వరికి నెన్నఁడు నంచును నక్కుఁజేర్పుచుఁ.
- క. పన్నీరు చేతులం గొని, కన్నులవైఁ జిలికి సురటిఁ గైకొని విసరఁ.
- దిన్నఁగఁ దెప్పిరువో న, కన్నున్నియఁ గని మేన మిగుల గారవ మెనఁగఁ.
- గీ. అమ్మ! యిదియేమి యంచన నామై పలుక, నాచి యూరకయున్న చోనట్టెవిడిచి
- తత్సభీరత్నములను జెంతకును బిలిచి, వేరొకఁ డెల్కుండం చనిచెయ్యఁ బట్టి. 63

గీ. వార లెక్కఁజేసి దంపలి వనజదాణు, దంబకు నహాయమై విచ్చి హరునిమీఁదఁ
బువ్వుఁయాపులు వైచెవిధాతి యయ్యె, వేడికనమంట నందున వెఱచిన దన. ౪౮

గీ. వెఱచును మంటు మెల్లఁగా వీఁపుఁ జట్టి, కొంగువనరింప మంత్రి నీ కలముఁ విలిచి
కఱ్ఱుకాఁచిడు మజ్జగ జఱ్ఱుఁజేసిఁ, యలుకఁ దెట్టింపఁ గా లోన నల్లమేన.

సీ, తనకప్పు మినుకప్పు కొననొప్పు ననుకొప్పుశృంగారరసము వర్షింపలేదో?
అలచెందోవలవిందు తులఁజెందు కలనొందు నెమోముఁ గనుగొన నిగ్గులేదో
కఱికల్పవిచి చెల్వ మఱి నిల్వ పురిగొల్వ వగుకనుంగవకు సోయగము లేదో
మినుకింపున సొంపుగను కెంపులను నొంపు మోవినిఁ గాంచిన ముద్దు రాదో
హితవు బాగాయె గాయకం దెఱుంగఁదాయె, దాయఁగిన్న ఘనం బాయెఁబాయనీక
రాజఁజేసి వేరాయ రాయఁదించి, బాల నేచిన నేమి విచ్చాలసామి.

గీ. అనుచు సౌపన్తి గాంగ నాజనుతోడఁ, గమ్మలల్లాడఁ గంకణాల్లలు మనఁగ
బాటుపయ్యెద కొంగునఁ జక్కనిడుచుఁ, జేతులు మొగముఁ ద్రిప్పచుశివునిదూఱ.

గీ. వారలాపల్కు విని యార వానివాసి, యెచ్చటను గాని మగవాని కీటతాన
నాఁడని యటన్న నాథునా యటన్న, మీకుఁ దెలిసెనే యంచని మేనయనియె

క. అట రతి యల్లునుహోనట, నిటలతటినయనకోణనిష్కాంతకభి
చ్చటఁ గని మూర్ఖులి తెప్పిరి, దిటవున నవ్వంత పతికిఁ దెలిపెద ననుచున్. ౧౦

గీ. మరునికడఁ జేరి హరుకనుమంట నంటి, నీటుగా చగ్గపటచుట్ల నిలిచియున్న
విరహపాండురుఁ డం చని వేగఁ దనదు, శైలఁ బట్టినఁబొడిగాను రాలఁ దొడఁగె.

గీ. చేవిడిచి క్రుంకునది మున్ను సిద్ధ మగుటఁ, జెల్లెబో! యంచు నత్తజిఁ జెప్పఁబోవ
వెనుక టక్కరములు మట్టు వెడలె ననఁగ, రవికిలో నోటఁ బుట్టించె రతికినపుడు.

ఉ. హా! రసికావతంసమణి! హా! యువతీయువమేలనక్రియా

కారక! హా! ప్రమానవిశిఖాన్జితదిగ్విజయా యటంచు న
వ్యరిజనేత్ర గుబ్బకపబర్హున శైలరటంబుబీటికల్
వారఁగఁ జెట్టు కొట్టి పడవైచినభంగిని నట్టె వ్రాలుచున్

క. పుడమిఁబడి పొరలి తను నొ, క్కడను చుట్టం బనుచు నెత్తఁగా కేకునికొ
గడునగు శోకము నెప్పిరి, నడుగక మెల్లిగ వరాళి కారంభించెన్.

గీ. పంచమపుండరీతి బయకాఁడు పట్టి మీట, గమ్మునును నాచమునుగ్రమ్మకరణిఁగాఁగ
వెలితిఁబోనీక రసికులు వినుచు మెచ్చ నక్కణిలునెట్టి యెచ్చె నవ్వణతి యిట్లు.

క. ఏరావత! చెంగట నిల, నేరా! హరనయనహిన్ని నిట్లగుదువె! నా

నేరాల నెంచి వేతే, యేరాజముఖిం దలంచి యేగెదు మదనా!

76

క. పిచ్చుకపయి బ్రహ్మాస్త్రము; పుచ్చినచందానచనదుపోడిమి చెడఁగా

విచ్చాలనెత్తు నేలుపు, చిచ్చుకంటిసెగ నిట్లు చేయుట తగునే!

మ. అకటా! నాపయి నీకుఁ గోపమన నే యమాటకుంరాదుగా

యొకనాఁడైనను నొంటిగా నిటుల నేనున్నట్టిదిన్ లేదు గా

యిక నన్వీడెడు నొద్దికైన చెలి నీ కెం దబ్బెరా! హమిగా!

మకరాంకా! దయయుంచి పల్కవలెరా! మాత్సర్యమున్ జాలురా!

సీ. జగిదేహు కెమ్మోవి చిగురాకు మొనపంట నొక్కి తేనియలన నొచ్చెనేమో

గబ్బిసిబ్బెంపుచన్ద్రవ చప్పటులు జెందఁ గాఁగిలించుట కల్లి దాఁగితేమో

మగతాల బిల్బలఁ దగిన కీల్లడపెట్టువెన్న నంటుటకును వెఱచితేమో

మొన సాననిడు గోటిచినుకుచెక్కులు సోఁకచిమచిమమనుటకు బ్రమసితేమో

ఏల కనుపట్టకున్నా వి దేటిరంతు, బగిసి పోయేరు నలురు రీఫలుకు విన్న

నీకు హితవుగ నజిచెద నెగ్గనింకఁ, జెంతకును రార! యోరి లక్షీ క్షుమార.

79

సీ. గుబగుబమని రవకూకిపల్కులు పల్కుఁ గవనట్టిములకుఁ దమ్మవయినానొ

సమమధ్యచండచేగముల రీతు లెఱింగి రతుల నీమదినిఁ గరంపలేనొ

వృక్షలతాదిక వివిధసమాక్షేప భేదంబులను నిన్నుఁ బెనఁగలేనొ

అంగుష్ఠముఖినిఖిలావయవస్థాయి కలల నేఁ డిందని తెలుపలేనొ

ఏలరా మోడి నామీఁద నేటిదాడి, తోయ్య లెవ్వతె చెప్పె నీలోడచాడి

నమ్ము చెలువను వీడి యేనాతిఁగూడి, సొక్కితివో హాయిదోఁప యోమానచాప!

సీ. దరహసచందికాంకురితమా కనుఁగవ యశుధారామోచి యగుచునుండఁ

బల్లవశయ్యలఁ బరఁగెడు నెమ్మేను భూధరశిలలపైఁ బొరలుచుండఁ

శృంగారరసలహారీయుతం బగుచిత్త మతిశోకవారిధి నణఁగియుండఁ

గాంచనలైలసంకలనాతిచున్పుణమాకచమునఁ బొడిసెవ్వు గప్పచుండఁ

బ్రతికియుండిన నోర్తు వే పాటివచ్చి క్షాఁగిటను జేర్చి మదిలోని కలకఁదీర్చి

యాదరింతువె గాక యాహరవిశోక, నార్తిబడితివో లేక దైత్యారిపాక!

ఆ. కోర్కెలెల్ల మనకుఁ గొవసాగ నీకుఁడు, కనులు దెఱచి చూచు ననుచు నుండఁ

నున్నసుఖముఁ గూడ నొక్కుమన్నడిగఁ బోవఁ, గనులు దెఱచి లెన్నగాను జూచె.

కం. ఏమనితెలుపుదు! నావెత, యేమని నీకానివృత్త మిఁకమీఁ దెవ్వా

లేమని రోయఁగ నున్నారే! మనఃకల మెట్లు దీటు రీతిగమదనా!

83

కం. స్త్రీలోపము పుంశేషం బేలీలన్ ద్వంద్వమున మునీంద్రుడు చెప్పెన్
శూలికడ చదివి తన్నత, మీలాగుని తెలియఁదయ్యె నిక నేమందున్. ౪౪

చ. జలదనమాగమంబులను సంతమసంబులు కలఁ గప్పెదో

వలఁ చెలియంగ నీక బలువంతలు పెట్టఁగ మిండగీలతోఁ
గులటలు జేరఁ బూవిలు లకోరులు బూసుక తోడునేయఁగాఁ
గలిగిన ధర్మమైన దలఁగావకపోయెఁగదా! మనోహరా!

సీ. పెళ్ పెళ్ మనిషాగ్నిగు పిడుగుల మొత్తము పెట్లకొప్పులవాగు వితముగాఁగఁ
దలలేలయం చని వెలుగు మెఱుంగులు దీపికాస్తోమంబు కైపుఁ జెంద
జలజలయం చను నలీలధారావళి పన్నీటిచినుకుల పగిది గాఁగఁ
బటపటయని మ్రొనిఁ బడుచుండు వడగండ్లు వికసితమల్లి కావృష్టిగాఁగ
నిబిడతమము వితానము నీడగాఁగఁ జెండ్లికూతుండ్రొందాన వెడలివచ్చు
జారింబుల వానకాలాన జారతతిని, నొక్కటిగఁ గూర్చు నెవఁడింక యోర్పుషాంక

అ. ఊరివారిబిడ్డ నోటించినది లోన, లోఁతుఁ జూడుమన్న రీతిగాఁగ
దేవపతులు నిన్ను డించిరే! శంకరఫాలనయనవహ్ని పాలుగాఁగ.

కం. వామదిలోపల నీవును నీచదిలోనేను లేమి నిక్కముగాదా!

నామెయి హరదృగ్బహ్నిని, నీమెయి నిటురాజి నిలుచునే! వలరాజా!

కం. నన్నంపు చీరఁగట్టుక, తిన్నఁగ నేపడువ తోడితెరవ లానీ! నీ
కన్నె నెల లన నవ్వుచు, నెన్నోయని మొగము విసరు తెపు డింక మదనా!

సీ. నిల్వటద్దముఁ జూచివిగ్ధతతోత్తఁగా మోమునఁ గన్తూరిబొట్టుఁ బెట్ట
జవ్వాజిపైని వాసన హెచ్చఁగా నుంచి విడిపూలు కొవ్వన ముడుచుకొనఁగఁ
గండిబిల్కబంతి కలగట్టు లేవారె నున్నచీరెలు వింతవన్నెఁ గట్ట
గమ్ముగమ్మున తావి గ్రమ్ము కుంకుమపువ్వుల నలుగిడు మేన కలప మలరఁ
గలదు లేదనురీతిగఁ గమ్ముఁగవతుఁ, గాటుకను నన్నముగ రేకగాను దీర్చ
నేను నోఁచిననోయి పోనే యడంగి, యెఱుంగవా నీవు చనుదారి యీశ్వరె. ౪౫

ఉ. ఏమనికాంత జెంద నలయించిన వేళల కాపమిచ్చెనో

యేమహాపీయశీల వృందయేశ్వరుఁ బాసినవేళఁ దిట్టెనో

యేమధురాంగి నిజ బిలువ నేఁగొన నన్నను దుమ్ముచల్లెనో

యేమనుకొందుఁ బెల్ల మిది యెగ్గనఁ జేయక నూనసాయకా!

క. అలరులదండను గోత్ర, ఫలనంబున నిన్ను నేను గట్టితి నంచుం
దలఁపునఁ గిన్న జనించెనో, తెలియవు నానీత చిలుకలేజీరాతా.

92

ఆ. కోపమున్న నన్నుఁ గొట్టిన నీచెయిఁ, బట్టినెవరికైనఁ బాడియగునె
అట్లునేయ కేల యలిగితి పూరకే, కొన్నదానిపైనిఁ గోప మేల ?

క. నీవు యను బంపితేమో, పూవుల గిజిగాడుదెచ్చి పొక్కుచు నుండకొ
నావేనలినిడె నిప్పుడు, హా ! వేళ యెటుంగఁగలచె ! యది హృదయేహా !

చ. గడియకుమున్ను నీవు వినఁగాఁ బడినవైదురీతి బూతులై
నుడువులు కొన్ని రాచిలుకనోటికి వచ్చెడివాడఁ చెప్పి నా
యెడఁ దెలుపంగఁబంచితివా ! హా ! యది యిప్పుడు చేరి చాలలో
నెడయక నాడినందులకు నేడ్తునా ! నవ్వుదునో మనోహరా !

చ. కడెములు కలకణాలు విడిగాజులు గల్లనఁ గెలు తొమ్ముపై
నిడుకొనువేళ నారవలి నేమని చూడఁగలేక యూర్జిత
విడువకపల్కుచున్నది వివేకము చాలని కూకి మేలుమేల్
పిడుగునఁ బడ్డవారిఁ గొఱివిం గొని చూడెదరీతి నోవతి !

ఆ. గడ్డిమగఁడు చనిన కోమలియెడ్చుచో, మన్నథా యటన్న మాట వినమె
అట్టిమగఁడె చన్న నవల నగోజాడీ, యెట్టులోర్వఁగలదిఁ కేమి నాధ !

గీ. అనుచు వగచుచు నీవేళ నలవనంతుఁ, డెందుఁబోయెనో ? యంచునొక్కింత కలుక
నేమియేమి యటంచు నెలుఁగులోడ, నతఁడురాఁగాంచి బహుళ కోకార్తిమించి.

ఉ. ఏ మనుకొంచు వచ్చితి విదే మని తెల్పుదు చూడు మల్లదే
కాముఁ డదే రసాలవిశిఖాస్త్ర మదే కమలాదిసాయక
స్తోమము భస్మరాసులుగఁ వోచి భ్రమించెదా ! యిట్టులాయెగా
సోమకళావతంసు కనుజూపులనే పలవించుచుండఁగన్.

ఆ. పూల నేసి తమిని బుట్టించి సతితోడఁ, గూర్చబోవ నిట్లు కోపగించె
కంటిమంట మరునిఁ గాలైఁ గా ! పరమేశుఁ, డిట్టిగొడ్డెకాని నెందుఁ గాన.

100

చ. గరడిని సాముసాదనలఁ గల్గినవాడనో యుత్కటాయుధాల
కరములఁ గల్గవాడనో చోకాటయ కత్తలమల్ గలాడనో
విరులను దూపు లంచుకొని వేడుకగా రసికాలి వైచుచున్
దిరిగెడి నీరుసాపను వధించెను శంభుఁడు శూరుఁడెకదా !

101

ఆ. రసికమరునితోడ రాత్రిందిమ్ములు, కలను జేసేసేని బలువుగాదు
మంచిమాటలాడి మన్నన జేసిన, మూర్ఖుఁడైన వాఁడు మోసపము.

గీ. కంటిమంటచేతఁ గమలాన్తుఁ నీరీతిఁ, జేసి శివుఁడు కీర్తిఁఁ జెందుఁగాక !

కాని యందుకేమి కనుగొనుమీ నాదు, కడుపునుంట యతని విడువకుంట. 103

నీ. తానిరంజనుఁడు గాఁ దనరుచుండునుగాక శివుఁడు నాకను లట్లు చేయనేల
తానునిర్దుఃఖుఁడుగాఁ దనరుచుండును గాక శివుఁడు నాగళ మట్లు చేయనేల
తాను నిర్దేవుఁడై తనరుచుండును గాక శివుఁడు నామే నట్లు చేయనేల
తాను నిస్సంగుడై తనరుచుండును గాక శివుఁడు నన్నట్టులు చేయనేల.
తనకు సుఖమును గావింపఁ దలఁచి వచ్చి, పూలు వైచెను దాన వైచీలిచనెనె
యేనిగా యమ్ము నామగం డెమిచేసె !, నుద్దవిడిఁ జల్మెఁ గా యింత యోవనంత.

నీ, దుఃఖాభిధో నన్నుఁ ద్రోచెనే ఓనికి శంకరనాను మేజాడ నిలుచు ?
సారస్య మెఱుంగక మాదునిఁ గూల్చెనే పీఠు సర్వజ్ఞుఁడై వెలయఁగలఁడె
శ్వాసయంబుఁదప్పిన నడక గల్గిన వీని రాజశేఖరుఁ డనరాదు గాదె
పాప మటంచని భయముఁ జెందని వాని నచల ధర్ము డటంచు నాడఁదగునె.
అధికముగఁ దిట్టఁదగదని యడఁపవలదు, కోప మీతఁడు చేసినకొదవయేమి
నేను నాపతిసౌఖ్యంబుఁ బూనఁ జెప్పు, మా వెఱపులేదు నాచెంతనోవనంత !

క. నీవు కొలువంగ వచ్చుట, దావారికుఁ డెచ్చరింపఁ దడయేనునుచున్.

జేపించి చేరఁబిలిచెడి, పూవిల్లుఁడు పలుకఁడెమి మోడి వనంతా !

గీ. నీవు వచ్చితి వం చని నేను జెప్పి, పలుకఁగాఁ జేతు నీతోడఁ బదరవలదు
ఇదుగా ! నీనచ్చెలివనంతుఁ డెమి యనుమి, పలుకునో లేదో చూతము పలుకరింపు

క. చనెఁ జనకుండినఁ బలుకఁడె, చనినకొ నీవిటకు వచ్చుజాడను మరలకొ
దనువునకు నునులు రాదా ! కనవలెనో యింకఁ గొంతగాక వనంతా !

క. ఆసుగభీతిం దలఁకెడి, యాసురభీరువుల మాట లాలించి వితా
యోసురభీ ! చనెఁగద ! య, య్యో ! సురభీలశరుఁడు హరమహోగ్రాక్షిశిఖి.

ఉ, హా ! యింక నేమిచేతు వెత లన్నియు నాతలవ్రాసె ధాతయ
న్వాయముగా మహేశ్వరుఁడు నష్టమయైనను దోనమంచునా
నాయకువై దయాదనమునకొ గనిసింపకపోయె నయ్యయో !
యీయెడమన్నుఁడు డరిగి యేబ్రతుకకొ గివివవ్వకే ! జనుల్.

110

గీ. ఘెడ్డి మొదలు కొన్ని పెద్దకార్యాలకు, నేగునట్టి వారలెదుటనన్నుఁ

✓ గన్నుఁ దిట్టు తిట్టు లన్నియు దాశిఁద, దద్విఘాతఫలము తాళవశమె. 111

చ. బలితపుగబ్బిగుబ్బకవవైన నఖంబుల పోటులుంచమ

చ్చలు గిరులం జయింపఁగను జంటగ వైచు జిరాలయుంగర

ముల్లులవలె నిండి యున్నయవి పుత్రానిభుండు స్వసేవకుం డనకొ

బలికెద నట్టి నాయకుని బాయట యేమని యోఁ యామనీ.

11-2

క. కొన్నమగవాఁడు చూడఁగ, వన్నియ తఱుఁగఁగను ముందుపయనము నడిచే
కన్నియకన్నయ వెనుకను, మచ్చకు మన్నను మదేటిమాట వసంతా.

క. మాకులచైవత మగుటను, మాకుల చైవతమ మున్ను పల్లవశయ్యలో
మాకొనఁగితి వల్లదియే, యీకడఁ ద్రిముఖముగఁ జేసి యిమ్ము వసంతా !

గీ. అడ్డిచెప్పకు నావైని నానయిడినఁ, జెవులు మాయుచు శివశివ శివయనెదవు
అతనిఁ దలఁపకు బగ్గుబగ్గుచునాకు, మంట రేగెడుఁ గంటి ముక్కుంటిమఁచి.

గీ. అతని కీకొండపై యింటి కక్కటేమొ, యట్లనే సేతు యోజన యందుకేల
నేను జెప్పినకార్యంబు నీవు నడుపఁ, దానెయగునంత నయ్యె ముఖాన మనని.

నీ. దండమలను బొడ్డుదారాలతో వేలి గిజిగాఁడు లెత్తమి కీడుఁజెంద
గుడ్డను బొడువంగ గూట నిల్చిన కూకి యందె మే పిడకున్కి నవని చనఁగ
నలిగెడుతఱియాట నవతాళమినిఁ జిల్క గోటగీటుమటంచుఁ గొట్టుకాడఁ
బంకజవని కేగఁ బంజరములలోనఁ గొదమరాయంచలు కూత లిడఁగ
నరితికాఁ దైనపూవిల్లు నట్టెకొట్టి, కల్లవెల్లిగఁ జేసె నాకాఁపురంబు
దోసకారైన శివుఁ డిది తోఁచదయ్యె, ననదుగాఁ బోసె నాచింత హావసంత.

గీ. కొలుపులి లేఁగదూడను గొంచుబోవ, నరయ నమ్మాయటంచను నాపురీతి
నొరి కొడుకా యటంచును బాటివచ్చు, నత్తఁ జూచినచో నంత యగు వసంత.

క. కొన్నది యిట్టుల వగవఁగఁ, గన్నది యిది విన్న నెంతగా వగవ దయో
కొన్న నవిలుతుని వలెనొకఁ, డున్నాఁడా కనులఁ జూచుచుంద మటన్నక.

గీ. ఉండ నేయుండఁ డట్టివాఁ డున్న నేమి, యామె కనుగొన్న డిడ్డపై నానచేత
పినిఁగనుచున్నదని తప్పిపోను మాట, నేను గనుచున్న నేమాపి నూననమయ. 120

గీ. అత్త యింటికింటి కరుగుచున్నది, ముసలి యైనమామ మొగముఁగనఁగ
నీతఁడిట్లు లైన నేనిందు నిలుతునే, యతనిబ్రతుక దెట్లు లగువసంత.

గీ. శరభమెవచ్చి మను చనచట్ట చీల్చె, బెడ్డకొడుకుఁ దలద్రొంచెఁ బిన్నవాని
నిటులఁగావించె శంభుఁ డిదేమి యనని, మామ మొగవాఁడె ముదునలిమగువగాక.

- గి. మోసపోయిందే గూతురుమోముచూచి, యతని నేమనఁ జాలఁ డాహరి నిజంబు
కొడుకుఁ గోడలు నంకటపడినఁ బడిరి, వారివైఁ బ్రేమపోవ దెవ్వరికైన. 123
- గి. శరణియొద్దను గొన్నాళ్లు సౌఖ్యమంది, శంతనునితోడఁ గొన్నాళ్లు సరసమాడి
హరునితల కెక్కి మాతాడునట్లచేయు, కూతురా నేను హరికినిఁ గోడ లంతె.
- క. నాపైచ మనసు విడఁగి, నాపార్వతిఁదెచ్చి విడిచెహరునికటంచుకొ
గొనించి యతనిచేతనె, నాపతిఁ జంపించెఁ చెలిసెనా నైవ్యపతీ.
- క. తనకా మేనను బాండువు, తనయునికి మహోదరంబు దానికిఁగొండెల్
వినిసేయుచాత్య మందా, కనుఁగొనుమా హరుని వింతకథలు వసంతా.
- వి. అని యకాండతాండవంబుగా నుదగాగ్రహంబును జింతాభరంబును దెనఁగొన్న
నానావిధంబులం బలుకుదుఁ దండోపతండంబుగా శుకశికారీకాకేరీలోకమ్ములు
హరినిటలచయునటనటచ్చిభిక్షివాపటలనమాలీధవిషమశరగాత్రభస్మరాశిం జాట్టు
కొని యట్టిట్టుఁ గదలక కనులనీరులం దెట్టుకొని వికృతస్వరంబుగా స్వజాతిరోదనం
బుఁ జేయుదుఁ బరస్పరంబు మెడలమెడ లిడుకొని పక్షులుసాచికాఁగిరించికొను
చు ముఖములదైన్యమ్ముఁ దోచు నరమోడ్కుకన్నులుగాఁ జెంచువుల ధరణికించున
వియును తప్పజగణమ్ములు మారుతోడ్డుతిమ్ములై నెగయు నెగయుదుఁ బడినఁ బ
డునవియును దదాకిగయు పోవునెడ వెచ్చగానుండఁ దాపంబు వారిం చెదనని తె
క్కలవినర బృలజ్జ్వలనజ్వాలికలు బగ్గరనుదుఁ దైస్తోకఁ గర్ణధలంబులరీతినిమేటిసీవ
లఁ బడునవియును సవిధనరోవరంబులఁ బడి మై నంటు జలకణముల విదలించి యా
హ్మనవియుఁ బొగతెగయ వర్ణసామ్యంబున లేచెలేచెననునవియును భస్మరాంజూచి
తనుంజూచి పలుకనోరులేమిఁ గుందునవియును దాచరపోవల దని యడ్డగించునవి
యును బరమేశ్వరుం గాంచి దైవకదెవరి కూక వేయునవియును భస్మార్థునితం ల
గు జటిలు లక్ష్మీపరా హరవేషసామ్యంబున మారకు అని నెగసి త్రోటిపుటమ్ముల
దలలు వొడిచి చేత వినరెడితోనఁ దప్పి తేలునవియు బైరి లగుడు జాతుంబు మొ
దలైనవి తిరుగఁ గొట్టినఁ గొట్టివచ్చునుదు దేహవైరాగ్యమున నహోటు నదలని
యవియును గూటగుగ్గిడఁ బొదుగక లచ్చికిఁ గొడుగొడిఁగ నింక నివియా నన్ను
రక్షింపఁ జాలుఁ జాలు నిది మాయాప్రపంచం బని విడిచి వచ్చి గుంపులు గూడి
యంగలార్చునవియును అణుజాలు మేతకై కిచకిచ యనినొరుతెఱువ నుంటచేఁ బం
టచచ్చించి పడఁదొగివచ్చి యచ్చెరువుపడునవియు శలభాదికీటంబులు చెంతనెగసి
గా నొకరిగొనించి దొక్కసాకుటకు ఫలంబుఁ గంటి మూరక ననుండనుచు నిర్న్య

అది జెందునవియును నింకఁ జిగురువిట్టఁడు లేక యీశచీరంబు లుంచుకొనవలయు నా యని బోయవాఁ డొడ్డునురులం బడునవియును మరుఁడునాకొ న్లేవనుసాకుడు రని కోయవాం డ్రోయు నుంటవంటి కెదురు నిలుచునవియును నీమట్టు మేలిమిగఁ జనుటవాని యని ముతరాచ వలపుఁడుచ్చు చెలమం బడునవియును స్వామికనులయం దఱుఁజననిమేనులకు నిట్లునేయుట యుక్తం బని యేనాది లాలంపుఁగోవులకు ముం దుఁ బోవునవియును మేనులండ నుండ వెతల కిమ్మయ్యెడు నని పట్టి, పరికి, యె టుకులు గుబిలికానికడనుంచు జివురుగండెలఁ గూర్చుండునవియుఁ గుత్తితనేవక్లమై యత్సున్నతశాఖిశాఖాశాఖేష్టితాంగము లై యాఁకటంగుచులునాఁరె పిండైర త్రొఁ చులకు వాఁతయొఱుగాఁ బోవందలంచు నవియు మరుని మఱుఁగుఁజేసి మమ్మేలనిలి పిలిచి మమ్మునట్లనేయుము ధర్మాత్మానుని త్రిపురహరు ఫాలవృక్షీబ్రహ్మకలా పంబు నెఱప జడలఁ గమించియాడుచునవియును, బరులఁ జేరనిక తన్నుంగాల్పు మ నునవియును వగవల దని రతిపదంబులం బడి పారలు నవియునుగా నుండఁ దిర్య క్కులకుఁ గలుగు ప్రేమానుబంధంబు లేరికిం గలుగ నెమరుఁ బరితేపించు తద్విలోకన జనితలోకాంధకారంబు హృదయంబు పట్టక వెలువడి మేనెల్లెడల నల్లకొనుతీసి బాల్యంబుకలిమి కొటిల్యంబు మానక దోషాకరత్వంబునం జెందు నాపతి యిష్టని వారింపఁ డయ్యె నీవు శపియింపకు మని కాంగిలించుకొనివేఁడు యామినికామినితెఱం గునఁబరమేశ్వరునికి లోకోపకారి యగు కుసుమాయుధువధియింప నొసంగుదుర్యశం బునకుబీజావాపంబొనరించువితంబున విప్రస్థ కేకైయైహరనయనవహ్నినిచ్చటనుండుమ రుమరుండైనం దప్పదని పైఁదడినేయఁజూనెనో యన నశృఙ్గారాపరంపరలు వక్షో భాగంబునం దొరంగ మారునిఁ గూల్చిన యీశ్వరుండు విద్యోపాధిని జీవత్వంబుఁ జెంది హృదయంబున నుండ నులభుం డగుటఁ గోపభరమ్మునఁ బ్రహరించుదారిఁ గేళ్య తొమ్ముతాడించుచు నభీజనంబు వలదువల దనివారింప వారిఫలుకుల నీక్షులు చుండు సమయంబున.

127

క. ఓముత్తైదాయిట్టుల, నేమిటికి విచార ముండు నీకఁ గొన్నాళ్లకొ
నీమగని నీవుచెందెడు, నామాటల నిజ మటంచు నమ్మగవలయుకొ.

చ. హరునకుఁ గోపమైనను సురాసురభేదరసిద్ధసాధ్యకి

న్నరగరుడారు లొక్కమొగి నాశముఁజెందుదు రగ్గి నీసల

న్నరువులదారి నట్టియెడఁ బూవిలుకాఁ డననెంతమట్టు పొ

మ్మెఱుక యొకింత లేదు గద యీశ్వరు దూఁకెదు విన్న తద్గతికొ.

128

- చ. కమలభవుండు తాఁ గనినకన్నెను జూచి రమింపఁ బిల్వ వా
యను మృగి యై చరంగ మృగమై యతఁ డాఁగ హరుండు వ్యాధరూ
పముఁగొని బాణమేయుచును బట్టకు మం చవలింప నంతఁ జి
త్తమున వివేకరీతిఁ దనుఁదానె కనంబడఁ జెంకి జేరుచున్. 130
- క. ఆహా! నన్నిరీతిని, నైహిక మాముష్మికంబు నంతయుఁ జెడఁగా
మోహింపఁజేసె మనస్సుగఁ, డాహరుకనుమంటఁ గాలు ననిశసియించెన్.
- గీ. అట్టిశాపరీతివయ్యె నాతండ్రిట్లు, లందుకెందుఁబడెన విందువదన
యెట్లులైన మగుడ నిష్ట నాయకసిద్ధి, యవునుగాదె మోదమందు మింక.
- క. పరమేశ్వరుండు గౌరిని, బరిణయముం జెందువేళఁ బండిరిలోనన్
మరుతోడను నీవుండఁగ, హరియును లక్ష్మీయును జూతు రానందమునన్.
- క. అని గగనము ముమ్మాటులు, ఘనతరముగ మోయ వింతగాదా యనుచుం
గనుబొములు నిక్క వదనం, బును బొడవుగ నెత్తి కొంగుముడి నిడుకొంచున్.
- గీ. చెవులు చల్లగాఁగఁ జిత్తంబు రంజిల్ల, నంగమునను బులికలంకురింప
నమృతరసముఁ బోలు నప్పలుకులు విని, యధికమోద మాత్మయందుఁ గలిగి.
- ఉ. ఏమిటివంత కన్యోనగ నెవ్వరిగాన నభంబుఁదక్కునం
దీమహనీయవాణి జనియించుట కేమికతం దెజింగితిన్
నోమముశంభురూపముగ నుండుటవల్లఁ దదుక్తిఁగాదె నే
నోమినయట్టిసోముగద నోము తలంప జగంబులోపలన్.
- క. కఱకఱితో విరితరములు, సఱపించినవాఁ డటంచుఁ బగవట్టక య
ప్పరమేశ్వరుండు మరునిం, దిరుగం దయసేయు నిట్టిదేవుఁడు కలఁడే.
- క. కరుణానిధి నిష్క్రాముఁడు, నిరవధికానందరసఘనీభావంబు
ప్పరమేశ్వరుం డతనికె, వ్వరిపైఁ గోపంబు వేటె పలుకా దుదురే.
- వ. అని వనంతుంజూడ.
- క. హరువేతఁ గూలుమరునిం, దిరుగనొప్పింపఁగల పతివ్రిత సెమకం
దొరకదు నిన్నొక్కతెనే, పరికించితి నిన్నుఁ గనినఁ బాపము వాయున్. 141
- క. పరమేశ్వరుండు సుమన, శ్వరునిం దయసేయుననెడు జాడలు విన్న
స్పరిపడదుచాకు నీమెయి, స్ఫురియించెడు లక్షణములె పోనీయవుగా.
- క. చరణాంగుళీతలముల్లులు, సరిగా భూమిపయి మోపఁ జాలినకలికిం
బరిణయముచేయుపురుషుని, హరుఁ డేమి యొనర్పఁజాలు నప్పలు కేలా

- సీ. హస్త పాదతలదంతాగ్యరోమావళు ల్రిక్తంబులగుచు నేరమాణికుండు
నతీసిలకేశము లల్పభోజననిద్ర లల్పరోమంబు లేయతవ కవరు
స్థూలోరుయుగళంబు మాత్మ స్థగండముల్లు సుకృతసన్నాస్య పేసుడితి కొప్పఁ
బద స్థాకాంచనబింబ ఫలములనలె నక్షీనాసాధము. పే నాతికెనగుఁ
పికనదృశవాణి దక్షిణావృత్త నాభి, నృత్రమాంగస్థతి కరింద్రగమన 143
యంగుళద్వయ చిబుక యేయతవ దాని, మగఁడు దీర్ఘాయు వగు నన్నమాట విసమే
- గీ. కృష్ణతాలోవృత్తజిహ్వశుష్కీకృతాంగి, ప్రివిరళవచస్స యేకకూపతిరోమ
స్థూలరోమశబంధిక స్థూలగుల్ఫ, గండ హరుచేత రమణుని గైకొనియెనె ?
- క. ముడిబొములు వెన్ను శుశ్మను, గడవవలెం దోచు శెద్దకడుపుం గలయ
పుడఁతులకు వోపురమణుల, నడుగఁగ నిచ్చినను దాత యందము హరునిఁ
- గీ. ఊర్ధ్వరక్తకేశి యుగ్రపింగళరక్త, వృత్తనయన శయన వికృతదంత
స్థూలకంఠి యైనతొయ్యలి నెన్నఁడు, సౌఖ్యమందఁజేసెశంకరుండు.
- చ. అని యతఁ డాడుచుండునెడ నమ్మ చెల్ల యిడేటిమాట న
న్వీనుతి యొనర్పఁజూచెదవు వేడుక నేని యటాడఁబోకుమా
యినశశిపాపకాతుఁ డిదియే మని మర్లను జిత్రమందునఁ
గినుకను దెచ్చుకొన్నఁ గడుగోడు జనించును నిల్వమాటలఁ.
- క. అనుచు రతి పల్కినంతనె, వినుచు వసంతుండు మదిని వెఱపు జనింపఁ
మనకేల యెట్లులేనియు, మనమున కానంద మయ్యె మహిషీ యన్నఁ.
- గీ. అల్లరతి చంద్రుఁ డొనఁగెడి యమృతమునను, నగవు దళుకొత్త ముఖమజ్జనంబు నేని
యలవసంతునిఁ బూలు దెమ్మనుచుఁ దాల్చి, తెమ్మెరను జక్కఁగా వీవరప్పుటన్న
- సీ. ఆఁకలితోనుండ నక్కఱేమి యటంచుఁ జేరుక తీయనిపండ్లు చేతికొనఁగఁ
గూఁతలు వేయంగ గొంతెండఁగదె యంచుఁ తేటికొవ్విరితేనఁ దెచ్చి యిచ్చె
నలయక మెండాయె నమ్మయంచని పాన్పు కోయిల ల్చిగురుటాకులను బఱచెఁ
జేరుకొనుమటంచుఁ జెందమిచ్చువుల రాయంచ బటువు బిల్లల నమర్చెఁ
జూచుటకుఁ గల్గెనా నిన్ను సుదతి యనుచుఁ, గన్నులను నీరునించెడికళరవసుల
బట్టితోయుచుఁ బదిమాట్లు పనపనంగ, నెమ్మిశోడ వనించెను నెమ్మిలోడ. 150
- మ. శమిమార్ధస్య మనస్సరోరుహవికాసాధారసాధారణా
న్యమరుద్రక్రమసూయమాన నిజనామారావమారావన
క్షునుకేళ్యజ్ఞనిటాలలోచన మనాస్సంపన్న సంపన్నతౌ
ఘమిథోమేళనకృష్ణయార్ద్రితవిలోకాలాపకాలాపహా!

పంచామరము. సర్వోపాధిరాశికాల్ప సంపత్సర్వరందహ

ర్ధరాధరస్మహాజానురాజితోల్యభాసకా

దరీపుటివితనహస్తతారవాఖ్యభీమగీ

ర్ధరాధరస్మహాజానురాజితోల్యభాసకా.

గద్య. ఇది శ్రీమద్భూషాన్నా మమకృపాకటాక్షసంపాప్త విత్తమహాసామ్రాజ్యధు
ర్య సర్వమహీపాలసంస్తూయమాన శాస్త్రాదార్య గాంభీర్య శోణాయమానదృక్కో
ణ విలోకనమాత్రీ హస్తగతసామంత దుర్గ నిరంతరపూజాసంతోషితభర్త కోటిసమా
ఖ్యాసమాఖ్యాతసత్పుల కలశపయోనిధిరాకాశకాంక్షమంజికాతురగ కరవాలదామ
శార్దూలకృత్తిపల్యయన హయసింహాస్యకటకనీలాత్మకత్రీ హనుమద్వజ మకరకేతన
దివాదీపికానిజోపాంగనవవిధభేరికాదినిఖిలబిరుదాంక వాత్సల్యయనాదివేదాంతప
గ్యంత నిఖిలతంత్రీనిర్మితగింధ సకృచ్ఛ్రీవణవిదితమహాకవిప్రబంధ నూతనతం
త్రీకరణసామర్థ్యనిరంకుశప్రతిభావిభాసుర బహుళాగ్రహీరప్రతిష్ఠాసంతోషితభూ
సుర కులకృమాయాతసాహితీవిద్యానవద్య సకలసమ్మత నిజబిరుదపద్య దక్షిణాస్య
సంసేవనాజీవస్మక్తాయమాన శ్రీవిజయరఘునాథగర్భసుక్తి ముక్తాయమాన మహా
ద్వండకవివిధేయ శ్రీమద్రాయరఘునాథ తొండమానస్మహీపాలనామధేయ ప్రణీ
తం ధైర్య పార్వతీపరణయం బహుమహాప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

పార్వతీపరిణయము.

చతుర్థాశ్వాసము.

- క. శ్రీకర పరకారుణ్యర, సాకర సర్వప్రపంచసంతక్షణం
తైకరదేవవిభూషిత, గోగర్జకులీనవితతి గోకర్ణపతీ.
- గీ. అవధరింపుము మునుమారుఁ డాగ్రహించి, వైచునమోక్షహ నాథ
హుంకరించినఁ జేరిక నుండలేక, యచలరాజన్యకన్యక యీ
- క. ఆయమ్మ కటకటంబడి, యాయమ్మని క్షిప్తుసోక నా
ఓయమ్మ నన్నేచకు, మోయమ్మయనుచుఁ జింతనొంది
- గీ. ఆడుదానిని నొంచుట న్యాయ మింతె, హరుని పుట్టి మోక్షము నొందుటెలియఁ
దెలియ కంటిని యయ్యింపుతెలుపువోకు, ముందునొప్పునొందు నదియెమేలు.
- క. పరమేశ్వరుండు రమ్మని, కరుణారసద్రవ్య మున్నగునొక
కొఱగానిమేని కగచా, ట్లరుదా తగచుట మున్నగునొక ధృతి.
- గీ. అనుచుఁ దనలోన నెవ్వరు విన్నవించుట నొక మదిఁ దాప మగ్గలము గాఁగ
నఖిలభవనంబు లుల్లోల నొకతెన, వేదేవీట్లున్న లిసుమంత నెడలఁజేసి.
- గీ. బొములు నిక్కుంగ నెమ్మోక్షు నొకరు, తానె యాచన గావించి తల్లిఁ జూచి
తపము చలుపంగ మదిలోఁ జూచునొక, సాగమత్తరు వీవలె వేగ వనిన.
- ఉ. ఆమె తదుక్తి వీనుల మహానిష్ఠులగా వినియడం
దామరపాకునీటివలెఁ నల్లర మాదెడు చిత్తవృత్తితో
గోమయినట్టినీతనుపుఁకొప్పట్లు మునుఱుంగ వేమొ హ
యేమని కోరె దల్ల మునిష్ఠుత్తిని నొలును నిల్పమాటలకొ.
- చ. నిలువర మైనలేక నను నివ్వెర నందఁగఁజేసి నవ్వనో
నలుగురుఁ జూడ శంకరుండు నామయఁజౌకనుజేసె నంచునో
యలరులవిల్తుఁ డేగెఁగద్యు యొక గేమని చింత దోఁచెనో
తెలుపఁగదమ్ము వేసటలు దీప్తు నీతలఁ కేల పార్వతీ.
- ఉ. ఎంతటిమాటవింటి నిదియెమి తార్కము చాలుఁజాలు నీ
వింతలు నేయఁబోకు మనివేదేవీ నీ నేనిటు నిల్వనామదికొ

- జింతయొకర్పసాగకుము చిన్నిచిడాయని పారఁదొంగిని య
త్యంతరయఁబున న్నఖిలు తగ్గఁగొల్పఁగ ధీరఁడై.
- 10
సీ ఎండపొద్దయ్యె నేడేమియం చనిపల్కునతివసు మించెనోయనుచుఁ గదిమి
భుక్తి చేసినవెన్న పోవచ్చునని చెప్పనబలను నీవుచేయమని తోంగి
వేళపొద్దొకొ వెడలంగననునట్టి తరుణిని వెన్న చూత మని తీట్టి
యన్నయ్యుత్తరువులే కరుగ నెట్లనిచేరు ననిత నామె యొసంగ దనుచు దూటి
పావ లిడవచ్చుచెలిని నావలను దొర్లి, చేరికైదండ యొసంగెడుచెలిని నవ్వి
పల్లకెక్కుమటంచ నుపడఁతినడిచి, కాంచె వనిఁ దూటి యొక్కశృంగంబు గౌరి.
- క. గౌరీఖర మనంగను, జేరౌ నాశిఖరవరముఁ జెంపునఁ గని సొం
పారంగ సౌఖ్యసాగర, పారంగత యై స్వకీయభావం బలరక.
- సీ. తమకమలకరత్వంబు నాకర్ణించి కినిసిపట్టఁగ హరికేలు చావఁ
చనయనిమిషకాలితను విలోకింపగ నమరనాయకపురి యాత్మఁగఁగుండఁ
చనయమృతాధ్యత్వమును విచారించుచు నాదితేయాశలి యాశ్రియింపఁ
చనసితపక్షనదాతిభాసితఁజూచి యంబురుహారాతి యానపడఁగ
నడరుకుపలయకల్పారహల్లకాది, వివిధసునునఁపరంపరావిభవలోల
మత్తపుష్పంధయాగానచుధురిమధుర, మిచటిక-పారవిత్తియొయింతులార.
- గీ. బహుళశాఖానుషక్తిచేదే ప్రాశ్నిఁ గాంచి, ప్రాతమాగ్ధాను కూల సుస్వరతమింపి
నవనతంత్రీంబు నడిపింపఁ జాలునట్టి, ద్విజులఁగనుఁగొనుఁ డిచటనోవెలఁదులార.
- క. ఇచ్చటి మణిమయకంధర, లిచ్చట నిర్ధరతటమ్ము లీక్షించినచో
నిచ్చలు తప మొనరింపఁగ, ముచ్చట యుద్ధిడును మానభూషణలారా!
- చ. అనుచుఁ గృతాభిషేక యయి యాక్షణమందు సంగదీపిచేఁ
గనకమయోంబరం బనుచుఁ గర్ణాశ్రుని వెల్లలంబులం
గొనిధరియించె నెచ్చెలులు కూతలువెట్టి యిడేమటంచనక
వినక నదానుగా నతులు వేసట గల్గిన మై గణింతులే.
- గీ. నారచీర యొకటి వేరుకొనందగు, నందుఁ దిగ్గుణయాప మైనయట్టి
మౌంజఁదాల్చుకొనియై మైగగుర్పొడువంగ, దంతిఁ బూలఁగట్టుదారిగాఁగ.
- చ. రతనములుంచి వింత పనిరంజిలఁజేయు ఫణంబుతోడుతక
జలనరి యంచు నెంచఁగను జాలిన బిల్లులు కుచ్చువేడ్కయౌ
వితమున నుల్లసిల్లఁదగువేనలి విప్రులు బ్రభుగింగళ
మృతి పడగట్టఁజేసెను మిథోముఖవీక్షిసప్తజనంబుగ.

- చ. పసిండినలాక కన్న నరవన్నియ హెచ్చని బచ్చు లాడఁగా
మినమిన లీనుచు న్వలయు మేన నొకింతయుఁ బ్రీతిసేయకే
విసువక భూతిఁ బూసికొని వేదురురేఁగిన రీతిఁ జేడియల్
పసితన మేమి యంచుఁ దనుఁ బల్కినచోఁ జిటునవ్వు నవ్వుచున్. 19
- క. హారుమంజిముత్తియమ్ములఁ, గొఱగాదని తోఁగిసి తాల్చుకొనె నెచ్చేసం
బరుసురుదురాక పేరులఁ, బరిజనములగుండె బగ్గు బగ్గునీతిన్.
- సీ. గబ్బిసిబ్బెంపుచన్దవపైన గలగల రుదురాక పేరు బుట్టుఁత లూఁగ
హాతుతాఁతనురాచు నందాన గడనరి వారచీరనుమేను చీరకొనఁగ
నదబోపల నొకింత తడఁబాటు కనిపింప నడుగుల నిడువకెండలు చుట్ట
నుదుటఁ బూసిన భూతి యెదురుగా నలిరేఁగి తెప్పలబడి దారి తప్పఁ జేయఁ
గటి ఘటిని బూని కటికి చీకటి యటంచు, నెండయంచు గణింపక యెల్లప్రాద్దుఁ
గొలనిజలములు తెచ్చివ్రాకులకుఁ బోయుఁ, జెలులకనునీట నట నీరుచిచ్చు వడఁగ.
- గీ. స్తనఘటపయఃప్రప్రోషితత్వమునఁజూడ, జంపకరసాలవకుళాదిసాలములను
బుత్రతుల్యమ్ములఁసెంచెభూధరసుత, బహుముఖతఁ దోచుఁగాదె వైగుహునికన్న.
- గీ. అంత తాపననాథవృత్తనుగుణముగ, నంబతాను దపోవృత్తి నాత్మగోర
నామసామాన్యవిభ్రాంతి నేమొయనఁగ, గ్రీష ముదయించె నత్యంతభీష స్సమగుచు.
- సీ. దపహుతాశనశిఖాదగ్ధ సముత్పతృద్ధిరద్రుమాంగారకళికలనఁగ
చాత్మపేయాభినమాకషకాక సరోజబంధుకరస్థగ్ధి బాడబమన
జలధరశిథిలతానంపాతినీశ్వబ్ధ దంభోళికలకప్రతాప మనఁగ
గతమనోజధ్వజగ్రహణార్థసంసరద్విషమలోచనఫాలవీక్షణ మనఁ
గాసె నవ్వేళను మరీచికావిలోక, జనితనలీలభ్రమభ్రమచ్చటులవేగ
మృగఖురోద్ధృతపసుమతీరేణుకపట, జలధరామోది హృత్కేషికుండ మెండ.
- గీ. అట్టియెడ నాల్కప్రక్కల నగున్ లోష్ణుఁ, గిరణములు కన్నులంబడ నరుణమధ్య
గతునిఁ బరమేశు నీక్షింపఁగాఁ దొడంగెఁ, గ్రమసమున్నతమస్తకగాను గౌరి.
- చ. అలగిరిజాత కన్నుఁగవ యబ్జము లౌట దినాకరచృభం
గళను దొరంగకున్నయచో కాకసుధామయ మైనయామె యు
క్షులఁగల చల్వచేత నలచూర్చుని కాక దొరంగిపోయెనో
తెలిసెద వంచు వచ్చి వినుతించిరి మాసులు కూడి తద్గతిన్. 26

౧. తల్లు యగ్రితి చట్టిట్ట కదలక, యచలరాజకన్య యనెడిపల్కు
విధ్యమగను జేయఁ దపమును గావించు, నంబఁ జూచి పొగిలి హా యటంచు.
౨. చంబ్రపాద్మాదుఁగాఁ జాలుచాలు తపంబు వష్టికి పాలైనఁ ద్రావరాదె
నేతికి న్నోనయి నేను విన్నది లేదు కొద్దిగా నొక్కింత కొన్న నేమి
కందమాలమ్ములు కావచ్చు నంచని బుఱులు చెప్పిరి భుజియించు టొప్పు
నించులకోవయి లే మొప్పుకొనియెడ మరగింపుము హవిరన్న మైన
ననుచు బోరాడి వేడుచు నలసి సొలసి, చేతులను దట్టి చెక్కులఁ జేర్చి చేర్చి
యున్నరం నని వేడినట్టార్పు విడిచి, యాళిజనములు తను గొంద తాడుకొనఁగ.
౩. జప మని తపంబుటం నని సంకటపడ, బాలికను ద్రోసి కూర్చున్న పరమశివుఁడు
తెన్న యుండని యని యొక్కలేమ యనిన, నటులనకుమంచు మఱికొందఱుగియిడిరి.
౪. ఇట్టి తద్వారక చెవుల నొక్కింత యిడక, చంద్రకిరణంబుల నయత్న జలదవర్ష
బిందువుల మేని లావయి డిందుపడఁగ, స్థావరంబులరీతి నద్దవియుండె.
౫. ఈవిధమున తననెట్టై, లీమనవాఁడంచు నల్ల నేవని నమృత
పానమున మనుషసో యనఁ, బానపాత్రలంబు వచ్చె నచ్చినయంతక.
౬. గౌరితపంబుఁ జేయఁగను గన్గొని రుండెడు తోడి బోడిట్లు ని
ట్లూరువుమానసాంతరనముద్ధితకోకనభూమిపావకాం
చూరము చుట్టి చొచ్చిబొని గొమ్మన వెల్వడెనో యటంచనక
నీరదము ల్కనంబడియె నింగిఁ దటిచ్చుట లల్లనిల్లఁగక,
౭. కుకిలం బోయన వాన లంత బలభిక్తోచండదండదాగిని
స్వరచుద్వేలతరావణినిసాతిలక్ష్మస్తానిరదాననో
త్తర కామాంతరసంభవస్వస్థుణరత్నప్రాయధారుచ్చట
త్యుగణత్వత్తనదీవీతపమలేపాలంక్రియాకంబుగక.
౮. పుగిలనవమానకంకరవాగ్మకసిత, నభముభాళినినిభిఁగన్న నవ్యజలద
మత్తభద్రదుదావళవస్తకజట, గళితమాక్తితతియనఁ గరక లాశ్మే.
౯. బిలముల సిగ్గు నింది యెఱుఁగెన్ గెవర్కఁగి క నెవర్కఁ యెఱి య
లదము నొంద భుక్తిఁ గొన సాగమి భోగము చింత నొంది గా
డ్డులఁ దిన కల్ల కేకయుల లోఁగొనె కా నరె శత్రు మిత్రులక
చెలిసిఁగ గాగ్యసిద్ధి బుటం దన కాన భగను నిన్నంబుగక.

- క. ఆనమయంబున యోగా, భ్యాసంబునుఁ బూని బట్టదైటను నిరర్థ
 ప్యాసంగ మడఁచి దృఢక, ద్వాసనయై యాగు మఁదినిఁ దలఁచుచు నాశీరం.కా.
- క. కిడుగులకును నుటుములకును, జడికిని నడగండ్ల కింత జడియాక పొట్టం
 దడియవల దవలఁ బొమ్మని, యడుగుకొనుం దేవి కిరణ యాతన్నగునివిక.
- క. అంతటను వేగఁ దమిల్లల, నంరల నిడి నీట ముంచు చనుకర్తువుతై
 గాంతాళించెనో యన జల, దాంతము శరవృద్ధిగోడ నరుచెందుటయొక.
- గీ. కొత్తనీ శృని యొంచక కొలనిశానఁ, గంతదక్షిణంబునంస్థితిగాను నౌరి
 ముద్దు మొగమునఁ బేటులు మూఁగుచుండ, శివుని భావింపఁ దొడఁగ నిచ్చింపగాను.
- క. హేమంత శిశిరములలో, నీచుంతయుఁ జొగడుకీతిఁ జేతతపం బ
 మ్లేనుంచని తోసియ్యచె, యామం చొకలత్తుమా హిమాచలసులేకక. 40
- నీ. ప్రియుఁ దాసి రేలను వెనకు జక్కనకెంచే కయ్యా యటం చని యంగూర్చు
 మేనుఁబోయిన తల్లి మెడలెత్తి కనుచిల్కయణుజల కాఁకలే యినుచు గుండు
 శారికాకుంభసశివణ మొక్కింలైనఁ గని వెళ్ళవలెగదా యనుమఁ గరణఁ
 వొలిచూలి రాయంశ తొయ్యలి గుడ్లను బొదువకయుండిన బుద్ధిపెప్పు
 నంతలోపలఁ దనకుఁ గొండంతవ్యసన, ముండినంగాని యన్నియు నొదిగి వైచి
 యన్యదఃఖానహిష్టాత్వ మలరఁజేయు, నందు కేమని యభిలలోకైక జపని.
- గీ. ఇటుల నయ్యంబు మనసులో నీకుఁదెట్టి, యాఁకలిని గట్టి దవ్వల నవలఁదట్టి
 నిదురనుగొట్టి వైరాగ్య నిమతిఁ బట్టి, యుగ్రతపమును జేయుచు నుండెనచట.
- గీ. అంతఁ బరమేశ్వరుండు మారుఁ డట్టులైనఁ, బులి నిదురవోవఁ బిల్లలు పొట్టఁ బడిన
 గులుగులుమనంగఁ గొట్టి చింతిలని దారి, ననకముఖ్యులతోడి ముచ్చటలనండ.
- క. కలకల మని మొగసాలకు, వెలుపట నొకరవలి వొడమ పని తండువునం
 దిలకింప నమరవర్మలు, కొలువఁగ నటు పచ్చినారు గంపుననినక.
- ఉ. పత్తునగాక యిం దనెడువాలకను గన్నుల గీటి తెల్పుచో
 బెత్తముచేత నెన్నికలు వెట్టుచు నంది సునం డటన్నఁ జే
 కత్తులు దాపుల న్వయిచి కైకవకట్టుక నొక్క రొక్కరై
 * * * *
- క. నారాయణు మున్నిడుకొని, వారిజగర్భాదిసురల పచ్చి పిఠామం
 బారజపిరివతిపదాం, భోరుహయుగళికిని జేసి ముద మలరారక. 46

డమరుకము, ఆవనచుంచుచు బిత్తెందవకకలనుమనస్సరితలతికా

కృతజటంటంట ని నాదవిన్దోదసాధకహస్తభాస్వ

డమరు కంకంకంజ నూ లేనకాఖము ఘనకృత్యభీషణ

మసిపతంతంతండు చేతనిభక్తి భాసినిమస్తకోపరి

విధృతగంగంగమ్యమానమనాదిపన్తై రంతరీక్షక

మునివశంశంశంసనీయ తనుంవిలోచనదహనభస్మిత

మదనచంచంచంచీకీత సకలసురపరహృదయ పదయుగ

సరిసిజంజంజన్యమానదయం భవంతమహాశ్రియామః.

47

గీ. అనుచు విసుతించి సాంజలు లగుచు నిలుచు, ననిమిషేందులఁ దనకటాక్షామృతరస

లసారిఁ దేలించి వచ్చితిరా యటంచు, శివుఁడు చిటునవ్వుతోడుత డేమ మడుగ.

క. వచ్చితిమి దేవ రాకయె, యెచ్చటనుండుము సుఖాన నీతారకునికొ

హెచ్చంగ వైచిమీరే, కచ్చెలు నేయుమని సిగ్గులేకొనఁ దలఁచకొ.

ఉ. నంబళముం బళములును జాబ్బుగఁ గైకొని కొల్వరాక జా

లంబులు నేయుచుండుట బలాయని మాపయిఁ దప్పె యైనఁ గో

వం బుదయింప నిల్పవలెఁ బక్కున నిల్వక వచ్చెనేని దం

డంబును జేయ నీ చెడుగునా పురికొల్పదు కోమహేశ్వరా.

50

౩. కొలువఁగ మేము వచ్చిననుగొంపలలోపలఁ జొచ్చి చేడెలకొ

బలిమిని బట్టఁ జూచు నలసాపి యటంచని కాశీయుంటి మ

త్తలఁపులు పోయెఁ గాదె సుమధన్వీ భవద్దయచేతఁ గూల న

చ్చెలువలు వీళినున్న నిఁకఁజీ యని తోయును వాఁడు మావలెకొ.

౪. మగువలకును మగవారికి, సిగపట్టిజీ బట్టు మేఁకఁ జెయి సోఁకిన నే

వగ నింక వృద్ధిమత్తగు, జగదావళి లయముదక్క జననము లేవికొ.

౫. జలధరమంచుఁ బడన్ మని చాపము లంచని మీ లటంచుఁదీ

వలని నగంబు లంచని పృవాళములం చని స్త్రీలయంగము

ల్పలుకుచుండు సత్కవులపల్కులు సత్యమె వానిఁ గన్న నే

తలఁపు జనించు వీట నది దైవవశంబున నేఁడు తోఁచుటకొ.

గీ. అనుచు దేవతేలాడిన నందుకేమి, చిగురుబిత్తుఁడు చనుటకు వగవలదు

మల్లి రప్పింపవలసిన మాకు హెచ్చె, మదినిఁ దలఁచిన యంతనే కదలివచ్చు.

క. ఆది యెప్పు డమమ మీరలు, పదటంబును జేసి కార్యభాగంబెల్లకొ

జేదరింప వలదు మాకు, నన్నిది సకలనయైన వచ్చు మదనుండన్నకొ.

55

చ. త్రివశులు కేళ్ళు మోడుకొని దేవవరణ్య యిదేమి నచ్చుగా
వదరుచునున్న వారనుచుఁ బక్కునఁ గోపము నేయఁబోకుఁ డా
మదనుఁడు వచ్చుఁ గాక యది మానసమందున లేదు తారకుం
గదనముచేసి దుగ్రించు మొనగాని నొసంగఁగ కోర్కె మా కనకా. 56

చ. పకపకనవ్వి శంకరుఁడు బాలకులార యెఱుంగలేరు మా
మక చతురోక్తి నేను నటె మానసమందుఁ దలంచినాఁడ నెం
దుకు మరుఁ డుద్భవించినను దోడనె గారిని నన్నుఁ గూర్చ నా
యకలుషయందుఁ బుట్టిన మహామహుఁ డిట్లు మొనంగు మితనకా.

గీ. డోను నరి తొండు తెలిసె మీ రాడినట్టి, పలుకులోపలఁ గలిగిన భావమెట్ల
నైన మనస్సులు రప్పింపుఁ డనుచునురలు, పవనకోరుహయ్యగళంబుఁ బట్టుకొనిన.

క. ముసిముసినవ్వులెనవ్వుచు, ముసలిని నన్నేల పట్టి పోరెద రయ్యొ
పసిబిడ్డలారయనుచు, న్విసివి హరుం డంభ్రీయుగళి విడుపుండనఁగకా.

గీ. విడిచియమరులు కామాభివృద్ధికారి, ముసలియే గద యంచని మావలంపఁ
జేడు మింగుమటంచని చెప్పినట్ల, వీరి పోరాట కొద్దిని ఓట దనుచు. 60

క. మృతసంజీవిని యగుగిరి, గుతరూపము మదినిఁ దలఁప నుమకరుఁ డంతకా
రతితోడ వచ్చి మ్రొక్కిన, కృతహాసుం డగుచు వచ్చి తేయనుకొంటకా.

క. అంతహిఁతుఁడై గుప్తనఁ, గాంతారకథంబు నట్టి గౌరీకుకర
పాఠంతంబుఁ జేరి పాఠక్తన, కాంతం బూఁచెడ మఱింగి గాంచుచు నెమ్మికా.

గీ. తనమోముదమ్మిని బెనుంపంగ వచ్చిన నవితృప్తిధయనంగ జడలు మెఱయఁ
దనదు నెమ్మేని కుండనపుత్రలాకకుఁ బటిక నార్చినయట్లు భరిత మెప్పు
నంతరవాసియై యత్తమాతికా యటన్న పాలుపునఁ గేలఁ జిన్నద్ర వెలయఁ
దనశుద్ధతత్త్వంబు గని బైట చనుదెంచు తమ మనఁ బులకలు తలలనెత్త
హృదయనంధితపరమేశమిక్షణాతి, సౌఖ్యరాహిత్యపేతునంజనలభోక
భరముచే నన హర్షాన బాష్పధార, కన్నుఁగవనిండఁ దపమునఁ గొరియుండ.

ఉ. అక్కట యేమి నేతు నిఁక హా మను పద్ధికి వచ్చినప్పటి
చక్కరబొమ్మతోడ సరసాలను జేయక మోసపోలిసే
నొక్కటి యెంచఁ గార్యగతి యొక్కటియయ్యె నిఁకేమి యోగిని
ఘక్కిక యాజవంజవశుభపృథికులముగాదె చూడఁగకా.

క. యోగపరత్వము లౌకిక, భోగముల్లలఁ దలఁపనీదు భోగముకొట్టకై
యోగపరత్వముఁ బూనిన, నీగజయానావతంస మీస్మిత మొనఁగుకా. 65

6. కాని యాదేవిమనసును గన్న వెనుక, యోజనలుసేత మిప్పుడే యోజయేల
స్వీయరూపానఁ జనఁ బల్క సిగ్గుఁ జెందు, ననిజరద్విపృవరభూమికను వహించి. 66
7. కదలు రదాళితో నరయు గడ్డయతో బిగితిప్పి కట్టును
న్యూరిన మేలితోఁ గడులపైఁ బడి కప్పెను భూయుగంబుతో
గుచ్చును గేల నూనుకొని క్రొత్తున దగ్గుచు నోటికుంపురులో
చెనరఁ గ్రమంబుఁ జెప్పుచును శీతనగాతృజఁ జేర నామెయుకొ.
8. సూనురహితహురాశన తుల్యుఁ డైన, వృద్ధవిపునిఁ గనుగొని వినయభక్తి
సూర్యకంఠుగ నతనికి మొక్కి పైవ, ననుఁగునెచ్చెలు లఘుక్యాపాద్యాదులొనఁగ
9. శోభనపరంపరాస్తు ముగ్ధోజ్జ్వలముచు, దీవెన లొనంగి కపటభూలేవవరుఁడు
కుండలస్ఫుటచెవులలోఁ గునియక్రాంతి, యడఁగె నం చని తలయూచి యగజఁజూచి.
10. ఎప్పుడె పీపు నేడడుగ నెవ్వరటంచరాకు మాతృలో
నెవ్వగ పుట్టుచున్నయది నిన్నుఁ గనుగొనఁగానె జాకువా
పువ్వునఁ దావియట్లు మును పొంక చుగు నెయ్యి నొప్పినేయునీ
జవ్వనమెల్ల సూరక యనన్యతసస్థితిఁ బొల్లు నేయుటకొ.
11. అని కవటవిపుఁ డాడిన, విని పార్వతి చెంత చెలిని పీక్షించిన న
వ్వనితామణి తద్భావము, గని యతనికి మధురవచనగతి నిట్లనియెకొ.
12. వినము ధరామరేంద్ర పృథివీతలభార నిజైకధారితా
జరితమహాశ్రమాంబుకణసంకయకృచ్ఛిహితావశీనిలో
కనపరభూధరప్రకరకత్వితరూఢినూఢ్య నిన్న గేం
దునిపయ నంచరింతుట నెఱుంగుదునే కద పల్క నేటికికొ.
13. ఇతఁ డలమేనకయంచను, నతిఁ బాణిగృహీతిఁ జేసి జపముల్లపముల్
వృతములు నలుపుచునుండఁగ, మత నొక్కతె నీకుఁ డిచ్చె శుభలగ్నమునకొ.
14. అట్లు తపముచేసి యాయాసమును జెంద, నభవుఁ డీయవలెనె యాఁడుబిడ్డఁ
దపములోనఁ గొఱత తగిలినదో యేమె, లేకను మగవాని నీకయున్నె.
15. అఁడుదియన్న నంతకనటా యని పల్కకు మేమి యన్నిటం
దీడని పల్కగాఁ దగిన యిష్టతము న్వరయించి వానితో
నేడుకగాఁ జరించినను వేయుకనుల్వలెఁ జూడ లేక యా
జాడను దప్పియున్న జలజాక్షిని జూచిన మంటలాలునె.

- సీ. గంధాంధసింధురగామినియాఁగాక పరశేశమునకేఁగ బడఁతి మొండి
 పులిపుటవాక్యకలలోచన యాఁగాక పరపక్షణయినఁ బడఁతిగుడ్డి
 సకలకాస్తూర్థ విచక్షణయాఁగాక పరునితో భాషింప బాల మాక
 పతిపల్కు నోటిలోపలనున్న వినుగాక పరుఁడు పల్కినవేళ తెజవ బధిర
 యవయవము లెల్ల నున్నవి యందుకేమి, యున్న నేమాయె నుండిన నుండు నన్నె
 యాఁడుదానికీ బురుషసింహంబురీతి, నడువఁ గనఁ బల్కు వివఁ గను నాయమగునె. 7
- గీ. కాని యది యిప్పుడేటికా కథలు మనకు, స్త్రీపురుషతారతమ్యము ల్పెచ్చునెల
 వెన్న శివుఁ డిచ్చు నయ్యాఁడుచిడ్డ వారు, మనువుచుండఁగ నిండుజన్మనము రాఁ.
- సీ. కవ్వనీనుచునుండు గొప్ప కీల్గొప్పన నంధకారాతిసౌహార్ద మొప్పుఁ
 బుటులుల దొక్కెడి బటువుచనుంగవ యలగీశాస్పతి నలరుచుండఁ
 జీటునవు వెన్నెలఁ జెలఁగెడు నెమ్మోయు సోమపృథావాప్తిఁ జూడఁ దొడఁగఁ
 గలదులే దనుపేదకానులేఁడివియపంచాననన్నుతిఁ బ్రబలఁ జేయఁ
 దాను వితగా మెలంగుట తగ దటంచు, దలఁచిన వితంబుగానెల్లఁ దరగనయన
 వ్వాదయము శివైకపరతంత్రీవృత్తిగాఁగ, దైవవశమునఁ గలిగెఁ దద్దర్శనంబు.
- గీ. దృష్టజివ యైనయక్కాంత దినదినంబు, నర్చనేయుచుఁ దచ్చివు ననునెంచఁ
 దామగాఁ గోరివచ్చిన తరుణి యగుట, నడ్డనేయక యాతఁడు చాక నేను.
- గీ. ఆందరానివంటి కానమిక్కిలిచెంది, చెట్టు లెక్కిపడినఁ జేయివిజిగి
 చింతనేయుచున్న చెలువవితంబునఁ, దల్లిదండ్రి లుండుదారిఁ జేరి. ౩౦
- ఉ. ఆఁడుద్ది గాన సిగ్గుపడి యందజీయుండు మెలంగ లేక య
 వ్విండు దొరంగి నెచ్చెలులు వెంబడిరాఁగఁ దపంబు చంద్రును
 శూచునిపీఠికై నలువుచుం గృతయై పరిశుద్ధసృత్తితో
 నీడ బసించుచున్నఁ గని యెవ్వరసంగ నెటుంగఁ చెల్పితికొ.
- గీ. ఈరాజవదనపల్కినఁ, గారాదాయనకు రాజకన్యకలెల్లకొ
 మేరకు మేరగ నుందురు, వారన్నవి గావె నఖిల పల్కినపల్కులొ.
- గీ. వీరితోడను బల్కు దీయుతి మునుపె, పరిజనము దక్కనిపుడుతపంబులోన
 నెట్లు పల్కినఁ బల్కు దడేటి మాట, యభిమతిముగాదె మీబోఁటి కట్టులున్న.
- గీ. పే రజేమని యడిగెదో విడువవేమి, వినవలె నటంచు నానయే న్నినుము వినుము
 అంతకత చెల్పు దాని కిడెంతమట్టు, గౌరి యుమపార్వతి యనంగఁ కలవు కొన్ని
- గీ. ఇంత చెల్వంగఁ బనియేమి యెవరికైన, మనసులోపల దయపుట్టి మానబోజ
 నయన కభిమతేనెద్ది యానట్లు గాను, దీనని లూసంగఁ డా యంచు భావ మింతె. ౩౫

- క. ఆలైసత మెన్నటికీ, పైవలిపై దయనుపెట్టి పృథ్వీమగుగొ
మాదురిత మెన్నఁ డడఁగును, భూదేవరేణ్య తెప్పి పుణ్యముఁ గొనుమీ. ౫౬
- వ. అని పదంబులు పట్టి వేడుకొను నత్తరుణిం జూచి యన్విపుండు.
- క. అననజాస్త్రవిరోధికి, నీవనితామణిని జేర నిచ్చ జనింపం
దీవింతుఁ గాని కడ కది, దీవనయో శాపమో సతీరత్నంబా!
- ఉ. చక్కఁదననాలకుప్పు నెఱజాణతనంబుల కాటపట్టు మే
నెక్కడఁ జూచినం బసిఁడి నిగ్గులు చల్లెడు నంనగత్తె యే
దిక్కుఁదనున్న దీచెలికి దీటగు నట్టిది యెట్టు లైననీ
చక్కెరహమ్మ నమ్మునలిజంగముదేవర కిచ్చు టొప్పునే.
- ఉ. సంజపుకేకొ కొమ్మెఱుఁగుసానలఁదీతిన కెంపా గేదగో
కెంజిగురాకొ యంచు మదికిక భృమగల్గఁగఁ జేసి భ్రాంతిచే
రంజలి తావిఁ జెంది మృదులం బగు నెమ్మెయిఁ చాల్చినట్టి యీ
కంజరభాషీ నీదగునె కప్పెరికే ద్విలిరంపుజేడెకకా. ౫౭
- ఉ. ఒంటిగనుండి యావెనుక నొక్కతెఁ నైకొని యిర్వు కాటచే
వంటకి మమ్మమిగొ గడుపు పాటుకు ముక్కుగఁ దాను నల్లవా
ల్లంటియు నొక్కదేహముగఁ గన్నడుచుండిన యట్టిమంటనే
చుంట వదింకు స్త్రీలకతఁ డాఁకలిఁ దీర్చునె హాయి గూర్చునే. ౫౮
- క. పాండువురసువునఁ దోఁబఁగఁ, గుండల్యాదులను బుచ్చుకొన్నంజనకే
మెంతుకొనుదున్నదిక నె, క్లుంగునొ పై యలని కీమె నొనఁగుట తగునే.
- ఉ. బాలికతోడ నేవుగను కల్గులు ఏనుల మాలపాణిం
గాలూకచే మొ పుంటిలెఁ గన్నడుచున్నది తేక కొడె నే
వేళల నెక్కుచుకొ దిరుగ నెట్టియె యల్లది క్రిందమోచకే
తేలికయాడఁగాఁ చెలిసెఁ గీలిది నేను బ్రియానఁ చెల్పితికా.
- క. ఒకకను చెలియదు రాత్రుల, నొకకను పగలింటఁ చెలివినొందక యుండుకొ
ఒకకన్ను పొగటకమ్మిర, దిఁక నెవ్వతె కిపునిఁ జెంద నిచ్చించు మదికా.
- ఉ. గాయలఁ జుట్టున న్నిలిపి కైకవ గట్టఁగ బుచ్చుమం చనం
బాములు సొమ్ముగానిడిన భస్మముమేవ నలంది కంజెడలో
భూమిని వ్రాల కూలమును బూనుక కేయసి గంతునేయు నా
స్వామినిఁ జూచు నెచ్చెరికే పై నెవరావెఱవేకిఁ దీర్చుకా. ౫౯

క. ఇంటింట బిచ్చమెత్తిన, పంటకమును బుట్టేలోన వైచుక తిను నీ
కంటం గొం తిడ రోయక, యంటుదువే యనుచు నీమె నడుగుము బోటీ. 96

క. వినమును మెనవుచు వినువక, నననయను కళవసంబునండాలుచు న
మ్మనసంపురుదుతోడుత, పసియింపంగ నీమె నెత్తి వాఁతా బోటీ.

సీ. జడగట్టఁ బెన్నెలు ల్విడిచిపెట్టినవాఁడు దీని కెచ్చటినుండి నూనె తెచ్చు
గళవసంబును జుట్టి కట్టుకోఁగలవాఁడు దివ్యాంబరము లెట్లు దీని కిచ్చు
బూది పూసికొని యుప్పుంగుచుండెడివాఁడు గండవొళ్ళను దీని కెందువెదకు
వినమును జేకొద్ది మెనవిత్తోచెడువాఁడు దీనికన్నంబు నేతెన్నఁ చెట్టు
వలదు వల దని యాతఁడు పట్టితోయ, వాసి బాగాయె నీవు కావలె ననంగ
విడువ కే మనిపోరు నీవెట్టిపడుచు, చూడవలదె మహేశుచే సుఖము గలదె.

సీ. సాయంసమారంభ సమయసంఘీభూత ఫేరవనిర్హోషభీషణంబు
గృధ్రగిరాట్పక్షవిక్షేపనమధ్ధూతదుర్భసితేచ్ఛటాధూనరంబు
ఐద్యశిలాతలపాఠసరీసరచ్చోణితధురలినిక్షుశ్మకంబు
మాంత్రికపటలీనమార్బజపపురోన్మత్త్యన్నహోగ్రిద్వైపతాక
మల్పవీర్యసిపాచికాపాఠప్రకుణప, సంజీహ్నాభయప్రిదస్థవిరభూత
కహకహధ్వనిభిన్నాద్రికువారమైన, మననమున నాఁడుహరుని నేమగుచు వేఁడు!

క. తనభూషించినఁ దిట్టిన, వినుటేగాకేమియనుచు వివరించి యదే
మనఁడాశుద్ధబ్రహ్మం, బును బెండ్లాడు చెలి సుఖముఁ బొందునె బోటీ. 100

సీ. పాండ్యుని మధురలోపలను గొన్ని దినాలు కట్టె లమ్మినసుద్ది కలదొలేదొ
వారాణసిని గొప్పసారాయికుండలోపలఁ దూలుకొన్నది కలదొలేదొ
తీగిరిఃపురంబునఁ దిరుగుచేడెను సోదికత్తైగా నున్నది కలదొలేదొ
శ్రీకాళహస్తిలోఁ జేకొద్ది బోయయెంగిలిఁ దీసి తిన్నది కలదొలేదొ
యా నిజంబె యటంటివా యట్టె పోని, లేదు దబ్బులయంటివా లేచిరమ్ము
నీకుఁ దార్కాణచేసెద నేనె వచ్చి, యట్టిగేస్తుని నెవతె పెండ్లాఁడఁ దలఁచు.

కా. జౌరాయెంతటిహెచ్చు శంకరుని బెండ్లాడంగ లింగంపుటా
కారం బొక్కటి మఁటిచుద్దఁగొని వేగంజేసి యల్లందుపై
మారేడాకులు రెండు వైచునెడఁ జేమిందూలు నల్లందులో
రారాయంచన నోరు మూసికొనఁ జేర నాఁడె యింటేటికి.

- సీ. తనవల్లఁ బుట్టిన చరక చరచమామ నాదిని జేపట్ట వలయు నెందఁ
నిరధి నిలువెల్ల నీరుగాను గరంగ జ్యేష్ఠభార్యను బట్టి సిగను దాఁచె
శ్రీహరి యెందుకో స్త్రీవేషము ధరింప విడువనం చని పట్టి వెట్టినేగుఁ
జంద్రీమఃపావక సంజ్వలధరియించి చెలులఁ జిన్నవృషదే దేశవిజైశఁ
మునుపు వెనుకను దారుకావనమునందుఁ, గలుగు కీడునఁ నాయుఁడు నిలిచిపోవఁ 103
జ్ఞానివలె ధ్యానమును జేయువాని కెటులఁ, గోర్కె లయ్యెడు నీమధుగున్న కై.
- మ. అని యాపుష్కరరాసురుండు పుటకొ వేశంకరాయందుఁ డౌ
లను నెట్టియని బట్టి మూసికొని తిర్యగ్భూతవత్త్రాజుడై
కనుల న్నావ్నవయకణంబు లుడిచోగంధారంగా జాలఁగఁ
గినుకం దిట్టఁగఁజూచి విప్రక్రిందని యొక్కింతాచి తెక్కిడ్చుచుకొ.
- ఉ. ఎవ్వఁడు వీడు చూచిన మహిమలుఁ జంపని లోఁగలేదుగా
కొల్పివైపులకుండు నీగుఁ గొట్టినఁ గొట్టాను మీర లూరిం
దవ్వని శేరి వచ్చు చును వట్టికే దలసిక్రికిఁ దెల్ల లేకటో
జవ్వనుబార నేమికి వాఁడొకఁడై రంగు నొసెయ్యెన్.
- క. గడగడ వడంకగొడఁగెను, గొట్టెను నీ వినిమాఁ దలక్కిందకఁ
బడినయెడ నిట్టివానికొ, వడంబు చేకవేషా వికారము - 104
- గీ. కటకటా యింక నేమి దొకమగ్గులొక, బుట్టెదను నీ నాచుల మీ ముట్టెదను
దొల్పివైపులను శేష్మనదొల్పినవలె, వందలను నానిసాలబల్ల లంబుకొనును.
- క. నూరున్న యిందులేదని, యాయెడదున్నవె నెవరుకేన్నట్లు నిటులకొ
వేయవలెన్నుల నుండిన, వేయింపనె చెంక తన్నెదురుతులె 105
- సీ. ముల్లంగిచెట్టు సమూలంబు నాఁచిను బొక్కపోక నున్న బొక్కకోరి
జనపనారను దువ్వి జల్లులుగాఁజేయు చందానఁడొకఁడు మీసాలతెలుపు
లొట్టిసిట్టలకును సొట్టచాలవటంచుఁ కొడలఁ దెల్లయింపడు గూనుమేను
పట్టె సంగతి కన్నడకున్నఁ జీరెడుకరజిని వినబును గొడగొంతు
యొకటొకటికన్న జనముల కోకరింత, వీనినక్కడనంట జేవేలుగాని
యభిలలోకేశ్వరుని దూఱుమనిరె యిట్టు, లకటయిదివిన్న విడఁడుమాయన్న యున్న
- సీ. తనుభజించినబాలుఁ జెనఁకెన యమునడ్డి విఱుగఁదన్ని నది గుర్రెఱుకలేదొ
పత్త సంఖ్యాసామ్యవార్త సహింపక ధాతశీర్ష ముకొంటు లిలఁపురాదొ
దక్షుండు దూషింపఁ దత్తఁ గంబునఁ గొట్టి నుఱుగుట దలఁచిన దేశపురాదొ

- హం గర్వమును జెంద నట్లే కూలంబున గుగ్గిర్వట మెంచి దుర్ముద్ధిపోహ
 వారికంటెను బలియె యానక్కవావం, దాదిమధ్యాంతవిరహితుఁ డప్రమేయఁ
 డభిలకల్యాణగుణపూర్ణుఁ డనక వితగ, నేమి నుది గోరె నెక్కరు నిటుల నూకె. 110
- గీ. కనుపపులుగనఁ జెట్టు ముంగర మి. కంఠ, కడను నెక్కావివోపతికట్టా నట్టో
 నర్య భన్నతీత్రుండుగింబా పుంసనములు, కుడిచివఁ మెలఁచిన క్తితో, చక్షు.
- క. వీనిఁ గనుఁగొన్న కన్నులు, నేనుండుక యుంటి నేని నెట్లై ననునే
 నానోముపంటలన్నియుఁ, నాని వెలలార తెందు కన్నరముకొ.
- గీ. కావచవిభోగఁ గన్నులఁ గల్పరమంతి, తిలగము మేలఁ మృగములు తిలఁ నిశని
 దానినిఁ దప్పలే దని తలఁపవలదు, నుంట్ కాని మెలఁదైన నొగదనకె.
- గీ. మీర లిచ్చట నుపగిది ముగిసేగ, ప్రియ మే నని మాయలై కేగినచేర
 ఈ యటం నవంచ్యుం చానఁడెతి, చూడెనుపట విభార మహిలార.
- గీ. శ్రావితాచెడువార్తా నుంబువోదెం వెట్టి, నెప్పుడకుంకెల్ల కాలకేర డట్టివారి
 కన్ని నేడ్కులు నాచెంద్దెయనకె దాని, నిచ్చిపెట్టంగనలకె యెగా యిరులార!
- గీ. పీటమీఁదను నేచును కెండ్లికొడును, నోరమాపులు నూచును నున్నవేర
 బాడఁగాఁ జూచి మదిలోన నంతిసింగు, హాయి మాయన్న కనవయ్యె నతివలార!
- చ. కడపటివిడ్డ యంచు నను గారణమొప్పుగఁ జెంచి నుంకి నే
 యుడుకొని లేనినస్తువుల నిచ్చుని పోకినఁ చెచ్చి యిచ్చి నే
 నడుగుల నేలఁ బెట్టుకొన హ యవి పొక్కె నటన్న శల్లికొ
 గడను బుణంబు దీర్చుకొనఁ గానయితిం జెలులార యేంకకొ.
- గీ. గాలికిని బూచు గేదగికరణినన్ను, గాన్పు బడిగియు మాయచు గర్భ మయ్యె
 నతిశయంబునఁ బుట్టిన దనుచుఁ గాచె, యడిను జెరిమలఁ బెంచె నో యతివలార!
- ఉ. అందియ గల్లగల్లన మదంఘ్రిని గేళ్లను బట్టి తాతిపై
 నిందు కళావతంసుఁ డిడ నే నగుచుం జాణుగింతఁ బెట్టి ని
 గ్గొంఁగనేల శాస్త్ర మటు లున్న దటం నని నెన్ను డట్టి న
 నున్నందుగఁ దోగియు ముచ్చటలు ముద్దియలార యింకేడ వనుక్కుకొ.
- మ. అనుచుం గప్పుర మేది యేది యని కేలల్లార్చుచో, పత్నభీ
 జనము దైచ్చి యెునంగఁగా వెఱచె హా నర్చేత్వరా యంచు రో
 దనముల్నేయుచుఁ గన్ను లశ్రీజలముల్ ధారాశమై జార్ప ము
 మున్ను గన్ను ముద్ది యిదేటిబుద్ధి నలదే మొగిక్రేము నీకాశ్మకుకొ.

౧. తెలియ కెవఁడని నీశ్వరుఁ దిట్టెనేని, వాని నిగ్రహ మొనరింపఁ బాయు ననుము
ఇట్టి పనిచేయ నీకక్కఱేమి యనుచు, వేగమున లేచి యావృద్ధవిప్రుఁ జేరి. 121
౨. నిలకంఠునిచేల నీవు దూఱితి వందుఁ బంకజాక్షి యొకర్తు చెంపఁ గొట్టె
దేవిదేవుని నేల తిట్టితి పీవని కీరవాణి యొకర్తు గిండి దోఁచె
సూర్యుని నేమని సూషించితి వటంచుఁ బువ్వుబోణి యొకర్తు బుగ్గనులిమె
నిందు శేఖరు నేల నిందించితి వటంచు నీలాంక యొకర్తు నెత్తిగొట్టె
నార బాగాయె నీకేమి యంత నలిగ, యీమె శివభక్తురాలని యెఱుక లేక
యతని గహికాంచుటొప్పునే యనుచు గనలి, మదతియొక్కతె గట్టిగా జుట్టువట్టె.
౩. అటుల వారలు రాగింప చక్రికి నటులఁ, చెలిసె నిఁకమీఁదఁ దిట్టను వలదు విడుఁడు
ముచునని పాఠములువోవు మోసమింత, కొట్టినను దాళఁగల నె కూకూయటంచు.
౪. అడుగులు పుడమిని వడి నిడి, గుడుగుడుమని నడచి కొట్టుకొని పడి నాకీ
ల్నడుము గొని బెణికెనం చని, బుడిబుడి యేడ్పులను శ్రమము వొందినరీతిక.
౫. అటునిటును జాణిగి మెల్లఁగఁ, గిటకీటయని మేను వడఁకఁ గిటరించి కుభృ
త్పిటకతటపటపటప, చ్చట మజుఁగన కేగి దాఁగి శంకరుఁ డంతక.
౬. నిరతవిప్రాకృతిధరించి తైలకన్య, చెంతినే నన్ను దూషింపఁ జింతచేత
మై దొరంగకయుండిన మట్టెచాలుఁ, దామసముసేయ నిఁకమీఁదఁ దగ దటంచు.
౭. కలువఁ గాతిరేకతురానెరానిగ్గు కనఁబడ బడలు పాగాయమర్చి
పడగలరతవాల విడి తేకుక్కనఁ ద్రొచు ననుఁ బోగు పోళ్ళు పీనులను దాల్చి
పెళ పెళ విడలించి దెబ్బలిముడిలోలు వన్నెదుప్పటి వల్లెవాటు వైచి
కపురంపుఁబల్కు చొక్కపుదువ్వ నగపాలి యలఁతి బూదెను మేనఁగలయఁబూసి
ఘక్కఁకూలంబుఁ గోళ్ళను దెక్కఁచూప, నట్టెయాఁబోతుఁటేనిఁ జేపట్టి దాఁటి
యంద్రవిడిమిటి నగకన్య యున్నచోటి, కతిరయమ్మనఁ జేరి పల్కాడఁగోరి.
౮. ఎవ్వఁడో నన్ను దూఱింపఁటయెందుకు నేఁ గొఱగానివాఁడనెం
చవిత్త మెట్టులం చడుగ నక్కఱయై చనుదెంచివాఁడ నో
జవ్వనులార వాఁ డెచట సాగెనో చక్కఁగఁ దెల్పఁజాలక
కొన్నవడఁగింతు విప్రుఁ డనకుం డగుఁగా కటునిందయేమనక.
౯. సామీ యల్లధరాసురు, సామీకృతదేవలగా ఎవఁకశచేతక
మేమే విషించుతటి, నేమే యన విడిచి నాము మిము దూఱుటచేక.
౧౦. అనుచు బోటులు పలుకంగ నట్టెపోని, పార్వతితపంబు చేసెడు పణకాల
యెచ్చటని శంభుఁ డడుగ విడిటి వింత, వో నుపేలోకి వలి నున్న దనుచు నులి.

వ. అప్పు డప్పరమసాధ్యలలామం బానందరసపూరపూరితాంతకరణయై జపంబు నిల్పి
స్ఫటికఘటికాక్షమాలికం గణకాపుటెఁ జేర్చి, బహుకాలకృత పద్మాసనావస్థితం
దదాకారంబుగాఁ బరిణమించినపదాంబుజముల విడిపించియునడచునెడఁదొట్టు
వడఁభసితంబు తన్ను నిరంతరంబు సుధూళనంబు నేయక తనసారూప్యంబు నొనం
గెనోయన నస్పృహకృషణజనిత పాండిమంబు దోఁపఁ, బవనంబు తన్ను బోఁగొ
న్నవైరంబుఁ చలంచి దొడ్చెననఁ దదుపహతిం జలించుచు నందిచ్చుకొ మొగి
లు వెలువడి లోకంబులు వెలుంగఁ జేయు తొలకరి మెఱుంగు తెఱంగునఁ, గుటీరం
బుననుండి యెదు రేగి, శివనామజపానుసంధాన శుష్కీకృతవైఖరిజనకావయవాన్య
యగుట నస్ఫుటంబుగా నర్హ్య మర్హ్య మని చేటికలఁ జేరుచు, హరహారారావము
ఖరితదిగంతరాశంబుగాఁ బ్రణమిల్లి యుత్పల్లవనకమలయునున్నపన్నయనకమల
యు సుదృఢద్వాష్పధారయు సుత్పన్నకేతగాత్రాన్వితయు సున్నకానందయు నైని
జగాత్రయప్తివృద్ధికై త్ర్యయంబకనంబురిణంబు నేయుచు మహానటమకుటతటసు
టితనికావిటమరీచిపిచికానివ్యుండిసుధారనమిందునందోహమున శ్రమింబు డిందుప
ఱి తదవలోకనకుతూహలంబునమేను రెట్టింప తృప్తిసేమంతిని సీమంతసింహురంబు
సోఁక నన భక్తజనహృదయనరసిజానురాగరసంబునఁ దడిసెననఁగోమలరసాలకిసల
యగుచుం గెలువ, గోధరసంబు సూపె నన వేదాంతవిసేనమార్గవిహారంబున నె
త్తురు గ్రామె నన నరుణమున్నెలై జగత్కారణత్వంబుఁ దలఁచి నట్ల పలుకువారిని
సంసారసాగరములు తరింప సాధనాంతరములు వెదకువారిని, అభీష్టసిద్ధికై జేవ
తాంతరముల భజింయిచువారిని నవ్వినటుల వెల్లనైన నఖభృగ్ఫలన్విరాజిల్లుచు
రాజసూయాదియాగకోటులకు మచ్చక్తి యధికంబు తూచిచూడుఁడనియచ్చస్ఫటిక
తులలుపై నెత్తిన తెఱంగున వర్తులతరమ్ము లగుగుల్మమ్ముల విలసిల్లుచు మరుని గె
లిచి తత్కేతనమ్ముం దిగదొడ్చుకొన్న వితంబునమత్స్యరేఖల భజనసేయు జనులకు
మోక్ష మొనంగఁ దల్లక్షుల సుండు మని సింహాసనంబు వైచురీతిని గమలరేఖల
నంగంబులలోన నకలజననంసేవ్యతకా బాగ్భవంబుఁ జెందినకరణి భద్రాచార
రేఖల కామితార్థప్రదానంబునేయ కేఖరించుకొన్న తీటునఁ గల్పరేఖల రక్షకత్వం
బున నివృష్టఁ ఔనఁగుదు నని తదంకంబులం దెల్పఁజేయులీల శంఖరథాంగరేఖలం
దనరుచు మరుఁడు మగుడఁ గలుగుట నేను బ్రతికితిమని నమస్కరింపవచ్చు దిగం
తరాయాతసాకారశృంగార రసంబులన దొలంగఁజేయఁ గమించిన దానమానసతమో
గుణమ్ములనఁ గమలభ్రమభ్రమిత్వవిధవభ్రమరంబులన నిరాశంకపీక్షణానంద

సుందరిలఘుపాదరకబృంద నిష్పందతారకప్రతిఫలనంబుల స్వభాసిల్లి సుప్తజంతములు
 కాలేక చదనంజ్ఞం జెందుటకు నచ్చెరువు చెంది కనుంగొనుచున్న దన భారవా
 హాళిక నొల్లనని మనవిచేయ నచ్చె నన స్వదారనిరతుం డయ్యును జంగమ
 ల్పించు వోవనయ్యె నని తెల్పఁ జేరెన నతశిరస్కంబుగా వీరభద్రావతారంబు
 నకొనఁబెంచి తనుఁ గన్ననదరు కుడికన్నుం గన్న డాకన్ను చలించినఁ బ్రకృ
 తోపయోగి కా దని రెంటికి నల్పఁబుఁ గిడినట్లు విప్రుతఘటాగ్రంబుగా యోగిజన
 హృద్భువోగృహంబుల వెలుంగఁ జేయఁ దానుంచిన దీపికలకైవడి జాజ్వల్యమానమా
 లిరత్నంబులు తేజిల్లఁగా నిజవీక్షణానందానుభవజనితనిశ్వాసంబుపోలికి పూర్తా
 రంబులు దోషంఁగా నాశివిమగ్రామణీకటకంబులు రాజిల్ల నహోహారంబుచందాన
 భృంగీడితంబై కల్టారిణీవిధంబున రేకలంజెంచి పాండ్యునికరణి ముక్తాశ్రయంబై వెల
 యుపర మేశ్వరుచరణారవిందయుగళసందర్శనంబు చేసిముఖాఽనందర్శనంబు గావిం
 చునెడ లజ్జాభరంబు నిడువారు కనుజూపుల నర్చరలింపఁ గోరుకులు మునుద్రోయ
 నుభయశత్రుంబులం తోయిరామికి నదరి దెవరె నన మందమూఁతస్పందితదరదలి
 తేందీవరంబుల చందము నొందక కలకముల్లవలను గప్పిన తెఱంగున జగజ్జీవా
 తువులగు కుచకుంభములు నందినృత్య విలోచనముల్లు మిటుమిట్లు గొన నచ్చంపు
 జగిని వెలికిఁ జూనుట జాటునారచీరకొంగును నీడ్చి కప్పకొనుచుఁ గెంజిగురు విలు
 కాఁడు పూజితమాతకాంతునికే దనమేలు దెలియఁ బంపిన జాబు లనఁ దాళిదళ
 తాటంకముల ముద్దునెమ్మొచ్చు కలగట్టఁ జేయ ముఖకమలరంజనానుయాతల
 భాస్కరకిరణపరంపరలఁ బోలు ప్రలంబమానవిశంగజటాచ్ఛటం గొనగోలుల ది
 డ్దుచుఁ జతుర్థినికాకరుచపవాదకారి యని హసించి కొన్నయంశంబున ఫాలంబు క
 ర్పూరభూతిరేఖగొన నది తదాకారంబుగా నుండుటం దాను మున్ను లోసుంచు
 రవిం దాను లోగొని పోయి తెఱంగున శుభావహం బగు కుంకుమ చుక్క తళు
 కతళుక్కన కాణోల్లిఘ మణికలాక దినుసునఁ గృతయయ్యు నాసేచనక
 రూపయై శైవాలజాలనమాచ్ఛాదితకమలాల్లికైవడి నారచీరఁ గట్టియు దర్శనీయ
 యై పరాగధూసరితయగు నమేరుకుసుమమాలికపోలిక భూతిఁ బూసియు మనోజ్ఞ
 యై సాములకు సాము గావున నిజసౌష్ఠ్యవంబునం బ్రకాశించు నవయవముల
 తో విజాతీయభావంబున కెత్తువడక శృంగారరసంబు మూతీభావించినట్లొప్పు ద
 త్స్వరూపంబుఁ జూచు చంద్రకళావతంసుండు నప్పుడయ్యించువిలుకాఁడు తన్ను
 గుటించి చెఱకువీలు వంచి పొంచి నిగిడించు చుటుకునిడువాఱుకలువతూపుఁగమి

మైగాడ మొనలు సూపెననఁ దపంతర్జనమందవబిందువులు నిజవిరహోగ్నిసంఘ-
మంబయ్యె నన జల్లుజల్లు మైసెల్లెడలఁ బులకలుల్లసిల్లఁ బట్టరాని తమకంబునఁ ద
ల్లడెల్లి యెట్టుకేలకు నవ్వి యవ్వలొనవతీర్రోరత్నంబుం బడికించి యిట్లునియె. 121

ఉ. శైలనరేణ్యగర్భకలకాంబుధిరత్నము కోడెపొయ్యపు

90

నేవలఁ దపం బటంచుఁ దలపెత్తెడిగోజులు చూడఁబాలచా

ల్పాలు నిజేటివెంత లెకనక్కెమునేయకు నిల్పమింతటం

దాళకయున్న మూర్ధ్దామగదా స్వలిపంబుమాన్తఁ జెందరాకొ.

గీ. అట్లు లుంటినేని యాకలిదప్పల, నోచ్చికోసుచు సమహోగ్రాప్యత్తిఁ

జేయుతపము ఫలము నెంచుట యేలాగు, నిరంజనేను నెచ్చినాఁడె.

ఉ. ఓతరుణీమణి విను మహోగ్రాతపం బొనరించె దీవు ను

త్ప్రితికి నేను దావళతరీరమాగమకాంక్షే చెల్ల నా

రీతిని విన్న కొద్దెనినరించెద గిన్నెను బాలు మోయుచోఁ

జేరిని దాచునే లవణసిద్ధికి నెవ్వఁడుఁ గాని మాధుర్యం.

చ. ననకనందనాదిసురసంయమిడింభకు లెల్ల వేడఁగాఁ

బనియును లేమిఁ దత్త్వమును బల్కుచునుండిననే విరక్తఁడే

వినుము పురాణపాఠియగు విప్రఁడటాబును గారటంచుఁదా

దినఁడె భ్రమింబుఁ జెంది యరుదెంచితి నిచ్చటి కంగనాచుణి.

గీ. వారికిని దెల్పనట్టి తత్త్వ మనసెట్టి, తావతేన స్వరూపంబు దలంచి తలంచి

యిట్లునుచుఁ దెలుపు మంటినే నిలఁచిలోన, నేల తపమును బూనితి విందుపదన.

ఉ. అందున కేమి వీడచనె నత్తపమన్నది క్లిప్తకృత్యమే

యెంచుకు గాని యం చనుట యింటియె యింతి యొట్టినఁగాని నే

నందుకె మెచ్చినాను హృదయాబ్జమునందలి నేమి కోరికో

ముందట దానిఁ దెల్పినను మోదము నీకు ఘటిల్లఁ జేసెదకొ.

గీ. అనుచుఁ బరమేశ్వరండాద నచలకన్య, చిటునగవు నవ్వి సిగ్గునఁ జెప్ప లేమి

దపము ఫలియించె నీకనితన్నఁబొగదు, జయకు విజయకుఁ ధ్ధాఁ గన్నునన్న నేయ

ఉ. ఆరమణీమణుల్ హరపదాంబురుహంబులు చూచి షేతులం

గూరించి మోక్తి యీనతిని గోరిక యేమన నిట్టటంచన

న్నేరరు నిన్నఁబుట్టినది నెచ్చెలు లొటను ముక్కుఁ గన్గొనె

నీకలు కెండ్లి చేసికొని మేలిమి నేలుచు నుండఁగావలెకొ.

- క. అనిన విని షేద పెన్నిధిఁ, గొన మనమునఁ బొంగురీతిఁ గుతుకంబున న
ట్లనె చేతు నేల యోజన, యని యనురాగమున శంభుఁ డాడుచు మఱియున్. 140
- గీ. బ్రాహ్మ్య మార్గంబు మొదలుగాఁబహువిధములఁ, గలవుగావె వివాహముల్లఁచుపట్ట
నంబుఁపల గాంధర్వ మతిశయించు, యుడితి సౌఖ్యపరంబౌటఁ జానలార!
- క. హృదయాచార్యకము నభీ, నదస్యము మనోభవాగ్ని సాక్షీకము వనీ
నననము గాంధర్వం బీ, మదవతి కిష్టంబు గాదె మదిఁ చెల్వఁదగున్.
- క. ఈడనుగా దావలఁజని, చేడెకు మెల్లఁగను జెవిని జెప్పఁ డిటైన
స్వేకుక యిది సమృద్ధిపడు, పైఁడె దీనిగుణము మేనుఁ బల్కఁగవలెనే.
- గీ. అనుచుఁ బరమేశ్వరుండాడ నల్లరమణు, లమ్ము నేఁజెల్ల యెంతటి యాగఁడిఁడు
చెంతఁ జెలులుండ నొక్కింత సిగ్గుపూనఁ, డిట్టివాఁ డింకఁ జేపట్టి యాడ్వకున్నె.
- గీ. అమ్ము యావలనుండనే యవలఁగాని, యెంతపెద్దైన మనకేమి యితనివల్ల
ననుచుఁ దరితీపువగలచే నానఁగొల్పి, యతనిఁ గనుఁగొని గారడా లాడుకొనుచు.
- క. తార్వతికొపజీవుల, చర్యల నడువు మని తెల్ప నమ్మతిపడునే
గిర్వస్థపతికన్యామణి, కార్యాకార్యములు తెలియఁగాఁ దగునీశా.
- గీ. పండ్లుఁబసుపును వక్కాతుఁ బల్లెరమునఁ, బెట్టుకొని వచ్చి బిడ్డఁ గన్నట్టివారి
నడిగి వా రియ్యఁ గైకొను టదియె పాడి, యేల పదరెను పదటాల నేమిసాగు!
- ఉ. ఇమ్ముదిరాక్షి మొక్కిడియె నింటికీ బోవలె నంచు నట్లకా 147
నిమ్ముని యానతీవలయు నీశ్వర యంచని బోటు లాడఁజి
తమ్ము ఝకుక్కు రంచన వితాపని చేయుదు రంచు మెల్లనే
సమృద్ధి యైన యట్టు లనఁ జానలు పార్వతితోడ నేగఁగన్
- నీ. రతనంపుఁ బావాలు రమణి యొక్కతెనిల్పి సన్నిధి యంచని నైఁగ చేసి
యరవినుగటిచే నతివ యొక్కతె వీవఁ గడకేగుమంచని కన్ను గీటి
చిగురాకుటదిగను జెలువ యొక్కతె పూన నవలి కేగు మటంచు నాగ్రహించి
కైదండ నీయఁగాఁ గలికి యొక్కతెడాయఁ జక్కనగావంచునుక్కునూపి
యాశ్రయము వీడి హరిచంద వాదివివ్య, తరువితానంబుమఱుఁగెనఁ దనదుతోడ్డి
తరుణులును దాను బరమేశుఁ దిరిగి తిరిగి, కనుచు నద్దేవి నిజగేహమునకుఁ జనుచు
- నీ. నినువీడి యిచ్చట నిలువఁ జాలమటంచుఁ గాళ్ళఁబెన్దెడి యంబికదుపులకును
ముద్దుమాటల మామ బుద్ధి యేమని పల్కి కెంగేల హృదయ కీరములకు
నెవ్వరు మానాట్య మిందుఁజాతు రటంచు ముందుఁగాఁ జనునెమ్మి మొత్తములకు

దెవరి కన్నుల నీరువెట్టి మోమును జూచు కొదమనాఁగుడులేటిగుంపులకును
సామి యచ్చట నున్నాఁడు చను మటంచు, మరలునట్లుగఁ జల్లనిమాట చెప్పి
తన్ను శంభుఁడు మఱిని దారి గొరి, యొకయుపాయంబు చింతించుచున్నయంత.

వ. ఇంక నేమి చేయుదు నని వెతలఁ గుండి కండి యార్తి భరంబును జెంది వనమం
దున నయ్యుండిదిలేక్షణ నెందున న్నెదకెద నని మేన పేరిమానుబంధంబున ను
న్నత్తయై కందరముల లతామందిరంబుల వెదకుచు పచ్చుచునుండు సమయంబున.

నీ. చిలుకలు రొదసేయఁ జెవియొగ్గి యాలించి యచె పిడ్డ పల్కెడునంచుఁ జేరు
విరితావి గుప్పనవినర నూపివట్టి యచె కన్నెయున్నది యనుచుదాయు
లేదీవియ చలింప జొప్ప వేయక చూచి యది తోచె నాకూఁతు రనుచుఁ బాటుఁ
జెట్టులు నెమకంగఁ జగురులు మైసోఁక నచె సుత న న్నంటె ననుచు నిలుచు
నమ్మిల్చిన పల్కరాదా యటంచు, నేమనిన కోపమో దోస మేమి యనుచుఁ
జాలు నాటలు నేఁదాళఁజాలనంచు, ముసలివాఁడయ్యె వగచెడుఁ బోయటంచు.

వ. మఱియును.

నీ. ఏను గానిలేద నో యేనుఁగా తెల్పవే కుంభవక్షోజ నాకూఁతు రేది
యాపగా తాపమే నాఁపగాలేనంబుజాతాక్షియైన నాకూఁతు రేది
వనమానదుక్తి పాపనమాయేనే తెల్పు కుసుమసుగంధి నాకూఁతు రేది
నెమ్మిత్తోడను బల్కు నెమ్మిత్తోడనె లాస్యకళలయైనట్టి నాకూఁతురేది
యనుచు ఖగమృగనిమ్మ గా వనమలఁగని, భ్రమను చెలియక యూరక పలుకరింప
మృగిత నర్వాంతరస్థిత యగుట నవియు, నిదిగో యున్నది యని చూప మదినిఁ బొంగి.

ఉ. హోయని పాటి వచ్చి తనయాత్మజఁ గొఁగిట గుచ్చి మమ్మునం
బాయఁగ ఘోరరీతిని దపంబును జేయఁగ నైహికకీర్తియ
లొోయఁగ నెచ్చెలుల్లని మొత్తోయని కూయఁగ అంతు చేతురే
యో యగజాత యేమిటి కయో యగచాటులు చెందు కార్యముల్.

గీ. అనుచుఁ జెక్కిలి ముద్దిడి యాదరమున, నంతిపురమునఁ జేర్చి యభ్యంజనాది
విధులు నడిపించి సామిప్పడి వెలనుపొచ్చు, వస్త్రములు కట్టనిచ్చి దివ్యాన్న ముంచి.

ఉ. ఏడెము వేసికొమ్మనుచు వేమఱు వేడుచు నట్లుసేయఁ దా
జాడఁగ నీతపంబునకు శంకరుఁ డాత్మను మెచ్చెనో యనన్
పీడి వివర్తి తాస్య కనిరే యది పల్కఁగ నేల నీ కన
నోడుక కంటి నిక్రమిది వెట్టిబిడా యని నవ్వి వెంబడిన్.

- సీ. జాజిహ్నానరు బుంచి జడ చక్కంగ బిగించి యవి తోడ నే వాడ నళుకుఁజెందు
జన్మాజి నొనటికిఁ జాతీక గాఁ దీర్చి యది చెమ్మటఁ గరంగ నళుకుఁజెందు
ఘుమ్మరు గండులు తొమ్మిదైన నలంది యది వేగఁ బేడెత్త నళుకుఁజెందు
మేనికిఁ బనుపిడి తానంటి సేయింప నదియును దెలుపెక్కనళుకుఁ జెందు
బలికి పలికింప వైస్వర్యభణితోడోప, నమ్మి నేఁజెల్లఁగా యంచు నళుకుఁజెందు
నధికతాపంబు నొందు హాసముచుఁ గుందు, మేన సుతఁడైనఁ బ్రేమయు మించుఁగాని.
- గీ. అటులఁ గుందుచుఁ గేల మేనంటి చూచి, గణమొమాంద్యంబొవెఱవేఁకొ గాలిశఁకొ
తపము చేసినగానా వింతయిది యనుచు, జయను విజయ నిదే ముంచు నన్న సేయ.
- సీ. అమ్మ యిట్లేమి యంచని మమ్ముఁ జూచెద నే మెఱింగినదెల్ల నింతె వినుము
ఇందుండి వెలువడి యీమె గౌరీశిఖరంబుననుండి తపంబు సేసి
యచ్చట నొక బాపఁ డరుదెంచి తప మేల యనిన నీశ్వరుఁ జెంద ననియె నీమె
యాతఁ డీశ్వరు దూఁచె నతని నీమె శకించె నంతలోఁ బరమేశుఁ డటకు వచ్చె
నాతనికిఁ మ్రొక్కి యామె యాయుండనిలిచె, నాతఁడీపెనుదన్నఁ బెండ్లాడుమనియె
జీటునకవుతోడ నీమె తాకిరసు పంచె, నతఁడు నరసపుఁబలుకుల నాడుచుండె.
- గీ. అప్పుడట నుండ మేర గా దనుచు మేము, విడిద కీమెను దొడ్డొని నెడలిరాఁగ
నతఁడు చనవల దంచని యడ్డగింపఁ, దిరిగి కనుఁగొంచు నీమెయుఁ దరలివచ్చె.
- క. అని చెలులు మేనతోనన, విని పార్వతి కోపగించి వింతే యతనికొ
గనుఁగొంటి నెంతని నటం, చన లేదా యనుచు వార లాడుకొనంగకొ.
- గీ. ఆశ్రమవగంబు లేఁ దెంచినట్టికగుటఁ, దిరిగి కనుఁగొంటి నని దేవి మఱుఁగువెట్టె
నది సరే నీలకంఠర యనుట యేమి, యప్పు డన వారు నెమ్మి పిల్వనఁగ గౌరి.
- క. అమ్మమ్మ యెంతసాహస, మమ్మాటకు ముత్తు రాదె యమహత్తైటకొ
మమ్మను లక్ష్యము జేయక, బమ్మెర గొల్పెద పటంచు వారలు పల్కకొ.
- చ. బదులనఁ దోచకుండుటను పార్వతి యూరక యుండ నక్కనం
బొదవుక చెక్కుదోయికడ ముద్దులు జెట్టుచుఁ జంద్రమాళితే
మదనశరార్తిఁ జెందెనొ కుమారిక యంచని మేన గొబ్బునం
దదుచిత తాపశాంతికిని దజ్జాలఁ బిల్వఁగబంచి యేమనుకొ.
- గీ. వారు గౌరిని జేరి కేల్వట్టి చూచి, వనవమీక్షించి పలుకంగఁ బలుకులాడి
విరహానంబంధమే కాక వేటులేదు, గాని వేఱవకు తీర్పుము క్షణములోన.
- క. విరులును జిగురులుఁ బాన్పుగఁ, బఱచఁగ పలే నందుఁ జిన్న పడుచు పరుండకొ
బరితాప మడఁగు ముందర, ముఱి వెన్నఁజుపాయ మున్న మాన్పెద మబలా.

- గీ. అనుమ వారలు పలుకంగ నాక్షణమున, జయము విజయము నొకటగాని జవనగతిని వెజ్జారాదుని మారు నావిడ్డచెంత, పిదపముగ నుండుడి యందు వనముఁ జేరి చ. విరులును గెంజగుల్లఁ గొని వేగముగాఁ బటతెంచి చెట్లపైఁ గరములు చాఁపఁబోవ నవి కందఁ దొడంగెను గౌరి వారియం తరములకల్పిఁ దద్విరహతాపము తాదృశ మ్లై కాని నుం దర నివినుందె దానికిని స్థానిని కార్యము దీవఁ దీటునే.
- గీ. అవల వాండినచిగురులు నట్టివిరులు, వార లటుఁ దెచ్చిపెట్టి నావాలయనుచు వెజ్జుచెలు లీమె తాపంబు వీరికంటె, నందు కేమి యిచ్చెట్లుల నడఁగు ననుచు.
- క. ఒకరొకరుఁ జెవులలోపలఁ, గళవిక యని మాటబాసగాఁ బల్కుచుఁ ద న్నక రాంక తీక్షణతరసా, యకవాతినంజాతతాపహరణోత్సुकై.
- క. పొచ్చెములులేక పటమున, నచ్చాంద్రమనస్త సంధయాభరణాంకుణ్ బచ్చెన నొత్తిన రీతిని, ముచ్చటగా వ్రాసి గౌరిముందట నిడుచున్ .
- ఉ. అమ్మ మహేశ్వరుండు భవ దంతిక మిప్పుడు నెందె నూరకే సొమ్మసిలింగ నేమిటికిఁ జూడు మనం బులకాళిచేత మై జుమ్మనంగ నారజపుఁ జూపులఁ జూచుచు నంతలోననే నెమ్మది సిగ్గుదోఁపఁ దన నెయ్యపుబోటుల ముప్పు కేగుచున్ .
- గీ. అతిరయమున్న నర్ఘ్యపాద్యాదు లానఁగుఁ, డమ్మ యీశ్వరుఁ డిచ్చటికలసివచ్చె నేమి తామన మంచు నొకింత బలుకఁ, జెలులు వామాసి యట్లనె చేసెద మన.
- ఉ. ఎంతటి నేగి గల్గెఁ బరమేశ్వరుఁడే దయచేసి వచ్చెనా చెంత కటన్న పల్కు కలచె న్నను మోదకరంబై యెద్దిదు న త్యంతము కోమలంబు లగు హజ్జలునొవ్వవె నొచ్చెనంచుఁ దాఁ జింత వహించుచున్నయది చిత్తము చేడియలార యె ట్లికన్ .
- క. మును వనమునఁ గనుగొని తను, మనితా పెండ్లాడు మనుచుఁ బల్కినవాఁడే మనకయె యూరక యున్నాఁ, డనురాగము మానెనో కటా యె మందున్ .
- చ. నిలుపు మటంచుఁ బల్కుగను నే నట నిల్వక వచ్చినందుపై నలుక జనించె నేమొ సరి యందుకు నో చెలులార మేముగాఁ బిలుచుక వచ్చినార మని వేడుచు నాపయిఁ బోమ యెన్నఁడుం దొలగనియట్లు నేయుఁడు మిథోభవమైతికి నేళ యిప్పుడే.
- క. అనుతైలకన్నె తోడుత, ననుగం జవరాంధ్రుని కోపమందును గాదే మనమునఁ దలంచి యుక్తిగఁ, గనుగొనెదో లేక మేముగాఁ బలుకుదుమె.

చ. జలముల నాడకే జిలుగు చుల్వను గట్టక పొమ్ము నెట్టకే
 నలంగిడుకోకయే విరుల నంటకయే యిటు లుండఁ జూడఁగా
 నలుక జనించె నన్న, నటులా! కయిసేయుఁడు వేగ నయ న
 చెల్లువలతోడఁ బల్క నలచేడెలు కన్నెకు నట్లు సేయుచుకా.

179

గీ. కష్టరంబును బస్నిటఁ గరఁచి జల్ల, దడిన పడదెర చేసెడి తలిమమందు
 కొివ్విరులదిండు వెట్టి కూర్చుండుమనుచు, పట్టివేర్చివనలఁ గేలఁబట్టి వినరి.

క. ఆటల పాటల మాటలఁ, దాటోటులు చేసి తైలతనయుకు మేనకా
 గాటపు మరుకాఁకల నొక, పాటిగఁ గనుపింపదించి పజ్జనె నిలువకా.

మ. పటలగణ్యనికాంత కాంతజనహృత్వాహోజనీమూర్య సూ
 ర్యకకుత్స్థీల శతార తారవర రేఖాకల్ప కల్పదురీహా
 నకనర్వేష్ఠితదాన దానపవిషత్కాధీశ ధీశాలిహా
 షకకారుణ్యవదీ నదీనజనరక్షాపక్ష దక్షాపహా.

182

మత్తకోకిల. సారసగృకలవికారద శారదాయితభూత్యలం
 కారపాపకుభృన్న గాహిత గాహితశ్రుతిజాలవా
 జీరమాణ్ణికతే నీరద నీరదాహత సూర్యపా
 దారవింద సతార్తి తారక తారకాది ఐదు పీఠియా.

గద్య. ఇది శ్రీమద్భూషాన్నాయకా కృపాకటాక్ష సంపాప్త నిత్యమహాసామ్రాజ్య
 ధుర్య సర్వమహీపాల సంస్తాయమాన శౌర్యాదార్యగాంభీర్య శోణాయమానదృ
 క్కణ విలోకనమాత్రోహస్తగతసామంతదుర్గ నిరంతరపూజా సంతోషితభర్త కోటి
 సమాఖ్యాసమాఖ్యాత సత్కులకలశఘ్నోనిధిరాకాశకాంక్ష ఘంటికాతురగ కరవా
 ల దామశాద్భూలకృత్రిపల్యయన హయ సింహాస్య కటకనీలాతపత్ర హనుమద్భజ
 మకరకేతన దివాదీపికా నిజోపాంగ నవవిధ భేరికాది నిఖిలవిరుదాంక వాత్సల్య
 నాదివేదాంతపర్యంత నిఖిలతంత్ర నిర్మితగ్రంథ సకృచ్ఛరణ విదితమహాకవిప్రి
 బంధ సూతనతంత్రోకరణసామర్థ్య నిరంకుశసృతిభావిభాసుర బహుళాగ్రహరహిత
 స్థానంతోపితభూసుర కులకృమాయాతసాహితీ విద్యానవద్య సకలసమృత నిజవిరు
 దపద్య దక్షిణాస్యసంసేవనాజీవనుక్తాయమాన శ్రీవిజయరఘునాథ మహీనాథగ
 ర్భ శుక్తియుక్తాయమాన మహోద్దండకవివిధేయ శ్రీరాయరఘునాథతొండమాన్
 హీపాల నామధేయప్రణీతం బైన పార్వతీపరిణయం. బను మహాప్రబంధమునఁ

జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

పార్వతీపరిణయము.

పంచమాశ్వాసము.

- క. శ్రీమన్నామా కరుణో, ద్రామా సూర్యకథకోటి ధామా సుగుణ
స్తోమా వామాంకస్య, స్తోమా గోకర్ణలింగ శుభకృపాంగా!
- గీ. అపధరింపుము మునిపత్ను లభుడురాఁగ, నమ్మనాకూతునకు నేమి యనుచునడుగ
విరహతాపం బటంచు గురైఱుకనేయ, నందుకా యింత యని నవ్వి యల్లమేన.
- సీ. కళకళాయితజల క్వాధసమత్వతర్జుషముగా నొకపరి సరసిఁ గుంకి
పటవాసరూపసంఘటకీభవత్కర వ్యాపారముగఁ గలపం బలంది
యన్యోన్నయగ్నిహీమాకాయత ముక్తాప్రవాళంబుగను భూషణాలిఁ దాల్చి
హ్లానిమజనిత వైర్గంధ్యసాధితపూర్వవర్ణంబుగాఁ గునుమయల నుంచి
శుక్తికటురటత్పికావనస్ఫుటన కాంక్షీ, చిత్తముగఁ జిగురుపాన్వనఁ జేరఁజూచు
హరవిగోకనసంభవనస్మరదవాగ్ని, తాపవతియైన మాచాల తరుణులార.
- చ. స్మరదవపహ్నికీలములు స్వర్ణవిభూషణములగుంచి మ్రో
దొరగఁగఁజేరుఁ గొంజెమటతోడనె యార్పఁగఁ దక్కుతత్కున
నెత్తిసెడి లేకయున్నఁ గతమేమి యివందుకైఁ జెందఁ జూడరే
విరహముఁ జెందువారలును వెల్లనయై కనుపట్టుచుండఁగన్.
- చ. చిగురులవిల్లుకాకలను జేడెను హరములోని ముత్తెముల్
నిగుఱయి గాలినేగఁగను నెమ్మదిఁ దోచక చెంతనుండు న
మృగువలఁ జూచి యేది పలుమాటలు చెందకుఁ డీయుఁ డంచుఁ దా
మొగ మెఱసేయుఁ గాని యవి బోయినరీతి నెఱుంగ దేమియున్.
- చ. విరహదవాగ్నికీలముల వేడిని పైఁడి నగ ల్లరంగి మై
దొరగి మొలము చేయుక్రియఁ వోచెడుఁ బ్రామిసఁ బోవ దేమయా
హరుఁ డిటు వచ్చి కన్న భవదాత్మజ గా దను నాదుబిడ్డ మై
యొరసిన పైఁడి కెక్కుడయి యుండెడి వన్నెల గురైఱుంగఁడే.
- చ. జలజలమంచుఁ గన్నుగవ జాతిన యప్పులు కాఁగు పైఁడి క
మృలఁ బడఁ బుట్టు ఛాత్రపురులు మాకువకారము చేసె నెట్లనన్
జిలుకలు పల్కు ముల్కులను జెక్కినరీతిన జౌలు మాయఁ దా
నులుకుచునుండఁ దద్వసులు నొక్కెడను న్విసనీమి బాలకున్.

శీ. ఆనుచు బలుకంగ వార లట్లన యటంచు, నింటికిని బోవ మెల్లగ హెచ్చరింపఁ
గాని పోవచ్చు మీఁదటి కథలు వినుఁడు, తీవరం వేమి యని కేలు దిగిచి మగుడ.

శి

చ. చెలివచనముల్లం గెబువఁ జిల్కలు కూసెడు బాలమోముచేఁ
గళఁగొనఁ బూర్ణ చంద్రుఁడును గాఁకలఁ జేసెడుఁ జేడె నూరకే
యలరులవిల్తుఁ జేల విరియచ్చుల నుంచెడుఁ జేష్టఁజేసి కొ
మ్ముల నసియాడఁజేయుపని మానదుగా హరినూతి కెన్నఁడుకొ.

ఉ. శ్రీకిని బుట్టి నా ననుచు జెప్పినవాఁ డట మారుఁ డుండనీ
యాకథ శ్రీయనంగఁ గమలాలయగాదు విషంబు తజ్జఁడం
తే కనుఁగొంటి లేక విరహిపృమదావళి మూర్ఛజెందఁ జీ
కాకొనరించి చెమ్ముటలు గగ్గిమ్మగఁ జేయునె గుండెట్టుచుకొ.

10

వీ. వనకేళిచల్లఁ బోవఁగను జీకటిగగ్గిమ్మ పొదరిండ్లవేడియూర్పులను విడిచెఁ
జెలులు పాడెడిపాట చెవి యొగ్గి వినుచుండఁ దాను మందఱ నిల్చి తలను వినరే
నరవిరి విరుల శయ్యకు మెల్ల ననుగంగ నందుఁ దావికయితా నడఁగి యుండె
వాతాయనమ్ముల వలిగాలి కేసిల్వ దానికి ముందుగాఁ దాను నిల్చె
గబ్బిగుబ్బల మున్నీశుకన్నులఁబడు, హృదయబలమునఁ జొచ్చిన దిపుడు చక్రి
కాబక మిక్కిలక నీబాల నైచఁగలదె, యిందిరాతనయుని పోర దెట్లు తీటు.

ఉ. భూతపతి నన్నదిం దలఁచి పువ్వులకోరుల నేయఁ దదృశా
జాతమహాగ్నికీలమున సాగిన మనస్సుఁ డట్టులాయెనో
యీతతే లేకయున్నఁ జెలి నేఁచఁ దొడంగునె భీకరాకృతికొ
గితలలోనఁ బాదనకుఁ గృష్ణుఁడు తెల్పినయర్థ మట్లెకా.

శీ. మీనకేతనుఁ డీరీతి మిట్టిపడఁగ, నెత్తివిడిచినవాఁ డెవ్వఁ డిందుఁ డింతె
వాని కాటిల్లమును గంటి బాల్యమందె, దోనకారి గుణంబులు తోఁచకున్నె.

క. కళరామి చెలువు మోమునఁ, చెలుపెక్కినదానఁ దాను దీటుయ్యెదనం
దలఁపేమో యిటులేచుం, గలువల తేఁ డిట్టిదోనకారియుఁ గలఁడె.

మ. కడిమిం బాంకుల నేఁచుపాపి యని యక్కామరి యత్యుగ్రుండై
జడలందాగ్గిలనుగట్టి నమ్ముక విషజ్వాలాకరాళాన్యు లే
ర్పడి చుట్లు న్నిలువం గపర్దఘనకారాగేహమం దుంచె న
ప్పుడునుం బాయవుగా మృగాంకు కుటిలస్ఫూర్తు ల్కళంకే గదా.

మ. వియనం బింతయె బాల నెమ్మెయిని దాపం బొంద నా ముచ్చెప్పం
బయిఁదొట స్థితంబుగా నయన సేవం జేయ మాను నిన్

క్షయమందు న్విరహోగ్ని మీఱ తపోత్పన్న న్నించె నద్విక్కులన్
భయమయ్యెంగద యమ్మలార కలఁడే పాపాత్ముఁ డీరీతిగన్.

16

ఉ. కాలభుజంగి కాననవితానమునం బడి తద్విషజ్వల
స్కీలికణముల్లం గొనుగతిం జను పొన్నలలోని పుష్పాడేన్
జాలు నటంచన న్విసక చల్ల నిఁ కేమన నిట్టిగాలికిం
భూలికిఁ దప్పినన్ని సువు తోయ్యలులార యెఱుంగఁజెప్పితేన్.

గీ. అనుచు దూఱుచుమండంగ నంతలోనఁ, బార్వతిస్వయంబుండరపథముఁబట్టి
భ్రమను వడిఁజెంది కడుంగుంది పరమశివుఁడు, విరహతాపంబు నైరింపఁ దరముగావి

ఉ. ఎచ్చటి కేగనో యునికి యెందో యదిక్కడి కెంతదవ్వో నే
నచ్చటి కేగుదంచనిన హా తెరు విట్లని తెల్పువారు లే
ఱొచ్చెముగాచె నాతెలివి కొక్కనినేఁడిన మారుచేతనం
విచ్చణతాపీ నామఁ జెడ వేడ్కుంగ నాచెలిఁ జూచు పెట్టికన్.

ఉ. ముద్దులగుమ్మ కెంతయును మోడి కనంబడునేను బ్రేమచే
వద్దికిఁ జేరరాఁగఁ దలవంచుట గన్గొని మోడియందునా
యద్దిర యిప్పుడాత్మఁ దెలియంబడె నల్లది మోడి యైనచో
నిద్రపుటోరచాపులను నించునె నాపయిఁ బ్రేమగాఁదగ్గన్.

20

చ. మునివరు లింక నన్గొలిచి ముక్తులు వేఁడ దురీయమీయ న
నన్దనముల వారుగాఁ దలఁచెనా చని యచ్చట నిల్వఁజూడ నం
దున ఫలమేమి మిక్కిలియు దుఃఖద మాగద మారబాణసం
జనిత మదుగ్రితాపమును నైఁచఁగ నేర్తు రే వా రిఁకేటికిన్.

నీ. గడగడ మని మేమి వడఁకఁ బొడంగిన నింక గిరీశత్వ మెట్లు నిల్చు
మారుఁడు దయసేయ మనవిని వేఁడుచో నింక నుగ్రీత్వ మెట్లు నిల్చు
ప్రాణము లేనిలోపలఁ గొట్టుకాడంగ నింక మృత్యు వైరిత్వ మెట్లు నిల్చు
విరహజ్వరము మాన్ప వెరవు నెఱుంగమి నింక సర్వజ్ఞత్వ మెట్లు నిల్చు
గౌరిదయలేమిఁ జెడఁగదా కార్యమెల్లఁ, జేరువోయిన వెను కేటికెడ్డకనము
కాని యెవ్వఁడో మచ్చాసిగల యొకండు, తలఁచిచూచితి మదిని బాధాను మిలేని.

- క. అని తలచి తైలకన్యక, చనుదాసిని బట్టి నడచి సంస్కృతి లేమిన్
వనమున సుడిపిడి తిరుగుచు, మునుపటి తా వొంది నంది మొగమును గనుచున్. 13
- క. నందీకన్నుల నశ్శులు, చింది తాపంబు మేనఁ జెంది హృదయం
బంది కుంది యొంది, యింది వరనయన వెదకి యిందనలేవా.
- జీ. కైలాసమునఁ గుళకాశముల్ సైతము మేయఁ జూచుచునుండు మేల్చి మఱచి
గీర్వాంబునను నీరు గిట్టియి తలయేటి నీరుదూపకునిడ్డ నెనరు మఱచి
చుటుకుగా నడుమందుఁ దరటుచే నెన్నఁడు పెట్టుతీయకయుండు పేర్ని మఱచి
కంఠాతివాయ శృంగంతరసాన్నల గీరునట్టి మహోపకృతిని మఱచి
యెవ్వఁడో పిండటంచని యొంచి నీవు, తానునముచేయ విరహంబుఁ దాళనేర
నదిర్రాజకుమారిక యరిగినట్టి, దారిఁ గనుమిఁక నేనును దరలి రాఁగ.
- క. అని దేవదేవుఁ డిందుకి, కినుకను బలికినను బలుకుభేచులాడన్
విని యచ్యుతాది సురలును, మునివరులును వచ్చి పాదములఁ గనుఁగొనుచున్.
- గీ. అంగజాతనహినమోయనుచు మొక్కిక్కఱ, దత్పురుషవిగ్రహంబుందుఁదలఁతురాఖ్య
బిడ్డలగువీర లిది బహువీహి యగుటఁ, దెలియలే రని యాత్మలోఁదలచుచుండ.
- క. ఆరీతిఁ దెలిసి మెల్లఁగ, నారాయణుఁ డఖిలసురల నవ్వుచు నన్నన్
దూరముగఁ బంచి చెంగటఁ, జేరుక వామాసి భక్తి నేసెదురీతిన్.
- క. సామీ మీతను వేటికి, సామీకృత మయ్యె గౌరిసన్నిధిలోనం
గామునిఁ గనుటనొ యిపుడిం, కాముని పృత్తినిఁ దలంపఁగా లేరేమో.
- చ. అని వనజాక్షుఁడాడఁ బరియాచకమాడెద వేమి యిప్పుడా
సనిత తనంత నాకడకు వచ్చినఁ జూడుమటంచుఁ దెల్పి య
న్ననవిలుకానిఁగూల్చినది నాపయి త ప్పె యటైనఁ బుంటఁగో
లను గెలఁతున్వీతానను బలా పాడిచాడెదు వేమి చెప్పుదున్. 20
- చ. పెటులు పెట్టి నన్నియిక పెట్టు నొయారపుజిల్లు పైఁటలోఁ
బుటములు దొక్కు నబ్బలితపుం జిగిగుబ్బల తోడఁ జేడె ముం
దటఁ దమకంబున న్నిలిచినప్పుడు పొన్నుని వెక్క నాత్తు న
క్కట యని కుందు వెంగలిని గావుము నీకు నలాము చేసెదన్.
- క. అకలికివెర మఱొక్కలె, లోకమునం దున్న నేమురో యని నీతో
నాకులత దోఁపఁ జేతునె, వైకుంఠా దాని రూపవైఖరి వినుమా.

- సీ. కలికివేనలి నీలకంఠరద్యుతః గాఢమః గనులు రాశేవాళి కాంతి హిమః
గాంతమోవి పృవాళ భండచాతురిః కెందుః బాలిండ్లు వాగకంభతలనొందు
సలిపిటుందు లచల చక్కాకృతినమను సంఘ్రిల పద్మరాగాభనును
జానగోటులు తారజాల కోన్నలిః బూను ఛవికనకాచలచ్చాయలీను
సనితమణిమేఘ కభమత్స్యభసలకంజ, కిసలపాణిలీదుర్ మగిరిఘట కరి
మక్తకనగారి భూమి పద్మజతుమణిభ, మకుళ ముక్తానసుతటి కనకతఃగాంధ. 33
- క. ఉరీతి వింటివేగద, నారాయణ మెచ్చుకొనుము నచ్చిది యేమం
చూరక మదిని గణింపకు, మూరూపముః జూడదొరకు నాయెంచెనన్.
- క. కావున నాచెలితో న, స్నీహేనె కూర్చితేని మేనుం చత్తుం
భావమునఁ దలఁచుకొనియెద, నావితపు తలంపు కొంచెమనీకుహరీ.
- సీ. అనిన వామాయుఁడిదియేటి యాగడంబు, సిగ్గువోయెడు నేమైనఁజెప్పవలదు
పృజ్ఞతప్పె నటంచని పృమథగణము, లోపధా లిచ్చునంతే చేదన్నవిడవు.
- ఉ. కావున నాదుమాట విని కామశరాసన జాతతాపముల్
వోవఁగ మందుఁజెప్పెనను బువ్వులు పాన్పుగఁజేసి కొమ్ము చ
ల్యైవలపుల్ నిగుడ్ప సగపాటుగఁ గప్పముః గూర్చి గందమున్
జేసిడి మైని బూయు మిది చేయుము ముందర వెన్నఁ జెప్పెదన్.
- ఉ. ఓహరి నీవు నాకడనె యుండుమటం చని పల్కి తోయనీ
నేహగుణంబు లెల్లను మదిం చలపోసితి నన్నుఁ బట్టి యా
మోహిని రూప మెత్తుమని మెత్తిన నిక్కెవరిందుఁ జాలు నీ
పాదాని మెల్లనుం దెలియఁ జాలుదు నంచని లేవఁజూచినన్.
- సీ. హరిని జనికుండఁ గెంగేల నంటఁబట్టి, యవలఁ జనవల వం చని యాశపెట్టి
యట్లు చేయను నమ్మును యనుచుఁ బలికి, కరుణ జనియింపఁ దనదుకోకంబుఁ దెలిపి
- ఉ. గౌరిని నన్నుఁ గూర్చవలె గొక్కుననం చని శంభుఁ దాడ నా
కౌరి యదేమి హెచ్చనకు కైలవరేణ్యుని మేకాంకంసం
జేరుక పల్కు లాడునెడఁ జిత్తము లిట్లని చూచి విమ్ముటం
గారియ మెల్ల దేవరకుఁ గైవసమాగతిఁ జేరు వేగమే.
- క. అని సప్తర్షులఁ జూచిన, పనితలతో వారలొక్కనంచునకుద్ధిక్
జను లగ్నంబున వెడలిన, వెనుకొని తా లచ్చితోడ వెన్నుండు వడువన్.
- క. ఘనభవనస్తవభరమునఁ, జనఃజాలక నిలిచి నిలిచి సతి కడువచ్చో
యన లేదు ముందుఁ దెలియుం, గను మదిగో ననుచు కౌరి కరములు చూపన్.

- క. ఆలయే బాసం జాడలె, వెలియందుచుండ నోవధిప్రస మజే
తెలిసె నచ నేమి తెలిసెం, జెలువా తేర్చుణములెల్లం తెప్పెద వినుమా.
- సీ. నిర్బహాననకల్పనిర్బాణచాత్మ తావ్యోతకచిరసమధ్యుపిత్సేగృహము
కరసమాకృష్టకాశాంబుల కామ్యకృన్విర్ధరభూయహనిష్కుటంబు
గణపతిప్రతినికాకార్యసూర్యహనార్ధహాకృతానర్థరత్నచయము
జిత్రైకపార్శ్వకృతాభ్యాసవిద్రవ్విస్తరాయితగానభక్తికంబు
గానుగంధర్వకిన్నర ఖచర దివిజ, సిద్ధసాధ్యులు తనలోనఁ జేరిమీఱు
సద్భుతకరంబు బహుళసంపత్కరంబు, దత్తవిన్నిశ్చితపరంబు తత్సరంబు.
- ఉ. ఆనగరీలమామకమునందలి గొజ్జంగి నీటితేట దా
వానలసక్తచందన వనాంతరఘామమయాంబుదావళు
సానియచేసి వచ్చి ప్రతివాసరముం గృహపాళి వ్రాల్చిత్రా
నూనంగఁ దూచుచుండ నెటుచూచిన గువ్వునుతావి గృమ్ముటక.
- ఉ. కైలవిద్యాధి యొక్కచరి సాగృహుండై శతకోటి పూని తా
నాలముచేయ నెత్తువడ కానుకొనంగల దింతె తత్సరీ
సాల మచెట్టోకో యనెడు సంశయ మేల సహస్రోక్తులౌ
సాలము లుండు చుట్టు నిక సాహస మొందని చూపుకాదనక
- గీ. ఆహవకోయ యజమానుఁ డాత్మఁగోరఁ, దానువాద్ధాత్రీతి హితంబొనర్చి
భద్రముఖులక్షణంబులఁ బరఁగుకతన, సామజము లంచుఁ దత్కరుల్ సంజ్ఞఁగొనవె.
- క. ఆధారమ్ముల మించవె, యాఁఁదెయము లెల్ల నవ్వడఁపిరి హిమవి
ద్యుధరపుష్పగజేంద్రియ, లాధర్మముఁ బూన గొప్ప లా నను ట్టరుదే.
- చ. మనమున నమ్మి రాఁగ నభిమానము నెట్టకయున్నఁ గిర్తిచే
మనమని తత్తురంగములు మానసము ల్తమలోనఁ జేర్చియ
య్యనిలము సుగ్రీతం గదియ నావలఁ దోసెను గాక భూమిభా
యనిలముగాఁ దటంచుఁ జనవార తదాఖ్య మతెట్లు కల్గెడుక
- చ. గిరికులశృంగసానుల నొకింతయుఁ దట్టక పాఱునట్టి య
హ్మరియరచాలతోడ నరిపోలఁగ వెంబడి నంటి పాఱుచోఁ
జెఱుమరదాలు పడ్డ తమపేరు హయాదుల కిచ్చె రాముకే
త్తురకుపుఁగన్న నర్జునగుణమ్మును దన్నుని మొందవలయునే.

బ. ఆవురి నిర్మి మేషధతు లట్టియు బాని యహం నీరకై
నాపరసేక దాకిన గంధగల రంధ్రుకు హేతువుడైలే
నీటిక యంట కాదు నిజదీప్తియె చెల్ల మహేశ్వరై
జూపిడుకంటె బోధితుల హుతి లెక్తెనను బోపెత్తురే.

51

గీ. ఆహ్లాదిని మంచునీరు క్షేయమునకే జేరి, గడ్డలగు వైరి పూడకాలిడ్డ గడియక
గరంగు దినమధ్యమున నీడగాఁ దరంతె, యంతటిలో బ్రాద్దుసాగ మున్నట్లుగాకె.

క. అనిమిషగంధర్వాదులు, సనగరములయందు నుండనమ్మతియైనక
ఊనికయిట నేల నేతురు, కనవలదే దానిచే సుఖాధిక్యంబుక.

గీ. ఆమచ సతితోడఁ బల్కుచు నయ్యతుండు, పరమములూర యిదిహిమవన్నరంబు
దానితిమి వేగ శివపూజక తేసికొనుడు, గంగదరి నన వారునక్కరణిఁ జేయ.

క. ఆమంచుగట్టుతోడుత, నామక్కంటికిని గారి నడుగుట కొఱకై
యేమరుచెంచిత మని యొక, క్షిమంతుని మంచుఁ బులి తెలియింపు మనక.

క. వాఁడు హిమవన్న గేంద్రుని, తోడను మాధవుడు మనులతోడను హిమరు
క్కుడునకు గారి ని మ్మని, వేడంగావచ్చె నీదుపిటి కటన్నక.

క. ఓనీ శీఘ్రము శీఘ్రం, బాసప్తర్షులును శౌరి యభవుని కంచు
న్నిసుత నడుగ న్నచ్చిరి, కై సేయుము నీవటంచుఁ గారితం జూడక.

గీ. ఇంత మొగ మింతచేసుక యేమియేమి, యింక నొకమాటు పల్కుఁ డచెట్లు కల్లు
నంతభాగ్యంబుచేసితి నా యటంచు, జింతలవొఱంగి యల్లచ్చగ్గితకురంగి.

క. ఆమ్మనినుఁ గోరి శవుం, డమ్మాధవు మానిపల నడుగఁగఁ బంచెక
రమ్మ యన నునుపుడమిఁగ, రమ్మనక నవ్వుచుం బిరానను లేవక.

చ. అలకలు దువ్వి కొప్పనిడి యందునఁ బువ్వులపండఁ జెక్కె క
గ్గలవల లేక గా మినుకుఁ గాటుకఁ దీఱిచి పచ్చికన్దురిం
దిలకము నెన్నొన లెవలయ దిద్ది మెఱంగు దొరంగు కండెద
వ్వలువను గట్ట నిచ్చి జగి పరెడ్డు సొమ్మల నుంచి వేగముక.

60

క. కటిపై నిడికొని చెక్కుల, నటు నిటు ము ద్దికుచు దృష్టియగుటకుఁ గేలం
బటుకున నెటికలు తనకణ, తట విఱుచుచు విభునిచెంతఁ దానుం జేరక.

గీ. చెవులకు భజంతి మేళంబులు వినరాగ, నదిగో వారలు వచ్చిరే యనుచు లేచి
శిఖివర్షాడు గంధర్వముఖులు గొల్వ, నచ్చరలు మంచుపక్క నాట్యంబునలుపె.

గీ. వసన్తిదైదూర్యమరకతపచ్చరాగ, ఫలకములవేఱువేఱ నేర్పడంగ వైచి
యందుఁగూర్చుండుఁ డనవారలుట్లుచేయ, వారీయనుమతిఁ దానొక్కప్రక్కనుండ.

క. ఆలచే జాపం జాడంగి, చెలియబడుచుండ నోషధిప్రస్థ మదే
తెలిసె నన నేమి తెలిసెం, జెలువా తద్గుణములెల్ల జెప్పెద వినుమా.

42

సీ. నిర్మహానశిల్పనిర్మాణనాత్మ తావ్యోతకచిరసమధ్యుపితగృహము
కరసమాకృష్టశాఖాంచలకామ్యకృన్నిర్జరభూరుహనిష్కుటంబు
గణపతిప్రతినిధికార్యభూర్వహనార్థరాశీకృతానర్హతన్నచయము
ఆత్మైకహర్షకృతాభ్యాసవిద్యవద్రవస్తరాయితగానఘక్తికంబు
గానుగంధర్వకిన్నరఖచరదివిజ, సిద్ధసాధ్యులు తనలోనఁ జేరిమీఱు
నద్భుతకిరంబు బహుళసంపద్యరంబు, దత్త్వవిన్నిశ్చితపరంబు తత్పురంబు.

ఉ. ఆనగరీలలామకమునందలి గొజ్జంగి నీటితేట దా
వానలసక్తచందన వనాంతరధూమమయాంబుదాపభుల్
పానముచేసి వచ్చి ప్రతివాసరముం గృహపాలి వాల్మీక
సానకగఁ దూచుచుండ నెటుచూచిన గువన్నుతావి గృహ్నుటన్.

ఉ. శైలివిరోధి యొక్కపరి సాగ్రిహుండై శతకోటి పూనితా
నాలముచేయ నెత్తునడ కానుకొనంగల దింతె తత్పురీ
సాల మచెట్లొకో యనెడు సంతయ మేల నహస్రికోటులై
సాలము లుండు చుట్టు నీక సాహస మొందని చూపుకాదనన్.

గీ. ఆహవక్రియ యజమానుఁ డాత్మగోరఁ, దానునాద్వాత్రితీ హితంబొనర్చి
భద్రముఖలక్షణంబులఁ బరఁగుకతన, సామజము లంచుఁ దత్కరుల్ సంజ్ఞఁ గొనవె

క. ఆధారముల మించవె, యాధేయము లెల్ల నప్పుడప్పురి హిమవ
హృధరపుష్పగజేంద్రియ, లాధర్మముఁ బూన గొప్ప లా నను టున్నదే.

చ. మనమున నమ్మి రాఁగ నభిమానము వెట్లకయున్నఁ గీర్తిచే
మనమని తత్తురంగములు మానసము ల్తమలోనఁ జేర్చియ
య్యనిలము నుగ్రతం గదియ నావలఁ దోసెను గాక భూమిఘా
యనిలముగాఁ దటంచుఁ జనతొర తదాఖ్య మతెట్లు కలెడున్.

చ. గిరికులశృంగసానుల నొకింతయుఁ దట్టక పాటునట్టి య
ప్పరియరచాలతోడ సరిపోలఁగ వెంబడి నంటి పాటుచోఁ
చెఱుయరదాలు పడ్డ తమపేరు హయాదుల కిచ్చె రాముకే
లొప్పరువుఁ గన్న నర్జునగుణమును దన్నుఖ మొందకుండునే.

జ. ఆపురి నిర్మి మేషభటు లట్టము లాని యమాస చీకకై
నాపరనేనఁ దాకినఁ గనంగల రందుకు హేతువుండెనే
దీపిక యంట కాదు నిజదీప్తియొ చెల్ల మఁజేగివచ్చిరాఁ
జూపిడుకంటె జ్యోతులల శూరు లెత్తెనను బోవనిత్తురే.

51

గీ. ఆష్టరిని మంచునీరు ఖేయమునఁ తేరి, గడ్డలగు వైరి పూడెకాలిడ్డ గడియఁ
గరఁగు దినమధ్యమున నీచదాఁ దరఁబె, యంతలోఁ బ్రొద్దుపాగ మున్నట్లుగాజె.

క. ఆనిమిషగంధర్వాదులు, సనగరములయందు నుండసమ్మతియైనక
జునికొంట నేల నేతురు, కనవలదే దానిచే సుఖాధిక్యంబుక.

గీ. అనుచు సతితోడఁ బల్కుచు నచ్యుతుండు, పరమమునూర యుడిహిమవత్పురంబు
దానితిమి వేగ శివపూజఁ జేసికొనుండు, గంగదరి నన వారునక్కరఁగి జేయ.

క. ఆమంచుగట్టుతోడుత, నాయుక్కుంటికిని గౌరి నడుగుట కొఱకై
యేచురుచెంచితి మని యొక, ధీమంతుని ముందుఁ బంపి తెలియింపు మనక.

క. వాఁడు హిమవన్న గేందుని, తోడను మాధవుడు మనులతోడను హిమరు
క్చూడునకు గౌరి ని మ్మని, వేడంగావచ్చె నీదువీటి కటన్నక.

క. ఓనీ శీఘ్రియు శీఘ్రిం, బాసప్తర్దులును శౌరి యభవురి కంచు
న్నీసుత నడుగ న్నచ్చిరి, కై నేయుము నీవటంచుఁ గాంతం జూడక.

గీ. ఇంత మొగ మింతచేసుక యేమియేమి, యింకనొకమాటు పల్కుఁ డదెట్లు కట్లు
నంతభాగ్యంబుచేసితివా యటంచుఁ, జింతలదొఱంగి యల్లదృగ్జితకరంగి.

క. అమ్మనినుఁ గోరి శివుం, డచ్చాధవు మానివరుల నడుగఁగఁ బంచకై
రమ్మా యన నుచువుడమింగ, రమ్మానక నవ్వుచుం బిరాసను లేడక.

చ. అలకలు దువ్వి కొప్పనిడి యందునఁ బువ్వులదండఁ జెక్కె క
గ్గలపల లేక గా మినుకుఁ గాటుకఁ దీఱిచి పచ్చికస్తురిం
దిలకము నెన్నొన లె్వలయ దిద్ది మెఱంగు దొరంగు కండెదు
వ్వలువను గట్ట నిచ్చి జిగి పర్వెడు సొమ్ముల నుంచి వేగముక.

60

క. కటిపై నిడికొని చెక్కుల, నటు నిటు ము ద్దిమచు దృష్టియగుటకుఁ గేలం
బటుకున నెటికలు తనకణ, తట విఱుచుచు విభునిచెంతఁ దానం జేరక.

గీ. చెవులకు భజంతి మేళంబులు వినరాఁగ, నదిగో వారలు వచ్చిరే యనుచు లేచి
శిఖరివర్ణాడు గంధర్వముఖులు గొల్పి, నచ్చరల ముందువ్రొక్క నాట్యంబుసలుప.

గీ. వజ్రివైడూర్యమరకతపద్మరాగ, ఫలకములవేఱువేఱు నేర్పడఁగ వైచి
ముందుఁగూర్చుండుఁ డనవారలట్లుచేయ, వారీయనుమతిఁ దానొక్కప్రక్కనుండు.

చ. పసుపును పక్కజాకులును బండ్లును గంధముఁబూలపొట్లము

ల్పసిండి మెఱుంగుచీర లటువంటివై నైకలు రత్నభూషణిం

పెనఁగఁగఁ జెట్టితట్టలు మునీంద్రపురంధ్రులు గొంచురా వసి

ష్ఠసతీయవెల్ల మున్నిడి కడుం బదిలంబుగ నెత్తుఁ డంచనక.

64

గీ. జాఱుపయ్యెద కొంగునఁ జక్కఁజెక్కి, మేనయ్యయ్యారమున మెల్ల మెల్ల వచ్చి
గట్టిగాఁ గెలఁబట్టి యాతట్ట లెత్త, భద్రమించు నరుంధతి పల్కరింప.

గీ. ఆపనిష్ఠఁడు నిరవయ్య నపుడు చూచి, వాతవినిహతగిరిగుహాధ్వనియుఁ బోలే
నహనాయని నవ్వి యతనిచేలాంచలంబు, బరిమిగా నీడుకొని ముడివైచిమఱియు.

క. వానతి పల్కినపల్కులు, కానంతేనియును దప్పగా వెన్నఁటికి

వ్వాసతి తట్టలనెత్తెడి, యానమయమునందు భద్ర మన్నది వింటే.

క. ఇదియే ముందఱ శుభమగుఁ, బదివే లింకమీఁద గౌళిపలుకును జూచు

ల్పదరు నిది యెల్ల నేటికి, సుదతీమణి పల్కునట్లు శోభనమయగౌ.

65

గీ. క్లిప్తపదమంచు నాతోడఁ జెప్పరాకు, మదియెసారస్య మనియెంచు మాత్మలోనఁ
దెలియకయె వచ్చునర్థాన ఫల మధికము, దైవతాధీన మది పృక్వతంబు వినుము.

క. ఏదేవునియ గలుగుట, కాదివిజాలు తపము సేతు రాదేవుడే

మీదయ గలుగన్వలె నని, శ్రీదయతుని మమ్ము నీదు చెంతకుఁ బంచెక.

70

ఉ. వేదవిదాపగు ల్నిలనివేదములే తొలిగురైఱుంగవే

పాదసరోజయుగ్మ మది బాగుగఁ గన్గొనఁగల్గు నింతె నీ

కాదిమహూషంబిలిచి యాత్మజ నిచ్చెద నన్న ముందుగా

నీదు పసిండి తట్టకడ నిచ్చును గాకడిగింప వత్తెటిక.

ఉ. ఏతలఁ జూచివత్తునని యేగిన నల్ప కదాన దోవలో

యాతనగాక యాపయి మహత్తరకాపముఁ జెంచె నల్లదే

ద్యోతటిసీశిరస్సుని యధోచితరీతిని బూజచేసి నీ

కూఁతురినీయఁ జూడఁగలుగుంగద యాలిడ పాలువెట్టఁగన్.

క. లోకములు లోక నాగులు, నీకాశ్యకుఁమొక్తునీతి నేఁ జెప్పితి నా

కోకరిపుపాకమాళికి, నీకూఁతురి నిమ్ము కోరి నీహారగిరి.

క. ఏతజ్జగత్పితృత్వము, ధాతకుఁ దత్పితృత హరికిఁ దగనీ శివుని

స్మితనయను గూర్చుచుఁ ద, న్నాతామహాతఁగను మేమి మహాభృత్సాని.

క. కులగోత్రానీతియేమని, తలఁచినఁ దత్పురికిఁ జనుము తజ్జాతకమే

తెల్లుపుకొ ద్వత్పురినేమిఁక, నలశివునికి నిమ్ము కన్య నగమార్థవ్యా.

71

చ. అన విని యగ్నికిందుఁడు మహర్షి కులోత్తమ నీవయాట్టు లి
మార్చి పలుకంగ నీననుచు నాడఁగ నెవ్వఁడు శక్తుఁ డి.దు నీ
యనుషమతోక్తి శంకరు హిమాచలకన్యకఁడెండ్లియాడు నం
చని జనియించె నీని నొకఁ డడ్డినఁ జెప్పినఁ గాక నిల్చునే.

76

ఉ. ఐన మఱొక్కకార్యము మదర్థశరీరము మేన యామెయు
న్నేనునుగూడి పల్కఁగ న నేకము లున్నవి పెండ్లియుం ద్రయా
ధీనము టల్లియందుఁ దొలిదే పిలువుం డని యంచు మెల్లఁగా
మేనను బిల్వ నామె యును మిన్నక యుండిన మల్లిపిల్వనక.

క. బౌలెండేమిటి కార్యము, లీలేఁగను బెద్దవాని కిచ్చుట యెట్లో
చాలనఁగను నోనీ యిది, మేలా నీకీట్టి మార్భ్యమే నాయనుచుక.

గీ. అదివివరఁడు పసివృత్తి నట్టె చూచి, కంటిరే మీరు నాదువార్లంటి గుణము
లన నరుంధతి నతఁడు చూటాడు మనిన, నామె మేనకఁ జూచి రహస్యముగను.

క. ఓమేనా యీబుద్ధియి, దేమేనారదునిపల్కు లెల్ల మఱచితే
నామద్దుఁగూఁతురనియెద, వామాయను దెలియవో వారార్థమటంచుక.

౭౦

క. లోకజనకుండు శంభుఁడు, లోకజననిఁ యామె యింక లోకములోనక
నీకూఁతునకుం జక్కఁగ, నేకరణిన్నచువు గలుగు నిందునిభాష్య.

గీ. అభవులోడఁగూడి యఖిలలోకంబులు, మున్నుఁ గన్నయామె ముసలిగాక
యభవుఁ డనెదవేమి యాఁగాకయట్లైన, నల్లఁ డనుము ముసలి యనుట గలదె.

క. ఆదిమశక్తిని నాయను, శ్రీదేవిని హాడకాక్షనీమంతార్థం
జ్ఞాదానిని సుతయంటివి, గాదే యట్లైన నిట్టికాంతులు గలరే.

గీ. అని యరుంధతి పల్కఁగ నమ్మచెల్ల, ఋషిని బెండ్లాడితివి గాన నిన్ని తెలిసె
నేనేఱుంగుదునా యంచు మేనవచ్చి, కన్నె శివునకు నిచ్చెనఁ గాకయనఁగ.

గీ. అల యరుంధతి యుషును రమ్మనుచుఁ బిలిచి, యంకపాలిక నిడగంధ మలఁదిపూరి
సరములను వైచి యొకన్య శర్వనిదన, నచలహాళియు మేన తథాన్తటంచు.

ఉ. విచ్చినయట్టిహానులకు వారలవత్సుల కల్ల శౌరికీ
లచ్చికి పౌరదేవఖచరాలికి గందము గందవోళ్ళు పూ
ల్చుచ్చిగువాకు లాకులును బంగారు చేలులు రత్నభూషణాల్
హెచ్చున నిచ్చి విండిడెన మిచ్చట నంచన వారలందుకక.

86

క. కతికిన నతకదటందు, న్నత్తిమంతులు పలుకుపలుకు మాబోటులకన్

స్పృతికంటె హెచ్చుకావున, నతివేగమ పెండ్లి నడుపు మాపుడొ ననచున్. ౪౧

క. కాగిపిన్థములోపల, కైలేండునికడకు నంపఁ జనువా రింక

నాగిలేదెనొహంచును, శూలిపదాంభోజయుగళిఁ జూచి బిరానన్.

ఉ. చాగిలిమొక్క శంభుఁ డిది చాలును బోయినసుద్దిఁ చెల్పుఁడి

యాగిరిపర్వుఁ డేమనియె వాత్సజనిచ్చునొ యీఁడొ యంచున

స్వేగమె మిచ్చుఁ బిల్చుకొని పెండ్లికి రమ్మనె నంచు వారనం

జాగినరింప నేమిటికి జాగుదువా యని వేడి పీఠిచేన్.

నీ. మిమ్ముఁగన్మోనఁగానె మేనకాహిమవంతు లేను బంచితీ నంచు నెంచుకొనిగె

యల్లుఁడు మంచినాఁ డాత్సజనీవచ్చు ననుచు నందఱి మంద తాడుకొనిరె

యీశ్వరుఁ డెండ్లాడెదె తెల్పు మని యంచు నలగౌరి మనసును దెలిసికొనిరె

చిలుకవృత్తో నామె కిరము పంచక యున్న సమ్మతియంచని నరసుకొనిరె

యదిగిమార్గస్యకస్య యేమనుచుఁ జేప్పె, నేమి యేమి మఱేమి యింకేమి యనుచు

విని వినియుఁ దృప్తి లేకను వేడుచుండ, నన్నిటికి నానునొని రల్లమునులు. ౪౨

క. నాగాయుబుండు శంకరు, చేరిక చని పసిఁడి పలువ చెఱుగున నొకకే

ల్పొరున నొకకేల్వెలయ మ, హారాజా విార లేమి యంచుని మెల్లన్.

క. అగళకుఁ గుశలమె కుశలమె, యగజను నని జట గుణించునట్టులుగ వితా

పగచెద లేటికి తేటే, యగుఁ డెండ్లి యటన్న నభవుఁ డటులాయనఁగన్.

గీ. అంత నచ్చటఁ గమలభవామమతిని, విశ్వకర్మాది శిల్పులు వేగవచ్చి

యదిగివరుఁ జూచి యనటఁ గల్యాణకాల, తక్కునవి యెందనంగ నతండు చెల్పు.

నీ. జిలజిలఁ దనువునఁ జెలఁగు నన్నాగింపుఁ బట్టెలదీక్షిన యట్టిగట్టి

మగతాలపలకల జిగితంపు నంతన మురువునుజూపు కొగ్గిమెల్లఁగు టరఁగు

కడనిల్పు నీలపు కంచాలగడిసిన పుష్పరాగపుండీర్ను బోదెలాని

చాకమేర్పడ్డ పచ్చలయుత్తరా లంటు పగడంపు మవ్వంపుఁ బనికొణిగెల

జాళువారావిలేక ముత్యాలచాలు, తనదుచాయలఁ గొనఁజేయు తమిచ్చూపు

మురువు కెంపుల శిఖరము మొక్కలెత్త, సారకారుండు నీర్మించెఁ జవికయొండు

క. వెండియు వెండియుఁ బైడియు, మెండుగఁ గొని హరువు నూచి మెలఁకువఁగట్టెన్

దండోపతండములుగా, గొండలువచ్చిన పసింపఁ గొన్ని గృహంబుల్.

ఉ. కేకిచకోరచక్రిములభిన్నతవాయఁగ నీలమేఘనా

శీకవిరోధి మిత్రునిదిలీల గళంబుడు కొన్ని రత్నముల్

చేకొని చూచువారలు విచిత్రితరం బనఁ గొల్పుకూటముల్

చైతలు మేలుమిదైలును సౌధములేర్పొనె న్నూరాళికిన్.

96

గీ. ఆలయములైన బలుబండునట్టిగుహల, నాలయములుగఁ జేయుట కాత్మగోరు
నామయాదులు కొద్దిగ నయ్యెచిత్ర, మామయాదుల నిలసీనియట్టి మణులు.

క. పందిరులు వైచి రంవలి, చందువలను ముత్తయంపునరములు చుక్కల్
కిందగుటఁ బ్రతిఫలించిన, చందంబో యనఁగఁ బొడవు చాలు నిఁకేలా.

గీ. అంతఁ బెండ్లికి గిరివర్మఁ డాత్త బంధు, వర్గములఁ బిల్వఁ బచ్చఁగాఁ బసుపు పూసి
కముల్లంపుఁ డటంచు లేఖకులఁజూడ, వారు బుద్ధియటంచని వాని పంప 99

క. మేరుప్రభృతిక గిరివర, వారము జతగా నపుత్రప్రాత్రస్త్రీకం

బైరాఁగ విడిది యులుపలు, వారికి వారికి హిమాద్రి వైనముసేయిన్.

100

గీ. ఆపుడు మేనక తనపతి నట్టెచూచి, బిడ్డ లల్లుఁడు రాకయే పెండ్లి యేమి
యనురె నని మోవి విజిచి మోమవలఁదిప్ప, నదియింద్రునిఁ గనుఁగొన నతఁడులేచి.

గీ. పర్వతాఖర్వగర్వగర్వనిర్వాసణాది, ధూర్వహ యటంచు పెండులు స్తుతులు సేయ
వలదు పల దింక నీరీతిఁ బల్కుటఁ డని, వజ్ర మొకమునిచే నిచ్చి వచ్చునపుడు.

నీ. వలమానపాశీనవర్తన గచ్చత్తరివ్యావతకనాశక్తనావికంబు

పశికాంతరీపవిభ్రాంతికృత్పమానకమతనిష్ఠరపుష్కరవృంబు

అన్యానిలోకనకాస్యయాస్యత్ప్రియానతికారితోయమానవగణంబు

బాడబనీరసంబంధభనధూమ శంకనీయోపరిచ్ఛాదజలద

మంబరచ్యుత తారక స్వామృతాత్త, పూర్వరూపాభినంద్య బోధూయమాన

విచికాంచలచంచల విమలస్మృత, శీకరంబు చెలంగె రత్నాకరంబు.

క. ఆరత్నాకరమును గని, స్వారమణుఁడు డాయఁ బూజ చలుపుచు భక్తి

న్నీరనిధిమొక్క నిందుఁడు, గౌరీశంకర వివాహకార్యము డెల్పెన్.

గీ. అహవాయంచని యుప్పొంగు చచ్చివర్మఁ, డెంతటి శుభంబుఁ జెప్పితి వింద్రీ మమ్ముఁ

బిలువ నీవేల భటుని బంసినను రామె, యనుచు హేమవతా యన్న నాక్షణమున.

నీ. ఆబాల్యపుషితనకాశితపితృకాంబుమనుజార్థకము లి కేమనుచుఁ గుండఁ

జలితశిలావరస్పరఘర్వణభవాగ్నికణములమై యుష్పకట్లు చిట్లు

గజవిద్విగ్ధుహగళిత బలాకృష్టమాక్తికముల్లల కభివసవివేయ

స్వాధిష్ఠితఫలవ్యాప్తిదూరీభవ త్వతిదిదృక్షును నరు లైవుతను జెంద

శేఖరీభవదేకశశిస్తనంధ, యాంకపారశీర్షహసనార్థశంకనీయ

శృంగభాస్వస్రసాంబుగాఁ జివ్వరనుచు, నమరపథపాళికబికె నయ్యచలమాళి.

గీ. అటుల నుచికి పయోధి నే మనుచు నడుగఁ, బోయి యింద్రుని జూచి తా మ్రొక్క నైసి
నింక మీఁదటనేయకు మిట్టివనులు, శివుని బావయ్యె దని సుద్ది చెప్పినంత. 107

. మేలుర బలా యటంచని మెచ్చుకొనుచు, నచలమోలి శిరఃకంఠ మపుడు చేసి
నగతఁగాంచియుఁ బెండ్లికి నడువఁదలఁచె, నిదివిచిత్రంబయంచని యింద్రుఁడెన్న.

గీ. ఆవల గిరివర్మఁ డింద్రుని నట్టెచూచి, యెంతయుపకృతి చేసితి వే మటందు
దుష్టఁ డగువాని మైత్రికి దొడ్డవాని, వైరమే వాని యనునట్టి పలుకు నిజము.

గీ. అనుచు గిరివల్ల సురనాథుఁ డతని జూచి; యేమి యుపకృతి గలిగె నిదేమి యిప్పు
డకట యానందపద మెక్కుఁడయ్యెఁగాని, మునుపటివితాన వాల్చిలో ముంచితిఁగద. 110

గీ. కానియనినవ్వి వార్ధిని మేనసుతుని, హస్తములు పట్టి కోలాహలాఖ్యుఁ జూచి
యతని సకుటుంభముగ రమ్మటంచుఁ బిలిచి, బలువడిని జేరె నోషధిప్రస్థపురము.

గీ. ఆప్పుడందఱు నొక్కడ హాయిమీఱఁ, జేరియుండంగ ముచ్చట లెప్పిమిగొనుచు
శివకటాక్షబలంబునఁ బితవాని, తమకుసామెవ్వ రంచని తలఁచు కొనుచు.

గీ. ఇందుఁడు తమయొద్ది కేతేర లేవక కనునన్నఁ గూర్చుండు మనెడువారు
రైవతపతి యంగి హృదయిఁదకు సోఁకఁ గనులెఱచేసి యేమనెడువారు
వానవు కెంగేలి వజ్రంబుఁ దిలకించి యస్థి యిదేమిటి కనెడువారు
స్వర్గాధిపతివచ్చి చదురునఁ గూర్చుండ నాతఁ డేయూరివాఁ డనెడువారు
నైర శంకరుఁ డుమను బెండ్లాడు సుద్ది, కొద్దిగాఁ బుట్టుచోఁ బొట్టకొనివి యెదురు
సడ్డతేని తనాల మీనములు దువ్వు, నట్టిహిమవంతు చుట్టపు గట్టువారలు. 113

క. వానవుఁ డప్పుడు వీతయ, వానవులో వీరటంచు నతివినయముతో
మీనములు దువ్వనేటికి, మీనములా మేమటంచు మెల్లిగనగఁగన్.

గీ. ఆచలనాథుఁడు చుట్టాల కళుకు నూపి, యిందుఁ డాకుమటంచుఁ గేతెత్తి మ్రొక్కి
యతని శంకరుఁ దోడితె మ్మనుచుఁ బంచి, క్షాన్యకులజనుమంగళాజనముఁ బిలిచి.

గీ. కృముక వారంగ జంబీర కదలికేక్షు, వారికేలాద్యలంకృతిసార మైన
పెండ్లిచవికెను బంగరుపీట వైచి, యుమను శుభలగ్నమునను గూర్చుండు మనఁగ.

మ. మొరసెన్ దుందుభు లంత వాషికికదిసప్రొద్దన్నహామేఘ భు

ఘోరనిర్ధానదుపాంగజాతరవమిశ్రిస్సారనైజస్వన

స్ఫురితాద్విప్రీతినాదకైతవ వచోభూయస్సమాయాత ఘ

చరసిద్ధాశ్వముఖావతంస నివిడస్థానీయరథ్యాకతత్.

చ. కులగీరి కన్యకామణికి గొబ్బున నప్పుడు నల్లవెట్టుఁగా
వలె నని బంధుకోటులు జవాదని గడ్డురిఁ గంతునుంపుఁబూ
పులఁ బడవైచికోరింబనపుఁ బూయుచు సొమ్ములు కోకలీయఁబో
పులుగను దీనివైచెను నవోదితబాంధవశంక గల్గఁగన్. 118

గీ. అంతవిదుషులు సాధ్వులు నధికశీల, లనఘకులజలు మునిపత్ను లాశ్చజాత
వతు లగుసువాసినులు వేగ వచ్చి మీరు, తామనమునేయనేల నిత్రఱినటంచు

గీ. అచలకన్యకు గౌరసిద్ధార్థకలిత, తరుణశతపర్వికలనెత్తి తలనుదెట్టి
చేల మున్నాభిగాఁ గట్టిచెంత శరము, వెలయ నభ్యంగనైపధ్యవిధి యొనర్చి. 120

క. సుంకులు చెరిగిరి మునివర, చంకజలోచనలు గువ్విపాటను టోలే
యంకురములెత్త నభవా, రింకను వినవలె నటంచు రేమన తక్కిన్.

ఉ. ఆహిమలైలకన్యకచ మప్పుడు మెల్లఁగ విప్పి మూనిరా
డ్డహిని యొర్తు నైశ్యహృతిస్ఫుట్టకరంబుగఁ బుష్పగంధక్య
చ్చేహమునుంచి మిన్న గనఁజేసె నళు ల్పవియా మెతాబలం
ధేహను ఋక్కుచెప్పుదుఁ దదీయకరంబును బట్టునంతకున్.

గీ. తక్కిట తక్కిట యం చని తాళరీతి, రంభ మొదలైనవాడు తలంటఁగలన
గౌరి సమృత్తవైదికాచార గనుక, యట్టివారలఁ జేరనీ దండుకెట్లు.

గీ. అవలఁ బార్వతియొకతె పదాబ్జములకు, దివ్యమణిమయపాదుకలో దెచ్చితోడుగఁ
జంద్రీమఃకాంతమజ్జనశోలఁజేరి, వాలవాయజఫలకంబుపై పసింప.

చ. ఒకసతి గంధతోయము సమర్పితపంకముగాఁగ నెత్తి సా
రెకుఁ జిలుకంగ నొక్కతె మత్తన్నఱిఁ జలుకుటంచుఁ బ్రామి చి
క్కుకు నెడమిక మెల్లఁగను గోరులగీటెను సోగలైన వెం
దుకలకు జిడ్డులేమిని జిటుక్కు రనందుట్టివైచి చూచుచున్.

క. అంతట చూరంబునఁగ, మ్మోతరమున నుండి ఖచరగంధర్వాదుల్
స్వాంతములు రంజిలంగా, వింతగ వాదిల్చినాదవిభవము గొలుపన్.

ఉ. సర్వనదీజలమృదులను సారనలోచన యొర్తు దంప మైఁ
బర్వుజగిం గనుంగొనెడిపట్ల హరిద్రీను లోక మెల్లనున్
శర్వరి యంచుఁ బల్కముఖచంద్రునిమట్టుకు మంగళార్థమై
పార్వతిగూర్చి స్నానము నవస్త్రముగానెలవేర్ప వెంబడిన్.

క. పడఁతుక యొక్కతెపోగుల, గడితము గల చిల్వపల్వనైకొని కురులన్
దడియొత్త తరకుఁ దోడ్కొని, కడుపడిఁ గట్టించె దివ్యకాశేయంబున్

- గీ. తోయజానన మజియొర్తు ఘాప మొసంగి, గోవజవాది పంకించి కురులు దుష్ట
గంటుగావైచి యందు మాంగళ్యమగుట, నిష్పవూపుల దూర్వాలు నెత్తి చెక్కె... 129
- గీ. అగజనొనటను మధ్యగ నద్దియుంచు, పొరిదశ్శముదుట్టు వెలయు సంతరము గీరి
తర్జన కొన మనశ్శిలాద్రవముఁబెట్టి, చుక్కదీర్చెను మేన దీక్షోచితముగ.
- ఉ. పట్టికే మేన బొట్లఁ బ్రతివాసర ముంచెఁగ నెన్ని నేర్చుకొ
న్నట్టిదొ వస్తురూపముల నంతని యింతని చెప్పనెన్నిక
లట్టిగ వే మహాపుత పరార్థపరార్థముల న్నహత్తుగాఁ
బెట్టుక ప్రిస్తరింపఁగను భేదము లెన్నపు నన్ని భేదముల్.
- 131
- గీ. జగదవృష్టగుహాశితజ్ఞాననిధికి, దన్నయనగోచరత నీయఁ దలఁచె ననఁగ
మినుకులేకగనునుగోటికొనను దిద్ది, యుమకనులఁ గజ్జలం బుంచె నొక్కకలికి.
- ఉ. తావిఘనీకృతాల్లిజ సుధం గననట్టి మహేశ్వరత్వప్తివై
మోవికిఁ దద్వర్జిరసపూర్ణత నీయఁగ బిందువై యదే
తాద శిరస్సరోజమున దాఁగి స్వమాతలవెంటుచెప్పినో
నావెలయించె నొక్కచెలి నానను ముంగరముతై మంబుకు.
- గీ. పంకరుహరాగఖచితతాటంక యుగళి, రవియుగలి పోల్చిన్కొకతె కర్ణములనిడియె
నగజ కాన్యద్యుతికె కాదు బిగువుచునులు, గదిసియుండుటకును నదే కారణ మనీ.
- చ. రవరవచేసి చందురుఁడు రాత్రిలు కూడఁగనీనీక్షిడు జ
క్కవలు దలంచి తత్సతులఁ గాటియవెట్టెడినాఁగ గుబ్బచ
స్థపపయిదాఁక లోఁగొని క్షణక్షణ వృద్ధినినగ్గతెంపుమెం
డవుగతిగౌరికంఠమున హారము నొక్కతె యుంచె నత్తజ్జిక.
- గీ. కాంచి వెలయించె గౌరి కొక్కర్తు కామ, కోటిపీఠం బటంచు లోకోక్తి గలుగ
జ్ఞాననిధి శంభుఁ డేకరసాలనత్వ, మరది యం చని నులియించు టంచఁగాదె.
- గీ. పార్వతికి నొక్కనెచ్చెలి బాహుపురులు, తాయెతులు వంతులుంగరాల్దనరంజేసెఁ
గాని యవి రత్నమయములొకటకములను, దాల్చిఁజేసితి నే నంట తంటగాదె.
- గీ. అచలకులపతినృపాదాబ్జములకుఁ, దోయజాననయొర్తు లత్తుకను బూసె
శివునిజడ కేల చాయ వైచెద నటంచు, మణుపుఁగేపొడ్డునేసెఁ దన్నాల్పహతికి.
- గీ. చానయొక్తతె యగజ మస్తకమునందు, బొందుగఁగిరిటమునునంచెనందువెలయు
చంద్రకల తన్నటిమరీచి శబలమగుదుఁ, గచఘనోద్ధేంద్రచాపవైఖరిని వెలయు.
- ఉ. ఆననకాంతిఁ జూచి శుశ్రుతులంచను శ్రీలు భయంబుఁజెంది యె
ట్లానళినారి దానినరియ్యె వెలఁగే నతఁ డోడ నంచు న

వ్యానికి మాటు పూరి కఱవంగనుజొచ్చిన ఓతిఁ జేడెయో

రౌనగపుత్రికుంచెఁ గలమాంతురరాజకృతావతంసముల్.

140

క. అంచెల నుంచెఁగ నొకచెలి, యందలిరపదెత్తివైపునా యుంచుదునా

యిందుముఖి తెల్పవేయని, మందస్మితమొదవఁజేసె మహిభృత్యులేకన్.

గీ. అంతమేనక సనిశోర్ణహస్తఁజేసి, తనయఁ దోడ్కొని కలదేవతార్చకని

ముసలిముత్తైదువులకాశ్యఁ ప్రాప్తుచునుచు, రత్నపీఠాన నిడి వరురాకఁగోర.

ఉ. అచ్చట మాతృకల్ హరు మహామణినిర్మిత పీఠవిండికన్

వచ్చిన వాసిగా నిడి వినాహముహూర్తము దాసె నంచు తె

య్యారదేశికాదు లని రంచనుచో నతఁ డట్లు చేసినన్

జచ్చని యక్షతల్ శిరము పై నిడి శోభనగీతి తోడుతన్.

క. నీపంటును నీపంటును, యోవెలఁదీయనుచు వార లొకఁడొక రాడన్

వేవేల తపముచేసిన, నావిభునంటంగ దొరకునా మీ కనుచున్.

నీ. పెనుగట్టులను బెట్టుకొనునట్టు కనుపట్టు చనుగట్టుపుటముల నినుసుచూపఁ

దొగవిందు వగపండు పగచెందు నగవొందు మొగమందుఁ జెన్నుటబొట్టుఁ దోఁప

నల భృంగముల యంగముల రంగులరంగ వెలయంగచురఁబు ప్రిదులఁదాడఁగఁ

దరిమొల్లవిరిఘ్రుశ్య మరిమొల్ల శిరమల్లఁ గరపల్లవముఁతొక్కగతిని పోక

గంధతైలంబు జడలెల్లఁ గలయఁబెట్టి, తట్టి రాచుచు గీటుచుఁ బట్టి యడిమి

హరుఁడు మదిలోనఁ బొంగ నభ్యంగరీతి, వైష్ణవి యొనర్చి వెంబడి వరుసగూర్చి.

గీ. పసుపు నూనెను జేర్చుక పరమశివుని, మేనికిని బూసె వలదనగాను వినక

కుసుమములఁ వేయు మన్నఁగుఁ గూల్చునాతఁ, డధికసరసాల కొర్రెగాయట్టిచేత్.

గీ. అట్లు లేడింట రెండుంచి యొడు దెచ్చి, నాల్గు మంచులఁ నొకటి పెన్నును సగంధ

మర్థమర్థము శుద్ధవహస్లు వంచి, యభివృత్తి నభిషిక్తుఁజేసి వాఙ్ములతోడ.

147

చ. తడి చిన మల్లెపూవులనుదాఠిఁ జెలంగడి చుల్వ నున్న సు

గ్గడితపువల్వ నొత్తునెడఁ గాయకయుండెడి యల్ల కన్నరే

కుఁడు మహనీయవస్త్రముల సొమ్ముల ముండిడి తాల్చు టొప్పనం

చుకుగుకొనంగ నప్పుచు గణాధిపులన్ గొనఁజేసి గుప్తనన్.

నీ. పులితోలు సరిగె పూవుల హెచ్చు కిముఖాబు గొప్ప తమాసుగా నొప్పఁజేసే

కరటివర్చును పైఁడికండెచందురుకావి వలువఁజేయుచు వలెవాటువైచి

పడగల ముత్యము నడుమునఁ దగఁ ద్రొచ్చు లేలుకనుల్లగ నొంటిలు దాల్చి

విదియఁచందురు తురా గదియించి జడల నెడంబు దోచఁగఁ గిరీటంబు వెట్టి

149

సఖివిధి తీర్చున కరిచాయనూలి, జాళువాగుండ మోహనమాలికనిడి

భావనృక్కు తలకపు లీల నొనగి, నిలుపుటద్దముఁ జూచి తానె తలయూచి.

ఉ. శౌర పెదాను నాదుసాబ గంతయుఁ గన్గొన నేని యల్లని

149

సోరగింద్రకన్యక మహాద్భుత మం చని యెంచునో యలం

కారము లామె మెచ్చుటకుఁ గాక మఱేటికి నట్లు నేయకే

యూరకయున్న నన్నుఁ గొన నొప్పుదుగా దొరబడ్డ గావునక.

నీ. ఓరయ్య గణపతి వేతె యిచ్చెనఁ గాని యబ్బబ్బ యిందుప్ప టడుగవలదు

నారిగా వితగాను బారాడెవ వజేమి చుక్కయెట్లున్నది చూచి పొమ్ము

నగనాడెములు చూచినావు గాదె కుబేర యీకరీటము వెల యేమి చేయు

భృంగిరీటీనన్ను మంగనుగొనినావె యిట్లుంటినా తెల్పవేని నాన

యచుచుఁ గాముక రీతిని ననునరించి, యచలకన్యకపైఁ దప కానముట్లు

151

లోకము భ్రమించుచుండ లోలోనె తలఁచి, బద్ధుఁ డన నెత్తె నెత్తుతచ్చుద్ధచిత్తు.

చ. అటుల లోకానుగ్రహారంబుగా విలాసంబులు చూపు శప్పరమేశ్వరుండు ముఖవం

ద్రచందిరికలన చిలువపువెలయ హృదయగతిన గేంద్రకన్యకానురాగ బహిః ప్రసారం

బనఁ గాశీరచందనం బలంది స్వభక్త కల్పకత్వంబునకుఁ దగినట్లు దివ్యకుసుమం

బులు ధరించి స్వస్థకులజామాతృతానంభూతకుతుకంబున గుడి గడుపంతెరిగి హిమవ

త్సవనజగమిషాచంచలం బగువెండికొండ యన నిగనిగయను తెలిజిగిం దగి దివ్యమ

ణిగణఖచితభూషణభూషితం బయ్యుఁ గంతోపకంఠాయితజ్యోతిస్సముదయంబు

లంతరాంతరితనభోనైల్యంబులుగా స్వజాతియోగ్యం బగునల్లారుదినుసున జెలంగ

పుషత్వంబు కలిమి దురితనివహముల వెదకిచూచి యాఘోశించి లో నణించివై

వఁ దత్సంయోగ జనితం బనఁ గనీసికాఘోణాపుట్టంబులు నలుపునం గనునట్ల శివ

నామంబు మహామంత్రం బగుట పరులకుఁ దెలియనీయక తదత్తరద్వయంబున భర

తజ్జుఁడొట ననుద్రుతంబు లని మఱుంగిడి సరూపంబులుగా శిరసా వహించెనో య

నురీతిఁ దిర్యగానతప్పులై విడికెంపురవలఁ జెక్కిన చొక్కెంపుఁ బైడికట్ల నడరి

సద్యస్సముదితబాలచంద్ర రేఖలనపహసింపఁగల విషాణంబులు గిరిశిఖరంబు లకు గట్టి

చాలమి స్థశృంగ నామ ధేయవత్సంబుననవ్వెనోయనఁ జామరముల నుల్లసిల్లఁ దా రా

మరుపెండ్లి సేయనుంకింప భావికార్యంబుఁ దలంచి శంక వొడపు యావరాన్యంబు

నకు ముందుగొని తనవాహనంబులనుతమంబుఁ బగుటఁ దనకుం దావు విడిచి య

గ్రాభాగంబునఁ గూర్చున్న లంబోదరుని తెఱంగున మాంసభూయిష్టికత్తు న్నా

వ్యపుటంపు గంత నానిశోభిల్ల గంతం బాంద్యంతమఘోషం కయ్య మధ్యసంభా
 వితబిందుమాత్రంబున ఘోషవత్సంబు కలిమిఁ బ్రకటింప అంకె వైవఁ దద్భవంబు
 గుగంగడోలు తనఘోషవత్సంబు సార్థంబుగా గుణవద్బుంటిగామిమంబున ఘుణఘ
 ణాత్కారంబు సేయ మంచుమలరేని యింటిపెండ్లికి సత్వరసాతలాధివాసులం దింప
 నెత్తనాధారదండం బన నొక్కడనుబికి యొక్కడవాయిలు వాలంబు దనర మహా
 సంవృత్తత ధరియింపనో యనఁ బాదచతుష్కుబలసంపత్తి గను నాధహరిసార్వభౌ
 మునింగాంచి పృథుఘగణపంచశాఖాంచలధార్యమాణ ధక్కికా నాదఘక్కికాభీత
 వివిధతరుశాఖాశిఖాసముద్భిత్తినిభిలకుకసికశారికాగుఘ గరుత్వటలజనిత పటపటాత్కా
 రపవననిర్వర్తమానవనదేవతాదేయపుష్పాంజలికింబుగా నధిశించి తన్నహా నాదవై
 భవంబున విజ్ఞాతకల్యాణసమయసామీప్య తాట నేపకహస్తవిన్యస్తాష్టిపముల కొం
 గు డిగిచి చుట్టుచుఁ జెవులనిడినయొల్లకుఁ గొలుకుట నొక్కచు నంగికతలు ము
 డుఁచుచుఁ జలువదుప్పట్ల మడఁతలు విప్పి కప్పుచు దివినుండి దిగఁ బ్రతివాతసమా
 నీతపురోయాయినెతాజనమిథన్నంబాధజనిత విభుర్నణపనీపతత్కనకభూషణరజఃక
 ణఘాసరితలోచనసరసిజమ్ములక ముష్టిగతతర్జనీపుష్టమ్ములం దుడుచుచుఁ దెలియ
 నుఁ దక్కుచమ్ముల నడుగులు మోవ నే మనుచుఁ జేతులం దడవి యివె హిమన
 చ్చిఖరంబు లని యధివసంప స్నిగ్ధతం జరగ నధోముఖమ్ములుగాఁ బడఁ బడనీక
 తారహారమ్ములు కాళ్లం జిక్కిఁబట్ట నంతలోఁ బూర్వకృతపాపహృతికి భృగుపత
 నం బయత్నంబుగాఁగలిగె నిఁక దివ్యపదలాభం బగు నని కేళ్లఁగాళ్లఁ బట్టుకొను
 వారును విరులవిలుకాఁడు దారమ్ములు వైచి కెంగేల నొత్తుజక్కపడిట్ట లన యా
 యుజాకతైకగుణావబద్ధావలగ్ను లగుచు దంపతులుగా వెడలి కచకుచఘనభరం
 బున సోమపీఠినీవహంబు ఝరీలున దిగ నుక్కుగుండ్లు కట్టివిడిచిన బెండుపౌతిమల
 రీతినస్తేచ్చాన్సంచారలై యెట్టకేలకు దైవవశంబున మోముమోమునఁ జేర సందడి
 సాకున సరిమోవి యానఁజూచువారును వెలయాండ వాలుకీబజడ రతనంపుఁగుచ్చు
 లు కాలి వేళ్లఁ గఘించి యంగదట్టమ్ము లెగయఁ దలక్రిందు సేసి వైవచ్చు కొడె
 కాండ్రయినిమిషత్వంబు పరులకై నిర్దశించి చిటునవ్వు నవ్వుఁజేయువారును రత్న
 మయగిరిశృంగశృంగాటక ప్రతిబింబితనిజరథతురగాదులం జూచి మనకు ముందుగాఁ
 దావులెవ్వరో యాక్రమించి రనితోచి యస్నిగ్ధబర్బరశర్కరాకర్మశంబు లగు
 తలంబుల నీడలు లేమి పిజనంబు లని బరువులు దించి వచ్చువారును వాలుగంట్లు
 సందడిని బాసి తిరుగఁజూచియునాఘలకుఁ దమమీఁది యాన దెలియ వెనుప

క్రొక్క చెలియకనిలిచిన నెం జేగితివి తెలియనేమి చేయుదుఁ బ్రయా యని వారు నెడ
కుముందుఁ జను తైలగువోంతరఁబుల నట్లనెఁపతిధ్వను లెనఁగఁ దూలి రని యందుఁ
జొచ్చి కానక మగుదునెడ నాత్మకృతు లచ్చమణులఁ దోఁపఁ గంటి ననికెం గేల్లఁ
దిగురామినిగొండతాళ్లు నైతము వీరిరూపంబునకు మోహించి లోఁగొనెనిట్టిరూపవతు
ల నేల తోడితెచ్చితి మని వగవ వెనుప్రక్కవారు నవ్వఁ దిరిగి చూచి భద్రమస్తను
చు జతగూడి వచ్చువారును మార్గశ్రీమావనోదార్థంబుగాఁగల్పకాదుల వేడికొన్న
మైరేయములఁ దావి చిదురీపల కెక్కు కోడెపూయపుజవరాండ్రు నెమ్మొగ
ములఁ జూచి చందురీలారా మీ రేల వెనుకఁ జక్కితిరంచు గల్పగుబ్బలం జూచి
మీచుట్టమింటఁ బెండ్లియే సుందుఁ జనక మాతోడ పచ్చెదరేమి యనుచుఁ బలుకు
వారును దారకాసురమహోద్భటభటానీకనమరసమయసురపురీ మధ్య విశ్వంఖలన
జీవగృహీత గృహిణీకరాంబుజ సురబీజతాదోష విమోచితతిశ్రిచతురవార్షికస్తనంధ
యముల నింట దిక్కు లేమి నిడక యెత్తుకొనిరాఁగ జవలె యగుటను దోషయ
లయకనబడము కొంజెమటకై పయ్యెదలు దార్పఁ బచ్చిచందురువంకలపైవచ్చు
పచ్చవిలుతుని కచ్చెలకుం గెంపులజిరా దొడిగిన ట్లాప్పు గుప్పెతలసిబ్బెపుటుబ్బుగ
బ్బిగుబ్బకపలఁ జూచి చాచి చాచి యన బాలెంతల వేడి యిప్పించి మఱియు
ను బధికమునిజ నముల చేతఁ గరివ్యమాణసవనవార్షికముల నరసుకొనఁ జేటి
చ్చి కొన్న నీవాగనత్తుల ననుయాయమందాకినీనలిల పూరితకనక కమలినీదళపుట
ముల వైచి తూట నంచులం జేర్చి గట్టిరాలఁ బొడిచి తన్నుఖంబునం దావిం
చువారును కిన్నరగంధర్వకంఠోర్ధ్వాధరభాగంబులం జూచి నజాతీయభ్రమంబునం
జెండించు ఘోటకముల గుదులు తట్టి లేలవైచుకొని వచ్చువారును గిరివరశబర
నాస్తిసీవాస్తమదగంధసమాగమనసంజాతకోషభీషణగజకోటినింఁ ఘాటధాటినిగోధ
నయాతాయాతవైయర్థనిశ్చేష్టితాధోరణదూషణపరాయణులగువారును నాహిమాచ
లకమతమార్థస్యంబు గావెలికలఁబడు శేషపాట్ల మెట్టికల వచ్చువారును దిక్కిరటిఘం
టాప్రసారితకుండాండపథంబున వచ్చువారును నగునమరారుల జయజయశబ్దంబు
లు భూరి భేరిభాంకారములఁ బ్రబుధగణకిలకీలారావములు నరుంధతీప్రముఖగౌరీక
ల్యాణగీతిననదంబులు మునిజనకృతస్వస్తివాచనారవంబులు వందీకృతవాచస్పతి ప్ర
ముఖపతితశతదీప్తి చిరువనగ్రంధ ఘోషంబులు నతినిబిరీసతాదోషభృంగిరిటి వే
త్రినముత్సారిత శుభావలోకనకుశూహలి దిత్యదితిసుతవిష్ణుటత్సంఘ కోలాహలం
బులు దిక్కులు పిక్కటిల్ల భాగిరథీయమునలు న్నీకృత రూపాంతర లయ్యుఁ బూ

ర్వరూపంబులు తెలియఁ దటజనితకాశముల ధరియించినట్టి చామరములువైవి భా
న్మయం డనీతినీతిగా చుట్టింబుఁ దానె పట్టుకొన హిమకరుండు నిజజీరణములం బ
న్నీటిధామింపుఁదితి పని నెఱవేర్చు గాచనీచ్చురితగాత్రములు తటిత్తులై డెలం
గఁ దజ్జవ్యంబు లగుగర్జా మేఘంబుల దినుసుక మృపంగారవంబును నివ్వాసనమాయా
తమధుకరావళియుఁ దోఁప శుభాంతరాక్షుంబుగ వర్షంబు గలుగునని గణపతిం బ్రా
ర్థించి కొట్టివైచిన నారీకేశఖండంబు లనఁ బుష్పాంబుజిక్పత దరవికచ పుండరీక
పండంబులు పృజాన్వేదనివారణనియుక్త పవనసమాకృష్టమాణంబులై కాయమాన
ములు విభాసిల్ల రంభాదులు నటంప నోషధిస్త్రిస్థపురముఁ జేరునవనరమున. 152

నీ. తత్త కందుకమ్మతాంతరపతద్బహుభక్ష్యసంఘసౌగంధ్యకచ్ఛద్రోగజ్ఞ
పాంకవచందనసౌక్ష్మరీమళకృష్టిసంభవోచ్ఛానతాశాలజతర
ప్రాచేయజలసిక్తరథ్యావళీమరుత్సంసర్గసపుళేకోద్ధమతనూక
కాయమానపృతికర్తృభేదైకైకవేద్యసత్త్వరహృత్పవిత్రణాక్షి
వేణువీణామృదంగాదివివిధవాద్య, రవిసుధాగాగ్నిహవిహానితరసనకర్ణ
యయ్యైఁ బరమేశు వెంబడి నరుగు డెంచు, నల్లయమరాళి; యవ్వడాయచలమాళి.

గీ. ఆత్మబంధుసమాజంబు లనునరింపఁ, దాను శుభవాద్యములతోడఁ దరలి వచ్చి
పరమశివుపాదసరినిజప్రీతిఁగఁ జేయఁ, గప్పకొనుపచ్చడము చుట్టు గట్టఁబోవ.

ఉ. ఆంతకు మున్ను గానె హరుఁ డడివరేఱుని జూచి మొక్కికన్నో
యంతకవైరి యేమి పని హా యిదిమా నుచితంబె చాలు లెం
డెంతటితప్తవస్త్రి నీక నేగతి దిద్దుదు నంచు నెమ్మదిం
గొంత భయంబు కొంత వగ కొంతతృప్తిపం గొని యాతఁ డెత్తుచున్.

గీ. అధికభక్తిని నర్ఘ్యపాద్యాదు లానఁగి, దేవపతికోపపటపరస్తీర్ణసరణి
పాచ్చరికయంచుఁ గైదండ యిచ్చి మెల్లఁ, దోడుకొని రాఁగఁ జారు లీక్షింపుఁగోరి.

చ. నలుగిడి చీర గట్టుకొని నాణెపుసొమ్ములు దాల్చి ఫాలమం
దలి తిలకంబు దిద్దునెడ డగ్గఱవచ్చెను శంభుఁ డన్నచోఁ
గలికి యొకర్లు కన్నులకుఁ గాటుక వెట్టక పాజీవచ్చె వే
డ్కులుగను దన్నిరంజనతఁ గన్గొనఁ దా నటులైన రీతిగన్.

చ. తరుణి యొకర్లు నాయకుడుఁ దానును వేడుకనుండి చంద్రీకే
ఖరుఁ డిదె వచ్చె నం చనఁగఁ గన్గొన బంగరు కీటిపూఁత యు
ప్పరిగె గవాక్షిలోన నఖసంక్తియుతం బగుమోముఁ జూపె న
క్కరకుఁ దనర్హభూషణ నికాయపు తట్టెను జూపెనో యనన్.

- గీ. అమ్మ నాకి మగఁడు బాగైనవాఁడె, యతనిఁ బోనక నిల్పి కేలంటి దిగిచి
నన్నొనంగవె యను తనకన్నెఁ జూచి, యువిదయొక్కతె తపము నేయుచు నెప్పుడు
క. యోగినికని యుపపతినం, యోగినికని దనులఁ బులక లూప్సఁ దొడంగెన్ 159
ఆగంగాధరుఁ గన న, ట్టొంగాదే తత్తు దుచిత మగు రూపమునన్.
- నీ. చుకుసుమిదర్శిచుచ్చధృతాణచయంబు సనిశేత్రివత్తత్పరీజానివహము
జిగణేశివన్నేత్రియుగళాలిలోకంబు శిశిభేనివన్నత సింధురాస్య
మాతితత్తుభూషద్వియచ్చారి వక్త్రంబు పంక్తి వినదనివత్సవన్నభవము
దై వతితపరివర్ణంకాధి నాథంబు భుజజిగరాడివద్యాధరారి
గాను విలసిల్లె నైలక న్యానిమిత్త, ధృతమహాద్భుతసాందర్యదేహశర్వ
మందమందవిలాసికగ్రీవావలోక, కార్యధుర్యతమేష్టి జగత్సమిష్టి.
- గీ. ఆటల నచ్యుతవత్తహస్తావలంబు, మమర నమరాధి నాథులు నల్ల ఋషులు
గణములును వెంబడింపఁ గన్పెంతరములఁ, గడచియంతిపురంబు చెంగటికి నడువ.
క. ఇది పెండ్లి చవికె యావల, నదియే యంతిపుర మంచు నచలేందుఁడె దనన్
మదిఁ దదాభివము దెలుసుక, తదుదితవైచిత్రీ చూచుదారిని మెలఁగెన్.
- క. కమలభవుఁ డంతడగ్గటి, సుమహారోస్తని వచించి శుభలగ్నమునన్
విమలమణిపీఠి నిలిపిన, హిమవంతుఁడు స్వగురుఁ డేడి యేడి యటంచున్.
- గీ. ఆతఁ డంతఃపురపురంద్రు లందురాఁగ, నడచెరలతోడఁ జైక చెంతలనునిల్చి
నందఱును బందుగులుగాక యన్యులెవ్వ, రైన నీవేళ మఱుఁగునకక్కటేది. 165
- గీ. అనుచుఁ దాను సభార్యుడై యభవుఁ జేరి, కనకపాత్రిక నిడుండంచుఁ గాల్లుగడిగి
రత్న సహితంబుఁ జేసి యర్ఘ్యం బొసంగి, పంచగవ్యంబు మదుమధుపర్క మొసంగి.
- గీ. ఆభిలలోకంబు లేలియు నన్ని దినము, లంబరం బొక్కటే గాన్పియన్యమెఱుఁగ
నట్టిపరమేశ్వరున కిచ్చె నద్భుతముగ, నంబరద్వయి సురబుహుచ్చనఁగ బడిని.
- మ. గురువర్యోదితమంత్రీపూర్వకముగాఁగో నీధరేందుఁడెను కూ
తురుకెంగలున మేనకాశయభవద్యోవాహినీతోయశీ
కరయుక్తిఁ బరమేశుచేత నిడెఁ దత్తాయాత్తరోమాంచలేన్
స్థిరమైతోచెడిమారు పన్యపరిపఁ ధ్యేయాన్వవాచ్యంబుగన్.
- గీ. అంత హరుఁడు స్వపాణినీయతను దెల్పె, నచలకన్యాకరంబున కదిస్వకంక
కారవనిమంబునను శబ్దవార మెఱిఁగి, నంతతము తత్తదర్హునిసంగితఁ గనె.
మ. వతీయును.

- చ. దినములపెంబడి స్వపతిదేహకళ భోనినట్టి వెల్ల ని
మృనుమ సుధాగభస్తి సతు లగ్గలికం బయిఁబ్రాఁకునట్టికి
తిని దనకేళ్లఁబట్టిన సతీమణివోయిట భ్రాతృలాజలం
చిన శశి వేలిపించె చ్చీయఁచెప్పినమంత్రము తాను జెప్పుచున్. 171
- గీ. మహిభృదుత్పత్తి కనుఁగొనమణియె యాను, బ్రస్తరాదులు కామికిఁబ్రభయె గుఱుతు
వానినిదైనఁ దెలియఁ బాఠ్యతి గళానఁ, గట్టి మంగళసూత్రంబుఁ గట్టె నపుడు.
- గీ. అచరచరరూపలోకస్వప్ర్యాది కార్య, కపట నాటకమాడింపఁగాను గౌరి
సూత్రధారిణి యగురీతిఁ జూడ నొప్పె, నత్రిగుణబద్ధమాంగళ్య సూత్రమునను.
- గీ. సప్తపదములు దొక్కించునమయ మనిన, నచలకన్యక నాకాళ్ళ నంటఁజోకు
మాదిపదమందు సంఖ్యార్థమనుచువారుఁడు, తత్సవంబును నిలిపెఁ బ్రస్తరమునందు.
- క. ధృవుఁగంటివె చెలి యంచని, శివుఁ డాడిన సిద్ధఁజెంది చిఱునగవు కనుం
గవఁదోపఁ దలను పంచుక, నవునని డగ్గత్తికన్ హిమానిజ వలికన్.
- గీ. అంత బువ్వం బటంచు నయ్యచల మౌళి, బంధువులకెల్ల రప్పించి బంతులుంచి
యాకులనువైచి పడ్డింప నారగించు, సమయమునను బరిహాసనంగతులను.
- క. అల్ల యరుంధతి శంభుఁడు, మెల్లనఁ గనుగీటి విడువ మేలము జూడన్
ముట్లోకమ్ముల నుతిఁగను, కట్లోలినితోడ వింతగాఁ దోఁపంగన్.
- ఉ. దప్పళ మెత్తి పక్కులకుఁ దప్పక పెద్దన నీవు పూనుచో
గుప్పన రొయ్యగొ లిచటఁ గొట్టెఁ దప్పదీయతనుస్వభావమో
యప్పుల నందువైచిలివో హాభవదగ్గినుపుత్రపుత్రీమే
నిప్పగు దెంచు నామనుమఁడే వినిపల్కెనుగా సురూపగా. 172
- గీ. పడలటంచన దాన్యవైఖరి వెలయంగ వైచిపోయెదవుగా వనజనయన
పాయసద్మూతి యతిపక్వగుడంబునఁ బపలభేదములనే వర్తి తాంగి
ఆరికొరీతిని మున్నట్లనే నీవల్లఁ గలవంటకం బబ్బెఁ గంజవదన
యపకారమాది నెట్లైనదో తెలిసెనా పప్పువెట్టిడీవేళఁ బ్రసవగంధి
బలిమి యొనరించి యెవ్వరేఁ బట్టికట్టి, పెండ్లినిరీతి నేమని పెనఁగివారు
చెప్పఁగా నేల మేనకు సిగ్గు చాల, దొచగకె పలికిన వివఁగదోసి గంగ. 173
- గీ. అంతింతలావణ్య మంగంబులనె కాని పప్పులలోన నేపాటిగాన
బంతులఁ దిరుగ నీపదములనే తీపు బూరెలం చనుమాట బూటకంబె
నపులుసీముత్యాలనరములందునె గాక కొద్దియైనను గానఁ గూలరందుఁ

బండ్లు నీవోటిలోపల నున్నవే కాని కంచాలలోన నొక్కటియు లేదు
తైలమయ్యెడు పెండ్లికి సంతరించు, వస్తువులు కొద్ది వెన్నక వండనేర
దందులో నీదువడ్డన యద్భుతంబు, రాకు మీబంతి నోసి యభిసృజంతి. 180

సీ. కలకలమంచని పలుకులాడెడుగాని పంచదారలఁ గానఁ గంచములను
మోవి విఱుపుఁజూచి మోడి చేసెడుగాని ఫలములనైవపు పళ్ళెములను
జాటుపయ్యదతోడ సంచరించెడు గాని యెలనీరు దప్పి కొక్కింత యాపు
దెగురుఁజూపులఁజూచి తొలఁగి సోయెడుగాని బేడిసతాలింపుఁ దెట్టవేమి
తావకాంగములను జూచి తలలునూపఁ, శరనిధిపితాన మాకేమిజడతెగలదె
కంచములుచూచి వడ్డించు కడుపునిండ, వెనుకఁజూచెద నీజోకవిన్నవాక.

క. ఆతిరసములవడ్డించితి, వతికనతికాంతమునెడి యర్థంబేమా

మతి నూహించితి నీవే, గతిసే జేసితివిరిత్తఁగగనసరితా.

గీ. చీకుకేవాకులను దొప్పఁజేర్చిపెట్టి, సుగము నిండంగఁ గరికవోచులనుదీసి
నెయ్యివడ్డింప మీయమ్మ నేర్పినేమి, యద్భుతంబగువిద్యగా యది సురనది.

గీ. సలిల దుగ్ధంబులకు శీరశబ్దవాచ్య, భావసంపత్తి నొకటియై పరఁగుననుచు
నీళ్లఁ బోలని వడ్డించు నిన్నువంటి, దొకవిదుషిగల్గునె వినంగ నోసి గంగ.

గీ. పెరుఁగుచున్నది గావునఁబెరుఁ గటంచుఁ, బేరు గల్గెనొ దధికి మీపెండ్లిలోనఁ
బడెఁడు పెరుఁగును బదివేలఁకప్పుచేసి, పెండి నీర్యంపఁగాఁబోక విన్నవాక.

గీ. అని యరుంధతి యాడంగ నల్ల గంగ, యడవియాకులు తినువారి కనువులగునె
మేము చేసిన వంటని మెల్లనఁగ, నందఱుభుజించి చేవార్చు నవసరమున.

ప. మైవాకపృథ్వుతులు చదురు శృంగారించి యున్న దని హెచ్చరింప నస్మర్యతరాజు
కన్యక తోడఁ బరమేశ్వరుండు నిభిలసురమండలంబు గొలువ నిండోలగం బుం
డునెడ.

సీ. మగరాలబిళ్లల నిగనిగఁదగినట్టివాలుకీల్లడ మొలనూలుఁజూనె
రైక సావడనిగ్గు పోకుండఁగలచుట్టు కండెకోరా వింతగాను దాల్చి
నిదిరించు మరులేపదనేయు గతిఁగాళ్ల గలగల మనఁగ గజ్జెలను గట్టి
కేరాజుపోల్కి గత్తించునంచపుతేకుబొట్టును నొనలికి బొందువఱచి
యోరమాపులఁ జిఱువవ్వలొదుగుఁబాట్లు, తప్పఁ మొక్కులు మైదునఁగవ్వవగలు
తెచ్చుకోల్లాంకులును మోరతిన్నడన్ను, లలరఁ గేళిక కరుడంచె నల్లరంభ.

క. అటుల నరుచెంచి యాఘా, ర్జటికిం గొరికిని మొక్కి చదురున వాచే
నటనమునఁ జూడఁగావలె, దుగ్గిటికాల చుట్టన్నవల్లుతోడనతోడన్. 189

గీ. స్థానకమ్ములపొంగజాతమ్ము మోసి, గమ్ముమంచు నఖండనాదమ్ముగ్గిప్పు
దృక్కితోడేదములనెల్లఁ దెలియఁజేసి, నవరసమ్ముత్తి వెలియించి యలను మఱియు.

క. తిరుగుడుల లాగులను మై, సరిచే నందమగుతోపుసారలనెల్లన్
దురుసును బిరుసుఁ జెలంగఁగ, మఱిమఱి యగ్గలికఁబట్టి మళ్ళియు విడకన్.

క. శంభోపాలయనా మని, శంభో యని పాడికొనుచు నభవారలకున్
స్తంభాదులెనఁగ మది రస, గుంభితముగ నభినయించి శోరుకు లెనఁగన్.

గీ. పరమశివుఁజూచి యొకవిన్న పంటువినుఁడు, నప్తతాళేశ్వరం బను జతి యొకండు
మూఁడుకాలాల ననులోమయును దదన్య, మును నొకించగినిపింతుఁ గనఁడటంచు.

స్తవ తాళేశ్వరః.

193

తకతర్కుంఝంఝంతరితతరితధమిత

మితవచోబహుత్కార్థశాస్త్రగ్రింధపారంగతసుధీనత

ధీనుతకధిన్నానుతక తకతేట తర్కునుర్కునుతర్కుంతారిత

తారితాంఘ్రిసరోజనేవా నియతమానససుజన తద్ధిత

తద్ధితక్కుకు దధరికిటికిణిర్గుణకుర్గుణర్గుణధనకుతాహత

హతనిజాఘ్నిస్మరణకృజ్జనజనితతాయుతలబ్ధపాతక

తకతధిత్తాతధిత్తాహతర్కుంతాహతర్కుంతరికిటి తకధరికిటి తకుందారితకతక

కతకతోయన్యాయశోధితహృదయ మునిసుతపాలనార్థన్వపదసరసిజహతకృతాంతా

తాంతేకిటికిణిర్గుణుతర్కుంతరి తర్కుణు తేట ర్గుణుకిటర్గుణుతర్కుణుకిణి

కిణసముద్భవకారికామితదానలీలా సర్వతోధిక

తోధికధికతద్ధిత కతర్కుణు తధిమిధిమితేటితకతకుంతర్కుంతరి

తరిసమానస్త్రీయపాదాంభోజతీర్ణభవాద్విమునిసత తీర్తిశోభావిజితకుంద

తకుందతకుధతర్కుణు తధిమిత కిటధిత్తాతా

తాతగోకలేకపాహిమాం.

క. అనుజతెఁబట్టుచు బిరుది, మ్ముని వేడఁగ నొనఁగవచ్చు నర్హంబని యా
ధనదనుకుఁ డనఁగ నారెం, డునువిని యలయూర్వసియుఁ గడుం గోపానన్.

గీ. ఈశుఁ బూజచేసి యెల్లసంపదలను, గాంచునట్టివాని కడుపునందుఁ
బుట్టివా విగేల పులుకాసిపురువైన, లంజమనవి నెప్పు లఘువుగాదె.

195

౪. పూమి యింక నెత్తకు, డిగుద్దుల మాటవచ్చునే నదిపోరే
మీనముఖమున్న నెలిచిన, నానతికిని బిరుదు లానఁగు టర్పంబనుచుకొ. 196
౫. ఆనకూబు మదియిది, మానమున్న మట్టువఱచి మాటాడుదుఁ గ
స్రోనలను గిన్నజొత్తిల, నానే యని రంభఁ జూచి యాగ్రీహ మొదవకొ.
౬. తికిటతకతకయటంచని, యొకజతి యెడఁకురాల నున్నది యదియా
దికినిపడ నటియింపుము, గొకిలికిగాలైన బిరుదుగొను మావెన్నకొ.
౭. అరుదా యీతితోటికి, దురదా యీతిఁబల్కఁ దొలఁగ వె నీవుకొ
బిరుదాకాలజ్ఞానము, స్వరుదారణ మింత లేక చక్కంబడునే.
౮. పదమతీతగ్రీహపాప్తపల్లవ మయ్య నమ మని యాడినచాన యెవతె
పట్టితాపుత్రంపుజతుల కామ మటన్న నుద్ధటితం బెత్తు నువద యెవతె
దర్పు స్వరాలు చిత్రితరాన నడునంగ వార్తికంబని యాడువనిత యెవతె
అటతాళకాపున నటుఁ డుగ్గడింప రూపక కాపునను దీరుపడఁతి యెవతె
యందటికిఁదేట నీబోసి యట్టిదాన, వెట్లు వేఁడెదు బిరుదుల నిమ్మటంచు
సాధకము నేయు జతిప్రియానమ్ముగాదు, దుడుకు లటుగట్టు దానినాత్మోత్త పట్టు.
౯. గామింబు లె న్నని కలిసి నేనడుగంగ నుల్ల పేల్లెన్నవే వేల్లెయందు
మార్చున యెట్లంచు మొనసి నే నడుగంగఁదొలఁగవే యొక్కపొద్దులనటంచు
శ్రుతు లెన్నియనిసేను సూటిగా నడుగంగఁ జెప్పవే రెండని చెవులు కట్టి
గమకము లెట్లంచుఁ గలసి నే నడుగంగఁ బలుకవాయవి మన బ్రదుకు లనుచు
చాట యెఱుంగని యాలంబుపడుచు సభల, నెట్లుపదసాలివినిపించు నేటిమాట
యిది యనురకున్న వావల నేటియాట, కనఁగ నది వింతె దొమ్మరిగింతు లింతె.
౧౦. ఊర్వశివచ్చి యీచదురు నుండఁగఁగన్దొని యేల యంటిపి
గగ్వపుమాట నీదునిటకాండ్రకు వెర్వను చూడు మంచు దృ
స్వర్వముగా నటంపఁగ సభానదు లెల్లను వాసి వాసి పే
లివ్వు రసంగఁ జూచ్చి రటపెచ్చిరి వారును మై లిగి నొండొరుల్.
౧౧. అటుల నాల్గదినానైన యవల వారుఁడు, భూధరాత్మజ కంకణములను వీడ్చి
యాపులును దామును పసంత మాడి యలక, !పాలిక నోలలాడించి వచ్చునంత.
౧౨. అవలకులాధిభూగృహకృతాతిఘనోహరపాణిపీడన
లిగితరువానరాళగతిపిభవన్నిజహేహసంతత

- ప్రచురతరోష్ణశాంతి కనుపట్టెడినో యిది నా నయగ్నస్థు
క్కుచువణి చల్వఁజెందె మిహికాపురికింక కనుచ్చుమో యనె. 204
- గీ. బాల్యమున నుండి తాను వెంబడిని దిరిగి, యవల నంగము మైన మధ్యాహ్నమునకు
మించఁ బూర్వస్థుని జూచు నంచె యుక్త, మిది మఱికి నపరాక నేగు రవికి.
- చ. సరసిజచాంధ్రపుం డపుడు చక్రిధరత్వముఁ బూని వేగమే
శరనిధిచెంతఁ జేరఁ జరి చాగిలి మొక్కి గృహస్థుగా ననుక
గరుణను బోవుమం చని జోకారముచూచ్చెనో నాఁగ మెల్లఁ ద
త్పరివరభూముల స్వేలిఁగి తజ్జతరమున్నఁ గుంకె గొబ్బునన్.
- క. వెండియు నంతట నుమయును, గుండలిభూషణుఁడు చల్లుకొనఁగా మిగతై
యుండు వసంతము నించిన, కుండో యన సంజ నండకుహరం బొప్పెన్.
- సీ. గగనపుష్కరనామకల నాపరిభ్రమిభ్రమిమరగదద్విసీలతయనంగ
నాలింగ నాత్త రోహంచకోకోకవిఘటక పాగ్నన్దనవృజిన మనఁగ
వారిధిజలహతాత్పతితపిత్రీ స్వేషిభానుసూత్రమప్రభ యనంగ
విరహిణీవిజిగిషువిధుపూర్వకార్యదుస్సవినధ్యాసితచ్చాగ మనఁగ
శ్రీమనచలకుమారికాజీవితేశ, పాదపంకేయపాద్యంబభక్తిరహిత
హీనమానవహృదయవమానములన, నిరులు గనిపించె గొంత వేగిరమె యంత.
- గీ. అర్కరతత్త కమలభవాండనిష్ఠు, తద్రీతిత్స్వర్ణబిందునంతాన మనఁగ
విరహిణు ధూతేఘరక్షకీకరము లనఁగ, ముందు వెన్నలఁ తారలశృంగు చెలంగె.
- వ. అంత. 210
- మ. ఉదయోర్విధరవన్యధై నవకరీషేఘంబునం గూర్చి యం
దు దినాంతంబున సిద్ధపర్యండు నిజజ్యోతిగ్ని రాజింబ వె
చ్చుదగ స్సీనపుబిళ్ల వెండిగఁ గొనెన్ చాదొక్కమందాకుచే
నదనం బిందుచు నెత్తి మీటుగతి సారఁగాంకుఁ డొప్పెన్ వడిన్.
- వ. అంత నపుదోషనమయంబు సాముద్రీబహుళహరులఁ బెంచె వచ్చు నఘంబుఁ బొ
పుకొనఁ దరుణిసలంబికునెడ ననేకభక్షణీయం బగునది యొక్కఁడై ద్విజరాజు
పొట్ట చిట్ట మెనవి తాలహింతాలనారీకల పాలసాలచ్చాయకైతవంబున లోహ
దండపక్షిణ గోని లేనఁ దజ్జతరపితరనిష్ఠుండిసుధాబిందుసరిహాప్రసారంబో య
నఁ బెండ్లికూతు రగుగౌరికి నంజకడ వెజ్జెరాండు దృష్టికివే కేటనిడినది యూచ
మక నూచ నల్లదెనలఁబుద్ధ కపురంపుబూదెనువ్వయన వ్యోమకేశుండు పరిచ్చి

న్నాకృతిని వహించి హాసున జుట్టునకు నట్టిట్టు తెలియనీక చుట్టఁ బూర్వహాపం
 బు నందె నిందారుగా నిండు చొందుమల్లె విరిదండలో యన హిమవంతుండు కన్యా
 దానంబు నేయ నవృష్టుంబు తత్పితృవేషతల నూర్ధ్వలోకంబుఁ జేర్చ సాపానంబులఁ
 గట్టింపఁ గూర్చిన ముత్తియంపునిగుఱిలో యన మైనాకులు చల్లు వనంతమున నే యన
 సంజకంజాయ నంటఁ జాకింటవైవఁ దొలినలుపునయితంబుఁ జని తెల్లనైన భైరవుని చ
 లువవలువలో యన రవికరతాపతప్త యగు వియల్లక్ష్మీ ఘనసారచందనచర్చ గా
 విందుకొనెనో యన హరధరాధరకుమారికానుకుట తటఘటితచాంద్రీమనస్తనంధ
 యనితాహరకారితారాకామినీనభఃపాత్రీకాపూరితక్షీరపూరమో యన విభుండు
 రాజై యనేకకువలయుమ్ములం బోచి బిరుదులుగా వైచికోన్న చామరకోటులో
 యన గిరీంద్రుఁడు కవిబుధగాయకాదులకు స్వర్ణవర్షంబు గురియ నవ్రయోజకుల
 గు తామంగాంచి దెల్లనై మహాబిలంబున మొత్తంబుగా డాగు మేఘంబులో య
 న మహోత్సవాంతమునలోకంబులకు శుభసూచకంబుగాఁ గల్పకాదులు గురియు పు
 ష్పపుష్టియో యనఁ గూఁతురు లాడితెచ్చు బహుమానంబులఁ గొంతపుచ్చుకొన నింగి
 తెరువుగట్టి నిలుచు పాలకడలియో యనఁ బండువెన్నెలలు మెండుకొన హిమవ
 త్కుజేరులు మునిజనసురాసురగంధర్వకిన్నరాదులఁ దత్తదర్శనత్రాంబూలానస్థ్య
 భూషణాంబరముల నొనఁగి విడుదులకుఁ బంప వారు నచ్చటచ్చట నధిపసింప కా
 దంబరీపానమహోత్సవాయత్తలై మత్త కాశినులు వల దన్నను వినక త్రావింది య
 రచొక్కు గదుర సురతానుభూతిగదా ధర్మిసత్తయను సురలును గృతలాస్య య
 గుచంద్రాస్య వొరకెను గద మదీయగంధర్వతపార్థమగునను గంధర్వులును నిట్టిచది
 ద్రిక గట్టిచనుమిట్టలాఁడిఁ గూడుకున్నఁ గింపుగుఱుఁ జే యగుదునను కింపురుషు
 లును నలుమధ్యలుసాధ్యలు గాకయున్నఁ జేరు పోవుగదా యనుసాధ్యులును
 జీనివాయులనఁ గవగూడిఁ చనుకపూరితమ్ములగు సురలఁ బా లని పానంకం బని
 పానీయంబని మఱుపేర్లఁ ద్రావువు మత్తులైతంబురుల బోరగిలించి యొకపులమీఁ
 టి చతుస్థుని బడి పంచమంబునఁ బోక పునరుక్తిఁ దెలియక పాడినది పాడువారు
 ను హెచ్చుఘృతిని గూడి వైయంటక గొంతులు చించుకొనువారును ముఖంబులు
 కూర్చిపెట్టి మృదంగంబులు వాయించువారును సమశృతికలైన వీణలఁ దగ్గుశృతి
 లంచు హెచ్చించి తంత్రీస్ఫటితనంబు నేయువారును దగ్గె నని హెచ్చుఁ బ్రీతిలో
 నంబుగా బీరడలఁ దప్పఁ దిప్పి పదులుతంతులు మీటి నరి యని యొప్పుకొను
 వారును, సురగంధ మిం దే మని మునిజనంబు పచ్చినఁ దద్గంధశాంతికై యుడితికృ

తతాంబూలచర్వణం లగువారును నవ్విటీరసంబును వారు రక్తముగా నెంచి కా సంబంధ మందు చేసిన నట్ల చేసెద మనువారును గమండలమ్ములంగాన మీమె టొమ్మున దాచుకొన్న దని నృపేయనీననంబులం జూప రైకలు విప్పఁ జేసి కంటికి యవిగావుగదా యనువాడును వారుకామినీప్రమదమ్ములం దిలకించి నివా సంబులఁ గూర్చుమ్ములఁ గంటిమి శాంతి చేసికొమ్మునఁ బ్రాతరేవ యనువారును యాదృచ్ఛగ శిరస్తిశ్చక్రరణచలితరుణీవేణులం గని భుజంగభ్రాంతి వారు పాఱఁ గూడఁ బాటువారును దద్భయంబున వారు గరుడమూలమంత్రంబు జపింప వృథ య కవచ మాలా మంత్రమ్ములందిచ్చువారును వేల్పనాగ వాసమ్మునకు నాజిత్రద్ర వ్యవిభాగంబునఁ గచ్చెనొడవి మమ్ముకుగఁగఁ దాళధరమార్దంగిక గాయకవైణివిక శ్రుతికారకపాత్రిమ్ములకు సరిపంపకం బంటిమే యని వా రన నదియె వ్యాయం బనువారును దన్నితంబినుల వీరతెవరు స్త్రీశబ్దవాచ్యంబులా యని గీర్దేవతాధ్వజిత జి హ్వనివాన రేడుక శిఖాయితజీవదంతకీకనమ్ములనఁ దపకృతజీతమ్ములై నాసి కాపాదచుటుకశిరంబుల నంటుకొని పెదవులు కఠిపయవర్ణోచ్చారణంబులకు పచ్చి పోవుటను ముందు నిలుచు నిగుళ్లపైఁ బొదలు నుత్తుంగతరదనమ్ములు మాప నవి కాంచి నవ్వువారుంగానైనఁ దద్రీదనవాసితద్యుతులఁ గలసి యతిన్నచ్చవర్ణచిక్రి ణంబుగ జ్యోతిస్నికలు విలసిల్లఁ జకోరికలు చింది యందిందుఁ దిరుగుచున్న నమ యంబున.

212

- గీ. ఆలయగుంధతి తనపతి నట్టై చూచి, మేన! రొద నేకు మెలుంగిమ్ము మెల్లఁగ నవి యిపుడు వేళ్లెటు మంచిదా యెందు కనకుఁ, డేటియంభస్తుతనము మఱిందు కనిన.
- గీ. ఆతఁడు సరిసరి తెలిసెగా యందు కిపుడు, మంచివేళ యటంచు ముమ్మాటు లనిన గారి నివ్వడై కై నేయఁగాను జనుము, మేనకా యంచుఁ దాను నీకాను దలఁచి.
- సీ. అడ్డానఁగణతల నంటఁ జేకొద్దిని గొప్పగాఁ దీర్పు కుంకుమపుఁ బట్టు మగఁడు చేతికి నిచ్చి మనవి చేసికొనంగ నంగీకరించిన యట్టి విడెము ఇపుడుగా కిదియుండి యేమంచుఁ దెంపుచేఁ గట్టిన దాఁపుడు పట్టుకొక ఐదువ తనమున కాకరం బని మేన నించుక వేల సోకించు పనుపు నల్లపూసలు చొలఱు లుల్లసిల్లి, వీఁపుఁ గప్పక తలవించి వెడలి వచ్చు నల యగుంధతిఁ గనుగొని యల్ల శంభుఁ, డమ్మవలె సున్నదని చూచియట్టైలేచి.
- సీ. అఁడుది కావున నలికెడు ముమ్మైన యడిదాన కొఱవేయుఁ డనుచుఁ గూసి తొలిపల్కు వేపులుఁ దూఱ మోగం బందుఁ గాపఁములఁ బట్టఁగాను జేసి

- బెడరికొమ్మల నెత్తఁ బెనుబాధ యగునంచు నాఁబోతుఁగట్ట భృత్యులీ సరిచి
దరువు విన్నించు తుంటురు చేతి వీడెను గవినెన నేయింపఁ గమ్ముగీటి
యందఱిని వెన్నరం డని యవలఁ బంది, సిగ్గుచే నామె రాకున్నఁ జేరవచ్చి 216
నీదు బిడ్డను నను జూడ నీకుఁ గొంకె, యెందువచ్చితి విస నామెయిందె యనఁగ.
- గీ. కార్యమెచుందుశంభుఁడుగవిసి యడుగు, నామెమఱియేమి యున్నదియధికమిపుడు
పార్వతియుమీరునొకపైకిపల్లెరమునఁ, బాలు నన్నంబుభుజియించుపని యటన్న.
- క. పాలన్న మన్నఁ గావన, మేలే యొకనక్షత్రాన మెలఁతుకతోనే
నేలాగున భుజియించుట, యాలే నీ వాఁడకాస్త్రమున్నదిగాదే.
- చ. చను మిచె వత్తు స్త్రీకృతనశగ్గి యడెట్లని పల్కు పల్కు లిం
తని యుడిచోని వారిసెవిఁ దాఁకినఁ గార్యము గా దటంచు వే
డొనునెడ నామె యల్లె యని గొబ్బున మేనను బిల్చి పల్లెయుం
చను నియమింపఁ బార్వతియు శంకరుఁ డు న్భుజియించు నయ్యెడఁ.
- గీ. జయయు విజయయు వెలుపట సాగివచ్చి, తామనమున్ను జేయుటతగదటంచు
బడుకయులుసేయ నెయ్యది వాసి యనుచు, వేగిరిమున్నఁ జని చుట్టి వెదకి వెదకి.
- చ. విడిగనఁగుచ్యేమంతకము వింతగఁ దీరుచుఁ గెంపుపొత్తచె 220
క్కడనునఁ దక్కుతక్కు రనఁ గాఁ గల పుత్తడిబొమ్మ లాకులుఁ
మడుపులు వెట్టి పక్కపాడి మట్టు నెఱింగి యొసంగఁ గలుసా
చెడి యొక మేలు మిదైఁ గని సిక్కు గదా యని యాత్మమెచ్చుచుఁ.
- సీ. మరువము దవనము విరులు నేర్చిననరాల్యుచ్చునుం చనుమేలుకట్లఁ బట్టి
పొఁబిచ్చరాచిల్క పని తొల్పుకోళ్లయి జాతివడ్రాంపు మంచమును వైచి
యంచఁతొక్కలు దూసి నించు నూరెపుటంపుఁ దలగడ మెత్తనఁ దట్టి వైచి
కస్తూరి జవాబది కలపంబు బాగాలు గిన్నెతట్టల నించి కోననిలిపి
సురటి తొక్కలవాననఁ జూపి విడిచి, కూకులకు మస్తులను మేపి కూయఁజేసి
వాద్యభేదాలు గాలిని వాఁగఁ బెట్టి, డాఁచినట్టుల రత్నకళాచిక నడి.
- గీ. తోడనే వచ్చి మేనకతోడఁ దెలుప, నంత నామెయు వారిభుక్త్యంతరమున
ఫలహారిదాదాశము ల్లుపపఁజేయ, నభవుఁ డలజాడ శయ్యాగృహంబుఁ జేర.
- ఉ. గమ్మనఁ బచ్చికస్తురిని గఱ్ఱ జవాదిని గురునంబు ను
న్నె మ్మెయికి న్నులంగు నిడి నిద్రపుఁ గండియచువ్వజిల్లు నం
దమ్ముగఁ గట్టనిచ్చి జగితం బగు రైకను దాలిపించుచు
న్మొమ్ములు వెట్టెనాసుతకు సొమ్ములుపెట్టెను మేన మేనయుఁ.

- ఉ. కాటుక దీర్చి బొట్టు నిడి కన్యోనగార బదివేలకన్న లే
పాటి యటంచు బల్కంగల బంగరు సొమ్ములు చృష్టి దాక నీ
వేటికి సొమ్ము వెట్టెద విడే మని మేనను లచ్చి యాజీసి
జూటితనంబు గంటి నని చూపుల కడ్డమటంచు నెంచుచుకొ.
- గీ. అట్లలంకృత యైనట్టి యగజ జూచి, సిగ్గుచేరి బిల్చినను రాదు శివుని జేర
నేమి నేయును నందు నొక్కింత వగవ, గాని యని లచ్చి మేనను నన్ను గీటి.
- ఉ. చెప్పడువిద్య లేల యవి చెప్పనివిద్యలవాడు వచ్చివార
డప్పరమేళు చెంత మన మందఱు జూతము రావె మేరకా
యిప్పుడు చందురాపలవ దేమిటి కంచన సప్తపల్కునే
నొప్పను గూడ వత్తున నొక్కతెగార జను మేము రామకొ.
- గీ. గుప్పనను లేచి తల్లిని గొంగు పట్టి, రమ్మ రమ్మంచు గడు ముమ్మరమ్మ నేయ
నందలం బెక్కుకొవలె నంత దవ్వు, నడువలే వన గౌరి యన్నట్ల సేయ.
- చ. అలకలు గోట గీరి మొగమందలి కొద్దిగఁ జొంచు చెన్నుట
నల్లిపము చేత నొత్తి తెలవాటె నటుం డీట కందలాన వె
న్నెలతెయి రాఁగ మై యలసెనే యింక నేగతి కాపురంబు చే
గల పని పల్కినవ్వుకు మొగంబును దిగిస్సి యడంచి వైచుచుకొ.
- గీ. ఈపసిది వక్క వేయ కొక్కింత తాళ, దున్నదే యున్న వేగిర మొనగుఁడనిన
నభవుఁ డీరాఁగఁ దనకేల నామెకేలు, పట్టి సూపించి కైకొనునట్లు చేసి.
- గీ. విభునికిని నీవొసంగవె విడె మటన్న, నెత్తితనచేతి కిడ నీవె యె మటన్న
నేల యలయించెద రటంచు నీకుఁ డరగ, నెంతపేరిమ యటంచు వారెల్లనవి.
- గీ. బౌర లెస్సాయె నల్లని నాడుబిడ్డ
నొక్క గృహమందుఁ జేర్చువోయబునుసోక
చుట్టుకొని యుందురోమంచి చోద్య మనుచుఁ
దామె యొక్కొక రాడుచుఁ దరలు నపుడు.
- నీ. ఇష్టితేపటి కిప్పుడెందైన నెమకక ఘృతమబ్బదని యరంధతి యరింగె
గోడండుసొమ్మెల్లఁ గొల్లవెట్టెదరింటఁగనివచ్చెద నటంచుఁ జనియె మేన
బుక్కాము పూవులపొట్లమ్ము లుంచవే వేగఁ దెచ్చెదనంచు వెడలె గంగ
పతి వేడుకొనకయే పదరతుమీ యంచుఁ జెవి రహస్యము చెప్పి చెంగెవిజయ

విఘ్నః సూక్ష్మశీనశోయోఽనోదవిరాత్రి, యరుగవతేనేమో యని జయతేరమవైచే
నున్నప్పుడు మృత్యావే బంధనై యుండెను నని, కలిమిచెలితల్లునకు వెలిచిలుకువైచే.

233

గీ. అటుల నందఱులను వీడి యవలీళిగ, సిగ్గుచేఁబల్కుకను జేంత కిరమువంచి
తననరమ్ములు చూచు నత్తఁబడిజూచి, యిదియొకటి యున్న దేయంచునీశ్వరుండు.

శా. ఈలగ్నేవృషకునోస్తు నిత్తజిని బల్కెగానఁ బల్కెదడే
నేనో పల్కుని పల్కుకుండని తలంకెగాను శృంగారపుకొ
శీలందోచెడి చూపు నాపయిని రానీడేమొ నీవైన నుకొ
బాలవేష్టెఁగొని నన్ను సూర్య పతంగవైరంబు లింకేలరా

త. అని చురునివలఁచి చైనం, మనువేడిలి నైన యత్నుమును జేయకయె
ట్లనుచొందుఁగార్య మని య, వృషితామణిజూచి వింతపగ దోపంగకొ.

గీ. కాముపాథల వైరింపఁగాను లేక, పూర్ణకారుణ్యరసదృష్టిబోవు మనిన
బాదమాప్రింబుఁబా నది పరంగజేసె, దగునె యావ్యాయ మేదారి యగకమారి.

ను. పురుషులంగూడుక రాగములొ చెలువదే శుష్టంబుగాఁగంతమా
గతిఁగన్నుంగవయొప్పె నుత్తమత న్నాఁగా తాళజాత్యంగనం
గతిఁదప్పించి పదాలదారిఁ జనుకాంక్షకొ బూను జేరీతి నీ
పతి నర్హజ్ఞుఁడు గాన మెచ్చుకొనునా పర్వందులింబాననా.

చ. అనినుపభావ మొందు భవిష్యత్తులు లేఖికలపై యుండు నం
చనివిని బంధుత్వాత్మిక దదాలయనీమకుఁ బోవఁజూడఁ గా
దన నెటులైనను న్నననియన్యుడే నేను సరే యెఱుంగవో
యనిమిషుడై తదన్వయము లాడెడి నన్ను విసారలోచనా.

ఉ. లోకములెల్లనుంగెలిచిలోగొని బాణములేసితాళఁగా
నీక మరుండు పోరునెడ నిస్సరణుని వేడుకొన్న నా
యాకులవృత్తి మానుప సహాయముఁ జేయుటయే ఘనంబగుకొ
నీకనుదోయి యేమిటికి నీచరణమ్ములంగొరి నుందరీ.

ఊ. గౌతమశాస్త్రమాత్రీయునఁ గన్నడునట్టి పదార్థరాజీ వి
ఖ్యాతినిగన్న నన్విడిచి యవ్యుపదార్థములకొ ద్వదత్తులే
రీతిని చూచె నట్లది సరే తొలి నేక ముపట్టుకున్ని ద్దు
క్షాతికిఁగల్గికిన్ని యని వైతము గాంధ నశేమి కామిగి.

ఉ. నేపకపారిజాతతః బ్రసిద్ధికహించు పదద్వయోగననక
నేపయొనర్చు స్థాణులను జేరదుగా ననుఁగాని యొ ననుక
భావజబాణ పూరితమనన్కుడటంచు నెఱుంగఁ దలౌవే
తాపక విక్షణాకులకుఁ దామన మిత్తఁజిగేల కిత్తరీ.

242

చ. శృకులవశంబుజేసి యది శోభిలునంతవదంబుఁజెందె పృ
ద్వితతియుఁ దావకంబు తగవే యది యింకఁ గ్రమించుగాను ప
ద్రతగనువానిఁ జేరవలె రమ్మును మిచ్చుచే కందుపైజుట
గతిసయితంబుజేలు గద కన్గొనఁ దామనమేమి కామనీ.

గీ. ఆరుణవర్ణంబుఁ జూడ నే మతిశయంబు, న్వవదనస్థితఁ బూన్పించఁజక్కఁబడదు
చంద్రకేళిరుఁ గనుఁగొన్న సౌఖ్యమబ్బు, నీదు క స్తలవలను దిగిస్తూ నిలవేరి.

గీ. కామవిద్యారహస్యము ల్గుఁగొనంగఁ, బ్రతిపదాన్ని నీదు నేత్రములు గోర
నకట యిది యుక్తమా ద్వితీయైకరూపు, లైన నాయందుఁ గనుమను మంబూజానీ.

ఉ. శైలకులాధినాథుఁడు న్వజాతినమానుఁడు లేమిఁ జూచి వా
కేల గిరికుఁ డంచు నొనఁగె న్నినుఁ జిత్త మఁజేమిఁ లేదు పా
దాలను జూచుచున్న దనఁ దప్పిత హఁ గద యిట్లు నిల్చు నీ
లీలను బోవు సిగ్గుఁ దరలింపుమి నాయెడఁ జూపు లోపిదా.

చ. మలయమరుద్రాధాదిగతి మత్సుమచాప పురోవినిస్సర
ద్వలకలకాకుభీకరరవంబులఁ బుట్టినయట్టి డెట్టుకా
కలకుఁ బదాతిమైత్రి కొఱగాదు త్వదియ మనోరథస్థునిం
గలఁజుఁగఁ జూపు లంపు మది గాదను జేపని కామినీమణి.

చ. శతచరణాల ఛత్రమును జామరముల్ ధ్వజము ల్పైలంగఁ ద
త్వతి నవి చెందుఁ గావునను వానిని జూడుఁ డటంచుఁ జూపు లం
చితి వటు లజ్జచే ననుచుఁ జెప్పని వెం దవి యెందుఁ బూర్వసం
స్థితములు గావె శోభనకుఁ ద్రిప్పెదె నాపయిఁ జిత్పిభామయూ.

చ. శుదతి యటచ్చ ముందుగ నె శోభిత మాకు శుభర్థ మందుకై
వననను వాదితం దెలిపి పారదముం గొన దృష్టి నంచె న
ల్లదియును నీర మయ్యుఁ గొన నానలఁ దత్త్రియ క్షేట్టు లేను జే
పైవనిటుం బంపు శుచ్చటను బిల్వముఁ జేర్చ నదాను కోమలీ.

249

గీ. కర్ణశ్రవణ శ్రీలస గాంచి కన్ను, లడుగుఁ దమ్ములపైఁ గిన్న నట్లే చూచి
నాక్షి నేనాట నశికి నాచాయఁ జూడ, దిందఁ జూడఁగఁ జేయవే యిందువదన.

చ. కనుఁగవయేమి రాజొకఁడు గావలె నంచని యాదరింపఁ గాం
చన మొకకోశ మొందియును జాల దటంచని కొండ లెక్కి పా
మనకను బుట్టఁ జూడక పదాంతరమందు మెలంగె నట్లే మా
గ్గణగతిఁ గన్న న న్నిలువ దేమి నవృత్తిని మత్త కాశిన్.

గీ. అంజనము చాల్చుకొన్న నీరుక్షియుగళి, యక్షరాజాలయమ్ముల నలరువట్టి
శంఖపద్మాదు లెల్లను స్వచ్ఛతఁ గనె, నిచ్చట వరస్థితిని జూడ దేమి యబల.

చ. శుగ్రీయుగళిక్ గ్రహించుకొని శోభిలుచుం గమలోద్భవాన్యయ
స్థితి మను నీదు కన్నుఁ గవతీరది యక్కట కాని కందు స్వ
ర్ణతులలఁ జెంచె నన్నదిగి నాయెడ సాత్వికుఁ డంచుఁ గొంత ని
మ్మృతిఁ గను కాసుఁ జూప దటు లేమని పంపుము ముందుఁ గోమలీ.

కా. ఛందోరూపిని నీవు నీదుకను లేజాడకొ సదృశ్యంబునం
జెంచేనో తెలియ న్నవృత్తముల నెంచేవట్లఁ బాదద్వయా
సందర్శన బలియొగ్గ వాం చనియె ముహూనిన్ను నం జూచితే
చిందా యంచున నన్ని చక్కఁ బడవే శీతాంశుబింబాసనా.

గీ. అంజనము మన్నయపుడు నీయక్షియుగళి, యరుణపదములఁ జూచెడు నందుకేమి
కువలయఁదమం బటంచు నన్గూడనచ్చు, సోముఁ డయ్యెడ నందుచేశోభనాంగి.

చ. అని మిహితామయాభివృద్ధికాంచితచూడుఁడు గౌరిఁ జేరి విం
చినతలయెత్తి కన్గొని విచిత్రపదార్థఘరంపలైకభా
వనియతిఁ బల్క నీగతిని బల్కఁగ నేరికి శక్య మంచు మె
ప్పును గొనియుక్ సెబా ననినఁ జోవదె సిగ్గనియామె యుండఁగఁ.

గీ. అల్లపరమేశ్వరుఁడు మల్లి యచలజఁ గని, వింతవంతగనీరీతి వేడుకొన్న
నేమియిత్తు నటంచని యెంచదేమొ, సులభముగ నున్న దది విను సురుచిరంగి

గీ. కడకంట నినుమంత కనుఁగొనుటే చాలు నావలఁ జల్లి నిమ్మునుచు వేడఁ
గలకలమంచని పలుకుచుండుటే చాలు నామీదట సువర్ణ మనుచుఁ గోర
మేను మేనున సోఁకఁగా నుండుటే చాలు నందుపై తేత్రాల కానఁజెండఁ
జెక్కిటఁ గొనగొట నొక్కుటయే చాలు నావెన్న సొమ్ముల కానఁజేయ.

నింతే నాకోర్కి యిది యాయ నేమియట్టి, తానునించిన నీక మీదఁ దాళఁజాల
నఁజలవర్కుఁడు లుబ్ధజనాగ్రిగఁబ్బుఁ, డతనిబోలకు మీవేళ ననఁగల. 258

గీ. ఆనినఁ బార్వతి చేదిల్లు నట్టెచూడ, నది బలా వాసిమీరలే యట్లు గాక
యన్యులనుమాటుకొనుటెల్లవనుచితంబు, తానెతెలిసెడుమెల్లఁగాఁదలఁచుకొనుఁడు.

గీ. ఔర లెస్సాయెఁ బసికూన నాదరించి, యేలుకొనకయె యుమాట లేలయనిన
హరుఁడు నవ్వుచు నిదియు బాధాయె ననుచు, నెజ్జఁ జేరంగ గొడిని జేయ వట్టి. 260

నీ. విభునికేల పెఱకేల విడిపింపఁగాఁ బట్టి యున్నంచు నెమ్మొగం బోరినేసి
యవగకాయము దూరమానట్లుగాఁ దగ్గి బలిమి నీడుట్టకు వెక్కిరిక్కివారి
సఖులఁ బిల్వఁడలంచి సరవి గాదని యెంచి సిగ్గేగె నంచని చింతచేసి
విడువు వచ్చెద నంచు వేగంబు తప్పించి విడవతాకను నిల్చి వికవికనగి
వేర్చెల్లు ముడవక కేలూచి వివరమడిగి, కినియఁ దెలియుననంగ నంగీకరించి
కంచుకము నీవి భద్రంబుగా నొనర్చి, పసితనంబున నలగారి పాన్పుఁజేరి.

ఉ. ఏ మది తెల్పుఁ డం చినఁగ నీశ్వరుఁ దాచెలి మాధ్వ సంగతికొ
దా మది నెంచి యిట్లు గలదా యని నవ్వుచు హీకి సున్ననుం
తామను సుద్ది హాయిగను దానక రూపము దాన నం చనకొ
స్వామి యతైనఁ గానునుమన న్విని యన్యపదార్థ వైఖరికొ.

నీ. చక్రాదుల జముంచి సరిలేని కన్గవ కికనేల యంచుఁ గంచుకము విప్పి
కదనోద్యతానంగకరకృపాణివి నీవు కట్టేమి యంచు మేఖలను మీటి
నిలుచు నట్టిది గామినే గదా యాపేరు పొందె నంచని పోకముడి నడల్పి
నేకట్టినదొ లేక నీకట్టువర్గమో పరికింపు మనుచు నంబరము నాఁచి
శక్తిమచ్చుక్తు లన్ననం యుక్తి లేక, వేఱువేఱుగ నుండుట మేఱ గారు
కదలకు మటంచు గుప్పని కాఁగిలింఁచె, సతిని గడువేగ మగుబాళిఁ జంద్రహాళి.

క. ఆనందము స్త్రీపుంసత, తాను నౌతిఁ గోరెఁ దానఁ దత్ప్రాప్య మ్మొ
క్కానందమువలెనే శృతి, గానక బ్రహ్మమనె దానిఁ గవి యట్లనునే. 261

నీ. అద్వితీయుం డయ్యు నలరు మహేశ్వరుం డెట్లు ద్వితీయాప్తి నిచ్చగించె
సురనాథుక విసమృ చరణుఁ డౌ హరునికి సురతాభివాంధ యేకరణి దోఁచె
బంధంబు లనువీడ్చు పని గలశర్వుఁడు సకలబంధముల నేజాడఁ దగిలే
జడలనుట్టున రాగనుడరు శంకరునికి నది నెటు రాగాభివృద్ధి యయ్యె

నంది నేక్కినవాడె యానంది యైన, నేది యేగతి తోచు దదేల మనకు
నకల జనసేజనకు తొలు నికను మించి, యాడరా దింతె యిదిత్రోసి యలల వసుము.

గీ. ఆటుల వారలు గలయ నాద్యక్షరాల

కొడు కొకడు గల్గునతనికిఁ గోపనాద్య
యంబునుచుఁ దెల్పెఁ గాలజ్ఞ తాప్తి ననఁగఁ
గూసెఁ గోఘలు వడిఁ గోకొకో యటంచు.

ఉ. అంత నుమః పుస్తకిని ధరామరు లెల్లను స్నానకాంతిలై
పాఠిత సరోవరాదులకుఁ బాఠ శిఖాగుణవత్తఁ దామున
త్యంతము మీఱియున్ నృపవనాతిభయంబున నీరు గామి మే
నంతయు భూతిఁ బూసిన తదర్థమనం దెలుపొందె దీసికల్.

గీ. చంద నాచలవనీశాఖిశాఖాశిఖా సంఘాతములనుండి చొకలించి
యంబోధరీరతాశాపనీ వినిబద్ధ ఘటములు సారఁ బడి కల్లుపీల్చి
నిద్రాకుపుష్పవన్నీరజినీచ్చట లల్లాడఁగాఁ గాశి నందఁ జేసి
గంధాంధమదకరీగణకృతనేవనాదత్త కాంతితముగాఁ దాండవించి
వేడతె నొకభూత మందుకు వెఱవవలవ, దనెడినెషమునఁ గాఁగిట నలమి యలవి
గౌరిని పునారతిహరుండు గలయు నటుల, నల్లె నయ్యెడ దిక్పాలిఁ జల్లగాలి.

చ. తొగరెయి రిక్కులంచనెడు తొయ్యలు లందఱు దొమ్మిగూడఁ జి
క్కఁగనొ జరాప్తినో సితమ కన్పడుచున్నది రక్తవృద్ధియే
వగఁగలిగేని మూలికలవల్లను గావలె నంచు నష్ట డ
స్తగిరిని జేరెఁ జందుఁడు తదాప్తి గనందగు నన్యదిజ్ఞతక్ష

ఉ. కాలము తావిభుత్వమును గన్నది గాన నభఃపుడే మ్
లీలను వోచ మైత్రికిని భేమ యొసంగిన పచ్చరాగమో
యేలిక రాకఁ గాంచ మది హెచ్చి వెలింబడుపచ్చరాగమో
నారవియుం దదాభగఁ గనంబడెఁ దూర్పన మింట నయ్యెడన్.

చ. శకమును లోనుగొంటను శశాదన మై ద్విజరా జనన్నహా
యశమును గాంచు నట్టి యమృతాంశుండు తన్ననుపంగఁ దూలుచో
భృతగతిధ్వాంతసీల బకబృందము విచ్చిన తేలపిల్వక్షై
శిశిముఁ జూపెఁ బూర్వగిరి భిల్లుఁ డన న్నిని వోచుచున్నెడన్

గీ. అంత మతిమతి కెమ్మోవియినఁ జాల, నానుని చూపందు పయివ్రాల నట్టివేళఁ
 జౌల మాగధయువతి భూపాలగాన, లీల విలసిల్లఁగ నుదయకాలమనుచు. 212
 సీ. నినువారుఁ గనుఁగొన నిదురచాలమిఁ దోచు చొక్కతో హారాలచిక్కతోడఁ
 బండి మగిన దొండపంటి డీఁ టగు మోవి కాటుతో నడతడఁబాటుతోడ
 విద్వంపుఁ జెక్కిల్లనిండిన నెలనెంకగుంపుతోఁ గలయికసాంపుతోడఁ
 జెన్నుటచే జాటు కవ్వుకస్తురి నిడ్డ బొట్టుతో వదలు మైకట్టు తోడ
 సిగ్గు తటవంపఁ జఱునవ్వు చెంగలింపఁ, గుఱుచయ్యార్పులు దాఁకి ముంగర చలింపఁ
 జెలికిఁ దనరాక యందె మోతలె వచింప, వింతయా దారిఁ బడుకల్లు వెడలె గౌరి.

ఉ. యమ వలీయఖాద్భుతరసావహితాండవతాండవాశయో

ద్దామ నిజాంఘ్రిభక్తి కవితపృతిభావనభావనర్తి ని

స్సీమ శమాదినద్గుణ విచిత్రసుధీరత ధీరతాకన

త్కామయనాదిదుష్ట ముఖండవఖండకవేళ భూషణా.

274

క. గర్భస్థలోక ద్రాకిం, గర్భమటిపాకతుల్యకామ్యపదభో

గర్భవదర్శక సతవా, గర్భకముఖనిఖిలఃఖానిగణ శీర్షమణీ

గద్య—ఇది శ్రీమద్భూహన్నాయకా కృపాకటాక్ష సంపాప్త నిత్యమహాసా
 మ్రాజ్యధుర్య సర్వమహీపాలసంస్తూయమాన శౌర్యాదార్య గాంధీర్య శోణాయమాన
 దృక్కోణాద్భిదోకనమాత్రి హస్తగతసామంతదుర్గ నిరంతరపూజానంతోషితభర్త కోటి
 సమాఖ్యాసమాఖ్యాత సత్కులకలకపయోనిధిరాకానిశాశశాంక ఘంటికా తురగకరవా
 లదామశాస్త్రాలక్ష్మి పల్మయనహయసింహాస్య కటకనీలాతపత్రీ హనుమద్భజ మకరకే
 తన దివాదీపికా నిజోపాంగనవవిధభేరికాది నిఖిలబిరుదాంక వాత్స్యయనాది పదాం
 తపర్యంత నిఖిలతంత్రీ నిర్మితగ్రంథ సకృచ్ఛ్చవిణవిదిత మహాకవిప్రబంధ నూతనతం
 త్రికరణపామర్థ్యనిరంకుశ ప్రతిభావిభాసుర బహుభాగ్రహీత ప్రతిష్ఠాసంతోషితభూ
 సుర కులకృపాయాతనాహితీ విద్యానవద్య సకలసమృత నిజబిరుదపద్యదక్షిణాస్య సం
 నేవనాజీవన్ముక్తాయమాన శ్రీవిజయరఘునాథ గర్భశక్తి ముక్తాయమాన మహోద్దండ
 కవివిధేయ శ్రీరాయరఘునాథ తొండమాకమహీపాల నామధేయప్రణీతం బ్రహ్మ పా
 ర్వతీ సరిణయం బసుమహాప్రబంధమునందుఁ బంచమాశ్వాసము.

సార్వభౌమరిణయము.

షష్ఠాశ్వాసము.

క. శ్రీమంకణచూళిసర, స్తామరసకువేలకుముద సాగంధికము

భ్యామోది జలమరుద్భవి, కోమలతనుపులకవితితి గోకిర్ణపతీ !

గీ. అవిధరెంపుము నీ పతం డగుట నలన, నప్ప టానందరస మిప్పు డాల్పదోష

దనువు మఱచితి వేమె యూకొన వడేమి,యవలి కతఁ చెల్పుమనియెదో యైనఁగాని

గీ. అటుల శృంగారరసపూర్ణ యగుచు వెడలు,నచలజను గాంచి నెచ్చెలు లతిముదమున

నందలము మెల్ల నడిపించి యంతిపురముఁ, జేర్చి సింగంపుగదై నాసీన యైశ.

సీ. కాటుక నీదు కన్దవకుఁ దీర్చితిఁగాని యతనిమోదికిఁ దీర్పనైతిఁ గాదె

పనపు నీమేనికిఁ బైనఁ బూసితిఁ గాని యతని నల్పకుఁ బూయనైతిఁ గాదె

కుంకుమ నేను నీగుబ్బల గుప్పితి నతని బొమ్మున గుప్పనైతిఁ గాదె

లత్తుక నీదుకాళ్లకు నేలయుంచితి నతని వెన్నున నుంచనైతిఁ గాదె

యందు పటవదు కైసేయుఁ డందె యనుచు,నప్పుడేయొక్క లేన పల్కాడియున్న

సంతటికి వాని నీకేల యవలగాసి, యనుచు నొక చేడె గౌరితో నాటలాడె.

ఉ. కాంతుని మోవి నీకనులకాటుక దీర్చుట యేటివింత య

క్రాంతి రదాలి సేయుపని గాంచుమి కాటుక నీదు మోవిపై

గొంత చెలంగఁ జేసె నిదిగోఁ దెలిసేని యనంతవర్ణరసం

క్రాంతముగా నటించు నొకకల్పి హాసించె గిరింద్రకన్యకా.

ఉ. ఎవ్వనిపైనఁ గిన్న కను లేటికిఁ గెంపు విహించెనంచనం

జవ్వని కుత్తరం బొనఁగఁ జాలక యున్నను వేటె యొర్తు నీ

వవ్వలఁ బొమ్మ నిన్నుఁ గన నట్లెనఁగే నను దారి నందఱు

న్నవ్వగ దూఱి ధైర్యము దనర్పఁగ బాసట యయ్యె గౌరికి.

సీ. ఉగ్రకరయోగమునఁ దృప్తయోధగాబ్బి, కమలకలికలు చంద్రమకలలఁ గనియె

బాంసులలు గావె యివి మించఁబలుకనేల, కానమూసెదోయనియొర్తు గౌరిని నగ.

ఉ. ఆననపూర్ణచంద్రిఁడు నికాఖ్యును జెందిన నీశ్వరేచ్ఛ సం

తానము గల్గి వేడ్కకుఁ గనన్వలెఁ గాకను గేలి సేతురే

తానునుగోటి చిమ్మలని యార సరే బగు నెస్స యందు సాం

తానప్రిహాసిని గలిమి తానును నొక్కతె చేర్చెఁ గౌగిటకా.

- గీ. అమలం ననుఁ జాట్టుకొని మించి నాగదాలు, చెలులు సేయంగ నిరికన్య సిగ్గుపడఁగ
మేనియరు దెంచిచెలులని మీకుఁ బ్రోద్దు, పోవనోయంచుఁ గూఁతురుహంత నిలిచి 9
- సీ. విభును ముద్దులు నెట్ల సేసెంపురన మంటు చెక్కిళ్లు నిలుమంచుఁ జేతరాచి
చెమ్మట జాతిన కిమ్మకస్తురిబొట్టు నుండవే యనిగోట నోరదిద్ది
బిగువునుంగన దగి చేత నుబుకంగఁ గపురము మించు బాగా లూనంగి
యీమట్టు తెలియదా యిదియేల యింక నంచు నాఁడినపూల నావలను వైచి
లైక ముడువంగమిగిలి దూరముగ వాఱి, కొంగులనుజూచి చెడితినో కూఁతు రిపుడె
చిక్కిపోయె నటంచని యక్కుఁ జేర్చి, యంగములునిమరుచును గార్యంబు వేడి.
- సీ. రమ్మ యెంగిలి నాచె యిమ్మునె నతఁ డన్న పెట్టిలిడ్డ యటంచు వికవిక నగి
గిల్లెఁ జెక్కిళ్ల నీయల్లుఁ డంచని పల్క గూయకే యంచుఁ జేఁ గొని తలంచి
పెన వేల కొఱికె నీ పెండ్లికొడుకనంగ నది చెప్పకే యంచు నంగలార్చి
నానద్ద నుండక నీవేగుదువె యన్న నందు నే నుండరా దని వనించి
నేను బోవలెనో యందు నేడునైత, మనిన బాగాయెఁ గాఁపురం బనుచు నెంచి
యభిలలోకైక బనయితిని యైవపుకొని, బాలయని యెంచి మిక్కిలిభ్రమ వహించి
- గీ. అమ్మకో న్నననం బాడి యారగింపు, మీవనంగను మగఁడురా కెట్లటన్న
నపుడె యెంతటిబుద్ధి చూయమ్మకిదియు, నన్న దేయంచుకపుఁ బిల్వ నొకతె నంచె
- క. అది చని మెల్లఁగ శయ్యా, నదనప్రాంతమున నిలిచి సమయం జేమో
పడుటము గా దని యొక యెడ, నొదిగి కనుంగొనుచుఁ గోర్కె లుప్ప తిలంగఁ.
- సీ. అద్రిజాకృతనఖాంకాలోకననిమిత్త భృత్యప్రతిష్ఠితపుగలముకురు
గౌరీస్తనన్యస్త కరపరీమళమహుర్గ్రహణవిస్తృతవాసికాగ్రభాగుఁ
బ్యాగతీవినిమ మప్రాపితవీటికాపారన్యభవరనజ్ఞానినోదు
హైమపతీకుసుమాస్త్రనంగరకకాకాశలీన్నరణనంకలితపుశమ
నుహిధరకుమారికామంచమాన్సుశాది, పదహతాద్ధ్రాహి సౌవర్ణపంజరభ
తారికాలావహనకశ్మరవిలాసు, దాసె సమయం బటంచుఁ గైలాసవాసు.
- గీ. దాని యబ్బోటి దేవ తైలమతమీర, లారగింపక మునుపు దానారగింప
ననియె నని తెల్పు శంకరుఁడతిరయమున, నాహ్నికముఁ దీచ్చి సహభుక్తి కైకడంగె
- క. ఈరీతిఁ గొన్ని దినములు, గౌరీశంకరులు జేమిమకలితాశయులై
కోరికలు దీరగా నీ, హారాచలమున వసించునపు డొక వేళఁ.

ఉ. ఓపరమేత యోగింశ యోగదీప్తర యోదయానిధీ

మాపయి దీనులంచు నిసుమంత కటాక్షసుధారసంబు నుం

దాపము దీక్ష జిల్పి యిది దారియటం చని పల్కి పోనినవే

యాపదవెట్టునట్టి యసురావళి కల్గి మెలంగలే మింకన్.

17

గీ. వాలుగంటల బట్టవచ్చిన పొలదిండ్ల, వాలుగంటల దాశవళము గాక

కానబడక తప్పె కాయము ల్వాతచే, గానబడక మల్లగలమె యాత.

క. భవరోగతారకా యని, యెవరైన న్నిమ్ము మాను లించుక తలఁపన్

జెవులకడ మాట సోకిన, దివిజులకును జీవితేచ్ఛ తిరుగం గలదే.

క. అని బ్రహ్మమొదలుగాఁ గల, యనిమిషవాయుకులు గుంపులై హోరంచు

న్వనధిజనితతరంగ, స్వన సన్నిభముగను గొన్నవప్పుడు సేయన్.

20

క. అది యేమి గొల్లు బైటను, బడ నంతి యనినఁ జూచివచ్చి యతం డ

త్రిదశులు తారకముఖ్యుల, వధ చెందుట యెప్పు డనుచు వదలెద రన్నన్.

చ. అభవుఁడు లోననుండి విని యయ్యచిలాధిపకన్య మోముఁ దా

సభిరతిఁ జూడ స్వీయనిటలాంతరసంబ్బలదక్షివీక్షణ

ప్రభ యసుమంత చిట్టువడి పంకజబాంధవక్షోటిక్షోటిన

న్నిభముగఁ దక్కుతక్కు మని నింగినఁ గప్పుచు నొప్పుచున్నెడన్.

మ. ఇది యపాకృతతేజ మం చని పహీభృత్కన్య చూడంగ న

ల్లదె పద్మాదళక్షత్రిబాహువులతో సాకారమై మల్లి బా

ల్యదళన్ గన్నడి కాపుకావనునిదే యార్యా నిమంబోనినె

డి దయన్ సన్య మొనంగుమీ శిశువు కేలా జాగనన్ గౌరియున్.

ఉ. చన్నులు చేఁచు రైకముడి జాతీచి పయ్యెదకవృహోనె పా

ల్నిన్నకు సేయనెత్తుకొనె చేవ తేదీయసతీలామముల్

కొన్నిన్నవనకు మ్మరుములో యన భేరులు మోయఁ జేయఁగా

నన్నడతం గనంజనుఁ గదా ముద మాసునునఁపరాకులన్.

గీ. అంత హరుఁడు గిరింద్రజ నట్టై పిలిచి, యెంతకోరికి యుండెనో యే నెఱుంగఁ

బీటమీఁదనుగుర్చుండి బిడ్డకపుడు, జాతకర్తాదు లొనరించె త్తణముభోన.

వ. అంతఁ గొన్ని దినంబుల.

ఉ. ఆయచలేంద్రకన్య కమలారిని బిల్వగఁ జందమామరా

వేమునుపాటతోడఁ గనుపించిన సాతేడు మింట నూరకే

పోయిన నేను చిల్వ నెటువోయెడు వక్కురువేళలు నాడు చే
నిన్నుక యంచుగన్ను లెలుపెక్కింగ నాడిడఁ జూచు నుగ్రితకా.

27

న. అలుపెనుకఁ గొన్ని దినంబుల.

నీ. తాను గన్నులు మూసి నేనెందుఁ దెల్పుచుం చవలఁ బోనీక కొం గంటఁ బట్టి
పలికిన గొంతులోఁ జిలుక యున్నది దానిఁ బట్టి యిమ్మునుచుఁ గేల్వట్టి తిగిచి
అన్న యేమే యేల యదరెద వనఁగను జేమను జూపి బూచి యని పల్కి
గణపతి పొట్టును గాంచి భక్షణ లెల్ల నన్నకా యిచ్చిత వసుచుఁగోరి
యాడ వేలఁ బోయి తాల్లు కాళ్లంటి పడినఁ, జిన్న తాతలు దొగ్గిబ్బిరే నన్నవారిఁ
గొట్టవలెనంచుఁ బిలిచి చక్కున నగించి, తల్లి కానంద మొదవించె నల్ల గుహుఁడు.

గీ. అవలఁ గొన్ని దినంబుల నభవుఁడతని, కక్కణ జనించి చెప్పఁగ నభిల విద్య
లేర్పడె నతండు చయచేయ నెద్ది రాదు, వానిలో సామునై బాళిఁబడి యొనర్ప.

30

ఉ. దండములున్ బుటయ్యులును భాశములున్ బసికీలు తర్గుడులో
మండులు డింకెలుకొ దెనఁగులాటలు సాగుచునుండ నల్లబా
లుండు చెనుర్పడయ్యె నతిలోల తరఁబుగఁ గ్రొంతేతచు బి
హ్మండమెకాని చేత విలయంబు మిషంబునఁ జెంచెఁ జెప్పుటలో.

31

గీ. అన్యకములభవాండము లరసి తెచ్చుఁ, గొండలను నించి గోతమ్ము కొద్ది యనుచు
నెత్తుకొనుఁ గాని మురళింప నిచ్చసేయఁ, డతని బలిమెంతో యల్ల మహాభ ఖురళి

గీ. అవల శస్త్రానివిద్యల నభ్యసించి, సాధనపరీక్షకై కొంత జాడగాను
గ్రాంచుచున శక్తిచే తైన గాడిచనఁగఁ, దాను నిస్సముఁడంచని తలచు నెడల

ఉ. నారదుఁ డక్కుమారు చరణాంబురుపాంబులు చూచి మొక్కి యో

వీరవరేణ్య సామనిన వేడుక కోసము మత్తులైన య
వైయల కోసమో నెనుకఁ బల్కిన పల్కను మట్టులైనచోఁ
దారకుఁ డన్న పేరుగల దైత్యు ససైవ్యముగా పధంపుమీ.

గీ. స్వామి నిను దేవదేవ కాంక్షను భజించి, యాముకొనసెంచె నేలుమీయదియెప్పుడూ
సారిగావచ్చి మల్లుచో సారియగును, వీరశృంగార రసముల వేడ్క చెల్ల.

వ. అనిన నక్కుమారుండు తత్సేనకావించిన.

క. సురసంఘము దుందుభులను, మొరయంగాఁజేసె మోదమున నప్పుడు నం
గరయాత్ర. కనుచు నట్లునుఁ డరిగె ససైవ్యముగఁ దారకాసురుపైకొ.

వ. ఇట్లర్కి.

- సీ. స్వీయానియోగ్వాజీవి కాస్వాత్యవిచారణభివ్యవహారోరంబు
వ్యాసుత్తారంగికపదసమార్థకశంకదైవతేనైచిక్షితర్ణకంబు
సన్యోద్విభోజ్యాన్యచర్వివదాతిభృత్యశరణ్యచిపుటపల్లాంతికంబు
పల్లంకికావాహిభరకారితాదోషఫలదంగమర్దనప్రభుచయంబు
సంబరాంతరచక్రిసాహాయ్యదూర, జవనసంచారవత్సృగస్యందనాతి
భారవహారభృతశాంతపటుతరాశ్వ, మగుచు దండంత దిగియై నైత్యపురిచెండ్. ౩
- క. ఆరీతిఁ బాశముం దిగఁజారముఖంబునను వినుచు సక్రియంబుడై
తారకుఁడు సేనతోడుత, బోయన నేతెంచి కదిసి పోటును బెట్టెన్.
- సీ. పునరుద్ధగతపక్షములనుటలుదోషఁగదలిక మాపెను గంధకరంబు
హాస్యీకృతాశ్వపూర్వాపనమిధివత్సారశకములఁ జనురథములు
అనువాతిపశ్చాత్ప్రియాయపార్వ్యపరంబిచామరవితతిగా సాగపారులు
జాణమధ్యేపథప్రాప్తమిథోంక్ష్యతనుక మారీతిగాఁ దాఁకుభటులు
అప్పవై చెడులోనన గప్పనునుచు, పెండుకొని నైన్యయుగశముద్దండ వృత్తిఁ
గలసికినిపోయెఁగడిదియుఁగడిమి తెంపు, మగఁటిమియుఁ దోచుభేదరహసి క్షేప్ర.
- గీ. అటుల నిరువాగు నైన్యంబు నంటిపోర, నమరనాయకు లలసిన నలఁతు రనుచు
నెమ్మిలోఁబూని గుప్పన నెమ్మి పైన, నెక్కి నేనాని కోల్తల కెక్కియాని
- ప. అయ్యెరుటి బలుములఁ గినుక రెట్టింప నిమిషములలోన విచిత్రముగా వధియార
ప నత్తారకాదు లన్యబ్రహ్మాండ తండములకుం జని యచ్చట నున్న నైన్యమున్
లను గూర్చుకొని మరలి యంతరిక్షపథము నునకు వచ్చునమయమున్న.
- సీ. బాబాలు గూల్చి కూబరములు దిగఁ జాట్టు తేల్లతో రిథులఁ ద్రిప్వనవియు
నొరిజల మావటీ లూఁగు డింకకు గరిఁబడు నేనుఁగుల లెలప్పట్టునవియు
వాజినాచుల సీలవలె నంటి తలక్రిందు వ్రాలినఁ జేర్చిడఁ జాలు నవియుఁ
బలుబంట్ల గాడి జీవము పోవుతఱి పట్టు సీలఁగూడ నీడ్వింపు నవియుఁ
గా మహాభోజధంబున గడుసువిల్లు, గుడుసువడవాడి యముగ్ధులైన నీ పేద
సమదైత్యబలములఁ జక్కచేసి, లేవచుఱుకుఁ జూపఁ మఱియును గినుకదో.
- గీ. తారకుని కూరపద్మ కంఠీరవాన్య, సహితముగఁ ద్రుంచి దేవతలోనంతరింప
విజయమును జెంది వారును విడువఱుకు, రావలె ననంగ నమరపురంబుఁజేరి.
- ఉ. వేడుకగా వనించునెడ వేల్పులఁతొడది దేవనేనయన్
జేడియ నాచు కూఁతు రగుఁ జేకొనెనో యన మంచిదందుఁ జెర

శ్లాఘి సభార్యుడై పితృపదాంబుజములోగని మొక్కివారలై
యాడంగ న్నందపర్వతమునందును పైకరితికొనిపింపంగె.

46

సీ. లోభధరనంబు చేరు గుణాన వినిలొక గాత్రనా జేవురుకన్ను లమర
నాననంబున వేరులు నభువంశగుల్మంపు మాలయును లన గడ్డములు చెలంగ
హత్యల నెన్నెన్ని యని గీచినవితాన ముండ్ల జీరలు దేహమునఁ జెలంగఁ
బల్కుటంగనఁ దమపల్లనే నిలనీని పొచిదేరిన కష్టపండ్లతోడఁ
బందిబల్లెలు తలయుంటు పాటికొయ్య, లలసి తడవిండ్లు వోటిలో నంపబాదులు
నీలిదట్లును జెక్కిన నిమన సూర, లడర నగభీలు లొకకొంద అరుగుదెంచి

ఉ. గోరులఁ జీరినాను నవకుం గడుహాయి యటంచు డేగలకొ
హారలఁ గట్టుకొండలఁ గన న్నిలఁజేయుచు గొంతు లెల్లడం
దోరెపుత్రాళ్లఁ జుట్టుచు నిదోయొడయా కొను మొక్కిలించుఁ దా
మారఁగ నేల వ్రాలి భటుఁ జొక్కెడు లేపుఁ డనంగ లేచుచుకొ.

గీ. ఎగురు డేగలఁ గేళ్లచే నెత్తి దువ్వి, దిగువ నిడినట్టి కైదువు ల్తిరుగ నెత్తి
యత్తెరుల గొలుకై మారలెత్తు వేపు, లొకటియొక్కటి కలహింప వంకరించి

క. ఒడయా యీపొయింబున, నడవులలోఁజొచ్చి వేట లాడకయుంటే
నొడలువ్వి జబ్బుకండలు, పడనా యీరితి యున్ని పబువుల కగునే.

50

క. దగదప్పి యుగుగు నొంటం, చిగి దన్నదు జబ్బుకండఁ వెట్టగనీదా
వగ మేలుగాదె యింకా, బగుగుణములు వేటలో నిబద్ధేయమి.

క. పాపనికి జన్న మెట్లో, యాపగిదే దొరకు వేట యగుటను నైనా
యాపుణ్య మెంచ హెచ్చగు, నీపుణ్యముఁ జూడఁ బజసుఖించుక తానకొ.

గీ. సామిపుణ్యన నైదాటు జాగిలాలు, వలలు గాలాలు జిగురుకండలును గలవు
మా కవే చాలు వెలయేల మావసాన, నున్నవేపులఁ జూచితే మన్నెవాడ

గీ. త్రాచు ములుగంప సింగంబు బూచిగాఁడు, చిట్టు బుట్టు తలారి కార్చిచ్చురోటి
యనుచు వేళ్లు గుణముల నందఁ బేరు లొప్పనో యొప్పనో చెప్ప మారి సామి.

ఉ. వేపులు చేయుకార్య విలువేల్పులుఁ జేయ రదేమి టంటివా

కోపముతోడఁ దూలు నలగొప్పపులి స్మరలింప నేర్తురో

మాపటివేళ నిండ్లఁ చెరమానిసిరాఁ గజవంగ నేర్తురో

సాపగుఁడన్న దుష్టులను నల్లుల లేళ్లను బట్ట నేర్తురో.

55

ఉ. దేవర యింటితొత్తు పెదతిమ్మని కూతురు కట్టి చాదనే
బానకు జెల్లుబడ్డ యగుపట్లను బక్కనులేక నిద్దురం
బోవదు గాని యల్లయదె బూచి యనే దొడవేసి దానిపైఁ
జేవడకున్న బెట్టలతఁ జెందియు నిద్దురవోవ దెన్నఁడుకో.

54

ఉ. పుట్టల మోరనుంచి కడుపుబ్బంగ బీల్చిన నెల్లు పొట్టలోఁ
జుట్టిన త్రాచు దానిఁ గజచుక్క దలితల్లిని మీటికూర్చు బా
ల్కుట్టని పెంటి సింగ మటుజాంతనె యానినఁ జూచి చంటనో
పెట్టిన పంద యాట నలవేసికిఁ జేరటు అయ్యె నిష్పడుకో.

మ. పదిలం బంచనఁ బంట్లు దోరెముతలోఁ జట్టంగ మొగ్గిగీడ్చు న
ల్లదె గారెత్తెడి వేషి దానికిరఁ జూడం జూడఁగాఁ దెల్ప మే
మదనం బందులవేటు కేగుతటి తోడై వచ్చి వైకుంఠపుం
బదవింబట్టెమురారి యొక్కపరి మున్నట్లాట నగ్గొలునకో.

గీ. అదిగో మువ్వలు గల్లుగల్లుచు మోయి, నొడలు జళిపించు నన్నేపియుదుటు వినుము
పున్నమలరేల గొలుసులు పొళ్లు నేయు, నిందునందలి కుండేటి కెగసి యెగసి.

క. ఈడేల నట్ల నాడెము, లేడైచా వెదకి పట్టి యిచ్చిన మటుమా
టాడను వానింటికి నే, నేఁడాడికి సరిగఁ గట్టె లెత్తుదుఁ జామిన్.

160

క. అదియుండని యేమోమా, మదిలో నొకటుండి మఱచె మందుంట గొనకో
పదరక యోజనసేసివ, మదె యదె చేకాన్క లానఁగ మైతిమటంచుకో.

వీ. గిజగాడుగ్రి లావుకల్ కేర్తాలు కాజాలు భరతపు పీట్టలు చావురాలు
చిలుకలు గోరువంకలు తెల్లపికిలీలు బెబ్బులిగోరులు బెట్టుడుతలు
వెదురుముత్తెంబులు బదనికెదుట్టలు బురుడుజింకలును గస్తురిమెకములు
మట్టిపాలును బుద్ధుచట్టాలు తేలియ ల్పారపప్పులు పచ్చిజాజికాయ
లగరుచావలు గోరజం బాల్యచిప్ప, లవి యివి యటంచుఁ గనిపించి వివర. పఱచి
వేల్పు లివికన్న వలె నని వేఁడఁజూతు, రీయఁ బోకుము నూ యని హెచ్చరించి.

క. మాయొడయఁ డేడుగొండల, చాయం బల్లెకడనుండి చనుదెంచును ల
చ్చే యొక్కడొ వేఁ టెక్కడొ, వేయేగానంతమాక వెనుగొను నతనికో.

ప. అని విన్నవించిన నక్కుమారుండు సంజాత మృగయాకుతూహలుండై మలయ మం
దర కైలాస హేమ హైమధరాధర నివాసు లగుల్లిలతల్లజాలకుఁ బిల్లబంట్లనంపఁ
బెంపునాంపడర గుంపునూపులై తద్దరికుమారవిలీఢ గాఢతరవిజృంభమాణజరతమహం.

ధ కారపటలాయమాననిజతనుచ్చటాజ్యోతిరింగణీకృతరణరణచ్చరణత్ర్యోహశలాకి
కా ముకుళేకుల విఘ్నణభోభూయమాన విషమపథకర్కశశర్కరా విస్ఫులింగులును
దద్దిరి గిరీతతాబకళితకటితాచిరంభరణభవదలంబునీమెనిష్ఠ్యూతచలాచలహలావలగు
శికాయితస్యదేహపూహపలాయమానబృందాంధూతకాందికీకజీవలోకులును దత్సలి
లధారాసంఘ్రితసస్యశాధకమ్మగయాధసమాకాంతతాదోషయాస్యదంబోధరనిక
రాయమానాత్మికాయ నికాయ సాదామిసీకృత కాణోల్లిఙ్గ ఫలకశబళులునైతమగు
ణముల కన్న వక్రింబులగు షిల్లకత్తెలఁగొని తమకులంబులకన్న నలుపెక్కు నీలి
కాశాలు గట్టి తమ బుద్ధులవలె మెద్దులగు తుదలఁ బొదలకండెడు కొయ్యలఁ బ
ట్టి తమకుటిలగుతుల ననుసరించినటుల విషమధారాకముల్లై నూరోపరాగముల్
నక మీఱునందట్టి కాచి నీరద్ది చేదుమాలిడఁ జాయలం గుక్కి పాడల నడరు
త్రాఁచుల నపహసింపం జూచు బిరుసు కిరుసులం బూని యాంధ్రభాషాసపాద కై
కత్వోతీయాసమాహృతములగు సారమేయంబులదోరెత్తు తాల్లఁ బట్టుచు హ
విధశకుంతసంతాన భాషాభ్యాస జాగరూక స్వపాక విరావముల్ల నదను వెట్టుట
కతన నక్కఱుపడి తోపారముల్లు తెచుటఁ జూడఁ జాలక నొడలతోడ దోర
ముల కొలంచి నెగసి దండెములం దలక్రిందులుగా వ్రేలు నోరిణాల లగళ్ల సాచు
వముల్ల సెలకత్తెల వేప్పియుల్లల బ్రేలి నెత్తి యత్తెముల్లల నిలుపుచు మెకము
లు తమముందుఁబడ వేటదేవుళ్లకు మొక్కిళ్లు నెఱపుచుఁ గోయతడకట్టెనా య
టుదప్పనీడ్చు మనికోణంగుల వేడుచు నాచేత నీల్ల మెకముల్లలఁ జూచి యబ్బ
బ్బయనఁ బట్టివాడించుక విబూది వెట్టుమని జోగి తెఱవలకుఁ బ్రియంబు వల్క్కు
చు నీవారపిట్టయుల్లలఁ బాలవాగున స్వయంచి మధూకతైలంబున స్వండిన కజ్జా
యముల్ల లూసంగి ప్రెత్తుకం బని గోధాదికతరసంబు లర్థించు వానప్రస్థుల వార్త
లకు మస్త్రీయని యీతేప బగు మెగముల్లు కొట్టఁబడు నన నీయయ్యవలుకు తప్పద
ని డుబుడుక్కువాని సుతింపుచు వలలెత్తుమన గొణుగు ముదునల్లకు నరింపకంబుఁ
జెప్పచు వేషి గంజు లెత్తుమనఁ గురుజాపికిలీలకు మిడుతలం దెచ్చెద మనుబుడుతలం
దవడ వేయుచుఁ జల్లికొనివచ్చువారల నంటి రచున్నచు బొల్లికోమటిచేఁ గొన్న
వక్కువేడాకుల దోఁసానంబులఁ బదిలనఱుచుచుఁ బచ్చినంజుల్ల మెనవి పుక్కిలింప
మిఁ బుటికి వలె గబ్బుగను నోళ్లఁబడునీగల దోపారంపు కసెలు త్రొలఁ గునుగు
పర్వనం జేరు నవనరంబున.

164

ఉ. వారలఁ జూచి యగ్రహుండు వాజిని దాఁటుక వేల్పుటూడిగాల్

జేరికఁ గత్తికేడెములు సింగిణు లంపపొదు ల్పరించిరా

స్వారిగ బైలుదేతి సురసంఘము నెన్నొన వేడ్కఁ జూచినం
గోరిక లెల్లఁ జెల్లునని గుప్పన బోయలు ముందుసాగఁగ్.

165

గీ. అపుడు వలకేలి యత్తెంబునందు నిలుపు, నోరణంబును డాకేల నొడిసినుళ్
నల్లచేముప్పినిడి తగ్గియరిగి జెమరు, కాకి నొకబోయ కదలంగనీక నైచె.

గీ. వెచ్చిగుహు చెంత నారెండుఁ బట్టి నిలిపి, యొక్క కేలు ముడించి వేటొంటఁ బట్టి
కడెయ లిమ్మని యభినయగతిని వేడి, యతనినవ్వించె వనవాని యదితెలియునె.

చ. మఱియొకబోయ వచ్చి బగుమానము దేవరచేతఁ దీయన
క్కజవడి తీర్చినాను నెలకట్టెను జూడు మటంచు మింటిపైఁ
గఱకొలుమంచు నొప్పుచు నెగేతఱి బాలను జూచి నైవఁగా
విటిగనఁ బెళ్ళిన నృడక వెన్నొని పట్టుకువొరె నేలకన్.

గీ. అత్తటినబోయ గుహుచెంత కరుగుదెంచి, సామి యీవేడ్క మనసుకు సమ్మతిగద
యనుచుఁ జేగువ్వల నేపుకొనఁగవిడిచి, తురక లివియంచుజాతిగురైలుఁగఁ జేసె.

గీ. అటుల నాఁ డది హెచ్చనియాడుచుండ, మఱియొకఁడు వచ్చి వానిపైఁ గరికరించి
యదియె వొడ్డనిపల్కి నేయిగరాసు, నాచెయినిజూడుమటు వెన్నఁ దోచు నీకు.

170

చ. తరికిట తక్కుధిక్కును రొగ న్నిను ముందుగఁ జెల్లమబ్బులోఁ
దిరిగెడు నావగింజన నదే తెలసెంగద బాగఁ జూడుమా
భరతపుట్టి నెత్తుకొనఁ బంచెదవేట్టిపు తోచిగాని నె
వ్వరిదని యెంచె దీవు తలపాగను నేఁ గొనువాడ నేలికా.

గీ. అదిగోఁ గనవలె నొడయ నాయన్నలగుడు, విడువఁ గడువిడి యడరగఁదొడిఁబడఁజని
యాడనీకడఁ బట్టిన యదియు నిదియు, దడబడయటంచుఁ బొరలెడుఁ గడనరీతి.

క. ఈవేడ్కఁ జూడు మందఱ, సావళిమచె విడుపగా హుసారున నెగి మా
పావ పొదసోపఁ గొజాలు, లేపం గొట్టెడును మోయలే మనబోయల్.

ఉ. నీవుకు పైని వేడె మిడి నెగ్గిన గుంపును జెంది కొట్టఁ గాఁ
చూడిన బెళ్ళి మెండురొద దోఁపఁగ ముక్కులు దట్టి ముందటన్
బాణక వెన్ననంటి చిగుపాటునఁ గాదని పైకి సాగఁగా
నారణఘోషిని గొనెఁ గనన్వలె నాపినతండిఁ బైరనిన్.

గీ. అఱితి తనమున విను విను మరగడియనె, కాఱడవి బైరి కురుజుకుఁ గనులపోగు
పట్టకనె యుక్కు బెక్కు పోగొట్టికేల, గూడబాతును గొట్టింతుఁ జూడఁగలవె

- గీ. జాలిడేగల మున్నెత్తి సాకినాడె, యేల పెటడేగ లందుకు నీడుగావు
వేయిమా రేసినను మనచేయి శొప్పి, వినువ దొక్కింత యవి పచ్చివేటబోన. ౧౮
- నీ. మనిపుక్కిటిగాఁడు జీనువ యెల్లంకి డాబితరువు నెన్న డాయరివ్వ
గిజిగాఁడు లావుక కేర్లంబు పూరెడు కల్పేడు పొన్నంగి కాజా పికిలి
వెలిచె కాటుకపిట్ట బెకవ జామనపాతు పసిరిక లకుముకి పావురాయి
యేటదోఁక జెమరుఁగాకి కోకిల చీఁద గొరువంక నెమిలి కారోడ్డి యనెడి
పక్కులం బోరటుక తన నక్కఱేని, జాలిడేగలు లేకున్నఁ జాల దింతె
వేటడేగల జేపుగావేసిపెనుత, మేమి పల్కాడి యవియె మాకన్నఁ బాడి.
- గీ. నామి నాచేత నున్నట్టి జాలిడేగ, దేవరక యిత్తు వేటాడి తిరుగునపుడు
యేడ ననకుమియేప్పై నిడితిశాన, శెప్పితప్పినసారాయి చేదు గాడె.
- గీ. అనుచుఁ బలుకంగ వట్టియొక్కఁడరుగుదెంచి, విడువిడుము పీని జేగలవేట నోడి
ముందె నాచేతి యత్తెంబుక్కిందఁ దూతె, సాగు మనలికి వేడ్కలు చాలఁ గలవు.
- నీ. తూఁటిబానలఁ దల ట్లోపుక నీటిలోఁ గొంగలఁ బట్టెడి యంగుగనుము
ఒకఁ డాడఁజాడ వేటొక్కఁడు జిగురుఁగండెలఁదీయఁబడుగుబుర్రెలయఁగనుము
ఒకపిట్ట చూడ వేటొంటిఁ జారుచు లాగఁ దడుకును దొర్చెడి దారిగనుము
కలగూరవలె నన్ని పలుకులకొనఁ బైడికంటి వేటాడు వేడ్కలను గనుము
బండిపాటింప లేడు లాభ్యిక్కఁజాడ, మున్నె దించిన చివ్వంగి మునిగి పాటి
గుప్పరని పాటియొక్కటి గొంతుఁబట్టఁ, గడమ లేన్నుకొనెడి నదెకనుము కనుము.
- గీ. అదిగి మాబాస యుడవవే టాడఁబోయి, పెంజరల గాలితెలియని వేపు లేల ¹⁸⁶
తానె గొలువఁ గని పుట్ట ర్చివ్వి పీని, చెవులు కోయని దొక్కటే చిన్నరనము.
- క. చవుట వలలిండ్ల రవలికొ, చెవుడుపడుం జెవులు పొలము చిలుచెట్టులలో
నెవఁడో కోయో బోయో, వావునుగఁ బూరేడువేట లాడెడు సామీ,
- క. అదె లావుక లదె కేర్లొ, లదె కాజాలు లేవితె, దవితె నదె యిదె యనుచుకొ
మది మబ్బు దట్టి గుహ నొక, కదలికగా నేఁడు గల్లకానకుఁజే ర్చెక్క.
- ప. అంత నద్దరా ధరేశ్వరుం డగుకిరాతుండగు కిరాతుఁడు ఖండాఖంఠ కశాంతరాల
సాలజాలధృధావబద్ధసాళ విలంబమానమ్ము లగువాగురులకు బోటుకొయ్య లిడి యె
దురు దప్పించి వెలియునుకు లిడి బోయునుకులు భద్రాపటచి కొప్పుల జాలిగమ్ముల
నిలిపి మఱియునుంగొంత దవ్వ పొగువారించి మహామహీరువాన్కంధ కాఖాంచలన
మంచితకును మంచంబునఁ గుమార నధిపసింపంజేసి గొప్పయూపిరి విడకు లేమల

పోకుతోడిమ సైతంబు త్రొంగుకు మాటలాడకు మనిచెప్పనేల యటు లండ వేడుక
 బున్నని తాను స్వబలంబుతోడఁ దుండడవి చోవుడుపెట్ట నాయతం బై పృథ్వీవే
 శానము జ్వంబులై జలధరదీర్ఘతర దుర్ఘటగర్ఘర నిర్ఘాతతులితంబు లగు హంకార
 హంకారకహకహకీలారవమ్ములు భూరితర భేరికాలటహపటహర్షుర్షురతత్తుంభి
 కాదిపాద్యఘానమ్ముల సరకోవులపెట్ల డిండిమమ్ముల రవళిని బెదరుపుట్టించి
 దరుల చరులఁ బడుకుల డొంకలవంకల గుట్టల మిట్టలఁ బొదల జిట్టల విరుసు లం
 టించి వైచి చివ్వగడలఁ జొనిపి కలంప మెకంబులు దిక్కామొకంబులై పుట్ట వె
 లువడిన యానుశ్లవడువున నడవి నల్లడలఁ గడలుకొనఁ దొడిఁబడ వెడలి వెడలి చో
 వుడురవళికి మునుసాగి మునుకల వలలగాలికి వెనుగొని పక్కలపోగు టొక్కలకు
 వెలికిలఁ బడి కోవుల జాగిలంపు కూతకుఁ జెవుల నొగ్గి వినుచుఁ బెరుఁగుచట్టులలో
 ని కవ్వంబులవలెఁ జుట్టఁ బెట్టుచు నాన్యలంబమాన దష్టబాల తృణంబు లగుహరి
 ణమ్ములు, ననంతర బహిఃపాతితగజశిలనిరుద్ధ గళమ్ము లగుకంఠీరవకులమ్ములు,
 నమర్ఘితమరంగీశావకనఖరజాలంబు లగు శార్దూలంబులు, వాక్యవృన్లకీదళ విన్నప
 తికబళన క్రియాకమ్ము లగుదంతావళపాకమ్ములు, నవిగణిత కంటకాకృష్ట వాల
 రోమశిథితన్నరణమ్ములగు చమరీగణమ్ములు, నతిమాతృకబలిత కింఛచ్చేషసర
 సూఢతృతను సిలీపాతీనికాతుల్యంబు లగులచ్చభల్లంబులును మఱియును గొన్ని
 యోవునువెట్టు మూక డాయ లోయునికిఁ గడవఁ దత్రీత్యుల హంకారంబులు
 మిని బెదరి కనుచెదరి వలలఁ బడ వెలియునికి బోయులు గుక్కుమిక్కినసేక
 వాఁతపు పెన్నదనుసులో వంపు నింపు సోంపెనఁగు బలితంపుటుక్కుపని వెన్నును
 ముగ్ధసోలవాయిదారలు గల బల్లమలఁ తెల్లచంకల గల్గెరలమోఁతకును ము
 న్నె ఖవిక్కురని గుప్ప నీల్లకవియును గూర్పనబడి వలదాటి వెలిఁజెంది గుమ్మప
 కునవియును బరువెత్తి వింటిసెలకట్టియలఁ గొట్టఁబడునవియునుగా నైన వానిలో
 గొన్ని నల్లలల్లులు తునిసి బల్లెంబు లెగసిపోవ ఘర్షరధ్వనులతోడఁ దూలుచుఁ బొ
 దల నుండఁ జీనుచుఁ బిల్వఁ గొమ్ముగాయమ్ములఁ దగిలి నెచ్చియనఁ జేయు
 చూపుఁగొల్పు గొంటుజాగిలంబుల మొగంబులఁబడ డొక్కలు చీల్చివైచుచు జెవు
 లు పట్ట గృహీతతత్త్వండుమాత్రాస్యంబులుగా మారలు చినుచుఁ బదియైదుగా గ్రీ
 మున్నెడ నవ్వేత్తులుం దామును గుచ్చురసారలవలెఁ దిరుగుచు పిడి మరలఁ గది
 యుం బ్రమాణంబులకొలందికిఁ ద్రికలఁబట్టినట్ల యెఱకల మట్టుకు నూరెల గీచినట్లు
 చర్మంబులమట్టుకుఁ దడిసేల దున్నినట్లు కండలమట్టుకు వెదురు నీల్చినటుల నె

ముక్తులమట్టుకు బాజీసెలఁ జెక్కినటుల నల్పబ్బు గిలవకాయ కందనకాయ కొర్ర
వ్వు మెదడు చేర్రపులు మట్టుకుఁ దెగఁగొట్టుచుఁ గదనసహాయము లగుమమ్మన
హాయలఁ జేయించితి రని నవ్విసటులఁ దంతదంష్ట్రాప్రభాంకురములు పారిదంతఁ
ముక్తులకుఁ బాఠిక వాఠిల నద్దేవుండు వేట కడు వేడుక యయ్యె నన నక్కిరాకవ
య్యలును జాతరనమ్ములగు బహువిధతరనమ్ములఁ గఱకుట్లు చేయ వడికట్టు పెయ్య
గును నద్యోనవసీతంబును సమాంశంబుగాఁ జేర్చి యేలావఁచ్యార్థిక శిక్షిండ్లై డర
కినలయనమ్మిశ్రయ్యులఁ జేసి కపురంపునీటఁ జేయద్ది మేదించి యనఁటిలోఁ బా
రలవంచి ధూషితంబు గావించి తనకర్మంబున నిడి చుట్టి కట్టి యార్ద్రపటఖండంబు
లం గప్పి తడికలనిడి దేవసేకనంపిన బద్ధాన్నంబుఁ గూడదన్న ను వినక కాట్రేనికి
ముం దిడి తానును దేవతార్చకులతోడ భుజియించి శేషంబు భిల్లలకు సెలవుపెట్టి
కాయకాండ్రీకుఁ గాయమ్మలారఁ గటాక్షించి పాతమ్మగమ్మల బ్రతుకఁజేసి
చందనదుర్మచ్చాయల లవలీనికుంజంబుల నిలిచినిలిచి శ్రీసుంబు దీక్షవెడలి వచ్చు
నమయంబున.

184

- నీ. కప్పదేతెను గొప్పకొప్పుపైఁ జెక్కిన నెమిలికన్నులకుచ్చు నిగ్గుతోడ
నరజాటు లేఁబారుటాకుపయ్యెదలొన జిగిదేటు కులుకు చన్నఁగవతోడఁ
బందికొమ్ము వెదుళ్లఁ బండిన ముత్యాలు గురిగింజలను గూర్చు నరముతోడ
గమ్మగమ్మనుతావి గొమ్మెడుపచ్చిక దురి వేలఁగొని పెట్టు చుక్కతోడఁ
జెలులు చిల్కలు చన నొడిసెట్లు టుప్పు, తాట్లు కరఁగఁగఁ గిన్నెర గోళ్లమీటి
కొట్టచేసన మంచె నెక్కుకొనియున్న, కన్నియను గాంచి మదిఁ గుతుకఁబు మించి
చ. రతనపుబొమ్మ యేగతిని బ్రాణము లొందెనొ యెట్లు చంచలా
లతిక ప్రితీపవర్చన విలాసముఁ జెందె బలారె చూడ న
దృఢతముగఁ దోచుచున్నయది పోలిక కన్గొని యుక్తిఁజేసి నే
నతివ యటంచు నెన్న జిగియబ్బునె యొగతి నెల్లజాతికొ.
- క. వనితలఁ జూచి యెటుంగమె, వనితలతలమనుచు వెలుఁగ వర్తిలు మెటుఁగుల్
గనుకన్నులు వెనుదన్నులు, ఘననన్నులునను నుతింపఁగాఁజేలేవే.
- క. చిలుకవలె ముద్దుముద్దుగ, జిలిబిలిపల్కులను దనదు చెలిమినిగల క
న్నెలతోఁ జెఱుగవపున్నె, న్నెలతోఁ బలికెడి నిద్రాటి నెలతోఁ తెలియక.
- ఉ. కందనపు స్సలూక వలె గుచ్చన నిగ్గులమేని తీరు న
ల్లందుకు పైన మోయుకళ యావలఁ గన్నులలేట యంతను

న్నందునఁ గొప్పవైనఁ జను లంగన కున్నను జాలురా యింకె
ట్లంగ మొనంగు నాకృతిసుధాశివనం బుపదంత కాంక్షియే.

187

- క. ఎంతకళ యెంతసోయగ, మెంతగుణం బెంతతీవి యెంతయొయారం
బెంతగరగరిక యదిరా, యంతటిచెలిఁ జూడ దొరకునే యొం దైనకా.
- సీ. అంగన నవ్వులతాంత మై కనుపించుఁ జక్కెరమోవి యాజూడ మించు
రమణికన్నుంగవ రాజీవముల నేలు వదన వారీతిగాఁ బొదటఁ జాలుఁ
బదాబ్బిక్షి గమనంబు పదిన్ని గని దూఱు నల్ల నాభియును దా నట్ల గేరు
సారీమణికచంబు సారంగములఁ జెండుఁ గడకంటిచూపు లాకరణి నుండు
వనిత నాసిక కాంచనం బనఁ జెలంగు, నలకరీరద్యుతియు నట్ల యై వెలుంగు
నతివసుధ్యంబు పుష్కరం బనఁగఁ జెల్లు, నంఘ్రియుగ్గంబు సారీతి నతిశయిల్లు.
- గీ. జలరుహభవుండు హస్తకాశల్యమొప్ప, నేర్పడఁగ నంగముల వెల్ల నృప్తిచేసి
యువృత్తింతు రటం చని యొక్కచోట, భంగమొందించె ననమీఱుఁ బడఁతి కాను
- గీ. వనజసంభవుఁ డీరీతి వరుసగాను, గలికి యంగంబు లెల్లను ఘటన చేసి
కవును లే దనుమాటను వివరపఱవ, నున్న వెట్టెవో యన నాభి చూడఁదగియె.
- గీ. వనిత యావనసంపదననువువోచు, వాలుగన్నులు వానితో మేల చూడు
నధిపహస్తోపహారతి నలరియుండు, పృథుళక్షచములు దానిలోఁ బెనఁగులాడ.
- సీ. కచభారమును గుబ్బకవ మేనితావియు ఘనసారవిస్ఫూర్తిఁ గాంచియుండు
నక్షిద్యయం బాస్య మవలగ్నభాగంబు మృగరాజలీలల మెరసి యుండు
మైదీవ నఖములు మధురాధరమున్ను మెఱుంగు రిక్కిలనంగఁ బరఁగి యుండు
నలుపును దొడలును నాభిప్రజేశంబుఁ గమలాకరమున్ను గదిమి యుండుఁ
గరములు భుజద్యయము క్షేఁగంటి చూపు, లాలమున గెల్చు నాళికమాలికలను
శాన నిందురీండు ఫణిరాజు లైనగాని, యీనుడతి యందమును నుతియింపలేరు.
- సీ. అప్పయోజకమైన యంబుదవితతి యీబోటి కొప్పన కెట్లు సాటివచ్చు
నీరసతో చూర్భితి గేఠముల్గమ్ములీ పొలఁతిగోరం కెట్లుబోల్పవచ్చు
వనచరతగుండు వాలుగ మొత్త మీ తెఱవకన్నుల కెట్లు దీటు వచ్చు
నాకంతవిషము లో నంబుజాతమ్ములీ యింతిమోమున కెట్లు లీడువచ్చు
జీవనైకప్రధానస్వచిత్త మైన, హంససముదయ మెట్లు లీయలసయాన
యానమును గాంచి తామనం బనఁగవచ్చు, మేలు యీయింతి యింతుల మేలుబంతి

- క. బోలుపలి యేడ విద్యు, చ్చాయావలియైన యిట్టి నతి యేడ నశ
వేయేల దివ్యరత్నం, బేయధముడొ కచ్చెరాననిడి ముడివెట్టెన్. 197
- క. ఆన విని కలహాశన మని, తనపలుకులు వినుమటయఁ వారకవైరిన్
గనుఁగొని బ్రవతతటిసి, ఘనతరవీచీనినాదగౌరవ మెనఁగన్.
- సీ. హరిసుత లిద్దరత్యంత భక్తిని నిన్నుఁ జెందఁ దపమున్నును తేసి యొకతె
యిందున కుదయింప నీవు పెండ్లాడితి వది దేవసేనాఖ్య యవల నొకతె
కణ్విశాసపాతి నక్కమలాఘ్నండు కిరాతుఁ డైయుండ లేడిగా నబ్జనదన
కనపింప వారఁడు కనుఁగొన్నఁ జాలించ లనివెవాన నీలలన పొడమె
దల్లి నిజవాసమున కేగఁ దండ్రిచెంత, అవలి యన బల్లియనఁ చేరులనుఁహించి
యలన నీచెలి నీవు పెండ్లాడితేని, యోయి సేవాని మేలు సేకందుఁగాని
- క. అని యన నట్లేయని య, మున్నని హరితోఁ దెల్పి ధార వోయుమన స్వ
చ్చినకన్యకలు నట్టుక, ననురాగము దనరఁ బురికి నరిగెడువేళన్. 200
- క. చెంగల్వపులు ప్రితిదిన, ముంగల యొకగిరిని దనదూముంగలఁ గనియా
యంగనతోడుతఁ దాఁగల, యంగనవీనపిమోద మడరన్నడఁగన్.
- క. అలరులఁ గెంజిగురాకుల, దలిమంబును బటువులిళ్ల తలగఁదెదిండ్లన్
నిలిపి వనదేవతలు వడు, కిలుగాఁ బూఁబొద నమర్ప నింతియుఁ దానున్
- చ. కిలకిలస్వ లారణపుకేకలు లోవెలి పావురంపు ప
ల్కులుకపుగిల్లు వాఁడినుసుగోరుల నొక్కులు మోవిగోలు కీ
తులు పయిక్రిందిపాట్లును యథోచిత వైఖరి సాగఁజేసి క
న్నులనర మోడ్చు కన్నడ మనోభవకేళిని దేలి వెంబడిన్.
- చ. చిలువగతోడహారముల చిక్కులు దీర్చుచు మేని చెమ్మటల్
దొరగఁబైటితెమ్మెఱ నెదుర్కొనుచుండు గుహుండు పేరియనీ
కరధృతకేరరాజమును గన్గొని వచ్చితె సుద్దులేమనన్
ఎఱకలవిప్పి శుక్కుకొన కిందుక చేరిచి మొక్కువైచుచున్.
- గీ. సామిమనారసాని పాష్టాంగముగను, దావనీనపదాంబుజద్వంద్వమునకు
వినుతులను జేసికా నని విన్నవించె, నన్య లింకెవ్వరునులేరె యవలవినుము.
- గీ. హరిణకరిసింహులను వేటాడి తెత్తు, రధిపు లంచని వినియుండుమదిజంబె
తన్నయనయానమధ్యల దారి వెడకి, వలను జిక్కించుకొనుటకు నయనచేమి. 206

చ. ఆనె నన వచ్చి యచ్చిహగ మాత కర్ణాబ్జము నందు నిల్చి తే

జని చివుకందు దాటుకొని చెంగట నుండిన పల్లి నందలం

బున వసియింపు మంచు బలుపోటరి వేల్పులు విచ్చుకత్తులం

గొని యటుగాచిరాఁగ నిడి గోబ్బున నాత్మపురంబుఁ జేరుచుకా.

207

క. పారపురంధ్రీ జనములు, హారతు లెత్తంగఁ బెద్దహారమునకా

గైరాత పారబలములఁ, జేరిమితోఁ బిలువఁబంది వేడుక యలరకా.

గీ. అంతిపురికేగి జేసేనాఖ్యఁ జూచి, పల్లి మొక్కవె యనఁగను వచ్చి మొక్క

నమ్మ దీర్ఘసుయంగలి వగుమటంచుఁ, దనకునుసుఖంబు గల్గ దీవక లానంగి.

గీ. పల్లవాంఘ్రిక సుమగుచ్చ భాసురకుచు, ఫలనమోష్ఠిలతాంగి యై పరఁగుటనరి

యందు కాశ్రితకల్పకం బైనదేవుఁ, నొంద నీపేరుకడుఁ జెల్లెనోసి చెల్లి.

క. అనివల్లిని తనయమ్మన, ననురాగమతోడఁ జేర్చి యధిపతి మెచ్చిం

గను దేవసేవ కుశలం, బును నేడి మొగంబుఁ బట్టి ముద్దికుకొంచుకా.

క. హరిణికి హరికి జనించిన, నరవిని నీకల్లకానుచందము దోఁచెం

దరుణీ కలదాయంచన, మజువమ మటులె యని పల్లి మాటాడఁగకా.

సీ. పాదుటాములు విప్పి పనిహాస్య చెంగావిశండకోకలఁ గట్టఁగా నొనర్చి

గురుగింజ దండలఁ బెత్తికి యావలఁబెట్టి రతనాలఁ గూర్చుహారములు వైది

వీచపల్లల సొత్తి కింతచక్కలడంగ శృంగారకావ్యముల్ శిక్షఁజెప్పి

కిన్నెర మీటుల నెన్నికరా దంచు నింపుగా వీణ వాయింపఁ జేసి

మణికి మెఱుఁ గుంచు నీతి నమర్థఁగాఁగఁ, దీర్చు పల్లిని గూర్చుక దేవసేవ

యహారహం బన్ని పనులను పార్ష మెనఁగ, నగుచుఁ బువుఁబోలి చాలసౌఖ్యమునఁజేలి

క. అనుగడుగున భక్తినిఁ దమ, యడుగులకును సౌక్యరాఁగ నతనిం గనియా

మృదుఁడు మృదానియు ముదమున, నలరెన రల రజతగిరిని నదిగో నిశ్చుడకా.

గీ. అల్ల గొరియె బృహదంబయల్ల పారుఁడు, నీవు నీపెండ్లి నేను పర్ణించివాఁడ

వ్యాసమత్స్రకులను వాసి యరసి నన్నుఁ, గరుణమునుచట వాసి గోకర్ణవాసి.

కా. స్నిగ్ధభూతకుచేర లేయచివీచీవేశ శశీభవ,

ద్దుగాంభోనిధిపూర పూరసురరాడ్డోహ్లాస్తి నాస్తీతిసం

దిగ్ధాప్యసిక్తచార చారణ తలోద్దేశావలోకక్రియా

ముగ్ధక్రిశవిహార హారకటకీ భూతాద్యవాతాశవా.

క. గిరివశ్య దుహితృవిభ్రమ, పరిమద్దితఛైర్య స్వీయపదభక్తి విభా

సురసురగణసుచిరఘృణ, గురుతర గుణ రత్నకోశ గోకర్ణకా.

—:గద్య:—

ఇది శ్రీమద్భువనాన్ని యికా కృపాకటాక్ష సంపాప్తి నిత్యమహాసామ్రాజ్య భుర్య సర్వమహీపాలసంస్తాయమాన శౌర్యదార్య గాంధీర్య శోణాయమానదృక్పాణ విలోకనమాత్ర హస్త గతసామంతదుర్గ నిరంతరపూజాసంతోషితభర్గ కోటిసమాఖ్యాన మాఖ్యాత సత్కులకలశపయోనిధిరాకానిశాశశాంక ఘంటికా తుంగకరవాలదావ శా ద్రూలకృత్తి పల్యయనహయసింహాన్య కటక నీలాతపత్ర హనుమద్వజ మకరకేతన ది వాదీపికా నిజోపాంగనవవిధభేరికాది నిఖిలబీరుదాంక వాత్సల్యనాది వేదాంతపర్యం త నిఖిలతంత్ర నిర్మితగ్రంథ సకృచ్ఛ్రివణవిదిత మహాకవిప్రబంధ నూతనతంత్రకరణ సామర్థ్యనిరంకుశ ప్రతిభావిభాసుర బహుళాగ్రహార ప్రతిష్ఠాసంతోషితభూసుర కల క్రిమాయాతసాహితీ విద్యానవద్య సకలసమృత నిజబిరుదపద్యరక్షితాన్య సంసేవాజీ వసుక్తాయమాన శ్రీవిజయరఘునాథ గర్భశక్తిముక్తాయమాన మహోద్దండకవిధే య శ్రీరాయరఘునాథ తొండమామహీసాల నామధేయప్రణీతం బైన పార్వతీప రిణయంబను మహాప్రబంధంబున నర్పంబును పస్తాశ్వాసము.

